T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ VE SİYASİ FAALİYETLERİ (1939-1950)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ertan ÇELİK

Niğde
Haziran, 2022

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ VE SİYASİ FAALİYETLERİ (1939-1950)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ertan ÇELİK

Danışman : Prof. Dr. Nevzat TOPAL
Üye : Doç. Dr. Gülin ÖZTÜRK
Üye : Doç. Dr. Şenay ATAM

Niğde
Haziran, 2022

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Antalya Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1939-1950)" başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

24/06/2022

Ertan ÇELİK

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma, 1939-1950 yılları arası Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapmış Antalya milletvekillerinin biyografilerini ve siyasi faaliyetlerini konu edinmiştir. Çalışmamız, Atatürk sonrası Türk siyasi tarihi ve İkinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda yaşananların Meclise ve Antalya milletvekillerinin çalışmalarına yansımalarının incelenmesi bakımından önemlidir. Bugüne kadar Antalya milletvekillerinin faaliyetlerini kapsayan bazı çalışmalar bulunsa da 1939-1950 dönemini ele alan akademik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bakımdan Antalya milletvekillerinin parlamento faaliyetlerinin tarihsel açıdan değerlendirilmesi hem Antalya şehri hem de Türk parlamento tarihi açısından bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz. Bu çalışmada başta, TBMM arşivinde yer alan belgelerden yararlanılmıştır. Çünkü milletvekillerinin olaylara bakış açılarını en iyi ortaya koydukları yer, millet iradesinin tecelli ettiği TBMM'dir. Mecliste milletvekillerinin yaptıkları konuşmalar zabıt ceridelerine geçmektedir. Bu yüzden zabıt cerideleri Türk siyasi hayatı üzerinde yapılacak çalışmalar için en önemli kaynakların başında gelmektedir. Bu amaç doğrultusunda başta zabıt cerideleri ele alınarak incelenmek suretiyle 1939-1950 yılları arasında millet iradesinin yansıdığı ve yasama organı olarak parlamenter sistemin temel kurumlarından biri olan TBMM'de görev yapmış Antalya milletvekillerinin yasama faaliyetleri ortaya konulmuştur. Aynı zamanda Meclis arşivinde milletvekillerine ait albüm ve tercüme-i hal belgeleri değerlendirilerek milletvekillerinin profilleri, sosyal ve ekonomik durumları ile ilgili birtakım veriler tespit edilmiştir. Bunların dışında Resmî Gazete, parlamento tarihi ile ilgili kitaplar, dergiler, yüksek lisans ve doktora tezlerinden yararlanılmıştır.

Ertan ÇELİK

Haziran 2022

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ VE SİYASİ FAALİYETLERİ (1939-1950)

ÇELİK, Ertan
Tarih Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nevzat TOPAL
Mayıs 2022, 197 Sayfa

1939-1950 dönemi Türk siyasal hayatının en önemli ve en uzun vadeli yapısal değişimini içermesi nedeniyle devlet düzeyindeki önemli dönüşümlere sahne olmuş bir süreci ifade etmektedir. Bu dönemde Mecliste görev yapan milletvekilleri bölge ve ülke sorunlarının yanında İkinci Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu sorunlarla da uğraştılar. İkinci Dünya Savaşı yılları, dış siyasi olay ve etkilerin en yoğun olduğu yıllar olarak ayrı bir dönem özelliği göstermektedir. Bu dönem, geçmiş yılların da birikimiyle kaçınılmaz sonuçlar doğuracak, ülkemizde çok partili hayata geçilmesini sağlayacaktır. Savaş sonrası değişen siyasi atmosfer ile VIII. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisine ikinci parti olarak Demokrat Parti de katılmıştır.

Tez çalışmasının konusu, on bir yıllık bir süreci ve TBMM'nin üç dönemini kapsamaktadır. Bu süreç içerisinde 1939, 1943 ve 1946 yıllarında üç kez seçim yapılmış, yedi hükümet kuruluşu gerçekleşmiştir. Çalışmamızda başta bu dönem seçimleri olmak üzere, 1939-1950 yılları arasında görev yapmış olan on dört Antalya milletvekilinin biyografileri, TBMM'de vermiş oldukları takrirleri, teklifleri ve konuşmaları gibi çalışmalarının neler olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Kronolojik sıralamaya uygun olarak her yasama dönemi kendi içinde değerlendirilerek milletvekillerinin faaliyetleri dönemler halinde verilmiştir. Antalya milletvekillerinin bölgesel kalkınmaya olan katkılarıyla ülke kalkınmasındaki rolleri ortaya konulmuştur. TBMM arşivinden ve Meclis tutanaklarından milletvekillerinin yasama çalışmaları ile ilgili kayıtlar tespit edilmiş; sağlık, ekonomi, kültür, eğitim, bayındırlık gibi konularda söylem ve faaliyetleri değerlendirilmiştir. Dönem milletvekillerinden özellikle Mehmet Rasih Kaplan, Hikmet Turhan Dağlıoğlu ve Mehmet Niyazi Aksu etkin çalışmaları ile ön plana çıktıkları tespit edilmiştir. Aynı

zamanda çalışmamızda Antalya şehrinin tarihi, milletvekillerinin sosyal ve kültürel özellikleri de konu edinilmiştir. Tezin sonuç kısmı yazıldıktan sonra faydalanılan arşiv, tetkik ve telif eserler ve diğer kaynaklar oluşturulan kaynakçada ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: TBMM, Parlamenter Sistem, Antalya Milletvekilleri

ABSTRACT
MASTER THESIS

THE DEPUTIES OF ANTALYA AND THEIR POLITICAL ACTIVITES (1939-1950)

ÇELİK, Ertan
Department of History
Thesis Supervisor: Prof. Dr. Nevzat TOPAL
June 2022, 197 Page

The period of 1939-1950, as it includes the most important and longest-term structural change of Turkish political life, represents a process that witnessed important breaks and significant transformations at the state level. During this period, the deputies who served in the Assembly dealt with the problems brought by the Second World War as well as the problems of the region and the country. The years of the Second World War, as the years when foreign political events and influences were most intense, show a distinctive feature. This period will have inevitable results with the accumulation of the past years and will enable the transition to a multi-party system in our country. With the changing political atmosphere after the war, VIII. As the second party, the Democrat Party joined the Turkish Grand National Assembly.

The subject of the thesis study covers an eleven-year period and three terms of the Turkish Grand National Assembly. During this period, three elections were held in 1939, 1943 and 1946, and seven government were established. In this respect, in this thesis, it is aimed to reveal the activities of fourteen Antalya deputies who served between 1939-1950, especially the elections in this period, their resumes, their statements in the Grand National Assembly of Turkey, their proposals and speeches. In accordance with the chronological order, each legislative period is evaluated within itself and the activities of the deputies are given in periods. The contributions of the Antalya deputies to regional development and their role in the development of the country have been revealed.

Records related to the legislative work of deputies were identified from the archives of the Grand National Assembly of Turkey and the minutes of the Assembly;

economy, education, culture, public works, health etc. discourse and studies on the subjects are discussed. It has been determined that especially Mehmet Rasih Kaplan, Hikmet Turhan Dağlıoğlu and Mehmet Niyazi Aksu, who are deputies of the term, come to the forefront with their effective works. At the same time, the history of the city of Antalya, the social and cultural characteristics of the deputies are also discussed in our study. After the conclusion part of the thesis was written, the archives, research-analysis works and other sources used were presented in the bibliography.

Keywords: Turkish Grand National Assembly, Parliamentary System, Antalya Deputies

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ..... **İİİ**
ÖZET ..... **İV**
ABSTRACT ..... **Vİ**
İÇİNDEKİLER ..... **Vİİİ**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **Xİ**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **Xİİ**
EKLER DİZİNİ ..... **Xİİİ**
GİRİŞ **1**
1-KONU 1
2-AMAÇ 2
3-YÖNTEM 2
4-ÖNEMİ 3

I.BÖLÜM

ANTALYA ŞEHRİNİN KISA TARİHÇESİ

1-CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR ANTALYA 5
2-CUMHURİYET DÖNEMİNDE ANTALYA (1923-1950) 18

II. BÖLÜM

VI-VII-VIII. DÖNEM ANTALYA MİLLETVEKİLLERİNİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ (1939-1950)

1.YERELLİK DURUMLARI 23
2. YAŞ GRUPLARI, ORTALAMA YAŞLARI VE CİNSİYETLERİ 25
3- EĞİTİM SEVİYELERİ 28
4-BİLDİKLERİ DİLLER 30
5-MESLEKİ ALTYAPILARI 32

III.BÖLÜM

ALTINCI DÖNEM ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ

1-1939 GENEL SEÇİMLERİ 35
2-VI. DÖNEM MECLİS ARİTMETİĞİ 37
3-VI. TBMM'DEKİ ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ 38
3.1 TÜRKAN ÖRS BAŞTUĞ 40
3.1.1 Hayatı 40
3.1.2. Meclis Faaliyetleri 41
3.2. MEHMET RASİH KAPLAN 43
3.2.1 Hayatı 43

3.2.2. Meclis Faaliyetleri 45
3.3. AHMET CEMAL TUNCA 73
3.3.1. Hayatı 73
3.3.2. Meclis Faaliyetleri 74
3.4. AHMET MÜNİR SOYKAM 74
3.4.1. Hayatı 74
3.4.2. Meclis Faaliyetleri 75
3.5. MEHMET NUMAN AKSOY 79
3.5.1. Hayatı 79
3.5.2. Meclis Faaliyetleri 79
3.6. TAYFUR SÖKMEN 80
3.6.1. Hayatı 80
3.6.2. Meclis Faaliyetleri 81
3.7. CEZMİ ERÇİN 82
3.7.1. Hayatı 82
3.7.2. Meclis Faaliyetleri 84
3.8. NURULLAH ESAT SÜMER 84
3.8.1. Hayatı 84
3.8.2. Meclis Faaliyetleri 85

IV.BÖLÜM

YEDİNCİ DÖNEM ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ

1.1943 SEÇİMLERİ 86
2. VII. DÖNEM MECLİS ARİTMETİĞİ 89
3. VII. TBMM'DEKİ ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ 91
3.1. HİKMET TURHAN DAĞLIOĞLU 92
3.1.1. Hayatı 92
3.1.2. Meclis Faaliyetleri 94
3.2. NURULLAH ESAT SÜMER 103
3.2.1. Meclis Faaliyetleri 103
3.3. MEHMET NUMAN AKSOY 107
3.3.1. Meclis Faaliyetleri 107
3.4. HÜSAMETTİN KURAL 108
3.4.1. Hayatı 108
3.4.2. Meclis Faaliyetleri 109
3.5. TAYFUR SÖKMEN 110
3.5.1. Meclis Faaliyetleri 110

3.6. AHMET CEMAL TUNCA 112
3.6.1. Meclis Faaliyetleri 112
3.7. GALİP KAHRAMAN 112
3.7.1. Hayatı 112
3.7.2. Meclis Faaliyetleri 113
3.8. MESUT ÇANKAYA 113
3.8.1. Hayatı 113
3.8.2. Meclis Faaliyetleri 114

V.BÖLÜM

SEKİZİNCİ DÖNEM ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ

1-1946 SEÇİMLERİ 115
2-VIII.DÖNEM MECLİS ARİTMETİĞİ 118
3-VIII. TBMM'DEKİ ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ 118
3.1. MEHMET RASİH KAPLAN 120
3.1.1. Meclis Faaliyetleri 120
3.2. GALİP KAHRAMAN 126
3.2.1. Meclis Çalışmaları 126
3.3. MEHMET NİYAZİ AKSU 126
3.3.1. Hayatı 126
3.3.2. Meclis Çalışmaları 127
3.4.MEHMET NUMAN AKSOY 139
3.4.1. Meclis Çalışmaları 139
3.5. TAYFUR SÖKMEN 140
3.5.1. Meclis Faaliyetleri 140
3.6. MUSTAFA KORKUT ELMALIOĞLU 140
3.6.1. Hayatı 140
3.6.2. Meclis Faaliyetleri 140
3.7. NURULLAH ESAT SÜMER 144
3.7.1. Meclis Faaliyetleri 144

SONUÇ 145
KAYNAKÇA 148
EKLER 155

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Antalya Milletvekillerinin Doğum Yerleri

Tablo 2: Antalya Milletvekillerinin Yerellik Oranları

Tablo 3: Antalya Milletvekillerinin Cinsiyetleri, Doğum-Ölüm Tarihleri

Tablo 4: Antalya Milletvekillerinin Yaş Ortalaması

Tablo 5: Antalya Milletvekillerinin Mezun Olduğu Okullar

Tablo 6: Antalya Milletvekillerinin Eğitim Durumu

Tablo 7: Antalya Milletvekillerinin Yabancı Dil Durumu

Tablo 8: Antalya Milletvekillerinin Yabancı Dil Bilme Oranları

Tablo 9: Antalya Milletvekillerinin Mesleki Durumları

Tablo 10: Antalya Milletvekillerinin Medeni Durum ve Çocuk Sayıları

Tablo 11: VI. Dönem TBMM'deki Antalya Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler

Tablo 12: VII. Dönem TBMM'deki Antalya Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler

Tablo 13: VIII. Dönem TBMM'deki Antalya Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
D.	: Dönem/ Devre
Der.	: Derleyen
DP	: Demokrat Parti
Ed.	: Editör
M.M.	: Mazbata Muharriri
Mv.	: Milletvekili
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMM TD	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi
TBMM ZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.
vs	: Vesaire
yy	: Yüzyıl

EKLER DİZİNİ

Ek-1: VI. Dönem Antalya Milletvekilleri Fotoğrafları (1939-1943)

Ek-2: VI. Dönem Antalya Milletvekilleri Seçim Mazbataları

Ek-3: VI. Dönem Antalya Milletvekili Nurullah Esat Sümer'in Seçim Mazbatası

Ek-4: VI. Dönem Antalya Milletvekili Ahmet Cemal Tunca'nın Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-5: VI. Dönem Antalya Milletvekili Ahmet Münir Soykam'ın Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-6: VI. Dönem Antalya Milletvekili Cezmi Erçin'in Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-7: VI. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Numan Aksoy'un Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-8: VI. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Rasih Kaplan'ın Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-9: VI. Dönem Antalya Milletvekili Nurullah Esat Sümer'in Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-10: VI. Dönem Antalya Milletvekili Tayfur Sökmen'in Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-11: VI. Dönem Antalya Milletvekili Türkan Örs Baştuğ'un Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-12: VII. Dönem Antalya Milletvekilleri Fotoğrafları (1943-1946)

Ek-13: VII. Dönem Antalya Milletvekili Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun Seçim Mazbatası

Ek-14: VII. Dönem Antalya Milletvekili Galip Kahraman'ın Seçim Mazbatası

Ek-15: VII. Dönem Antalya Milletvekili Hüsamettin Kural'ın Seçim Mazbatası

Ek-16: VII. Dönem Antalya Milletvekili Ahmet Cemal Tunca'nın Seçim Mazbatası

Ek-17: VII. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Numan Aksoy'un Seçim Mazbatası

Ek-18: VII. Dönem Antalya Milletvekili Nurullah Esat Sümer'in Seçim Mazbatası

Ek-19: VII. Dönem Antalya Milletvekili Tayfur Sökmen'in Seçim Mazbatası

Ek-20: VII. Dönem Antalya Milletvekili Mesut Çankaya'nın Seçim Mazbatası

Ek-21: VII. Dönem Antalya Milletvekili Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-22: VII. Dönem Antalya Milletvekili Galip Kahraman'ın Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-23: VII. Dönem Antalya Milletvekili Hüsamettin Kural'ın Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-24: VII. Dönem Antalya Milletvekili Mesut Çankaya'nın Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-25: VIII. Dönem Antalya Milletvekilleri Fotoğrafları (1946-1950)

Ek-26: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Niyazi Aksu'nun Seçim Mazbatası

Ek-27: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Mustafa Korkut Elmalıoğlu'nun Seçim Mazbatası

Ek-28: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Rasih Kaplan'ın Seçim Mazbatası

Ek-29: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Galip Kahraman'ın Seçim Mazbatası

Ek-30: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Numan Aksoy'un Seçim Mazbatası

Ek-31: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Tayfur Sökmen'in Seçim Mazbatası

Ek-32: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Nurullah Esat Sümer'in Seçim Mazbatası

Ek-33: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Mustafa Korkut Elmalıoğlu'nun Tercüme-i Hal Belgesi

Ek-34: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Niyazi Aksu'nun Tercüme-i Hal Belgesi

GİRİŞ

1-KONU

Bu tez çalışmasının konusu 1939-1950 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapan Antalya milletvekilleri ve siyasi faaliyetleridir. Bu zaman dilimi içerisinde ülkemiz II. Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu sorunlar ile uğraşmış, çok partili hayata geçmiş, üç genel seçim yaşamış ve dönemin sonunda tek parti rejimi sona ermiştir.

Kanun-i Esasi'nin kabul edilmesi ve I. Meşrutiyet'in ilanı ile başlayan parlamenter sisteme geçiş tecrübesi, siyasi koşullar sebebiyle kısa süreli olsa da 1908 yılından 1918 yılına kadar devam eden II. Meşrutiyet Dönemi ve 12 Ocak 1920'de Son Osmanlı Mebusan Meclisi süreci, sonraki dönemi önemli oranda etkilemiştir. Milli mücadele esnasında 23 Nisan 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisinin açılması ile millet iradesine dayalı cumhuriyete geçişin ilk adımları atılmış, 29 Ekim 1923'de cumhuriyetin ilanı ile Türk siyasi tarihi açısından yeni bir döneme geçiş yapılmıştır.

Demokratik parlamenter sistemin oluşumunda en önemli rolün halkı temsil eden siyasi partilerde olduğu görülmüştür. Siyasi partiler kendi üyeleri arasından çıkardığı temsil kabiliyetine sahip olan kişiler aracılığıyla memleket sorunlarının çözüm mercii olarak mecliste görev almışlardır. Bu açıdan siyasi temsilcilerin ve bunların bağlılık gösterdikleri siyasi yapıların tüm yönleri ile ortaya konulması, parlamenter sistemin de anlaşılması açısından son derece önemlidir.

Çalışmamız, 1939-1950 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisinde yer alan Antalya milletvekillerinin çalışmalarını konu edinmekle birlikte o günkü şartlarda Türkiye'nin siyasi durumunu ve siyasi hayata yön veren Cumhuriyet Halk Partisi odağında Türkiye'de tek parti yönetiminin uygulamalarını ve bunun yerel düzeydeki yansımalarını da ortaya koymayı hedeflemiştir. Tez çalışmamızda Antalya milletvekillerinin siyasi faaliyetlerinin yanında Antalya şehrinin tarihi, yapılan seçimler, milletvekillerinin biyografileri, sosyal ve kültürel özellikleri de konu edinilmiştir.

2-AMAÇ

Bu tezin amacı, CHP'nin iktidarda olduğu 1939-1950 yılları arasında (VI, VII ve VIII. Dönem) TBMM'de yer alan Antalya milletvekilleri ve siyasi faaliyetlerini; ülke kalkınması ile bölgesel kalkınmada oynadıkları rollerin ortaya konulmasıdır.

1939-1950 dönemi Türk siyasal hayatının en önemli ve en uzun vadeli yapısal değişimini içermesi nedeniyle devlet düzeyindeki önemli dönüşümlere sahne olmuş bir süreci ifade etmektedir.1950 yılına kadar yapılan çok partili rejim denemelerine rağmen CHP devlet yönetimini aralıksız olarak elinde bulundurmuştur. Tek parti yönetiminin yarattığı sorunlar, 1945 yılında başlayan demokrasiye dönüş ve demokrasi mücadelesinin ana konuları olmuştur. Buradan hareketle, Antalya milletvekillerinin Türk demokrasisinin gelişim sürecine olan etkilerini, bölge ve ülke siyasetine genel olarak katkılarını ortaya çıkararak Türkiye'nin demokrasi tarihi ile ilgili literatürüne bir katkı sağlanması amaçlanmıştır.

3-YÖNTEM

Tez çalışmamızda bilimsel ve amacına hizmet edecek bir yöntem takip edilmiştir. Elde edilen verilerin tarafsız bir şekilde çalışmamızda kullanılması konusuna özen gösterilmiştir. Kaynaklardan geçerli ve güvenilir bilgiler düzenlenip doğru sonuçlara ulaşmak için, toplanan her veri geçerlilik ve önem açılarından eleştiri süzgecinden geçirilmiştir.

Çalışmamızın özelliğine uygun olarak önce konuyla ilgili tespit edilen arşiv belgelerine ulaşılmaya çalışılmış, bu doğrultuda 1923-1950 Dönemi Türkiye Büyük Millet Meclisi arşivinde bulunan Antalya milletvekillerine ait Tercüme-i Hal Belgeleri, TBMM Milletvekili Albümü, TBMM Zabıt Cerideleri, Resmî Gazete ve seçim mazbataları incelenmiştir. VI, VII ve VIII. Dönem Antalya milletvekillerinin özel belgelerinin incelenmesi ile kişisel bilgileri (yaş, cinsiyet, meslekleri, eğitim durumları, vs.) çerçevesinde özgeçmişleri sunulmuştur. Aynı zamanda Meclis tutanaklarından Antalya milletvekillerinin yasama çalışmaları ile ilgili kayıtlar tespit edilmiş, ekonomi, bayındırlık, sağlık, eğitim, kültür gibi konularda çalışmaları ele alınmıştır. Bunların yanında şehir ile ilgili gerek milletvekilleri ve gerekse şehrin tarihsel gelişimi, coğrafi durumu, sosyal, ekonomik ve kültürel durumu vb. literatür taraması yapılarak Antalya'nın bu dönemdeki durumu her yönüyle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın güvenilir kaynaklara ve eserlere dayandığını göstermek ve konuyla ilgili daha fazla bilgi almak isteyenlere yol göstermek amacıyla dipnot kullanılmış, tezin yazma işlemi tamamlandıktan sonra araştırma metni okunup düzeltilmiş, nihayetinde araştırma sonucunda varılan sonuç ve değerlendirme kısmı kaleme alınmıştır.

4-ÖNEMİ

Antalya, Türklerin Akdeniz kıyısında ele geçirdikleri ilk şehirlerden birisidir. Antalya şehri coğrafi konumundan dolayı tarih boyunca ekonomik, siyasi ve idari açıdan önemli bir yere sahip olmuştur. Yüzlerce yıl boyunca devam eden bu seçkin özelliklerine rağmen, Antalya'nın siyasi tarihi hakkında fazla bir akademik çalışma yapılmamıştır.

Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti, monarşi rejimi yerine, cumhuriyet rejimi ve halk egemenliği temelinde kurulmuştur. Hiç şüphesiz bu durum çok önemli bir demokratik dönüşüm olup bunun oluşumunda Osmanlı Devleti'nin son döneminde başlayan Batılılaşma hareketleri ve meşrutiyet süreçleri önemli rol oynamıştır. 20. yüzyılın başlarında demokrasi konusunda pek fazla tecrübesi olmayan Türkiye, rejim olarak cumhuriyeti kabul ettikten sonra çok partili hayatın denemelerini yapmış fakat başarılı olamamıştır. 1945 yılında özellikle II. Dünya Savaşı sonunda esen demokrasi rüzgârları ile siyasi atmosfer iç ve dış koşulların etkisiyle demokratik hayat için olumlu hatta zorunlu hale gelmiş ve çok partili hayata geçilmiştir. Türkiye'de bu gelişmeler yaşanırken Antalya milletvekilleri de bu dönemde ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda önemli birtakım çalışmalar yapmışlardır.

Bu çalışmamızda incelediğimiz konu Türkiye Cumhuriyeti'nin demokrasiye geçmesinde önemli bir yer tutan 1939-1950 yıllarını kapsamaktadır. Çalışmamızda Türkiye'nin en önemli ve gelişmiş kentlerinden biri olan Antalya'nın 1939-1950 yılları arasında mecliste görev yapmış milletvekillerinin çalışmaları ve siyasi faaliyetleri ile bu dönemin siyasi, sosyal ve kültürel koşulları ele alınmıştır. 1939 ile 1950 yılları arasındaki VI, VII ve VIII. Dönem Antalya milletvekilleri Antalya'nın ve ülkenin çeşitli meseleleri ile ilgili konularda, Türkiye Büyük Millet Meclisin'de önergeler, sözlü soru önergeleri, kanun teklifleri sunmuşlar görüşülen konularda fikirlerini ifade ederek önemli çalışmalara imza atmışlardır.

Çalışma alanını kapsayan VI., VII. ve VIII. Dönem TBMM'de görev yapan Antalya milletvekillerinin faaliyetleri ile ilgili çalışma bulunmamaktadır. Söz konusu dönem milletvekillerinin giriştikleri faaliyetler, genelde Türkiye özelde Antalya için önem arz etmektedir. Bu bağlamda yaptığım çalışma ile öncelikle Antalya tarihine katkıda bulunmaya çalıştım. Bununla birlikte bu tezin araştırmacıların faydalanması adına yerel bir örnek oluşturması açısından bu alandaki bir boşluğu dolduracağına inanıyorum.

I.BÖLÜM

ANTALYA ŞEHRİNİN KISA TARİHÇESİ

1-CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR ANTALYA

Akdeniz Bölgesi, Anadolu yarımadasının güneybatısındadır. Antalya şehri de bu bölgede yer almaktadır. Bölgenin batı kesiminde yer alan şehir; güneyinde Akdeniz, doğusunda Mersin, Karaman ve Konya, kuzeyinde Isparta ve Burdur, batısında ise Muğla ili ile çevrilidir[1]. Antalya'nın yüzölçümü 20.815 km^2 kadardır. Yüzölçümü Türkiye'nin %2,6'sı kadarına karşılık gelir. Şehir, doğal ve kültürel coğrafya özellikleri bakımından büyük bir zenginliğe sahiptir[2].

Antalya ve çevresinin Mezolitik dönemden (10.000-6.000) itibaren yerleşme alanına tesadüf edilmektedir. Bölgede yapılan arkeolojik kazılarda bu durumu tespit etmek mümkündür. Karain mağarasında MÖ 7000-8000 yılları arası, Beldibi Mağarası'nda ise Mezolitik dönemin izlerine rastlanmaktadır[3].

Anadolu'nun en kadim uygarlıklarından biri olan Hititler zamanında bölgeye "Anzarva" denildiği tespit edilmiştir. Bölgedeki şehirlerin birbirlerinden bağımsız bir yapıda geliştiği, geniş bölge olarak "Pamfilya" olarak anıldığı ve bazı dönemlerde bu şehirler arasında federasyonlar kurulduğu bilinmektedir[4].

MÖ VII. yüzyıldan M.Ö.546 yılına kadar bölgede süren Lidya hakimiyeti yerini MÖ 546 yılında Pers hakimiyetine bırakmıştır. Makedonya İmparatoru İskender, bölgedeki Pers hakimiyetine MÖ 336 yılında son vermiştir. Büyük İskender bu süreç içinde bölgedeki Termessos hariç bütün kentleri ele geçirmiştir. MÖ 323 yılında Büyük İskender'in ölümüyle, komutanları arasında uzun yıllar süren savaşlar başlamıştır. Yapılan mücadeleler sonucunda Seleukos Kralı III. Antiokhos, Bergama Kralı'na yenilmiş ve Apemea Antlaşması yapılmıştır. Bergama Kralı II. Attalos (MÖ 159 - 138) şehri yeniden yapılandırmış ve günümüzdeki Antalya şehrinin bilinen tarihi

---

[1] Kenan Arıbaş, "Antalya Kentinin Nüfus Coğrafyası", *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu*, Mustafa Oral (ed.), Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya 2007, C.I, s. 302.
[2] Cemali Sarı, "Antalya'nın Genel Coğrafi Özellikleri", *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya 2012, s.47.
[3] Işın Yalçınkaya, "Karain Mağarasının Anadolu İskân Tarihindeki Yeri ve Önemi", *Erdem*, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, C.IV, S.10, 1988, s.40.
[4] Sarı, *a.g.m.*, s.54.

başlamıştır[5]. Kentin ismi, Bergama Kralı II. Attalos'a dayanmaktadır. Antik çağlarda Attaleai adıyla anılan kent Orta Çağ Avrupa kaynaklarında Satalia, Arap ve Türk kaynaklarında ise Antaliyye, Adalya şeklinde geçmektedir[6].

MÖ II. yüzyıl başlarında Bergama Krallığı'nın yıkılması ile şehir Romalıların eline geçmiş, Roma Konsülü Servilius surları tamir ettirerek şehrin güvenliğini sağlamıştır. Romalılar döneminde Antalya giderek gelişti ve önemli bir ticaret merkezi haline geldi[7].

İmparator Theodosius'un MS 395 yılında ölümüyle Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra Anadolu ile Attaleia şehrinin bağlı olduğu Pamphylia bölgesi de Bizans İmparatorluğu'nun nüfuzuna geçmiştir. Bizans İmparatorluğu döneminde gelişimini sürdüren Antalya daha da önem kazanarak Akdeniz de canlı bir ticaret limanı haline gelmiştir. Kentin ticari öneminin artması da Arap akınlarını bölge üzerine çekmiştir. Antalya MS 860 yılında Abbasi Halifesi Mütevekkil'in donanma komutanı Fazl Bin Karin tarafından bir süreliğine ele geçirilse de buradaki Arap hâkimiyeti çok uzun sürmemiştir. Antalya Bizans İmparatorluğu döneminde Anadolu'nun güneyinde önemli bir donanma üssü ve çok sayıda gemi tarafından ziyaret edilen bir ticaret merkeziydi. Bu özelliklerinden dolayı Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya gelen Türklerin ilgisini çekmiş ve hedefleri haline gelmiştir[8].

XI. yüzyılda Malazgirt Meydan Muharebesi'nin Büyük Selçuklu Devleti tarafından kazanılmasından sonra Türklerin Anadolu'yu ele geçirmeye başlamasıyla birlikte bölgede yeni siyasi gelişmeler vuku bulmuştur. 1080 yılına gelindiğinde Kilikya'dan Marmara'ya kadar bütün Anadolu, Türkiye Selçukluların kurucu hükümdarları Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın hakimiyetinde bulunmaktaydı. XII. yüzyılda ise Bizans İmparatoru Aleksios Komnenos'un döneminde Türkmen aşiretleri Phrygia ve Pisidia'nın verimli topraklarına girmeye başlamışlardır. Konargöçer Türkmenler için iklim ve bitki örtüsü bakımından gayet uygun olan bu bölgenin

[5] Mustafa Uysal, *Antalya'nın Dünü Bugünü*, Paloma Yayınevi, Antalya 1999, s.25.
[6] Behset Karaca, "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Antalya Şehrinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Durumu", *Antalya Kitabı 4 Toprak, Su, Medeniyet: Antalya*, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Konya 2021, s.15.
[7] Feridun Emecen, "Antalya", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.III, 1991, s.233.
[8] Mahmut Demir, "Antalya'nın Türkiye Selçukluları Tarafından Fethi", *Cedrus*, Akdeniz Uygarlıkları Araştırması Enstitüsü, C.VI, 2018, s.556.

istilasıyla birlikte Antalya, Bizans'ın yalnızca denizden ulaşabildiği kara bağlantısının koptuğu bir liman şehri haline gelmiştir[9].

Türkiye Selçuklu Devleti I. Mesut hükümdarlığında büyük bir güç haline gelerek, özellikle Bizans'ın şehir ile olan bağlantısını tamamen koparmak için Ege ve Akdeniz bölgelerine seferler düzenlemiştir. Bu amaçla Türkiye Selçuklu Devleti Sultanı I. Mesut, 1141 yılında Uluborlu Kalesi'ni kuşatmış ve bu sırada Selçuklu kuvvetleri Antalya yakınlarına kadar gelmiştir[10].

1176 yılında yapılan Miryokefalon Savaşı'ndan sonra Türkler, Anadolu'ya kesin olarak yerleşme amacında olduklarını göstermişlerdir. Bu yıllarda Sultan II. Kılıçarslan devletinin güçlü temellere sahip olması için çabalıyordu. II. Kılıçarslan Antalya ve çevresini ele geçirmek için en küçük oğlu Gıyasettin Keyhüsrev'i 1180 yılında fethettiği Uluborlu Kalesi'ne (Uluborlu) ve civarına melik olarak göndermişti[11]. Gıyaseddin Keyhüsrev Uluborlu melikliği sırasında Antalya ile ilgilenmiş ve bu amaçla kent ile ilgili bilgi ve de istihbarat toplamıştır[12].

IV. Haçlı Seferi'nde Latinler Bizans'ın başkenti İstanbul'u işgal edince, her yerde olduğu gibi, Antalya'da da hakimiyet mücadelesi başlamış ve Aldobrandini adında bir İtalyan, şehri ele geçirmiştir. Bu mücadeleler sırasında limanın ve yolun güvenliği bozulmuş; şehirde oturan Mısır'dan ve Avrupa'dan gelen tüccarlar soyulmuştur[13]. Tüccarların şikâyetleri üzerine Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev şehri fethetmek için harekete geçmiştir. Selçuklu ordusu Antalya üzerine yürürken komutanlardan Esedüddin Ayaz, Honaz ve Lâdik istikametine yönelmiş, oraları alıp Selçuklu ordusunun arkasını emniyete almıştır. Antalya, 5 Mart 1207 tarihinde Türkiye Selçukluları tarafından fethedilmiştir[14].

Gıyaseddin Keyhüsrev Antalya'yı ele geçirdikten sonra kentin valiliğini emektar ve yakın komutanlarından Emir Mübarizeddin Ertokuş'a vermiştir. Bir süre şehirde kalan Gıyaseddin Keyhüsrev, kentin imarı ve kale surlarının tamiri meşgul olmuş; aynı zamanda şehre kadı, hatip, imam, müezzin atamıştır. Sultan Gıyaseddin

[9] Demir, *a.g.m.*, s.557.
[10] Osman Turan, *Selçuklular Döneminde Türkiye*, İstanbul 1971, s.177.
[11] Tuncer Baykara, "Türkiye Selçukluları Devrinde Antalya" *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya 2012, s.105.
[12] Demir, *a.g.m.*, s.558.
[13] Turan, *a.g.e.*, s.283-284.
[14] Baykara, *a.g.m.*, s.106.

Keyhüsrev Antalya'nın fethinden sonra ülkesinden geçen tüccarlara her türlü vergiden muaf olduklarını da ilan etmiştir. Bundan çok memnun olan tüccarlar gittikleri her yerde Sultanı övüp, cömertliğini ve fetihlerini anlatmaya başlamışlardır[15].

Antalya'nın fethedilmesiyle Türkiye Selçukluları Anadolu'daki ticaret yollarının Akdeniz'e çıkış kapılarından birisine sahip olmuşlar ve büyük çaplı bir bayındırlık faaliyetine başlayarak önemli Selçuklu şehirlerini kervansaraylar aracılığıyla Akdeniz'e bağlamaya çalışmışlardır. Şehir sayesinde Selçuklular Avrupa ile ilk defa ticari ilişkiler kurmuş ve ticari anlaşmalar yapmışlardır[16].

Antalya kenti Selçuklu donanması için de önemli bir üs durumuna geldi. Ancak bir süre sonra Kıbrıs Kralı'nın da kışkırtması ile şehirdeki Hristiyanların çıkardığı isyan sonucu Antalya 1212'de Kıbrıs Krallığı'nın eline geçti. 22 Ocak 1216'da Sultan İzzeddin Keykavus tarafından şehir bir kez daha fethedilerek valiliği tekrar Mübârizüddin Ertokuş'a verildi. Kale yeniden tamir edildi, birtakım ekonomik tedbirler alındı, şehirde bir de tersane kuruldu. Bununla beraber Antalya Türkiye Selçuklularının Akdeniz donanmasının merkezi oldu ve buraya atanan valilere de melikü's-sevâhil veya emîrü's-sevâhil denildi[17]. Şehir jeopolitik ve iktisadi önemi yanında, aynı zamanda Türkiye Selçuklu hükümdarlarının kışlık merkezleri oldu.[18] İzzeddin Keykavus ve Alaeddin Keykubat'tan başlayarak Selçuklu sultanları, kış mevsimini bu yörede, özellikle Antalya ve Alanya çevresinde geçirmişlerdir.

Antalya Selçuklular açısından önemini 1243 yılında yapılan Kösedağ Savaşı'na kadar korumuştur. Selçukluların en önemli ticaret mıntıkası olan Antalya, Kösedağ mağlubiyetinden sonra önemini kaybetmeye başlamıştır. Kösedağ'da yapılan savaşta hataları sonucunda ağır bir yenilgi alan Selçuklu Sultanı II. Gıyasettin Keyhüsrev önce Tokat kentine, ardından Konya'ya, son olarak da Antalya'ya kaçmıştır. Bu durum Antalya şehrinin kısmen daha emniyetli olduğunu göstermekle birlikte, Kösedağ Savaşı'ndan sonra İlhanlı Moğolları, Türkiye Selçuklu Devleti'nin Anadolu'daki hâkimiyetine son vermeye başlamışlardır.

---

[15] Demir, *a.g.m.*, s.564.
[16] Turan, *a.g.e.*, s.285.
[17] Emecen, *a.g.m.*, s.233.
[18] Muharrem Kesik, "Antalya'ya Yapılan İlk Akınları ve Şehrin Selçuklu Hakimiyetine Girmesi", *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu,* Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Yayını, (Yayına Hazırlayan: Necdet Ekinci), Antalya 2006, s.8.

Türkiye Selçukları İlhanlı Moğolları'nın hakimiyetine girmesiyle, özellikle batı ucundaki Türkmen aşiretleri toplanarak beylik kurmaya başlamışlardır. Bu esnada XIII. yüzyıl başlarında Selçuklular tarafından Yalvaç, Borlu ve Eğirdir civarına yerleştirilmiş olan Teke aşiretinin bir kolunu teşkil eden Türkmenler, başlarında bulunan Hamid Bey'in torunu ve İlyas Bey'in oğlu Feleküddîn Dündar Bey'in liderliğinde hüküm sürdükleri göller bölgesinde bağımsızlıklarını ilan ederek Hamitoğulları Beyliği'ni kurmuş önce Uluborlu'yu, daha sonra Eğirdir'i merkez yapmışlardır[19].

Dündar Bey Hamitoğulları Beyliği'nin hakimiyet alanını Denizli'ye kadar genişletmiş ve Antalya kentini kardeşi Yunus Bey'in idaresine vermiştir[20]. Bu durum sonucu Hamitoğulları Beyliği Eğirdir ve Antalya kolları olmak üzere ikiye ayrılmış ve böylece Teke-elinde, sonradan Teke Beyleri adını alacak bir beylik kurulmuştur[21].

1392 yılında Osmanlı Padişahı Yıldırım Bayezıd, Antalya'yı ele geçirerek Firuz Bey'i kentin muhafızlığına atadı. Yıldırım Bayezıd'ı Ankara Savaşı'nda yenen Timur, Antalya ile beraber Alanya, Akşehir şehirlerini Karamanoğlu Mehmet Bey'e verdi. Böylece 1402 - 1415 yılları arasında Antalya'ya Karamanoğulları Beyliği hükmetti. Sonraki dönemde Osmanlı Devleti'nin şehri geri alması üzerine Karamanoğlu Mehmet Bey, Teke Emir'i Osman Çelebi'yi Antalya'yı kuşatması için kışkırtmıştır. Antalya muhafızı olan Firuz Bey, o sıralarda ölmüştü. Yerine oğlu Hamza Bey geçerek Teke Emir'i Osman Çelebi'nin Antalya kuşatmasına karşı koydu. Kuşatma esnasında Osman Çelebi'nin sağlığı bozuldu ve dinlenmek için Korkuteli'ne çekilmek zorunda kaldı[22]. Osman Çelebi, destek olmadan Osmanlı kuvvetlerini yenemeyeceğini bildiği için Karamanoğulları Beyliği'nden yardım istedi. Bu durumdan haberdar olan Hamza Bey, düşman kuvvetlerinin birleşmesine engel olmak için Korkuteli'ne bir baskın yaparak Osman Çelebi'yi öldürdü. Böylece Ankara Savaşı'nda alınan yenilgi sonrasında kaybedilen Antalya ve civarı 1423 yılında tekrar Osmanlı hâkimiyetine girmiş oldu[23] böylece Tekeoğulları Beyliği, Osmanlı Devleti bünyesindeki Türk birliğine katılarak varlığı sona ermiştir[24].

---

[19] Hasan Moğol, "Beylikler Dönemi Antalyası-Tekeoğulları Beyliği" *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya 2012, s.113.
[20] Sait Kofoğlu, "Tekeoğulları", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.XL, 2011, s.348.
[21] Şehabettin Tekindağ, "Teke-Elî ve Teke-Oğulları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.7-8, İstanbul 1977, s.63.
[22] Kofoğlu, *a.g.m.*, s.349.
[23] Tekindağ, *a.g.m.*, s.69-70.
[24] Moğol, *a.g.m.*, s.115.

Tekeoğulları Beyliği'nin sahip olduğu Antalya, 1390 yılında Osmanlı hakimiyetine geçmiştir. Antalya Osmanlı Devleti'nin yönetimine geçtikten sonra Anadolu eyaletine bağlanmış ve sonraki dönemlerde de bu durumunu devam ettirmiştir[25].

Osmanlı Devleti hakimiyetinde Teke-ili adlı sancağın merkezi olan Antalya'da Osmanlı şehzadeleri yönetici olarak bulundular. Şehri ele geçiren Yıldırım Bayezit Teke-ili'ni oğlu İsa Çelebi'nin idaresine vermişti. Ayrıca II. Bayezit'in oğlu Korkut, Teke sancağı beyi olarak 1502-1509 yılları arasında Antalya'da oturmuş ve taht mücadelesini buradan sürdürmüştü. Şehzade Korkut bu mücadele esnasında bir ara Mısır'a geçmiş, ancak daha sonra yeniden Antalya'ya dönmüş, tam bu sıralarda bölgede patlak veren Şahkulu Baba Tekeli İsyanı ile mücadele etmek zorunda kalmıştı. Şahkulu İsyanı Antalya yöresinde büyük tahribata yol açtı.

XVII. yüzyılın ikinci yarısında devletin içinde bulunduğu karışık durumdan faydalanmak isteyen mutasarrıf Körbey Mustafa Paşa'nın isyanı şehri etkisi altına aldı. İsyanı bastırmak üzere Antalya'ya karadan ve denizden kuvvetler gönderildi. 1659 yılında Körbey Mustafa Paşa'nın Antalya halkı tarafından gönderilen kuvvetlere teslim edilmesiyle isyan bastırılmış oldu. Bu isyandan sonra XIX. yüzyıl başlarına kadar kentte önemli bir olay meydana gelmedi[26].

Antalya, Osmanlı yönetimine girdikten sonra Türkmen oymak ve boyları şehre gelerek hızla yerleştiler. Bu durum Antalya'nın kültür coğrafyasını da yakından etkilemiştir. Türk kültürüne sıkı bir şekilde bağlı olan bu oymak ve boylar ahilik gibi bir takım dini ve kültürel özellikleri koruyarak bölgede Türk kültürünün yayılmasında etkili olmuşlardır[27].

Türkiye Selçuklu Devleti döneminde surlarla çevrili kapalı bir şehir niteliğinde olan Antalya, Osmanlı Devleti döneminde fizikî yönden gelişerek sur dışına doğru büyümeye başladı. Çarşı ve pazarların sur dışında yer alması bu büyümeyi yönlendirdi.

---

[25] Behset Karaca, "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı'nın Siyasi, Sosyal, Kültürel, Ekonomik ve Askeri Durumu", *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya 2012, s.117.

[26] Emecen, *a.g.m.*, s.234. ; Bilal Dedeyev, Osmanlı-Safevi İlişkilerinde Teke İli Bölgesinin Rolü (15-16. Yüzyıllarda), *Selçukludan Cumhuriyet'e Sosyal Bilimlerde Antalya*, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Antalya 2018, s.158

[27] Naci Şahin, "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Antalya'da Yer Adları", *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu*, Akdeniz Üni. Yay., Antalya, 2006, s. 129.

1455 tarihli tahrir defterine göre gelirleri çeşitli vakıflara ait en az 100 civarında dükkan bulunuyordu. Bu tahrir defterinde vakfı bulunan eserler arasında Teke Bey Türbesi, Hacı Balaban Mescidi ve Medresesi, Arap Reis Mescidi, Liman Mescidi, Ahi Yusuf Mescidi dikkati çeker. Aynı zamanda kentte dört zaviye bulunmaktaydı ve bazı kilise vakıfları da yeniden hayata geçirilmişti. XVI. yüzyıl başlarında ise kentte yirmi iki Müslüman mahallesi, iki gayrimüslim mahallesi vardı. Antalya bu dönemde orta büyüklükte bir kent durumundaydı. Kentteki Yahudi ve Hristiyanların ayrı mahalleleri vardı. Bu sırada şehirde 2800 civarında Müslüman, 600 civarında da Yahudi ve Hristiyan nüfus mevcuttu. Kentteki gayrimüslimlerin büyük kısmı kalenin tamir ve bakımı hizmetinden sorumlu olup bunun karşılığında her çeşit vergiden muaf tutulmuşlardı. XVI. yüzyılın son dönemlerinde ise Antalya sur dışına taşan gelişmiş bir kent durumundaydı. 1588 yılında kentte otuz dokuz Müslüman, iki gayrimüslim mahallesi 4000'den fazla insan yaşıyordu. Bu nüfusun 3500 kadarını Müslümanlar, kalan kısmını Hristiyan ve Yahudiler oluşturuyordu[28].

Şehri ünlü seyyah Evliya Çelebi de ziyaret etmiştir. 1671-1672 yılında şehre gelen Evliya Çelebi, Antalya'nın o dönemdeki fiziki yapısı ile şehirdeki dini, sosyal ve kültürel yapılara ilişkin çok önemli bilgiler vermiştir. Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilere göre, bu yıllarda şehirde yirmi sekiz mahalle bulunmaktaydı. Bu mahallelerin dördü kale içinde, yirmi dört tanesi ise kalenin dışında idi. Kale dışındaki mahallelerin dördü Rum mahallesi idi. Şehirdeki 190 ev Rum olup, hepsi Türkçe konuşmaktaydı. Kale içinde 3000 civarında kiremit örtülü eski ev ve 70 tane sokak vardı. Sokaklar temiz ve kaldırımlıydı. Antalya Limanına bakan evler bağ ve bahçeli olup, her evde çardak bulunmaktaydı[29].

XVIII. yüzyılın ortalarında şehrin nüfusu on bin kadardı. Bununla birlikte şehir XVIII. yüzyılda devlette yaşanan siyasi kırılmalardan etkilenmişti. Özellikle merkezi otoritenin güç kaybettiği ve bazı ailelerin devletin taşrasında güçlü bir iktidar odağı haline geldiği bu dönemde Antalya'nın tarihine bu aileler arasında yaşanan güç çatışmaları damga vurmuştu. Şehir bu çatışmalarda birkaç kez el değiştirdikten sonra,

[28] Emecen, a.g.m., s.234-235.
[29] Latif Armağan, XVI.Yüzyılda Antalya, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.24, S.38 , s.99 93-111

1784 yılında Antalya mütesellimi olan Tekelioğlu Bekir'in rakiplerini ortadan kaldırıp bu çatışmalara son vermesiyle istikrara kavuşmuştu[30].

Antalya, XVIII ve XIX. yüzyıllarda, genellikle Konya veya Karaman eyaletlerine bağlı bir sancak olarak idare edildi. XIX. yüzyılın ilk yarısında, genellikle Teke Sancağı ile Hamit sancağı birleştirilerek, bazen de vezir ya da mutasarrıf unvanı ile görevlendirilen paşalar tarafından yönetildi[31]. Teke sancağı, Tanzimat döneminde yapılan idari düzenleme sonrasında Karaman eyaletine bağlanmıştır. Teke sancağı 1864 yılında çıkarılan Vilâyet Nizamnamesinde Konya'ya dahilken 22.000 km^2'den fazla toprağı ve geniş bir sahili olduğu gerekçesiyle 1914 yılında müstakil mutasarrıflık haline getirildi. Millî Mücadele döneminde (1919-1920), Türkiye 16 il ve 18 bağımsız sancağa bölündü. Antalya bağımsız sancaklar arasında yer aldı.20 Nisan 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na göre Teke sancağı Antalya vilâyeti adını aldı[32].

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre sonra İttifak gurubunun yanında savaşa katıldı. Savaş çıkmadan önce Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri ile bir ittifak kurmanın yollarını aramış ama her seferinde bu isteği reddedilmiştir. İtilaf Devletleri'nin bu tutumu karşısında endişelenen ve düşmüş olduğu yalnızlık durumundan kurtulmak isteyen Osmanlı Devleti 2 Ağustos 1914 tarihinde Almanya ile yaptığı ittifak anlaşması ile I.Dünya Savaşı'na girmiştir[33].

İtilaf Devletleri I. Dünya Savaşı sırasında Akdeniz sahillerinin kuşatılma görevini Fransız donanmasına bırakmışlardı. Türk donanması o dönemde pek güçlü olmadığı için bölge tamamen Fransız donanmasını kontrolü altındaydı. Fransız donanması en küçük tehlike gördüğü anda küçük sandalları bile batırmaktan kaçınmıyordu[34]. Antalya, Fransız donanmasının saldırılarından en çok etkilenen şehirdi. Antalya sahilleri ilk kez 6 Temmuz 1915 tarihinde Paris II ve Alexandrea savaş gemileri tarafından bombalandı. Bu bombalamadan Memleket Gurebâ Hastanesi ve postane ciddi zararlar gördü. 7 Temmuz 1915 tarihinde Paris II savaş gemisi bir çiftliği

[30] Evren Dayar, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönemlerinde Antalya Kaleiçi ve Çevresi", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, C.37, S.2, 2020, s.61.
[31] Rıfat Özdemir, "Osmanlı Döneminde Antalya'nın Fiziki ve Demografik Yapısı (1800-1867)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı: VII (1992), s.134.
[32] Şenol Çelik, Teke-İli, TDV İslam Ansiklopedisi, C.XL, 2011,s.346.
[33] Fahir Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1995), Alkım Yayınları., (tarihsiz), s.104-109.
[34] Hüseyin Çimrin, *Antalya Kent Kronolojisi*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Yay., Antalya, 2005,s. 29.

ve belediyeye ait gazhaneyi bombaladı. Sonraki bombardıman 16 Eylül 1916 tarihinde oldu[35].

Fransız donanmasının bu saldırılarına Yüzbaşı Mustafa Ertuğrul Bey, Aydın şehrinden getirilen komutasındaki Cebel Bataryası'yla karşılık verildi. Fransız gemileri portakal yüklü bir yelkenliyi kaçırıp, un fabrikasını bombaladılar. Yüzbaşı Mustafa Ertuğrul Bey, bu olaya 13 Aralık 1917 tarihinde Çalış Dağı burnunda Fransız gemilerini bombalayarak karşılık verdi. Bu Türk bombardımanında Paris II gemisi batırıldı ve Alexsandrea gemisi de ağır hasar gördü. Cebel Bataryası'nın başarısı sonucu yalnız kalan Alexsandrea, uzaktan Antalya sahillerini bombalamaya devam ediyordu. Yüzbaşı Mustafa Ertuğrul Bey, sahilden bombalayamadıkları gemiyi hazırladıkları tuzakla batırdı. İçine dinamit yükledikleri bir yelkenliyi Alexsandrea mürettebatının gemiye almasıyla büyük bir patlama oldu ve bunun sonucunda Antalya sahilleri Fransız gemilerinden kurtarıldı[36].

Birinci Dünya Savaşının başlangıcında İttifak Devletleri safında yer alan İtalya, Osmanlı Devleti'nin paylaşımında toprak verileceği vaat edilince İtilaf Devletleri safında savaşa girdiğini dünyaya duyurmuştur. Fransa, İngiltere, Rusya ve İtalya Osmanlı topraklarını gizli anlaşmalarla paylaşmak için aralarında anlaşarak Londra Anlaşması'nı imzalamışlardır. 1915 yılında bu dört devlet arasında yapılan Londra Anlaşması ile İtalya Birinci Dünya Savaşı'na İtilaf Devletleri tarafında girmeyi kabul etmiştir. Bu anlaşma ile İtalya'ya Ege Denizi'ndeki Oniki Ada üzerindeki hakimiyetinin devamı verilmiş; aynı zamanda Rusya, İngiltere ve Fransa Anadolu'da herhangi bir toprak paylaşımı yaptıkları zaman İtalya'ya Antalya ve civarının verileceğini vaat etmiştir[37]. Fakat İngiltere ve Fransa İtalya'nın haberi olmadan yaptıkları 1916 Sykes Picot Anlaşması ile Anadolu'yu kendi aralarında gizlice paylaşıyorlardı. Sykes Picot Anlaşması'ndan haberdar olan İtalya, bu duruma karşı çıkarak haklarını korumak için bu devletlere nota verdi. Bunun üzerine 1917 yılında İngiltere, Fransa ve İtalya arasında Saint Jean De Maurienne Anlaşması imzalanarak

[35] Kerim Sarıçelik, "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletlerine Karşı Anadolu'nun Akdeniz Kıyılarında Aldığı Bazı Tedbirler" *S. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S: 21, Konya 2007, s. s.177.
[36] Muhammet Güçlü, *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Yay., Antalya, 1997, s. 7-8.
[37] Mevlüt Çelebi, Millî Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri, *Belleten*, C.62, S.233, 1998, s.159-160.

Antalya, Konya, İzmir İtalyanlara verilmesi kararlaştırıldı[38]. Saint Jean De Maurienne Anlaşması ile İtalya Akdeniz'de güçlenirken bu durumdan rahatsız olan İngiltere bölgede güçlü bir İtalya istemediğinden Yunanistan destekleyen politika izlemeye başlamıştır[39].

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'ndan ağır hükümler taşıyan Mondros Ateşkes Anlaşmasını imzalayarak yenik çıkmıştır. Savaştan hemen sonra İtilaf devletleri yenilen devletlerin durumlarını görüşmek için Paris Konferansı'nı düzenlemişlerdir. Paris Konferansı'nda İngiltere İtalya'ya savaş esnasında gizli anlaşmalarla vermeye söz verdiği toprakları İtalya yerine Yunanistan'a vermek istemiştir. İngiltere'nin İtalya'ya karşı Yunanistan'a destek vermesi İtalya'yı İtilaf devletlerinden uzaklaştırıp özellikle Akdeniz'de diğer işgalci devletlerden ayrı bir politika uygulamasına neden olmuştur[40].

Anadolu üzerinde emelleri olan İtalya, bu emellerini ilk fırsatta uygulamaya koyarak Antalya ve Burdur civarına askerlerini gönderdi[41]. Antalya ve çevresinin işgal edilmesinden önce zararlı cemiyetlerin ve İtalya'nın bölgede birtakım faaliyetlerde bulundukları biliniyordu. 1911 yılında yapılan Trablusgarp Savaşı'ndan sonra İtalya'nın Antalya konsolosluğu görevine Marki Faranti atandı ve çok iyi bir siyaset izleyerek bölge halkının güvenini kazandı. İtalyan işgali sırasında Marki Faranti siyasi müşavir olarak ön saflarda idi. Faranti'nin hedefi bölgede Türk hükümetinin gücünü ve yetkisini azaltmak, oradaki tek yetkili merciinin İtalya'ya ait olduğunu göstermekti[42].

Ermeni Patriği "Zaven Efendi" Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalanmasından hemen sonra "Dr. Yakavos" İzmir'e gelmiş Metropolit "Hirisostomos" ile temasta bulunmuş ve Antalya'da nasıl hareket edeceği hakkında talimat almıştır. Aynı zamanda Metropolit tarafından gönderilen askeri teçhizat Antalya limanına çıkarılmış ve daha sonra bunlar cephelerde kullanılmıştı. 1919 yılının ilk aylarında Marmaris'in işgalinden sonra İtalyanların Antalya ve çevresini işgal edecekleri bekleniyordu. Fakat İtalyanlar Antalya'yı işgal etmede aceleci

[38] Nebahat Oran, "Antalya'da Milli Teşkilatlanma*", Türkler*, C.15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.831.
[39] Orhan Çeltikçi, "İstiklal Harbinde Antalya ve Havalisinde Kurulan Müdafaa-İ Hukuk Cemiyeti ve Faaliyetleri", *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, C. 2, S. 4, 2015, s.84.
[40] Çeltikçi, *a.g.m.* s.84.
[41] Hamdi Doğan, "Milli Mücadelede Doğu Cephesinden Batı Cephesine Yapılan Yardımlar ve İkmal Yolları", Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1995, s.1.
[42] Süleyman Fikri Erten, *Milli Mücadelede Antalya,* Antalya 1996, s.3-5.

davranmadılar, önce yerel hükümetten "İtalyan kontrol memuruna bir oda tahsis" edilmesini sağladılar, kentte bir telsiz istasyonu kurdular ve okul açmak için öğretmenler gönderdiler. İtalyanlar kentte karışıklık çıkarmak için bazı mahkumların ceza evinden kaçmalarını sağlamış, Antalya'dan Burdur'a giden bir posta arabasının 27 Mart'ta soyulmasını organize ettiler ve aynı günün akşamında Antalya'da bulunan Hıristiyanların yaşadığı mahallede bir kutu barutun patlamasını sağlamışlardır. Bütün bu olanları da işgale neden olarak gösteren İtalya [43], Mondros Ateşkes Anlaşması'nın yedinci maddesine dayanarak 28 Mart 1919 tarihinde Antalya'yı işgal etmiştir. Sözde halkın güvenlik ve huzurunu sağlamak için Antalya'yı işgal ettiğini söyleyen İtalyanlar işgal sürecinde Antalya halkıyla herhangi bir çatışma içerisine girmemişlerdir[44].

Antalya'yı işgal eden İtalyanlar ilk olarak askeri mevkileri kontrol etmek istemiştir. Bu amaçla silah ve cephaneliklerin bulunduğu binalar ele geçirmiş, Türk askerlerinin silah ve cephanelerine el koymuşlardır[45]. Böylece kentteki kontrolü ele geçirmeye çalışılmışlardır. İşgale kayıtsız kalmayan Mustafa Kemal Paşa 24 Haziran 1919'da 15. Kolordu Kumandanlığına gönderdiği şifrede, Antalya ve çevresindeki İtalyan işgalinin, telgraflar çekilerek protesto edilmesini istemiştir. Antalya'nın işgali Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti ve Erzurum Kadınları tarafından ABD, İtilaf Devletleri ve Osmanlı Hükümeti'ne protesto telgrafları çekilmiştir[46].

İşgale karşı yapılan bu protestoların yanında Antalya halkının da tepki göstermesi İtalyanları huzursuz etti. İtalyan işgalinin temsilcisi Faranti, Mutasarrıf Vekili Talat Bey'e haber göndererek, işgale karşı çıkan Antalya ileri gelenlerinden Emin ve Zeki Beylerin eylemlerinin kendilerine zarar verdiği gerekçesiyle teslim edilmelerini istedi. Mutasarrıf Vekili Talat Bey bu durumu hemen İstanbul Hükümetine bildirdi. Dahiliye Nezareti 5 Haziran 1919 tarihinde gönderdiği telgrafta Zeki ve Emin Beylerin İtalyanlara teslim edilmesini istedi. Sonuç olarak İtalyanlara teslim edilen Zeki ve Emin Beyler bir İtalyan gemisi ile Rodos adasına gönderildi. Marko Faranti aynı zamanda işgali protesto eden Müftü Ahmed Hamdi Efendi'yi de göndermek istemişse de daha sonra bu kararından vazgeçti. Çünkü Müftü Ahmed Hamdi Efendi gibi Antalya halkı üzerinde büyük tesire sahip olan bir kişinin tutuklanması veya

[43] Oran, *a.g.m.*, s.832.
[44] Çeltikçi, *a.g.m.*, s.85.
[45] Erten, *a.g.e.*, s.22.
[46] Ali Rıza Gönüllü, *Demokrat Parti Dönemi'nde Antalya (1950-1960*), Marmara Üniversitesi Türkiyat Arastırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2008, s.36-37.

görevden uzaklaştırılması işgalci İtalyanlara karşı çok daha büyük tepkilere neden olabilirdi[47].

İtalyan askerleri işgalin ilk zamanlarında halkın kendilerine tepki göstermesinden huzursuz olmuşlardı. Bu nedenle ilk başlarda Antalya halkıyla karşı karşıya gelmekten kaçınmışlardır. Comte Carlo Sforza, Antalya'yı işgal eden askerlerine *"halka karşı iyi davranmaları ve baskı yapmamaları"* konusunda emir vermiştir[48]. İtalyanların bu politikaları bazı cahil ve geleceği göremeyen kişileri daha çabuk etkileyebileceği için Türkleri katleden Yunan işgal yönteminden daha tehlikeli görünüyordu. Kurtuluş Savaşı'nın önderi Mustafa Kemal başta olmak üzere Türk komutan ve bürokratlar bu tehlikeyi önceden sezerek, İtalyan faaliyetlerine karşı gerekli önlemleri almışlardır. Antalya halkı da millî duygular ile hareket ederek İtalyan işgaline karşı tutumunu ortaya koymuştur.

Şehrin işgalinin ardından Antalya halkı tarafından işgale karşı mücadele etmek için direniş cemiyeti kurma çalışmaları başlamıştır[49]. Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a ayak basmasından sonra Antalya ileri gelenleri de harekete geçerek teşkilatlanmaya başlamıştı. Sabık Belediye Reisi Karakaş Hüsnü, Sabık Müftü Yusuf Talat, Hasan Tahsin Bey, Sabık Mebus İbrişimzâde, Giritli Mehmet Remzi, Hacı Hatip Osman Efendi, Abdizâde Hüseyin, Civelek İzzet Bey'in çalışmaları ile Müdafaa-i Heyet-i Milliye Cemiyeti kurulmuştur[50].

Antalya Müdafaa-i Heyet-i Milliyi Cemiyeti kurulduktan sonra kaza ve nahiyelerde şubeleri açılarak şehir genelinde güçlü bir teşkilat oluşturulmaya çalışıldı. Aynı zamanda bölgede kurulan diğer teşkilatlarla da sıkı iş birliğine gidildi. Antalya Müdafaa-i Heyet-i Milliyi Cemiyeti özellikle Nazilli Heyet-i Milliye Merkezi'nin isteği ile cepheye gönderilmek üzere askeri teçhizat toplayarak Nazilli Cephesi'ne asker gönderdi ve bu hususta hiçbir yardımdan kaçınılmadı. Ayrıca Antalya'da iki yüz yataklık seyyar hastane oluşturuldu. Antalya İtalyan işgali altında olmasına rağmen cemiyet sıkı bir çalışmayla elinden geleni yaptı ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin de çalışmalarını yürüttü[51].

---

[47] Oran, *a.g.m.*, s.833.
[48] Çelebi, a.g.m., s.167.
[49] Çeltikçi, *a.g.m.*, s.85.
[50] Erten, *a.g.e.*, s.15.
[51] Oran, *a.g.m.* s.834-835.

30 Eylül 1919 tarihinde Cemiyet ilk yazılı kararını alarak 19 Kasım 1919 tarihinde Sivas Kongresi'nde kurulmuş olan, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne bağlı olduğunu ilan etti. İşgale karşı Antalya'da yapılan çalışmaların Temsil Heyeti tarafından desteklendiğini göstermek için 1 Mart 1920 tarihinde Refet Bey şehre geldi. Refet Bey Belediye önünde yaptığı konuşmada "Boynumuzda ecnebi zinciri, altından bile olsa koparıp atacağız." diyerek halk üzerinde büyük bir etki bırakmıştı. Aynı zamanda Antalya kadınları da 15 Mart 1920 tarihinde Antalya Müdafaa-i Hukuk Kadınları Cemiyeti adı altında bir kadın cemiyeti kurmuşlardı. Kurulan bu kadın cemiyeti İtilaf Devletleri'nin İstanbul'u işgal etmelerini protesto ettiler, cephede savaşan askerler için maddi yardımda bulundular ve Nisan ayı içerisinde bir terzihane açarak cephedeki askerler ve zor durumda olan muhacirler için elbise dikmeye başladılar[52]. Tüm bunların yanında Antalya halkı adına, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Birinci Dönemi'nde Ali Vefa Bey , Halil İbrahim Bey , Hamdullah Suphi Bey, Hasan Bey, Mustafa Bey ve Rasih Efendi milletvekili olarak bulunmuş ve işgallere karşı mücadele etmişlerdir[53].

İtalyanlar Anadolu'da Türkler ile çatışmaktan kaçınmış, Milli Mücadeleyi yakından takip ederek, işgal politikalarını buna göre belirlemişlerdir. Ayrıca başladığı andan itibaren varlığını kabul ettiği Türk Millî Mücadelesine karşı bir tavır almaktan kaçınmıştır. İtalyanlar her ne kadar iyi davransa da netice itibariyle Türk topraklarını işgal etmişti ve işgalleri bitmeden Türk halkının İtalyanlar ile samimi bir dostluk kurması mümkün değildi. Yunanlılara ve onların destekçisi olan İngilizlere öfkeli olan İtalyanlar, 21 Şubat 1921'de düzenlenen Londra Konferansı'nda Türkiye'nin toprak bütünlüğünü savunarak işgal ettiği topraklardan ayrılacağının ilk sinyallerini verdi. İkinci İnönü Zaferi ve Antalya'da Türkler ile Rumlar arasında çıkan çatışma sonucu birkaç Rum'un yaralanması İtalyanların çekilmesini hızlandırmıştır[54].

2 Haziran 1921'de işgalden vazgeçtiğini açıklayan İtalya, Ankara'daki Türk Hükümetine dostluk mesajları veriyordu. Sonuçta 29 Haziran 1921'de Antalya Limanı'na gelen nakliye gemileriyle İtalyan kuvvetleri kentten ayrılmaya başladılar. 5

[52] Erten, a.g.e., s.26.
[53] Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi (Millî Mücadele ve TBMM-I. Dönem 1919-1923*), C.III, Ankara 1995, s.105-117.
[54] Nedim Sarıgüzel, Birinci *ve İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Antalya Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s.17.

Temmuz 1921 tarihinde İtalyan kuvvetleri Antalya'dan tamamıyla çekildi. İtalyanların çekilmelerinden sonra Antalya ve civarında Türkiye Büyük Millet Meclisi ile yapılan çalışmalar daha kolay yürütüldü ve cephedeki faaliyetler daha yakından takip edilmeye başlandı. 26 Ağustos 1922 tarihinde Türk kuvvetlerinin Yunanlılara karşı taarruza başlamış olduğu Antalya'da da duyuldu. 29 Ağustos 1922'de Afyon'un Türk ordusunun eline geçmesi haberinin kente gelmesi Antalya halkını sevince boğdu. 30 Ağustos Zaferi, Dumlupınar Yunan mevzilerinin düşmesi üzerine 7 Eylül ve 11 Eylül 1922'de Antalya'da zafer alayları tertip edildi ve bu kutlamalar aralıklarla Kasım ayı sonuna kadar devam etti[55].

2-CUMHURİYET DÖNEMİNDE ANTALYA (1923-1950)

Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar Konya Vilayetinin bir sancağı olan Antalya, Cumhuriyet ilanından sonra 20 Nisan1924 tarih ve 491 numaralı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile "Antalya Vilayeti" adını almıştır. Antalya Vilayeti 1924'de Merkez, Manavgat, Korkuteli, Akseki, Alanya, Kaş, Elmalı, Finike, ilçelerine sahiptir[56].

1927 nüfus sayımına göre Antalya'da şehir merkezinde 17365, merkez köyler ve kasabalarla beraber 36324 kişi bulunmaktadır. Antalya vilayetinde toplam dokuz ilçede 204372 kişi sayılmıştır. Bu nüfusun 93212'sini erkek, 111160'ını kadınlar oluşturmaktaydı.[57] 1935'te yapılan nüfus sayımına göre Antalya'nın nüfusu 24299 erkek ve 23291 kadın olmak üzere toplam 47590'a ulaşmıştır. Antalya'nın toplam nüfusu, 115565 erkek ve 126004 kadın olmak üzere 241569'dur. 1945'te yapılan nüfus sayımında Antalya'nın nüfusu 28668 erkek ve 23267 kadın olmak üzere toplam 56935 olmuştur. Antalya'nın toplam nüfusu da 134714'i erkek ve 143464'i kadın olmak üzere 278.178 'e ulaşmıştır[58].

Kentin ekonomisi Osmanlı döneminde hayvancılık, hububat ve ticarete dayanmaktaydı. Cumhuriyetle beraber Antalya'da sebzecilik, narenciye ve sanayi ürünlerinin üretimi de başladı. Çeşitli sektörlerde fabrikalar açıldı. Özellikle bu

---

[55] Haluk Selvi ve Bülent Cırık, *Millî Mücadelede TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2020, s.76; Gülin Öztürk, *1. ve 2. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri,* Doktora Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2012, s.20.

[56] Kerim Atılgan, Antalya İdari Yapısı, *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, C.6, Antalya 2012, s.238-243.

[57] Güven Dinç, "20.Yüzyılın İlk Yarısında Antalya Nüfusu", *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu*, Antalya 2007, s.357.

[58] Gönüllü, a.g.e., s.59.

fabrikaların yapılması ve işletilmesinde 1928'de kurulan elektrik santralinin büyük önemi vardır. Aynı zamanda hammadde olarak pamuk ve çeltik üretiminin yapılması fabrikaların sayısının artmasında önemli bir unsurdur. Ayrıca sebzecilik, narenciye ve çiçekçilik kentin ekonomisinde giderek önemli bir yer tutmaya başlamıştır[59]. Hayvancılığın da önemli olduğu Antalya'da İstanbul'un et ihtiyacı için koyun ve keçi gönderilmiştir. Bu dönemde şehirde ipek üretiminin yapıldığı bilinmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Antalya'da eğitim faaliyetleri Osmanlıdan kalan altyapı üzerine oturmuştur. Devletin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar nedeniyle uzun yıllar eğitim alanında önemli yatırımlar yapılamamıştır. Şehir kendi imkanlarıyla eğitim-öğretim faaliyetlerini en iyi şekilde yapmaya çalışmıştır[60]. Cumhuriyetin ilanının on beşinci yılında vilayet genelinde 103 ilkokul ve 237 ilkokul öğretmeni vardır. Antalya şehir merkezinde ise 8 ilkokul ve 1 lise bulunmaktaydı. Antalya Vilayet genelindeki ilkokullardan 10 tanesi yatılıydı. Antalya'da, 1940'ta Akşam Sanat Okulu ve Aksu Köy Enstitüsü ile 1944'te Erkek Sanat Enstitüsü eğitime başlamıştır[61].

Antalya vilayetinde basın hayatı, 1920'de Haydar Rüştü Beyin, "Antalya'da Anadolu" adlı gazeteyi çıkarması ile başlamıştır. Bu gazete, Kurtuluş Savaşı boyunca önemli vazifeler yerine getirmiştir. Antalya'da, "Antalya'da Anadolu" gazetesini yeni gazete ve dergilerin yayını takip etmiştir. Bu gazeteler "Antalya Gazetesi (1922), Tenvir Gazetesi (1924), Akdeniz Gazetesi (1925), Yeni Türkiye Gazetesi (1926), Zümrütova Gazetesi (1927), Resmi Anadolu Gazetesi (1927), Yeşil Antalya Gazetesi (1946) ve Şelale Gazetesi"dir. Ayrıca Antalya'da, "Yeni Hayat Dergisi (1920), Doğu Dergisi (1922), Ticaret Dergisi (1927), Çağlayan Dergisi (1935) ve Türk Akdeniz Dergisi (1937)" gibi dergilerde yayınlanmıştır[62].

Cumhuriyet Dönemi'nde şehirde kurulan dernekler arasında, Hilali Ahmer Cemiyeti, Himayei Eftal, Türk Tayyare Cemiyeti, Muallimler Birliği ve Antalya Türk Ocağı bulunmaktadır. 1923 yılında kurulan Antalya Türk Ocağı, kapatıldığı 1931 yılına kadar, Antalya'daki toplumsal hayat üzerinde etkili olan kurumlardan ilki ve en

[59] Güçlü, a.g.e., s.110.
[60] Muzaffer Deniz, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Antalya Şehrinde Eğitim (1923-1950)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2009, s.219.
[61] Gönüllü, a.g.e., 75-76.
[62] Ali Rıza Gönüllü, Antalya'da Basın Hayatı (1920-1949). *Atatürk Araştırma Merkezi De*rgisi, C.21, S.61, 2020, s.325-338.

önemlisiydi. Ocağın faal olduğu bütün bu dönem boyunca Cumhuriyetin resmi kültür politikaları, Türk Ocağı aracılığıyla yürütülmüştür.[63]

20. yüzyılın ilk yıllarından itibaren Antalya bir dizi kitlesel göç hareketine tanıklık etti. Ağırlıklı olarak 1900 ile 1908 yılları arasında gerçekleşen Girit göçü, bu kitlesel nüfus hareketlerinden ilkiydi. Giritlilerin kente iskânından sonra, sırasıyla; Balkan Savaşları yıllarında Selanik'ten, Yunanistan'ın Ege'yi işgali sonrasında da Batı Ege'den çok sayıda göçmen kente yerleşti. Bu sürecin nihai aşaması ise 1922 yılında kentteki Rumların Antalya'yı terk etmek zorunda kalmaları ve 1924 ile 1933 yılları arasında kalan dönemde, ağırlıklı olarak Selanik'ten gelen muhacirlerin Antalya'ya iskânını sağlayan Nüfus Mübadelesiydi. Cumhuriyetin ilk yıllarında Antalya'ya "muhacirler kenti" görünümü veren bütün bu nüfus hareketleri, kentin kültürel ve toplumsal yapısını etkilerken, bu dönemde yerel hayatın dokusu ve toplumsal etkileşim mekanizmaları büyük ölçüde aşınmıştır[64].

Antalya Halkevi, 24 Haziran 1932 tarihinde açıldı. Antalya Halkevi, ilk kurulduğunda şubeleri başka kurumlardaki binalarda çalışmalara başlamıştır. Cumhuriyetin kültür politikalarını yayma görevi üzerine alan Halkevi'ne bunu iyi bir şekilde yapabileceği bir bina gerekliydi. Kendi binası yapılıncaya kadar Antalya Halkevi, partinin, Muallimler Birliğinin ve bazı spor kulüplerinin kullandığı binalara yerleştirilir. Edebiyat, tarih, dil, sosyal yardım, kütüphane, güzel sanatlar şubeleri partiye ait binadaki odalarda faaliyet göstermekteydi. Spor, temsil, halk kursları şubeleri ise başka bir binada faaliyet gösteriyordu. 19 Şubat 1934 tarihinde açılışı yapılan Halkevi binasında Cumhuriyet Halk Partisi Antalya teşkilatı da yer almaktaydı ve Cumhuriyet Halk Partisi il başkanı aynı zamanda Halkevi başkanı olmuştu[65].

Sosyal bir alanda yapılanan ve kurumsal niteliği ile de dikkat çeken Antalya Halkevi'nde gerçekleşecek eğitimler ve sosyal faaliyetlere halkın katılımını sağlamak amacı ile süreli yayınlarda bu faaliyetlerin takvimleri, içerikleri duyurularla halka tanıtılmış, bu yolla sosyal farkındalık yaratmak amaç edinilmiştir. Antalya Halkevi'nin toplumsal yaşama olan katkısı yalnızca kurslarla değil periyodik sanatsal etkinlikler

[63] Evren Dayar, *Antalya'da Kültürel ve Toplumsal Hayat (1923-1932),* Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2010, s.115.
[64] Dayar, *a.g.e.*, s. 125-126.
[65] Deniz, *a.g.e.*, s.126.

ile de gerçekleşiyordu. Ayrıca; bu faaliyetlere ek olarak da her yıl halkevinin yıl sonu dönüm kutlamaları farklı etkinlikler barındıran programlar ile gelenekselleştirilmiştir. Ayrıca Antalya Halkevi, açılışının ardından faaliyet halinde olan şubeleri ile kentte sosyo-kültürel içerikli pek çok faaliyete imza atmıştır. Antalya Halkevi Dergisi olan "Türk Akdeniz" dergisi o yıllara dair önemli bir referans kaynak olarak nitelendirilebilir. Derginin altıncı sayısı ilk beş yıl içerisinde gerçekleşen faaliyetleri bir rapor niteliği ile kayıt altına alarak okuyuculara sunmaktadır. Antalya Halkevi, kapanana kadar kent içerisinde sağladığı bu önemli konumunu korumayı başarmıştır[66].

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde, şehirde CHF teşkilatının var olduğu bilinmektedir. 1926'da da Antalya'nın kazalarında CHF teşkilatı yer almaktaydı. Antalya'da 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası ve 1946'da Demokrat Parti'nin il teşkilatları kurulmuştur[67]. TBMM'nin II. III. IV. V. dönemlerinde CHP'den seçilen Antalya milletvekilleri şunlardır:

II. dönemde (1923-1927) seçilen Antalya Milletvekilleri: Rasih (Kaplan) Mahmut Murat (Şerefli), Ahmet Saki (Derin), ve Hasan Sıtkı (Yağcıkandiloğlu)'dur[68].

III.dönemde (1927-1931) seçilen Antalya Milletvekilleri: Dr. Ahmet Cemal (Tunca),Süleyman Şevket (Demirman), Rasih (Kaplan), Ahmet Saki (Derin), ve Hasan Sıtkı (Yağcıkandiloğlu)' dur[69].

IV. dönemde (1931-1935) seçilen Antalya Milletvekilleri: Mehmet Numan (Aksoy), Dr. Ahmet Cemal (Tunca), İbrahim Nazifi Şerif (Nabel), Ali Haydar (Uçgun), ve Rasih (Kaplan)' dır[70].

---

[66] Ebru Nalan Sülün, "Cumhuriyet Döneminde Merkez Dışı Antalya'da 1923- 2000 Yılları Arasında Kültür ve Sanat Ortamı", *Kültür ve Sanat Tarihi- Kitap Bölümü*- Editör: Prof. Dr. Sibel Kılıç, 2021, s.33-35.

[67] Gönüllü, *a.g.e.*, 86.

[68] Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-II. Dönem 1923-1927*), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C.III, Ankara 1995, s.89-95.

[69] Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-III. Dönem 1927-1931),* Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C.III, Ankara 1995, s.67-73.

[70] Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-IV. Dönem 1931-1935),* Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C.II, Ankara 1996, s.53-61.

V. dönemde (1935-1938) seçilen Antalya Milletvekilleri: Dr. Ahmet Cemal Tunca, Sükran Baştuğ (Örs), Mahmut Celalettin Mengilibörü, Tayfur Sökmen, Rasih Kaplan, Mehmet Cezmi Erçin, Tevfik Nazif Arıcan ve Mehmet Numan Aksoy'dur[71].

II. dönem Antalya'dan seçilen milletvekilleri dört kişidir ve mecliste toplam yüz kırk üç kez söz almışlardır. III. dönem Antalya'dan seçilen milletvekilleri beş kişidir ve mecliste toplam otuz sekiz kez söz almışlardır. IV. dönem Antalya'dan seçilen milletvekilleri beş kişidir ve mecliste toplam otuz dört kez söz almışlardır. V. Antalya'dan seçilen milletvekilleri sekiz kişidir ve mecliste toplam kırk üç kez söz almışlardır. Meclis tutanaklarında yapılan araştırmalar sonucunda Antalya milletvekillerinden Mehmet Rasih Kaplan'ın ilk beş dönem boyunca sürekli seçildiği ve mecliste oldukça aktif bir milletvekili olduğudur. Hamdullah Suphi Tanrıöver, Mehmet Rasih Kaplan'dan sonraki en aktif milletvekilidir[72].

[71] İhsan Günes, *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-V. Dönem 1935-1938*), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları C.II, Ankara 2001, s.43-59.
[72] Ümmügülsüm Candeğer, "TBMM Arşiv Kayıtlarına Göre Atatürk Dönemi Antalya Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri (1920–1938)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18/36, 2018, s.212-213.

II. BÖLÜM

VI-VII-VIII. DÖNEM ANTALYA MİLLETVEKİLLERİNİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ (1939-1950)

Türkiye'nin, 23 Nisan 1920 tarihinde Birinci Meclisin Ankara'da açılmasıyla başlayan siyasi hayatı çeşitli aşamalardan geçerek günümüze kadar gelmiştir. Bu genel siyasi hayat içerisinde Antalya'dan seçilen vekillerin siyasi alan başta olmak üzere sosyal ve kültürel olarak durumlarının bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Bu özelliklerinin yanında Antalya vilayetini temsil eden milletvekillerinin mecliste yapmış oldukları faaliyetlerde dikkate alınmalıdır. Bu çalışmalar özelde Antalya şehri açısından genelde ülkenin gelişim sürecini anlama noktasında da dikkate değerdir[73]. Meclis tarihinde ilk kez 1935 yılında yapılan genel seçimler ile kadınlar Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne milletvekili olarak girmişlerdir. Bu kadın milletvekilleri arasında Antalya vilayetini temsilen V. ve VI. dönemde seçilen Türkan Örs Baştuğ bulunmaktadır[74]. Böylelikle Antalya kenti cumhuriyet yeniliklerine çok çabuk uyum sağlayan ve aynı zamanda örnek olan bir gelişim sürecini de ortaya koymuştur.

1.Yerellik Durumları

Aşağıdaki tabloda 1939-1950 yılları arasında TBMM'de görev yapan on dört Antalya milletvekilinin doğum yerleri gösterilmiştir. 1939-1950 tarihleri arasındaki TBMM'nin VI., VII. ve VIII. dönemindeki Antalya milletvekillerinin yerellik durumlarına bakıldığında on dört milletvekilinden beşinin Antalyalı, dokuzunun farklı şehirlerden olduğu görülmektedir.

[73] Mehmet Biçici, "Antalya Şehrinde Siyasal Yaşam (1920-1950)", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 16, S. 4, 2017, s.1059.
[74] Ayten Sezer, "Türkiye'deki İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1998, C. XIV, S. 42, 897.

Tablo 1: Antalya Milletvekillerinin Doğum Yerleri[75]

NO	Milletvekili Adı	Doğum Yeri
1	Mehmet Rasih KAPLAN	Akseki-Antalya
2	Mehmet Numan AKSOY	İbradı-Antalya
3	Cezmi ERÇİN	İstanbul
4	Türkan Örs BAŞTUĞ	İstanbul
5	Tayfur SÖKMEN	Adana
6	Münir SOYKAM	Balıkesir
7	Nurullah Esat SÜMER	İzmir
8	Hikmet Turan DAĞLIOĞLU	Antakya
9	Mehmet Mesut ÇANKAYA	Erzurum
10	Galip KAHRAMAN	Korkut-Antalya
11	Hüsamettin KURAL	İbradı-Antalya
12	Niyazi AKSU	Elmalı-Antalya
13	Mustafa KORKUTELMALIOĞLU	Besni-Adıyaman
14	Ahmet Cemal TUNCA	Yenişehir-Bursa

Tablodan anlaşıldığı üzere üç dönem boyunca sadece beş milletvekilinin seçim bölgesinden olduğu görülmektedir. Bu milletvekillerinden Mehmet Rasih Kaplan I, II, III, IV, V, VI, VIII. dönem, Mehmet Numan Aksoy IV, V, VI, VII, ve VIII. dönem, Galip Kahraman VII ve VIII. dönem, Hüsamettin Kural VII. dönem, Niyazi Aksu ise VIII. dönem Antalya milletvekilliği yapmıştır. Aynı zamanda Antalya'da doğmamış

[75] *TBMM Albümü 1920 – 2010*, (Editörler: Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel), TBMM Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C.I (1920-1950), Ankara 2010.

olmasına karşın uzun yıllar bu şehirde görev alan Ahmet Cemal Tunca, Tayfur Sökmen ve Nurullah Esat Sümer, gibi milletvekilleri de bulunmaktadır.

Tablo 2: Antalya Milletvekillerinin Yerellik Oranları

Memleketi Antalya Olan Milletvekili	**%**	**Memleketi Farklı Bir Şehir Olan Milletvekili**	**%**	**Toplam**
5	%36	9	%64	14

Tablodan da anlaşıldığı üzere Antalya'da seçilen vekillerin (1939-1950) %36'sı yerel kökenlidir. Aynı zamanda vekillerin %64'ü Antalya vilayetinin yerel unsuruna dâhil değildir.

2. Yaş Grupları, Ortalama Yaşları ve Cinsiyetleri

Tablo 3: Antalya Milletvekillerinin Doğum-Ölüm Tarihleri ve Cinsiyetleri[76]

Vekiller	**Doğum Tarihi**	**Ölüm Tarihi**	**Yaşam Süresi**	**Cinsiyeti**
Mehmet Rasih KAPLAN	1883	1952	69	Erkek
Mehmet Numan AKSOY	1890	1949	56	Erkek
Cezmi ERÇİN	1894	1940	46	Erkek
Türkan Örs BAŞTUĞ	1900	1975	75	Kadın
Tayfur SÖKMEN	1891	1980	89	Erkek
Münir SOYKAM	1884	1948	64	Erkek
Nurullah Esat SÜMER	1899	1973	74	Erkek
Hikmet Turan DAĞLIOĞLU	1900	1977	77	Erkek

[76] *TBMM Albümü 1920–2010*; Milletvekili tercüme-i hal evrakları; Biçici, *a.g.m.*, s.1060.

Mehmet Mesut ÇANKAYA	1887	1950	63	Erkek
Galip KAHRAMAN	1890	1975	85	Erkek
Hüsamettin KURAL	1879	1944	65	Erkek
Niyazi AKSU	1893	1965	72	Erkek
Mustafa KORKUTELMALIOĞLU	1899	1964	65	Erkek
Ahmet Cemal TUNCA	1883	1963	80	Erkek

VI, VII, VIII., dönem Antalya milletvekillerinin yaş ortalaması ve cinsiyetleri yukarıdaki tabloda görülmektedir. Tabloya göre 40 - 49 yaş arasında bir, 50 - 59 yaş arasında bir, 60 - 69 yaş arasında beş, 70 - 79 yaş arasında dört, 80 ve üstü olarak da üç milletvekili vardır. Tabloda da görüldüğü gibi en fazla milletvekilinin olduğu yaş aralığı 60- 69 olduğu tespit edilmiştir. Bu dönemlerde görev yapan on dört Antalya milletvekilinin yaş ortalaması 70'tir.

On dört Antalya vekilinden yalnızca bir kişi kadındır. 5 Aralık 1934 tarihinde kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle ilk kez mecliste kadın vekillerde görülmüştür. Bu kadın milletvekillerinden biri de Türkan Örs Baştuğ'dur. Baştuğ, Antalya şehrinin ilk kadın milletvekili olarak V ve VI. yasama dönemlerinde TBMM'ye girmiştir.1939-1950 dönemleri arasında seçilen Antalya milletvekillerinden sadece bir kadının olması Antalya şehri için sevindirici bir durum olmasına rağmen genel olarak politikada erkek egemenliğinin de bir göstergesidir[77].

1939- 1950 yıllarında mecliste görev yapan Antalya milletvekillerinin yaş aralıkları ve ortalama yaşları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

[77] Biçici, a.g.m., s.1060.

Tablo 4: Antalya Milletvekillerinin Yaş Ortalaması[78]

Seçim Dönemleri	Yaş Aralıkları	Milletvekili Sayısı	Ortalama Yaş
VI. Dönem (1939-1943)	30 - 39 40 - 49 50 - 59 60 - 69	1 4 3 -	48,5
VII. Dönem (1943-1946)	40-49 50-59 60-69	2 4 2	53,1
VIII. Dönem (1946-1950)	40-49 50-59 60-69	2 4 1	53,8

1939 seçiminde TBMM'ye giren VI. dönem Antalya milletvekillerinin seçilme yaşları şöyledir: Tayfur Sökmen 48 yaşında, Cezmi Erçin 45 yaşında, Mehmet Rasih Kaplan 56 yaşında, Türkan Örs Baştuğ 39 yaşında, Münir Soykam 55 yaşında, Mehmet Numan Aksoy 49 yaşında, Nurullah Esat Sümer 40 yaşında, Ahmet Cemal Tunca 56 yaşında seçilmiştir.

1943 seçimlerinde TBMM'ye giren VII. dönem Antalya milletvekillerinin seçilme yaşları şöyledir: Tayfur Sökmen 52 yaşında, Hikmet Turhan Dağlıoğlu 43 yaşında, Ahmet Cemal Tunca 60 yaşında, Mehmet Mesut Çankaya 56 yaşında, Galip Kahraman 53 yaşında, Mehmet Numan Aksoy 53 yaşında, Nurullah Esat Sümer 44 yaşında, Hüsamettin Kural 64 yaşında seçilmiştir.

1946 seçiminde TBMM'ye giren VIII. Dönem Antalya milletvekillerinin seçilme yaşları şöyledir: Tayfur Sökmen 55 yaşında, Niyazi Aksu 53 yaşında, Mehmet

[78] *TBMM Albümü 1920–2010*; Milletvekili tercüme-i hal evrakları

Rasih Kaplan 63 yaşında, Mustafa Korkut 47 yaşında, Galip Kahraman 56 yaşında, Mehmet Numan Aksoy 56 yaşında, Nurullah Esat Sümer 47 yaşında seçilmiştir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında baktığımızda VI. dönem Antalya milletvekillerinin yaş ortalamasının 48,5 olduğu, VII. Dönem Antalya milletvekillerinin yaş ortalamasının 53,1 olduğu ve VIII. Dönem Antalya milletvekillerinin yaş ortalamasının ise 53,8 olduğu görülmektedir. Bu tablo periyodik olmasa da ülke geneliyle paralel olarak meclis yaşlılık oranının giderek yükseldiğini gösterir. Bu durum, daha önce seçilen ve tecrübe kazanan, çevre edinen ve tanınırlığı ve tesir gücü artan vekillerin yeniden aday gösterildiği ve seçildiği şeklinde de yorumlanabilir.

3- Eğitim Seviyeleri

1939-1950 yılları arasında mecliste görev yapan Antalya milletvekillerinin eğitim aldığı okullar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5: Antalya Milletvekillerinin Mezun Olduğu Okullar[79]

No	Milletvekili Adı	Bitirdiği Okul
1	Mehmet Rasih KAPLAN	Konya Ziyaiye ve İrfaniye Medreseleri, Mısır Camiü'l-Ezher ve Kahire el-Ezher ve Darül'lFünun-ü Edebiyat ve İçtimâiyat Medreseleri"
2	Mehmet Numan AKSOY	İstanbul Darul-Fünûn Hukuk Bölümü
3	Cezmi ERÇİN	Mekteb-i Mülkiye
4	Türkan Örs BAŞTUĞ	İstanbul Darul-Fünûn Felsefe Bölümü
5	Tayfur SÖKMEN	Rüştiye
6	Münir SOYKAM	Askeri Tıbbiye

[79] *TBMM Albümü 1920–2010*; Milletvekili tercüme-i hal evrakları.

7	Nurullah Esat SÜMER	Berlin Ali Ticaret Mektebi- Frankfurt Üniversitesi Ekonomi Doktorası
8	Hikmet Turan DAĞLIOĞLU	Budapeşte Yüksek Sanatlar Okulu
9	Mehmet Mesut ÇANKAYA	İstanbul Hukuk Mektebi
10	Galip KAHRAMAN	İstanbul Tıbbiye
11	Hüsamettin KURAL	Askeri Tıbbiye
12	Niyazi AKSU	İstanbul Muallim Mektebi
13	Mustafa KORKUTELMALIOĞLU	Ortaokul
14	Ahmet Cemal TUNCA	Tıbbiye

Antalya milletvekillerinin eğitim durumları incelendiğinde on dört milletvekilinden on ikisinin yükseköğrenim, ikisinin orta öğrenim mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden Antalya'dan seçilen vekillerin eğitim düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Nitekim bazı milletvekillerin devlet dairelerinde memur olması, sosyal ve kültürel hayata yapmış oldukları katkılar ve vermiş oldukları eserler bu durumun en belirgin göstergesidir.

Tablo 6: Antalya Milletvekillerinin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	**Milletvekili Sayısı**
Tıp	4
Hukuk	2
Öğretmen Okulu	1
İçtimaiyat	1
Mülkiye Mektebi	1

Yüksek Sanatlar Okulu	1
Felsefe	1
Ekonomi	1
Ortaokul	2

Bu tabloya göre Antalya milletvekillerinin başta tıp olmak üzere hukuk, ekonomi, felsefe, mülkiye, içtimaiyat ve öğretmenlik gibi çeşitli eğitim dallarında öğrenim gördükleri anlaşılmaktadır.

4- Bildikleri Diller

1939-1950 dönemleri arasında meclisteki Antalya milletvekillerinin yabancı dil bilme durumu aşağıdaki tablo da gösterilmiştir.

Tablo 7: Antalya Milletvekillerinin Yabancı Dil Durumu[80]

No	Milletvekili Adı	Bildiği Yabancı Dil
1	Mehmet Rasih KAPLAN	Arapça
2	Mehmet Numan AKSOY	Yok
3	Cezmi ERÇİN	İngilizce, Fransızca, Almanca
4	Türkan Örs BAŞTUĞ	Fransızca
5	Tayfur SÖKMEN	Almanca
6	Münir SOYKAM	Almanca, Fransızca
7	Nurullah Esat SÜMER	Fransızca, Almanca, İngilizce
8	Hikmet Turan DAĞLIOĞLU	Arapça, Almanca, Fransızca, Macarca
9	Mehmet Mesut ÇANKAYA	Yok

[80] *TBMM Albümü 1920–2010*; Milletvekili tercüme-i hal evrakları.

10	Galip KAHRAMAN	Fransızca
11	Hüsamettin KURAL	Fransızca, Almanca
12	Niyazi AKSU	Almanca, Fransızca
13	Mustafa KORKUTELMALIOĞLU	Yok
14	Ahmet Cemal TUNCA	Fransızca

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde Antalya milletvekillerinden Cezmi Erçin, Münir Soykam, Hikmet Turan Dağlıoğlu, Türkan Örs Baştuğ, Nurullah Esat Sümer, Galip Kahraman, Hüsamettin Kural, Niyazi Aksu, Ahmet Cemal Tunca'nın Fransızca; Cezmi Erçin, Tayfur Sökmen, Münir Soykam, Nurullah Esat Sümer, Hikmet Turan Dağlıoğlu, Hüsamettin Kural, Niyazi Aksu'nun Almanca; Cezmi Erçin, Nurullah Esat Sümer'in İngilizce; Mehmet Rasih Kaplan'ın Arapça; Hikmet Turan Dağlıoğlu Macarca bilmektedir. Bu durum o dönemde Fransızca eğitimin daha ön planda olduğunu göstermektedir. Bu durumun Türkiye'nin eğitim politikalarıyla doğrudan ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu tabloya göre milletvekilleri Fransızca, İngilizce, Almanca, Macarca ve Arapça olmak üzere beş farklı dil bilmektedir. Tablodan anlaşıldığı üzere Hikmet Turan Dağlıoğlu Arapça, Macarca, Almanca ve Fransızca olmak üzere toplam dört dil ile en çok yabancı dil bilen milletvekili olduğu anlaşılmaktadır. Antalya milletvekillerinden sadece 3 kişi yabancı dil bilmemektedir.

Tablo 8: Antalya Milletvekillerinin Yabancı Dil Bilme Oranları

Milletvekillerinde Yabancı Dil Bilme Oranları	**Sayı**	**%**
Bir Dil Bilenler	5	35,71
İki Dil Bilenler	3	21,42
Üç Dil Bilenler	2	14.28
Dört Dil Bilenler	1	7,14

Yabancı Dil Bilmeyen	3	21,42

Yukarıdaki tabloya göre bir yabancı dil bilme oranı beş kişiyle %37,71'dir. İki dil bilme oranı üç kişiyle %21,42'dir. Üç yabancı dil bilme oranı iki kişiyle % 14,28'dir. Dört yabancı dil bilme oranı bir kişiyle %7,14'tür. Ayrıca tablodan anlaşılacağı üzere yabancı dil bilen milletvekili sayısı on bir iken bilmeyen sayısı üç kişidir.

5-Mesleki Altyapıları

Antalya milletvekillerinin 1939-1950 yılları arasındaki mesleklerine baktığımızda çok farklı meslek gruplarının olduğu görülmektedir. Bu meslek grupları arasında idareci, avukat, öğretmen, yazar, kaymakam, çiftçi, asker ve hekim gibi değişik meslekler yer almaktadır.

Tablo 9: Antalya Milletvekillerinin Mesleki Durumları[81]

No	Milletvekili Adı	Meslekleri ve Görevleri
1	Mehmet Rasih KAPLAN	Avukat
2	Mehmet Numan AKSOY	Avukat-Savcı-Kaymakam
3	Cezmi ERÇİN	Rüsumat ve Tahrirat Müdürü-Maliye Teftiş Heyeti Başkanı- Maliyeci- Öğretmen- Ziraat Bankası Umum Müdür Muavini-Yazar
4	Türkan Örs BAŞTUĞ	Öğretmen
5	Tayfur SÖKMEN	Çiftçi- Komutan- Hatay Devleti Cumhurbaşkanı
6	Münir SOYKAM	Hekim
7	Nurullah Esat SÜMER	İktisat-Maliye-Bankacı
8	Hikmet Turan DAĞLIOĞLU	Arkeolog-Öğretmen-Yazar

[81] *TBMM Albümü 1920–2010*; Milletvekili tercüme-i hal evrakları; Biçici, *a.g.m.*, s.1063-1064.

9	Mehmet Mesut ÇANKAYA	Avukat
10	Galip KAHRAMAN	Hekim
11	Hüsamettin KURAL	Hekim-Yarbay-Öğretmen
12	Niyazi AKSU	Yazar-Öğretmen-Müfettiş
13	Mustafa KORKUTELMALIOĞLU	Ziraatçı-Çiftçi-Belediyeci”
14	Ahmet Cemal TUNCA	Hekim-Subay

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Antalya vekillerinin büyük bir bölümünün memur kökenli oldukları görülmektedir. Milletvekillerinin genel olarak eğitim, tıp, hukuk ve bürokrasi alanlarında eğitim aldıkları tespit edilmiştir. Yukarıdaki tabloda bakıldığında ağırlıklı olarak avukat, hekim ve memurların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Birden çok meslek sahibi olan vekillerin oranı %64’tür. Bu durum vekillerin iyi bir eğitim aldıklarını ve liyakatli kişilikler olduğunu göstermektedir. En çok sahip olunan meslek 5 milletvekiliyle öğretmenliktir. Öğretmenliği hekim, avukat, yazar, hâkim, asker, kaymakam ve kâtiplik takip etmektedir.

6- Medeni Durum ve Çocuk Sayıları

Tablo 10: Antalya Milletvekillerinin Medeni Durum ve Çocuk Sayıları[82]

No	**Milletvekili Adı**	**Medeni Durumu**	**Çocuk Sayısı**
1	Mehmet Rasih KAPLAN	Evli	3
2	Mehmet Numan AKSOY	Evli	5
3	Cezmi ERÇİN	Evli	2
4	Türkan Örs BAŞTUĞ	Bekar	-

[82] *TBMM Albümü 1920–2010*; Biçici, *a.g.m.*, s.1063-1064; Milletvekili tercüme-i hal evrakları.

5	Tayfur SÖKMEN	Evli	5
6	Münir SOYKAM	Evli	6
7	Nurullah Esat SÜMER	Evli	1
8	Hikmet Turan DAĞLIOĞLU	Evli	2
9	Mehmet Mesut ÇANKAYA	Evli	2
10	Galip KAHRAMAN	Evli	3
11	Hüsamettin KURAL	Evli	3
12	Niyazi AKSU	Evli	4
13	Mustafa KORKUTELMALIOĞLU	Evli	3
14	Ahmet Cemal TUNCA	Evli	4

Tablodan hareketle Antalya'dan seçilen vekillerin o yıllarda toplumda yaygın olan geniş aileye sahip oldukları söylenemez. En fazla çocuğu olan vekil altı çocukla Münir Soykam olmuştur. Milletvekillerinden sadece Türkan Örs Baştuğ'un çocuğu olmadığı görülmektedir. Çocuk sahibi olmayan milletvekili Türkan Örs Baştuğ bekârdır.

III.BÖLÜM

ALTINCI DÖNEM ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ ve MECLİS FAALİYETLERİ

1-1939 GENEL SEÇİMLERİ

1939 seçimleri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) Atatürk olmadan yaşadığı ilk seçim tecrübesidir. Bu seçim, aynı zamanda Atatürk'ün ölümünün ardından Cumhurbaşkanı ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı seçilen İsmet İnönü'nün de lider olarak halk önünde verdiği ilk sınavdır. Dolayısıyla bir bakıma, bu seçimler, İnönü'nün kendi liderliğini ve Atatürk'ten sonra iktidarda bir boşluk olmayacağını kanıtlama çabası verdiği tarihsel bir eşik olarak görülebilir. Cumhurbaşkanı ve CHP Genel Başkanı seçildikten sonra İnönü, bir taraftan geçmişten itibaren çekişme içinde olduğu bazı siyasetçileri tasfiye ederken diğer taraftan da yeni muhalefet girişimlerinin önünü kesmeyi amaçlamıştır. Buna karşılık, aynı dönemde siyasal ve toplumsal modernleşme çabalarından vazgeçilmediği görülür[83].

Seçim sonrası süreç ise yalnızca Türkiye'yi değil tüm dünyayı oldukça derinden etkileyen tarihsel gelişmelere işaret eder. 1939 yılında başlayan İkinci Dünya Savaşı, taraf olmamak için mücadele eden Türkiye'nin ekonomisi ve toplumsal hayatı üzerinde geniş bir etki yaratmıştır. Buradan hareketle, 1939'dan sonra Meclisin en önemli faaliyet alanlarından birinin, ülkenin savaştan en az zararlı çıkmasını amaçlayan yasaları kabul etmek olduğu söylenebilir. Kuşkusuz Millî Korunma Kanunu ve Varlık Vergisi Kanunu başta olmak üzere bu yasaların bir kısmı hem kabul edildikleri dönemde hem de sonrasında ciddi tartışmalara neden olmuştur. Ayrıca ideolojik yönü de güçlü olan kapsamlı bir eğitim projesi durumundaki Köy Enstitüleri de yine bu dönemin eseridir. Bu dönemde Hatay'ın Türkiye'ye katılması gibi önemli başka siyasal gelişmeler de yaşanmıştır.

Meclis 1939 yılının ocak ayında yeni seçime gitmeyi kararlaştırmıştır. Bu dönemde basında seçim ile ilgili haberlerin sık sık yer aldığı görülmektedir[84]. Seçim

[83] Hamit Emrah Beriş, "VI. Yasama Dönemi (1939-1943) İkinci Dünya Savaşı'nın Gölgesinde Yeni Bir Dönemin Başlaması", *Yüzüncü Yılında TBMM*, Editör: Yusuf Tekin, C.I, TBMM Basımevi, 2020, s.251.
[84] İsmet Binark, *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-VI. Dönem 1939-1943*), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları C.I, Ankara 2004, s.38.

kararı alınmasından sonra 25 Ocak 1939 tarihinde Başbakan Celal Bayar istifa eder. Cumhurbaşkanı İnönü tarafından Bayar'ın istifası kabul edilerek yeni hükümeti kurma görevi Dâhiliye Vekili Refik Saydam'a verilir. Saydam'ın aynı gün kabine listesini Cumhurbaşkanının onayına sunması, bu konudaki hazırlıkların önceden yapıldığına işaret etmektedir. Bunun yanında söz konusu kabine değişikliğinde asıl hedefin Bayar olduğu söylenebilir. Zira yeni kurulan kabinede başbakan dışında yalnızca iki bakan değişmiştir[85].

Refik Saydam, 27 Ocak 1939 tarihinde TBMM'de yeni hükümetin programını okumuştur. Hemen ardından 341 milletvekilinin katıldığı oylamada, tüm milletvekillerinden aldığı güvenoyu ile Refik Saydam Hükümeti göreve başlamıştır. Aynı gün seçimlerin yenilenmesi de kararlaştırılmıştır[86]. Tıpkı öncesindeki seçimler gibi 1939 genel seçimleri de çoğunluk sistemine göre ve iki dereceli olarak yapılmıştır. Tek parti mantığına uygun şekilde, seçimlere CHP dışında bir siyasal partinin katılmasına izin verilmemiştir. Yalnızca dört ilde bağımsız adaylar için yer açılmıştır ki buralar için adaylar da yine CHP tarafından gösterilmiştir. Şubat ayında milletvekili adayı olmak isteyenlerin sayısı birkaç bine, mart ayında ise basında milletvekili olmak isteyenlerin sayısının 4500 ü geçtiği ifade ediliyordu. Seçim sürecinde, iki dereceli seçim mantığına uygun olarak öncelikle ikinci seçmenler için sandığa gidilmiştir. 13 Mart'ta başlayıp aynı ayın 21'inde tamamlanan süreçle seçimlerde oy kullanacak toplam 40979 ikinci seçmen belirlenmiştir[87]. Aynı zamanda bu seçimlerde bir ilk gerçekleşmiş, 22 Mart'ta başkent Ankara'da bir araya gelen ikinci seçmenler, milletvekili adaylarının saptanması hakkında görüşlerini dile getirmişlerdir. Seçimler 26 Mart günü yapılmıştı. Seçim sonucunda, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün aday gösterdiği CHP'li 420 milletvekili (14'ü kadın) ile 4 bağımsız aday (bu milletvekiller gayrimüslimdir) yani toplamda 424 milletvekili seçilmiştir[88].

TBMM'nin 6.döneminde seçilen milletvekilleri 3 Nisan 1939'de ilk toplantısını yapmışlardır. Vekillerin yemin etmesinin hemen ardından Meclis Başkanlığına Çankırı

[85] Mahmut Goloğlu, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi III, Millî Şef Dönemi 1939-1945, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017, s. 5.
[86] İbrahim Halil Ertürk, *VI. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi (1939-1943),* Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, s.20.
[87] Cemil Koçak, Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945), C.II., İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s.30-31.
[88] Tansu Barış Mahmutoğlu, Atatürk'süz İlk Seçimler-1939 Genel Seçimlerinde Chp'nin Çalışma ve Propagandalar, *Atatürk Dergisi,* C.V, S.1, 2016, s.57.

Milletvekili Mustafa Abdülhalik Renda seçilmiştir. Ankara Milletvekili İsmet İnönü oybirliği ile ikinci kez Cumhurbaşkanlığına görevine seçilmiştir. Cumhurbaşkanlığından gelen iki tezkerenin birincisi ile Refik Saydam'ın başbakanlıktan istifa ettiği, ikincisi ile de aynı kişinin tekrar başbakanlık görevine getirildiği bildirilmiştir[89]. Refik Saydam'ın yeni hükümetin programını sunmasının ve milletvekillerinin olumlu görüş belirtmelerinin ardından oylama yapılmıştır. 389 milletvekilinin katıldığı oylamada oy birliği ile Refik Saydam hükümeti göreve başlamıştır. Yeni hükümette Ticaret Vekili olarak Antalya Milletvekili Cezmi Erçin de görev almıştır.[90]

Dr. Refik Saydam'ın 8 Temmuz 1942 tarihinde kalp krizi geçirerek vefat etmesi üzerine yeni hükümeti kurma görevi Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'na verilmiştir. Bu durum sonucunda 9 Şubat 1942 ve 9 Mart 1943 tarihleri arasında görev yapacak olan Birinci Saraçoğlu Hükümeti kurulmuştur.

2-VI. DÖNEM MECLİS ARİTMETİĞİ

1939 seçimleri sonrasında CHP listesinden 62 ilden 420 kişi milletvekili seçilmiştir. Ayrıca dört kontenjan bağımsız adaylar için boş bırakılarak buralara dört gayrimüslim ismin seçilmesi sağlanmıştır. Böylece ilk aşamada seçilen toplam milletvekili sayısı 424'tür. Hatay'ın anavatana katılmasından sonra bu ilden seçilen beş milletvekilinin de eklenmesiyle Meclisin üye sayısı toplam 429 olmuştur[91].

TBMM'nin altıncı dönemi içerisinde 45 milletvekili vefat etmiş, 1 kişinin milletvekilliği TBMM tarafından düşürülmüş ve aynı zamanda 3 milletvekili de çeşitli sebepler ile istifa etmiştir. Bu milletvekillerinin yerine ara seçimlerde yeni vekillerin seçilmesi üzerine altıncı yasama döneminde toplam 478 milletvekili mecliste görev yapmıştır[92]. VI. Dönem mecliste görev yapan vekillerden 35 tanesi 31- 40 yaş arası, 138 tanesi 41- 50 yaş arası, 89 tanesi 61- 70 yaş arası 9 tanesi de 70 yaş üzeridir[93]. Bu yasama dönemindeki milletvekillerinin eğitim durumlarına baktığımızda, 19 kişi özel

[89] Goloğlu, *a,g,e,* s.6.
[90] İrfan Neziroglu ve Tuncer Yılmaz, *Türkiye Büyük Millet Meclisi-Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri, C.I (1920-1950),* Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2013, s. 339.
[91] Beriş, *a.g.m.,* s.248.
[92] Ş. Şenal Günay, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943),* C. V,TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 2004, s. 832, 833.
[93] Ertürk, *a.g.e.,* s.31.

öğretim, 2 kişi ilköğretim, 32 kişi ortaöğretim, 21 kişi lise, 10 kişi kolej, 11 kişi medrese, 333 kişi üniversite mezunu olup 1 vekilinde eğitimi olmadığı tespit edilmiştir[94]. Milletvekillerinin yabancı dil bilme durumlarına baktığımızda, 296 kişi Fransızca, 72 kişi Arapça, 48 kişi İngilizce, 41 kişi Arapça, 25 kişi Farsça, 11 kişi İtalyanca, 22 kişi Rumca, 2 kişi Yunanca, 6 kişi Ermenice ve 3 kişinin de Bulgarca bildiği tespit edilmiştir[95].

Meslek grupları açısından bakıldığında ise yaklaşık olarak yüzde 15'lik oranlarla çiftçiler-tüccarlar, askerler ve eğitimcilerin öne çıktığı görülür. Geri kalanların çoğu farklı alanlarda çalışan bürokratlar ya da hâkim ve savcılardır. Dolayısıyla Mecliste en fazla ağırlığı kamu görevinden gelen sivil ve asker bürokratların oluşturduğu söylenebilir. İllerin yerel eşrafına mensup milletvekili sayısı oldukça sınırlı kalmıştır ki bu durum, adayların doğrudan merkez tarafından belirlenmesi ve seçilmek için bir çaba harcamalarının gerekmemesiyle yakından bağlantılıdır[96].

3-VI. TBMM'DEKİ ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ

1939 yılında Antalya vilayetinin; Merkez, Akseki, Alanya, Manavgat, Elmalı, Finike, Serik, Korkuteli, Kaş, Gündoğmuş[97] ilçeleri bulunmaktadır. Antalya şehrinin 1935 yılındaki toplam nüfusu 242.609'dir[98]. Antalya Merkez ilçeden sonra nüfusu en kalabalık ilçeleri sırasıyla Alanya, Akseki, Korkuteli'dir.

VI. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi tarafından Antalya vekil adayı olarak Dr. Ahmet Cemal Tunca, Münir Soykam, Rasih Kaplan, Cezmi Erçin, Mehmet Numan Aksoy, Türkan Baştuğ (Örs) ve Tayfur Sökmen aday gösterilmişler ve bu isimlerin tamamı 553 ikinci seçmenin oyunu alarak milletvekili seçilmişlerdir[99]. Refik Saydam'ın kurduğu hükümette Ticaret Vekili olarak Antalya Milletvekili Cezmi Erçin de görev almıştır. Cezmi Erçin'in 1940 yılında vefat

---

[94] Ertürk, *a.g.e.*, s.26.
[95] Ertürk, *a.g.e.*, s.28.
[96] Beriş, *a.g.m.*, s.251.
[97] Akseki ilçesine bağlı olan Gündoğmuş 1936 yılında ilçe yapılmıştır. Güven Dinç, "*20. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya Nüfusu"*, 20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu, C.I, Yayına Hazırlayan: Mustafa Oral, Antalya 2008, s.363
[98] Dinç, *a.g.m.*, 359.
[99] *TBMM Arşivi*, Seçim Mazbataları, Binark, *a.g.e.*, s.45.

etmesi üzerine yerine Nurullah Esat Sümer, Antalya milletvekili olarak meclise seçilmiştir[100].

Tablo 11: VI. Dönem TBMM'deki Antalya Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler[101]

VIII. Dönem Antalya Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri			
Milletvekili Adı	**Kanun Teklifi**	**Söz Aldığı Konuşmalar**	**Soru Önergesi**
Mehmet Rasih KAPLAN	-	58	-
Mehmet Numan AKSOY	-	2	-
Cezmi ERÇİN	-	2	-
Türkan Örs BAŞTUĞ	-	4	-
Tayfur SÖKMEN	-	1	-
Münir SOYKAM	-	5	-
Nurullah Esat SÜMER	-	-	-
Ahmet Cemal TUNCA	-	-	-
TOPLAM	-	**72**	-

1939-1943 döneminde Antalya milletvekillerinin yapmış olduğu yasama faaliyetlerinin genel tablosu yukarıdaki gibi olmuştur. Tablodan anlaşıldığı üzere VI. dönem TBMM'deki Antalya milletvekillerinin faaliyetlerine baktığımızda 72 söz hakkı aldıklarını görmekteyiz. Milletvekillerinden Mehmet Rasih Kaplan en çok faaliyet

[100] Binark, *a.g.e.*, s.285.
[101] *TBMM Zabıt Cerideleri*, 1939,1943,1946.

gösteren milletvekili olmuştur. Nurullah Esat Sümer ve Ahmet Cemal Tunca hiçbir meclis faaliyetinde bulunmadıkları görülmüştür.

3.1 TÜRKAN ÖRS BAŞTUĞ[102]

3.1.1 Hayatı

1900 yılında İstanbul Üsküdar'da doğdu. Babası Mehmet Sabri Bey, annesi Abide Hanımdır.1937 yılında Bekir İzzet Örs ile evlendi. 1946 yılında boşandı. 1924 yılında İstanbul Darülfünunu Felsefe Şubesini bitirdi. 1 Eylül 1924 tarihinde Boğaziçi Lisesi'nde kızlar bölümünde müdürlük ve felsefe öğretmenliği yaptı[103]. 13 Şubat 1927'de bunlara ek olarak, İstanbul Kız Öğretmen Okulu terbiye ve ruhiyat öğretmen vekilliği de eklendi. Bu göreve 28 Şubat 1935'e kadar devam etti.

Türkan Örs Baştuğ, Boğaziçi Lisesi'ndeki görevini icra ederken CHP tarafından milletvekili adayı olarak gösterilmiştir. 8 Şubat 1935 tarihinde yapılan seçimlerde 590 oy alarak beşinci dönem Antalya milletvekili olarak meclise girmiştir. 8 Şubat 1935'te mazbatasını aldı. 7 Mart 1935 tarihinde mazbatası onaylandı. V.dönem boyunca Maarif Encümeni'nde görev yaptı. Örs, aynı zamanda Belediye Kanunu'na Ek Kanun Lâyihası Müzakeresi için kurulan geçici encümen üyeliği ve kâtipliği, İş Kanunu'na Ek Kanun lâyihasını müzakere için kurulan geçici encümende de üyelik görevlerini yerine getirdi[104].

Meclis dışında da çalışmaları olan Baştuğ, İstanbul'da düzenlenen 12.Uluslararası Kadın Kongresi'ne katılmıştır. Bu kongre devam ederken 21 Nisan 1935'de Tepebaşı Belediye Tiyatrosu'nda "Kadın Yurttaş Olarak Hakları ve Vazifeleri" konulu toplantıda bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmasında Türk kadınının Cumhuriyetten önceki dönemlerde siyasi ve sosyal alanlarda geri bırakıldığını, çağdaş Türkiye'nin Türk kadınına kazandırdığı haklardan bahsetmiştir. Konuşmasına: "*Bize muasır cemiyet ruhu aşılayan ve birkaç sene içinde birkaç asırlık hamle yapmamıza imkân veren o büyük, Şef Kemâl Atatürk'tür. Onun bu memlekete ettiği iyiliği dünya*

---

[102] *TBMM Albümü 1920–2010*, (Editörler: Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel), TBMM Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C.I (1920-1950), Ankara 2010 s.364 de soyadı hakkında "TBMM'nin V. Döneminde soyadı "Bastuğ" iken, 28.01.1937'de evlenerek "Örs" soyadını aldığı, VI. Dönemde "Türkân Örs" olarak kayıtlara geçtiği, bu arada, 17.01.1946'da eşinden ayrılmasıyla tekrar eski soyadı olan "Bastuğ'a dönmüştür.

[103] Türkan Örs, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, TBMM Arşivi, V.Dönem, Sicil No:877.

[104] İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi TBMM V.Dönem (1935-1939),* C.II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:26, Ankara 2000, s.55.

kurulalı hiçbir ulus adamı memleketine yapmamıştır." şeklinde devam etmiş ve konuşmasının sonunda Mustafa Kemal Atatürk'e duyduğu sonsuz saygıyı ifade etmiştir[105].

Türk Hava Kurumunun 25 Mayıs 1935'de toplanan 6. Kurultayı'nda Türkan Örs Baştuğ, Genel Merkez Kurulu yedek üyeliğine seçilmiştir[106]. 26 Mart 1939 tarihinde aldığı 553 oyla VI. Dönem Antalya Milletvekilliğine seçildi. 3 Nisan 1939 tarihinde Meclis çalışmalarına katıldı. Dönem boyunca Maarif Encümeninde azalık yaptı. Aynı zamanda Yüksek Mühendis ve Teknik Okulların Maarif Vekâletine devri hakkında kurulan muvakkat encümende üye ve kâtip olarak görev aldı.[107]

Türkan Örs Baştuğ, 4 Ağustos 1943 tarihinde Ankara Atatürk Lisesi felsefe öğretmenliğine atanarak bu görevden 5 Ekim 1963 tarihinde emekliye ayrıldı. Fransızca bilen Örs, son zamanını toplantılar ve konuşmalar yaparak değerlendirdi. 27 Eylül 1975 tarihinde vefat etti[108].

3.1.2. Meclis Faaliyetleri

25 Mayıs 1939 tarihinde *Maarif Vekâleti 1939 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz almıştır. Türkan Örs: Gençlerin ders müfredatlarını iyi bir şekilde öğrendiklerini; fakat nezaket, terbiye, itaat, sorumluluk alma ve olgunluk bakımdan istenilen seviyede olmadıklarını söylemiştir. Özellikle ilk ve orta dereceli okullarda öğretmenlerin telkin, terbiye konularında öğrencilere sıkı bir eğitim vermeleri ve onlara rehberlik etmeleri gerektiğini bunun için de Maarif Vekaletimizin geniş kapsamlı bir terbiye programı yapması gerektiğini belirtmiştir. Türkan Örs'ün konuşmasında değindiği başka bir konu Avrupa'ya gönderilen talebelerin ilk yıllarda uyum sorunu yaşadıklarını ve bu durumun tahsillerini olumsuz bir şekilde etkilediğini, bunun için orada bulunan Maarif müfettişlerinin talebelerle daha fazla ilgilenmeleri ve onları kontrol etmeleri gerektiğini söylemiştir. Bunun için sayıları az olan Maarif müfettişlerinin sayısının yeterli derecede arttırılmasının faydalı olacağını ifade etmiştir[109]. Türkan Örs'ün sözlerine cevap veren Maarif Vekili Hasan Ali Yücel; Amerika, Paris ve Berlin'de eğitim gören talebelerimizi

---

[105] Kurun, "*İngiliz ve Türk Kadın Saylavların Söyledikleri Mühim Söylevler*", 22 Nisan 1935. Erişim Tarihi 10.12.2021, https://www.gastearsivi.com/gazete/kurun/1935-04-22/7
[106] Sibel Duruoğlu, *Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.75.
[107] Günay, a.g.e., s.58.
[108] Güneş, a.g.e., s.59.
[109] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 17.B., 25-05-1939, s.256-257.

teftiş eden üç müfettişin görevlendirildiğini söylemiştir[110]. Diğer milletvekillerinin görüşlerini bildirmelerinden sonra Maarif Vekâleti bütçesi mecliste aynı gün cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[111].

29 Mayıs 1941'de *Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti 1941 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alan Örs şu sözleri sarf etmiştir[112]:

> "Bir muharebeyi kaybetmek mümkündür. Hareketi arz gibi, hastalık gibi büyük ve umumî felâketler olabilir. Lâkin bunların hepsi kabili telâfidir. Kalanlar sağ kalmışsa, felâketin cemiyetteki izlerini süratle silebilirler. Fakat, içki ve keyif veren diğer zehirler bütün bu adı geçen felâketlerin hepsine bedeldir. Çünkü bunlar yalnız hali değil istikbali de öldürmektedir. Böyle olmasına rağmen maalesef memlekette, son senelerde içki tüketimi artmıştır. Sadece İstanbul'da son sekiz ayda yalnız sarhoşluk yüzünden 426 suç işlenmiştir. Görülüyor ki içki insanı ahlâk ve hukuk kaidelerinin dışına çekip çıkaran bir kuvvettir. Belki insanlar ahlâksız doğmazlar. Fakat muvazenesiz ve irade kudretinden mahrum doğabilirler ki bu hal onları her türlü düşkünlüğe mahkûm kılar."

Antalya Milletvekili Örs, konuşmasında alkollü içeceklerin toplumda tüketiminin arttığını istatistiki bilgiler ile ortaya koymuş, alkollü içeceklerin aile ve toplum hayatına, insan sağlığına zararlarını ifade etmiştir. Alkollü içeceklerin derecelerinin düşürülmesini, bazı alkollü içeceklerin yasaklanmasını isteyerek devletin buradan gelen vergiye ihtiyacı olmadığını söylemiştir[113].

30 Mayıs 1941 tarihinde *İnhisarlar Umum Müdürlüğü Bütçe Kanunu* münasebetiyle söz alan Türkan Örs: Daha önceki meclis konuşmasında alkollü içkilere yasak getirilmesini teklif ettiğini, alkollü içeceklerin zararlarından dolayı bazı batılı ülkelerde de yasaklandığını, hükümetimizin yasaklamasına halkımızın da destek vereceğini söyleyerek alkollü içeceklerin zararlarından bahsedip sözlerini bitirmiştir.[114] İnhisarlar Umum Müdürlüğü Bütçe Kanunu aynı gün tarihinde mecliste oylanarak cetveller halinde kabul edilmiştir[115].

---

[110] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 17.B., 25-05-1939, s.268-269.
[111] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 17.B., 25-05-1939, s.272-274.
[112] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 56.B., 26-05-1941, s.175.
[113] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 56.B., 26-05-1941, s.175-176.
[114] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 60.B., 30-05-1941, s.339.
[115] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 60.B., 30-05-1941, s.340-343.

22 Mayıs 1942 tarihinde *İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz alan Türkan Örs: Daha önceki oturumlarda söz alarak yüksek dereceli alkollü içeceklerin yasaklanmasını veya derecelerinin düşürülmesinin ülkenin sağlığı ve selameti için iyi olacağını belirttiğini ama bununla ilgili herhangi bir gelişmenin olmamasını üzüntü ile karşıladığını belirtmiştir. İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Hakkındaki Kanun'un alkollü içeceklerini teşvik etmekte olduğunu eleştirip bu Kanun'un Sıhhat Encümeni'nden geçmeden kabul edilmemesini istemiştir[116]. Türkan Örs'ün bu sözlerine Gümrük ve İnhisarlar Vekili Raif Karadeniz şu şekilde cevap vermiştir[117]:

> "Bu Kanun'un Sıhhiye Encümeni'nden geçmedikçe müzakere edilmemesini istedi. Biz bunun aleyhinde değiliz. Kanun Yüksek Heyetinizin malıdır. Emrederseniz Sıhhiye encümenine de gider. Orada da bir daha tetkik edilir. Yalnız Sıhhiye Encümeni Reisi olan arkadaşımızla konuştum. Kendilerinin bazı arzuları vardı. Ona göre bazı tadilâtı yaptık. Binaenaleyh encümene gelmesine lüzum görmediler. Esasen kanunun tatbikatı Sıhhiye Vekâleti'yle beraber tespit olunacaktır."

Bu Kanun 4250 numarasıyla, 8 Haziran 1942 tarihinde kabul edilmiş ve 12 Haziran 1942 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[118].

3.2. MEHMET RASİH KAPLAN

3.2.1 Hayatı

1883 yılında Antalya'nın Akseki ilçesinde Fakılar mahallesinde doğdu. Babası Mehmet Tahir Efendi annesi Tevhide Hanım'dır. İlk öğrenimini Akseki İptidai Mektebinde, orta öğrenimini Akseki Rüştiyesinde tamamlamıştır[119]. 1902 yılında Konya'ya giderek sabık Konya Müftüsü Yalvaçlı Ömer Efendi'den, Arabiye ve Şer'iye dersleri almıştır. 1906'da müderrislik icazeti aldı. 1906 yılında Arapça ve din bilgisini ilerletmek amacıyla Mısır'a giderek "*Camiülezher*" de ve aynı zamanda Kahire Darülfununu Edebiyat ve İçtimaiyat Medreselerinde öğrenim görmüştür. Özellikle Arapça yazmada ve konuşmada uzmanlaştı. 13 Ağustos 1911'de memlekete döndü. 1911 yılının Aralık ayında Konya İl Genel Meclisinde Antalya azası seçildi. 1912-1913

[116] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXV, 61.B., 22-05-1942, s.247.
[117] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXV, 61.B., 22-05-1942, s.248-249.
[118] İspirto ve ispirtolu içkiler inhisarı Kanunu, *Resmî Gazete* 5130 (12-06-1942), Kanun No. 4250.
[119] Rasih Kaplan, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, II. Dönem, TBMM Arşivi, No: 29.

yıllarında Akseki Maarif Encümeni Başkanlığı görevini yaptı. 1914 yılında Antalya'nın bağımsız liva haline getirilmesi üzerine Antalya Liva Daimi Encümen azası oldu. Milli mücadele yıllarında yapılan Sivas Kongresi'nden sonra Anadolu'nun her tarafında olduğu gibi Antalya şehrinde de işgallere karşı mücadeleye başlanmıştı. 21 Haziran 1919 tarihinde Nazilli'deki Heyet-i Merkeziye'ye bağlı olarak görev yapacak olan Müftü Yusuf Talat Efendi'nin başkanlığında kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin üyelerinden biri de Rasih Bey idi. Rasih Bey, TBMM açılına dek Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde çalışmalarını sürdürdü[120].

Türkiye Büyük Millet Meclisinin birinci döneminde yapılan seçimde Antalya mebusu olarak 8 Mayıs 1920 tarihinde Meclise katıldı. İrşat komisyonu, Dışişleri komisyonu ve Millî Eğitim komisyonlarında çalıştı. 22 Eylül 1920 tarihinde 65 oyla Eskişehir İstiklâl Mahkemesi azalığına seçildi. Aynı zamanda Meclis Haysiyet Divanında görev aldı[121]. Mehmet Rasih Kaplan I, II, III, IV, V, VI, VIII. dönemlerde Antalya'dan, VII. dönemde Maraş'tan yeniden milletvekili seçilerek Meclisteki konumunu 14 Mayıs 1950 tarihine kadar korudu. Milletvekilliği görevini icra ederken aynı zamanda 1932 yılında kurulan Halk Evleri'nde de çalışmış, 1933 yılında Antalya Halk Evi'nin açılışında bulunmuştur. Ülkede Halk Evleri kadar köy enstitülerinin de eğitim için çok faydalı olacağını vurgulayan Mehmet Rasih Kaplan, Antalya Aksu Köy Enstitüsüne yaptığı ziyaretindeki konuşmasında köylülerin durumunu düzeltmek ve günümüze uygun yaşam şartlarına uyarlayabilmek için TBMM'nin çıkardığı kararla kurulan köy enstitülerinin memleket için önemli bir görev üstlendiğini dile getirmiştir[122].

Mehmet Rasih Kaplan Meclis kürsüsünde çok söz alan ve sürekli memleket davalarını savunan çok renkli bir milletvekiliydi. Onun Antalya şehrine ve ülkeye büyük hizmetleri olmuştur. Mehmet Rasih Kaplan'ın Antalya için en büyük hedefi olan projesi Ankara-Konya-Antalya demiryollarının yapımı ve Manavgat Limanı'nın inşasıydı. Manavgat Limanı'nı yaptırarak Eski Antalya olarak bilinen Side'deki eski

---

[120] Nedim Sarıgüzel, *Birinci ve İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Antalya Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri),* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s. 88.

[121] Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi 1919–1923,* Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No: 6, C.III, Ankara 1980, s. 116.

[122] Erhan Alpaslan, *1923–1950 Dönemi Türkiye Büyük Millet Meclisinde Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri***,** Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kahramanmaraş 2013, s.221.

limanı canlandırmayı düşünmüştür. Kaplan, Ankara-Konya-Antalya demiryolu ve Manavgat Limanı projelerinin Antalya'ya olan katkılarını anlatmak için 1949 yılında 9 sayfalık bir broşür bastırmıştır[123].

1950 yılında milletvekillik görevi sona erince doğduğu Akseki ilçesine döndü. Son yıllarında bir işle veya politika ile meşgul olmadı. 14 Kasım 1952 tarihinde öldü. Cenazesi Akseki Mezarlığında toprağa verildi. Evli olup üç çocuk babası idi. Mecliste çok saygı duyulmuş ve aldığı eğitimden dolayı çoğunlukla Rasih Hoca olarak anılmıştır[124].

3.2.2. Meclis Faaliyetleri

17 Mayıs 1939 tarihinde *Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'na Bir Madde Eklenmesine Dair Lâyiha* münasebetiyle takrir vermiştir. Mehmet Rasih Kaplan, Dâhiliye Encümeni'nin vermiş olduğu teklifte emniyet müdürlerinin kamu düzeni ve asayiş ile ilgili işlerde vali yardımcısı gibi yetkili olmasını eleştirmiştir ve bu eleştirilerini verdiği örnekler ile güçlendirmiştir. Rasih Kaplan Kanun teklifinin geri alınmasını teklif edeceğini açıklamış[125] ve Meclis'ten "bravo" sesleri yükselmiştir. Kaplan, layihanın encümene iadesi ile ilgili takrir vermiştir. Yapılan oylama ile bu kanun teklifi encümene iade edilmesine karar verilmiştir[126].

23 Mayıs 1941 tarihinde *Türk Ceza Kanunu'nun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun* münasebetiyle takrir vermiştir. Kanun'un "Şapka iktisası hakkında 671 sayılı kanunla Türk harflerinin kabul ve tatbikine dair 1553 sayılı kanunun koyduğu memnuiyet veya mecburiyetlere muhalif hareket edenler veya Arapça ezan ve kamet okuyanlar üç aya kadar hafif hapis veya on liradan iki yüz liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılırlar." maddesi görüşülürken söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Bu maddenin kabul edilmesinin sakıncalarının olduğunu, vatandaşlar arasında sıkıntılara neden olacağını verdiği örnekler ile vurgulamış ve bu maddenin ceza kanuna koyulmamasını, bu kararların Diyanete bırakılması gerektiğini söylemiştir[127]. Kaplan, kanun maddesi hakkında "Şifahen arz ettiğim sebepler dolayısıyla maddeden «Arapça

[123] Muhammet GÜÇLÜ, "Cumhuriyet Döneminde Manavgat Kazası (1923-1950)", *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi,* S.13, 2020, s.202; söz konusu broşürün adı *Ankara-Konya-Manavgat Demiryolu ve Ankara-Konya ve Orta Anadolu'nun Manavgat'a Akdeniz Limanı*.
[124] Çoker, *a.g.e.*, s. 117.
[125] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 13.B., 17-05-1939, s.98-99.
[126] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 13.B., 17-05-1939, s.105.
[127] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 55.B., 23-05-1941, s.144.

ezan okuyanlar» fıkrasının çıkarılmasını teklif ederim." takririni vermişse de meclisteki oylamada takriri kabul edilmemiştir[128]. Bu Kanun 4055 numarası ile 02 Haziran 1941 tarihinde kabul edilmiş, 06 Haziran 1941 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlamıştır[129].

10 Nisan 1939 tarihinde *Hükûmetin Programı* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Milli hükûmetimizin yaşadığı yirmi sene içinde Türk milletinin Sayın Başvekil Refik Saydam'ı daima bilgi ile, nizamla, dürüstlük ile çalışır gördüğünü ve yeni hükûmetin Milli Şef İsmet İnönü ile elbirliği yapıp büyük hedeflere büyük bir bilgi ile yürümesi gerektiğini söylemiştir. Kurulan yeni hükûmetin Nafia ve İktisat vekaletlerini ikişer vekalete ayırarak Muhabere ve Münakale Vekili ile Ticaret Vekili adı altında iki yeni vekalet kurmasını işlerin daha geniş takip edilmesi adına yeni vekillikleri memnuniyetle karşılamıştır. Muhabere ve Münakale Vekaletine Ali Çetinkaya'nın getirilmesinin çok yerinde bir karar olduğunu denizcilik işlerinin ilerlemesine ve deniz ticaretinin geliştirilmesine büyük katkılar sağlayacağını vurgulamıştır. İç İşlerinde tesis edilen sükûneti ve huzuru daha kuvvetlendirmek için hükûmetten teftiş işlerini kuvvetlendirecek layihaları bir an evvel getirmesini rica etmiştir. Bu durumda hareketle Sayın Başvekilimizin bir an önce bir kanunla bu lâyihaları Meclise sevk etmelerini dileyeceğini söylemiştir[130]. Dış işleri ile ilgili bütün milletlerin riayet etmeleri şartıyla hükûmetimizin beyannamesinde olduğu gibi dünya barışını istediğini fakat yurda karşı ufak bir tehlikeyi hissettiğimiz anda milletimizin o tehlikenin karsısında kaçmayacağını ve yılmayacağını Türk hiçbir zaman istiklalsiz yaşamayacağını söylemiş ve bu konuşması mecliste büyük bir alkış almıştır[131]. Yapılan oylama sonucunda Refik Saydam başkanlığındaki yeni hükûmet, Meclisten 389 oyla ve ittifakla güvenoyu almıştır.

14 Nisan 1939 tarihinde *Isparta Mebusu İbrahim Demiralay'ın Vefat Ettiği Hakkında Başvekâlet Tezkeresi* okunduğunda söz alarak şu sözleri sarf etmiştir [132]:

> "İbrahim Demiralay, Milli Mücadele'nin zor günlerinde yurdun her tarafına düşmanların saldırdığı zaman, her iyi vatanperver gibi, ilk silaha sarılan arkadaşlardan birisiydi. İbrahim Demiralay Millî Mücadele'de büyük

[128] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 55.B., 23-05-1941, s.145.
[129] Türk Ceza Kanunu'nun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun, *Resmî Gazete* 4827 (06-06-1941), Kanun No. 4055.
[130] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, 6. Dönem, C. I, 2.Birleşim, 10-04-1939, s.24.
[131] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. I, 2.B, 10-04-1939, s.25.
[132] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. I, 3.B., 14-04-1939, s.31.

kahramanlıklar göstermiştir. Isparta'yı işgale gelen İtalyanlara, Ispartalı vatandaşlar ile mâni olmuş ve Meclis açıldıktan sonra Isparta mebusu olarak Meclise katılmış ve vefatı gününe kadar Isparta mebusu olarak önemli çalışmalar yapmıştır. Hükümetimizden ricam, kendisinin lisenin son sınıfına gelmiş bir oğlu vardır. Bunu Ankara Hukuk Mektebinde okutmak lütfunu üzerine alırsa bu arkadaşımızın hatırasına çok büyük bir hizmet etmiş olur."

10 Mayıs 1939 tarihinde *İnhisarlar Umum Müdürlüğü Bütçesi* hakkında görüşlerini bildirmiştir. Mehmet Rasih Kaplan'ın söz aldığı görüşme, İnhisarlar Umum Müdürlüğü bütçesine verilecek olan ödenek ile ilgilidir. Kaplan'ın konuşmasından önce Bütçe encümeninin bu konudaki mazbatası okunarak İnhisarlar Umum Müdürlüğüne 8.656.468 lira ödenek verilmesi talep edilmiştir. Mazbatanın okunmasından sonra milletvekilleri İnhisarlar idaresi tarafından üretilen içkinin derecesinin yüksek olduğunu ve halk sağlığına vereceği zararlar üzerinde durmuşlardır[133]. Kaplan söz alarak, içki ile ilgili mücadele de sert tedbirler almanın bir sonuç getirmeyeceğini bu işin eğitim ve kültürümüzün gelişmesi ile çözülebileceğini, genç nesillerin buna dikkat ettiğini dile getirmiştir. Sözlerine devam eden Kaplan, Gazi Orman Çiftliği'ndeki bira fabrikasının daha iyi işletilmesi için Ziraat İdaresinden alınıp İnhisarlar İdaresine verilmesinin yerinde bir karar olacağını söyleyerek bu fabrikanın İnhisarlar İdaresi tarafından alınıp alınmadığını sormuştur[134]. Gümrük ve İnhisarlar Vekili Ali Rana Tarhan da Kaplan'ın sorduğu bu soruya Gazi Orman Çiftliği'ndeki bira fabrikasının İnhisarlar İdaresine geçmesinin kararı alındığını ve devrinin hazırlandığını söylemiştir[135]. Diğer konularda milletvekillerinin görüşlerini bildirmelerinden sonra İnhisarlar İdaresi bütçesi cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[136].

12 Mayıs 1939 tarihinde *Devlet Demiryolları ve Limanları Genel Müdürlüğü 1939 Mali Yılı Bütçe Kanunu* hakkında görüşlerini bildirmiştir. Münakale Vekili Ali Çetinkaya'nın bütçe ile ilgili konuşmasından sonra Mehmet Rasih Kaplan söz alarak: Cumhuriyetin ilk yıllarında demiryollarının çok büyük bir kısmının Türk milletinin malı olmadığını, demiryollarının özel şirketlerde olduğunu söylemiştir. Türkler bu işi yapamaz diye önceki dönemlerde demiryolu yapım işinin yabancı şirketlere verildiğini, ama Cumhuriyetin kurulması ile demiryollarının Türkler tarafından başarıyla

[133] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 10.B., 10-05-1939, s.41-44.
[134] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 10.B, 10-05-1939, s.45.
[135] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 10.B, 10-05-1939, s.49.
[136] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 10.B, 10-05-1939, s.51-52.

yapıldığını dile getirmiştir. Türk mühendislerinin büyük bir azim ve özveriyle ülkenin en zor yerlerinde dahi demiryolu yaptıklarını, tüneller açtıklarını ve bunu da daha az bütçe ile başardıklarını, imkansızlıktan, bütçe azlığından, yetişmiş eleman eksikliğinden şikâyet eden diğer kurumların Devlet Demiryolları Müdürlüğü'nü örnek almaları gerektiğini ifade etmiştir[137]. Kaplan sözlerine şu şekilde devam etmiştir[138]:

> "Arkadaşlar, Baladız istasyonunda idik, Aydın hattının Baladız istasyonunda. O hafta içinde Aydın hattını satın almıştık. Baladız'dan Antalya'ya doğru gidecek hattın temel atma merasimi de vardı. Sayın vekil de temel atma merasimine riyaset ediyordu. Orada bir vaziyet gözümüzün önünde belirdi: Türk ulusunun elinde bulunan hatlardaki vagonlarla, şirketlerin işlettiği hatlardaki vagonlar. Önümüzde bir vagon duruyordu. Vagon dedim, evet vagondu. Çünkü bizim hatlardaki eşya vagonları o hattaki insan taşıyan vagonlardan daha iyi idi, daha rahattı. Vekil Beyefendiye şunu arz ettim, dedim ki, bu vagonlardan bir tanesini müzelerden birisine koyalım ve üzerine yazalım: Türk ulusunun altmış küsur sene, falan şirket bu vagonlarla ücret alarak taşıdı. Ta ki gelecek nesil bir daha kendi işini ecnebi bir şirkete havale etmesin. Gözünün önünde daima tebarüz etsin, kendisinin yaptığı budur, ecnebi şirketin yaptığı budur. Bunu daima görsün. Bütçenin müzakeresinin memleket ve millet için hayırlı olmasını diliyorum"

Devlet Demiryolları ve Limanları Umum Müdürlüğü 1939 yılı bütçesi aynı gün Meclis 'de cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[139].

25 Mayıs 1939 tarihinde *Maarif Vekâleti 1939 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz almıştır. Mehmet Rasih Kaplan: Liselerde Fransızca, İngilizce, Almanca ve bazen Rusça okutulduğunu, okullarımızın bu 3- 4 lisanı öğretecek öğretmeni bulmasının zor olduğunu bunun yerine ülkemizin kalkındığı bu yıllarda esaslı tek bir lisan öğrenmenin isabetli olacağını vurgulamıştır[140]. Maarif Vekaleti'nin aynı zamanda Türkçe derslerine daha fazla önem vermesi gerektiği, Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nin, Türk milletine bu bakımdan eğitimli ve kudretli eleman yetiştirecek bir yuva haline getirilmesinin Türk dilinin geliştirilmesi açısından önem arz ettiğini dile getirmiştir. Kaplan, son zamanlarda yabancılar ile evlenen Türk gençlerinin sayısının arttığını bu durumdan

[137] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 11.B., 12-05-1939, s.60.
[138] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 11.B., 12-05-1939, s.61.
[139] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 11.B., 12-05-1939, s.63-66.
[140] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 17.B., 25-05-1939, s.257.

rahatsızlık duyduğunu, Maarif Vekili'nden, orta ve liselerdeki müfredata, Türk gençliği ancak Türkle evlenebilir, şeklinde milli terbiyeyi güçlendirecek şekilde yazılar yazılmasını rica etmiştir. Devlet memurlarını seçerken yabancılar ile evli olmaması şartının daha önceden konulduğunu ama bir açık kapı bularak, yabancılar ile evli olanlar, yüksek maaşlar ile devletin en yüksek makamlarını işgal ettiklerini buna yeniden tedbir alınması gerektiğini söylemiştir. Kaplan sinema ve tiyatronun toplumsal bir ihtiyaç olduğunu daha önce öğretici filmler için kanun çıktığını fakat daha bu kanunun uygulamasının geciktiğini söylemiştir. Tiyatro eğitimine önem verilerek yerli ve milli tiyatro sanatçılarının yetiştirilmesi hususundan bahsederek sözlerini bitirmiştir. Mehmet Rasih Kaplan'ın bu sözleri meclisteki milletvekillerinden alkış almıştır[141]. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel konuşması esnasında Mehmet Rasih Kaplan'ın sözlerine şu şekilde cevap vermiştir[142]:

> "Rasih Kaplan ecnebilerle evlenme meselesinden bahsetmişti. Memurun kanununda açık bir madde vardır, yabancı ile evlenenleri biz memur yapmayız. Muttali olunca memuriyetten çıkarırız. Ücretliler meselesi için Rasih Kaplan'ın söylediğine iştirak ederim. Ayrıca bir kanun mevzuudur. Tetkikat yapılır, neticesi ait olduğu vekâlet tarafından buraya sevk edilir."

Diğer milletvekillerinin görüşlerini bildirmelerinden sonra Maarif Vekâleti bütçesi 25 Mayıs 1939 tarihinde cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[143].

26 Mayıs 1939 tarihinde *Nafia Vekâleti 1939 Yılı Bütçesi* görüşmesi esnasında söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Akdeniz ve Karadeniz'de kış aylarında sefer ve nakliye de kullanılacak bir limanın olmadığını bunun da ticarete zarar verdiğini ve bir an önce biri Akdeniz'de, diğeri Karadeniz'de olmak üzere bir iltica limanı yapmak gerektiğini dile getirmiştir. Fakat bu limanların hangi şehirlerde yapılacağını denizcilerin belirlemesi gerektiğini siyasetçilerin bu işe karışmamasını önemle belirtmiştir.[144] Antalya'nın turfanda meyve ve sebzenin en önemli merkezi olduğunu ama sonbahar ve kış aylarında olumsuz iklim şartlarından dolayı limandan nakliyat yapılamadığı bu yüzden Antalya demiryolunun bir an önce bitirilmesi gerektiğini yapılacak bu hattın memleketin ve ulusun kalkınmasında büyük fayda sağlayacağını söyleyerek diğer

[141] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 17.B., 25-05-1939, s.258-259.
[142] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 17.B., 25-05-1939, s.269.
[143] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 17.B., 25-05-1939, s.272-274.
[144] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 18.B., 26-05-1939, s.289.

vekillerden de destek istemiştir[145]. Nafia Vekili Ali Fuat Cebesoy bütçe konuşmasında Kaplan'ın isteklerine şu şekilde cevap vermiştir [146]:

> "Antalya demiryolu, hakikaten hükûmetimiz buna büyük ehemmiyet vermiş hatta çalışmasını bile yapmıştır. Bir kanunla inşasına başlanmasını teklif etmiştir. Tahsisat nispetinde imkân buldukça yapacağız. Hükûmetimiz bu limanlar meselesine de çok ehemmiyet vermeye başlamıştır. Bu münasebetle Zonguldak Limanı'nın genişleme imkanları da nazarı dikkate alınmıştır. Bir müddet sonra bunlar hakkında verilecek kararı huzurunuzda arz edeceğim ve hemen işe başlamak için müsaadenizi isteyeceğim. Akdeniz vaziyetine gelince, Akdeniz'in güney kısmı bilhassa nazarı dikkate aldığımız işler arasındadır."

Nafia Vekâleti bütçesi 26 Mayıs 1939 tarihinde cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[147].

26 Mayıs 1939 tarihinde *Nafia Vekaleti Teşkilat ve Vazifelerine Dair Kanun* görüşülürken söz alan Mehmet Rasih Kaplan, kanun maddesinde ifade edildiği gibi Nafia Vekaleti'nin vilayetlere çok yardım ettiğini yalnız teşkilatın biraz daha genişletilmesi gerektiğini ve teşkilâtın genişleyip genişlemeyeceğini sormuştur. Kaplan'ın bu sorusuna Nafia Vekili Ali Fuat Cebesoy, Dahiliye Vekaleti'nin imar heyetini Nafia Vekaleti'ne vermesiyle kadronun genişletileceği cevabını vermiştir[148]. Bu Kanun 3611 numarası ile 26 Mayıs 1939 tarihinde kabul edilmiş, 30 Mayıs 1939 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[149].

27 Mayıs 1939 tarihinde *Ticaret Vekaleti 1939 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan yaptığı konuşmasında ticaret hayatımızda I. Dünya Savaşı'ndan sonra bütün dünyada meydana gelen ekonomik sıkıntıların ülkemizde de etkisini gösterdiğini fakat son zamanlarda gerek Akdeniz ve gerek Karadeniz limanlarında kliring ve gerek döviz tahsilatı ile bu limanların ithalat ve ihracat işleri eskisine nispetle bariz farklı olduğunu söylemiştir. Kendi tüccarlarımızın tamamıyla aleyhinde gerçekleşen olaylar hakkında yeni kurulan Ticaret Vekaleti'nin tetkikat yapıp yapmadığını sormuştur. Dünyadaki ekonomik krizin de etkisi sonucu ticaret işleri ile

---

[145] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 18.B., 26-05-1939, s.290.
[146] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 18.B., 26-05-1939, s.300.
[147] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 18.B., 26-05-1939, s.305-306.
[148] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 18.B., 26-05-1939, s.277.
[149] Nafia Vekaleti Teşkilat ve Vazifelerine Dair Kanun, *Resmî Gazete* 4219 (30-05-1939), Kanun No. 3611.

uğraşanların kliring ve döviz tahsilatı dolayısıyla, işsizliğe maruz kaldıkları ve bu sorunları çözmek için yeni vekilimizden birtakım tedbirler almasını kendilerinden isteyeceğini dile getirmiştir[150]. Ticaret Vekili Cezmi Erçin bütçe görüşmeleri esnasında yaptığı konuşmasında Rasih Kaplan'ın sözlerine değinerek; kliring sisteminin dünya piyasalarının daralması üzerine karşılıklı anlaşmalar ve tediye imkanları elde etmek maksadıyla ülkemizde de uygulandığını ve beklenen karşılığın alındığını, normal ticarete gitmenin temel amaçları olduğunu, ancak buna hemen geçmek bizim elimizde ve yalnız bizim kararımızla gerçekleşmeyeceğini söylemiştir. Milli menfaatlerimize bağlı kalmakla beraber, dünya konjonktürüne bizim de uymamız gerektiğini, ticaretimizi daha da geliştirmek için süratle ve zamanında kararlar alacaklarını bildirmiştir[151]. Ticaret Vekaleti bütçesi münasebetiyle tekrar söz alan Rasih Kaplan Iğdır'da bir pamuk kooperatifi kurulduğunu ve bu kooperatifin halkın elinden pamuklarını aldığını fakat halkın parasını vermediğini, bu iş ile ilgili Ticaret Vekaleti'nin yaptığı soruşturma ile ilgili bilgi istediğini belirtmiştir. Ticaret Vekili Cezmi Erçin hemen cevap vererek bu soruşturmayı bir taraftan Ziraat bankası kendi müfettişleri ile, diğer taraftan eski İktisat Vekaleti, müfettişleri vasıtasıyla araştırdıklarını ve soruşturmanın tam olarak sonuçlanmadığını söylemiştir[152]. Ticaret Vekâleti bütçesi 27 Mayıs 1939 tarihinde cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[153].

29 Mayıs 1939 tarihinde *Ziraat Vekaleti 1939 Yılı Bütçesi* görüşülürken söz alan Rasih Kaplan: Ülkemiz nüfusunun %80'ninin köylerde yaşadığını bu yüzden ziraatın geliştirilmesinin en önemli meselelerden biri olduğunu, kalkınma işine köylerden başlanması gerektiğini söylemiştir. Köylüyü ziraat konusunda eğitmek için Ziraat Vekaleti ile çalışan Maarif Vekaleti'nin son iki sene içinde bir eğitim teşkilatı yaptığını bunun sonuçlarının kısa bir süre içerisinde görüleceğini dile getirmiştir[154]. Ziraat okullarını bitiren eğitmenlerin köylere giderek köylüyü başta ziraat olmak üzere tüm konularda eğiterek kalkınmayı köylerden başlatacaklarını ifade etmiştir. Ziraatın yanında hayvancılığın da çok önemli olduğunu Anadolu köylerinde hayvancılıktan yeterli verim alınamadığı bunun içinde köylere gidilerek modern hayvancılığın

[150] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 19.B., 27-05-1939, s.333-334.
[151] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 19.B., 27-05-1939, s.337-338.
[152] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 19.B., 27-05-1939, s.342.
[153] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 19.B., 27-05-1939, s.343.
[154] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 20.B., 29-05-1939, s.362.

köylülere öğretilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Rasih Kaplan, Orman Kanunu'nun birinci maddesinin son fıkrası olan "beş hektar kadar olan sahada mülkiyet iddiası ile orman temizleme" maddesinin ormanları tahrip ettiğini dile getirerek tedbir alınması gerektiğini konuşmasında ifade etmiştir[155]. Ziraat Vekaleti bütçesi 29 Mayıs 1939 tarihinde cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[156].

5 Haziran 1939 tarihinde *İskân Kanununun 32. Maddesinin Tadiline ve Bu Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair 2848 Numaralı Kanunun 3. Maddesine Bir Fıkra İlâvesi Hakkında Kanun Lâyihası* münasebetiyle söz alarak soru sormuştur. İskan Kanunun 2848 numaralı Kanun'un 3. ve 2510 numaralı Kanun'un 31. maddelerini tadil eden Kanun şu şekilde okunmuştur[157]:

> "Türkiye'de yerleşmek maksadıyla dışarıdan münferiden gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler Sıhhat ve İçtimaî Muavenet vekilliğinin mütalaası alınmak şartıyla Dahiliye Vekilliğinin emri ile ve topluca gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler, aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler işbu kanunun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliği'nin mütalaası alınmak şartı ile Sıhhat ve İçtimaî Muavenet vekilliğinin emirleri ile kabul olunurlar. Bunlara muhacir denir."

Mehmet Rasih Kaplan söz alarak maddenin başında "Türk Soyu" dendiğini ama ondan sonra "Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler" denildiğini ve bu ifade ile neyin kastedildiğinin açıklanması gerektiğini sormuştur. İskân Kanunu Muvakkat Encümeni Mazbata Muharriri Galip Pekel şu cevabı vermiştir [158]:

> "Efendim, İskân Kanunu hariçten gelecek olan muhacirleri ikiye bölmüştür. Birisi ırkan Türk olanlar, diğeri de tarih boyunca Türklerle beraber yürümüş olan kimselerdir. Bunlar da mesela, Boşnaklar, Pomaklar, Çerkesler gibi Müslümanlardır. Bundan, İskân Kanunu'nun muhtelif maddelerinde sureti mahsusa da bahsedilmiştir. Ayrı ayrı hükümler konmuştur. Tek bir maddeyi alâkadar ettiği için burada da ayni hedef güdülmüştür."

[155] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 20.B., 29-05-1939, s.363.
[156] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 20.B., 29-05-1939, s.368-369.
[157] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 22.B., 05-06-1939, s.15.
[158] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 22.B., 05-06-1939, s.15.

Bu Kanun 3657 numarası ile 30 Haziran 1939 tarihinde kabul edilmiş, 05 Temmuz 1939 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[159].

12 Haziran 1939 tarihinde *Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair Kanun* görüşmelerinin 25. birleşiminde söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Kanunun gayet iyi hazırlandığı, bu kanunun memurların lehine olduğunu ve iyi bir şekilde işlerini yapmalarına vesile olacağını, memur alımlarında yabancı dil bilmenin ayrıcalık teşkil etmesinin haksızlığa yol açacağını dile getirmiştir[160]. 14 Haziran 1939 tarihinde aynı kanun görüşmelerinin 26. birleşiminde söz alarak kaymakamların maaşı için verilen derecenin düşük olduğunu ve arttırılması gerektiğini söylemiştir.[161] 16 Haziran 1939 tarihinde aynı kanun görüşmelerinin 27. birleşiminde söz alarak 6. maddeden müsteşarların çıkarılması gerektiğini, eğer çıkarılmazsa müsteşarların görevini iyi bir şekilde yapamayacağını ifade etmiştir[162]. Bu Kanun 3656 numarasıyla, 30 Haziran 1939 tarihinde kabul edilmiş ve 8 Temmuz 1939 tarihinde Resmi Gazete 'de yayınlanmıştır[163].

26 Haziran 1939 tarihinde Mecliste görüşülen, *Bankalar ve Devlet Müesseseleri Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülü Hakkındaki Kanun* sebebiyle söz aldı. Memurlar ve iktisadi müesseselerde çalışanlar arasında devlet nezdinde bir fark olmadığını, devletin maaşlarda denkleştirmek için bu kanunu yaptığını zaten iktisadi müesseselerde çalışanlara fazla ücret verme ile bu müesseselerin veriminin artmayacağını verdiği örnekler ile ifade etmiştir[164]. Bu Kanun 3659 numarasıyla, 03 Temmuz 1939 tarihinde kabul edildi ve 11 Temmuz 1939 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[165].

30 Haziran 1939 tarihinde *Yabancı Ülkelerden İthal Edilecek Kok Kömürünün Gümrük Resminin Tenziline Dair Kanun* görüşülürken söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Dışarıdan ithal edilecek 55.000 ton kok kömürünün gümrük resminin 7,5 liradan 2 liraya indirilmesinden tüketicilerin istifade edip etmeyeceklerini, kömürün fiyatının

---

[159] İskân Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren 2848 Numaralı Kanunun 3.ve 2510 Numaralı Kanunun 31. Maddelerini Tadil Eden Kanun, *Resmî Gazete* 4250 (05-07-1939), Kanun No. 3657.
[160] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. III, 25.B., 12-06-1939, s.110-111.
[161] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. III, 26.B., 14-06-1939, s.166.
[162] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. III, 27.B., 16-06-1939, s.198.
[163] Devlet Memurları Aylıklarının Tevhid ve Teadülüne Dair Kanun, *Resmî Gazete* 4253 (08-07-1939), Kanun No. 3656.
[164] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. III, 31.B., 26-06-1939, s.367.
[165] Bankalar ve Devlet Müesseseleri Memurları Aylıklarının Tevhid ve Teadülü Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 4255 (11-07-1939), Kanun No. 3659.

düşüp düşmeyeceğini sormuştur. Mehmet Rasih Kaplan'ın bu sorusuna İktisat Vekili Hüsnü Çakır bu kanun'un memleketin ihtiyacı için meclise getirildiğini, kanun kabul edildikten sonra kömürde ton başına 225 kuruş indirim yapılacağını belirtmiştir[166]. Bu Kanun 3681 numarası ile 5 Temmuz 1939 tarihinde kabul edilmiş, 12 Temmuz 1939 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[167].

30 Haziran 1939 tarihinde *İskân Kanununun 12. Maddesini Kısmen Değiştiren ve 17 ve 23. Maddelerine Birer Fıkra Ekleyen Kanun* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan "Birinci maddeye tevafuk etmek için «Türk kültürünü kabul etmiş...» olarak geçen fıkradaki «kültür» kelimesinin çıkarılması lazımdır" demiştir. İskân Kanunu Muvakkat Encümeni Mazbata Muharriri Galip Pekel, Rasih Kaplan'a şu şekilde cevap vermiştir[168]:

> "O dediğiniz kanun encümenden geldi, ikinci müzakeresi yapıldı, geçti. Bu başka bir maddedir. Buradaki tutarlılığı temin ve muhafaza etmek için bunu buraya koyduk. Bahis buyurduğunuz madde ayrı bir Kanundadır ve o daha evvel geçti, bununla alâkası yoktur."

Bu Kanun 3683 numarası ile 05 Temmuz 1939 tarihinde kabul edilmiş, 12 Temmuz 1939 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[169].

30 Haziran 1939 tarihinde *Türkiye ile Fransa Arasında Suriye Arazisi Hakkında Münakit Mukavelenin Tasdikine Dair Kanun* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Hatay meselesinin milli bir dava olduğunu, Atatürk'ün bu davada, "Türk esir olmaz", prensibiyle hareket ettiğini, "Türk'ün yurdu esir oldu mu, artık orada Türk yok demek" anlamına geldiğini, tarihe bakıldığında, hangi Türk yurdu esarete düşmüşse orada Türk bulunmayacağını Türkün esir yaşayamayacağını vurgulamış ve sözleri

---

[166] *TBMM, ZC.,* D. 6, C. III, 33.B., 30-06-1939, s.444.
[167] Hariçten İthal Edilecek 55.000 Ton Kok Kömürünün Gümrük Resminin 7,5 Liradan İki Liraya Tenziline Dair İcra Vekilleri Heyetince Verilen Kararın Tasdikine Dair Kanun, *Resmî Gazete* 4256 (12-07-1939), Kanun No. 3681.
[168] *TBMM, ZC.,* D. 6, C. III, 33.B., 30-06-1939, s.449.
[169] İskân Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun, *Resmî Gazete* 4256 (12-07-1939), Kanun No. 3683.

diğer milletvekillerinden alkış almıştır[170]. Bu Kanun 3658 numarası ile 30 Haziran 1939 tarihinde kabul edilmiş, 04Temmuz 1939 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[171].

20 Aralık 1939 tarihinde Mecliste görüşülen, *Urfa Mebusu Sami İşbay'ın Teşrii Masuniyeti Hakkındaki Mazbata* sebebiyle söz almıştır. Mehmet Rasih Kaplan: Mazbatada mevzu bahis olan maddenin alacak davası olduğunu ve bu durumun milletvekili dokunulmazlığı ile bir ilgisinin olmadığını söyleyerek mazbatanın reddini talep etmiştir[172]. Bu mazbata aynı gün kabul edilerek Urfa Mebusu Sami İşbay hakkındaki muhakemenin dönem sonuna bırakılması kararlaştırıldı[173].

10 Ocak 1940 tarihinde *Dahiliye Vekili Faik Öztrak ve Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili Dr. Hulusi Alataş'ın, Erzincan Zelzele Felaketi Sahasında Yapılan İşlere Dair Beyanatları* mecliste görüşülürken söz almıştır. 1939 yılında Erzincan'da meydana gelen depremde hükümet üyelerinin mecliste verdikleri beyanlar esnasında söz alan Rasih Kaplan: Milletimizin geçirmekte olduğu felâketin ve acının çok büyük olduğunu fakat Türk milleti en büyük felâket karşısında en büyük tedbiri almakta üstün olduğunu, insan hayatı dışında her şeyin telafi edileceğini söyleyerek yakınlarını, sevdiklerini kaybedenlerin acısını paylaştığını dile getirmiştir. Bu felaketin bazı gerçekleri görmemizi sağladığını gerek köylerimizin gerekse kasabalarımızın inşa tarzını değiştirmesi gerektiğini ve yetiştirdiğimiz inşaat mühendislerine büyük işler düştüğünü ifade etmiştir. Memleketteki inşaat sisteminin yer sarsıntılarına mukavemet edecek şekilde bir esasa bağlanmasını söylemiştir[174]. Deprem mıntıkasındaki bütün köy, kasaba ve şehrin yıkıldığını, Dahiliye Vekaleti'nin bir an evvel Kanun getirerek, deprem sahasının yeniden inşa edilmesi gerektiğini bunlar yapılırken kış mevsimi geldiğinden dolayı depremde zarar gören Erzincan ve mıntıkasında yaşayan insanların diğer yerlere sevk ve nakil işini temin edilmelerini istemiştir[175].

25 Mart 1940 tarihinde *Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü 1939 Mali Yılı Bütçesinde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun* münasebetiyle ilgili söz almıştır. Mehmet Rasih Kaplan görüşmeler esnasında söz alarak 15 seneden beri

[170] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. III, 25.B., 30-06-1939, s.436-437.
[171] Türkiye ile Fransa Arasında Ankara'da 23 Haziran 1939 Tarihinde İmzalanan Türkiye ile Suriye Arasında Arazi Mesailinin Kat'i Surette Hallini Mutazammın Anlaşma ve Müzeyyelâtının Tasdikına Dair Kanun, *Resmî Gazete* 4249 (04-07-1939), Kanun No. 3658.
[172] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. VII, 15.B., 20-12-1939, s.74.
[173] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. VII, 15.B., 20-12-1939, s.77.
[174] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. VIII, 23.B.,10-01-1940, s.44.
[175] *TBMM, ZC.*, D. 6, C.VIII, 23.B., 10-01-1940, s.45.

denizyollarının millileştirilmesi ile ilgili millete verilen bir söz olduğunu ve ama verilen sözlerin yerine getirilemediğini söylemiştir. On senedir özel şirketleri tasfiye edilmesine rağmen, devlet elindeki vapurlar ihtiyacı temin edecek şekle girmediğini dile getirmiştir[176]. Kaplan verilen bütçeyi eleştirerek sözlerine şu şekilde devam etmiştir[177]:

> "Arkadaşlar Denizbank, Sümerbank, Etibank Kanunları'nın ortaya çıkardığı böyle küçük küçük şirketler var, arkadaşlar, bu şirketler yeterli bir amme hizmeti görmüş olsaydı en küçüğünü bile öper, başımıza koyardık. Fakat kurulmuştur, meclisi idaresine şu şu şu muayyen adamlar aza olmuş, yüz binlerce lira hakkı huzur verilmiş gitmiş amma ortada ne vapur var ne şilep. Bu memleketin nakliyata ihtiyacı var arkadaşlar. Biz nakliyatın teminini istiyoruz. Ne hakla memleketin, milletin parasını meclisi idareye hakkı huzur olarak dağıtıyorlar, bu memlekette hiç mi denetleme yok, bu adamlar Meclisten, Meclisin yaptığı kanunlardan da mı korkmuyorlar? Arkadaşlar demin de arz ettim, Antalya'da hicap duydum. Halk haftada üç defa eşyasını rıhtıma indiriyor, vapur bekliyor, gelmiyor. Kışın limana az vapur giriyor, dalga kıran yapamadık onun için halk rıhtımda kalıyor. Böylece eşyasını orada bırakamıyor, vaziyeti fecidir, yağmur yağıyor, fırtına kopuyor, alıp götürüyor, onun için eşyasını tekrar şehre taşıyor."

Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü 1939 Mali Yılı Bütçesinde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun aynı gün mecliste 293 oy ile kabul edilmiştir[178].

08 Mayıs 1940 tarihinde *Haziran-Ağustos 1939 Aylarına Ait Divanı Muhasebat Raporunun 10. Fıkrası Hakkındaki Mazbata* görüşmesinde söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Kanunun gayet açık ve yerinde olduğu, herhangi bir konu ile ilgili soruşturması devam eden bir memurun memuriyetle ilgili ilişiğinin kesilmediği, ama bu memurun hadiseden mahkûm olduğu zaman memuriyetle ilişiğinin kesildiğini söylemiştir. Fakat yeniden yargılanma ile beraat ederse, memuriyeti nedeniyle kazandığı emekli aylığına hakkı sirayet etmesinden dolayı Divanı Muhasebat Encümeni'nin verdiği kararın doğru olduğunu ifade etmiştir[179]. İkinci olarak yeniden yargılanma ile belki memuriyete

[176] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. IX, 31.B., 25-03-1940, s.38.
[177] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. IX, 31.B., 25-03-1940, s.39.
[178] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. IX, 31.B., 25-03-1940, s.39-40.
[179] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 48.B., 08-05-1940, s.33.

yeniden dönerse o yirmi sene içinde memuriyetle ilişiğinin olmaması nedeniyle, memuriyet üzerinden hak istemeye yetkisinin olmayacağını, bununla ilgili olarak da Divanı Muhasebat Encümeni'nin verdiği kararın doğru olduğunu dile getirmiştir[180]. Diğer milletvekillerinin görüşlerini bildirmelerinden sonra Haziran-Ağustos 1939 aylarına ait Divanı Muhasebat raporunun 10. fıkrası hakkındaki mazbata oylanarak kabul edilmiştir[181].

13 Mayıs 1940 tarihinde *Binbaşı Memduh Geleson'a Dair Mazbata* münasebetiyle söz almıştır. Binbaşı Memduh Geleson'a dair mazbata mecliste okunmuş ve Tokat Vekili Nazım Poroy söz alarak Binbaşı Memduh Geleson'un Milli Mücadele'de önemli görevler üstlendiği ve İnönü, Sakarya ve Büyük Taarruz savaşlarında görev alarak yaralanarak Gazi olduğunu, Milli Mücadele'den sonra terfisi yapılmayınca 1900 kuruş maaşla emekli olduğunu, daha sonra Şeyh Said isyanına iştirakinden dolayı maaşına 15 kuruş zam yapılarak, 3. sınıf muamele memuru olarak Millî Müdafaada çalıştığını, bu kişinin şimdi 400 numaralı Kanuna uygun olarak taltifini istediğini, fakat bu kanunun şartlarını taşımadığından dolayı bu talebi Müdafaa-i Milliye tarafından yerine getirilmediği söylemiştir[182]. Mazbata görüşülürken söz alan Mehmet Rasih Kaplan, Tokat Vekili Nazım Poroy'a destek vererek şu sözleri söylemiştir[183]:

> "Arkadaşlar; encümen namına vaziyeti izah eden arkadaşımız dedi ki, bu arkadaş temyizi askeriye gider. Amma temyizi askerî de diyor ki, Meclis karar vermiştir, bu karar üzerinde Millî Müdafaa ile, Maliyenin ihtilâfı noktasını ben halledemem, ihtilâf noktasını yine Büyük Millet Meclisinin ilk kararı veren encümeni halletsin. Arkadaşımız temas etmediler, asıl ihtilâf noktası şudur: Biliyorsunuz asker memurla, sivil memur arasında bir fark vardır. Asker memur maaşını rütbesine göre alır. Arzuhal encümeni bu arkadaşın 400 numaralı Kanun mucibince bir derece terfiini kabul ettiği karar ânından itibaren, kanunen emsalinin terfii tarihinde kaymakam sayılır. Bu nokta hakikaten Maliye ile Müdafaa-i Milliye vekâletlerimiz arasında daimî bir ihtilâf noktasıdır. Onun için ihtisas encümeni olan Millî Müdafaa encümenimiz ihtisas noktasından

[180] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 48.B., 08-05-1940, s.34.
[181] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 48.B., 08-05-1940, s.35.
[182] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 50.B., 13-05-1940, s.72-73.
[183] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 50.B., 13-05-1940, s.77.

beyanı fikir etmeli, onun üzerine Arzuhal Encümeni bu karar üzerinde tavzih kararı vermelidir."

Mecliste yapılan oylama sonucunda hukuki neticeyi beyan etmesi için mazbatanın ilgili encümene iadesini teklif eden takrir kabul edilmiştir[184].

13 Mayıs 1940 tarihinde *Devlet Konservatuarı Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Binlerce yıllık köklü bir tarihe sahip olan Türk milletinin elbette dünya milletleri arasında kendimize yakışır bir dili ve bir de musikisi olduğunu, kendimize ait olanı, işlenmemiş diyerek, hakir görmeye alışırsak bunun kötü sonuçları olacağını söylemiştir. Daha önceki dönemlerde Arap ve İran dillerinin mağduru olan Türk edebiyatı ve Türk musikisi bugün de Batı taklitçiliğinin mağduru olacağından endişe ettiğini dile getirerek sözlerine şu şekilde devam etmiştir[185]:

"Bir millet ki kendi edebiyatını kendi yapmazsa, kendi musikisini kendi yapmazsa ve kendi nağmelerini söyleyemezse o musiki toplumun hislerine tercüman olamaz. Arkadaşlar, bu sözümün saiki çok kıymetli arkadaşımız Maarif vekilimizin nasılsa zannederim istemeyerek sarf ettiği bir sözdür. Bizim musikimiz öyle bir şekil alsın ki bizim dilimizi ve hissiyatımızı terennüm etsin. Bizim musikimiz çalındığı vakit Alman, Fransız, Romen musikisi çalınıyor zannetmeyelim. Bizim musikimiz çalındığını hissedelim. Bizim musikimiz, bizim nağmeleri ifade etsin. Bunun üzerine işlensin. Amma şimdi iddia olunduğu gibi garp musikisi bugün bu dereceyi bulmuştur, ancak onu taklitle yapacağız dersek, arkadaşlar o vakit bizim musikimiz tamamen ihmal edilir ele alınmayacak, ihmal edilmiş olan bir şey ölür, söner gider. O vakit ayrı bir musiki, tamamen başka bir musiki çıkacak. O vakit bir halk musikisi başka, bir de garp tekniği üzerine konmuş ayrıca yüksek cemiyete ve cemaata ait bir musiki mi yapacağız? Böyle bir şey hiç birimizin hatırından geçmez. Sayın vekilimizin kanunu getirmesinde çok hakkı vardır ve çok yerindedir. Ancak hakiki yola sokmağa Meclisle beraber sayın vekilimiz de el birliği ile çalışırlarsa, birçok işlerde muvaffak olduğumuz gibi, bunda da daha çabuk muvaffak olacağız."

[184] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 50.B., 13-05-1940, s.83.
[185] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 50.B., 13-05-1940, s.96.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, Kaplan'ın sözlerine şu şekilde cevap vermiştir[186]:

> "Rasih Kaplan arkadaşım fikrini söylerlerken bir yanlışlıkla söylediğimi ifade buyurdular. Müzik histir, şüphe yok; edebiyat da histir şüphe yok. Amma biz burada hiç hisle alâkası yokmuş gibi görünen kanunları müzakere ederken de coşuyor, heyecanlanıyoruz; en çok heyecanlanan da arkadaşımdır. O his ve heyecan bizden gayrilerin yaptıkları vasıtalarla kabili ifade ise hiç mahzur görmeden o vasıtayı kullanabiliriz. Hiç şüphesiz duygu duygudur. Hissimizi mütekâmil vasıtalarla ifade etmek imkânı varsa neden bundan istifade etmeyelim?"

Devlet konservatuvarı hakkında kanununda geçen "Ankara'da Maarif Vekilliği'ne bağlı bir Devlet konservatuvarı kurulmuştur." maddesi görüşülürken tekrar söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Bu müessesenin kurulması gereklidir ama eksik kuruluyor diyerek Türk milleti gibi bir millet kendi kültürü üzerinde etkili olacak musikisini yaparken kendi musikisini inkâr eden bu kanun Meclisten çıkarsa inkılapçı Meclisin vazifesini ihmal etmiş olacağını ifade ederek endişelerini dile getirmiştir[187]. Rasih Kaplan kanun maddesi ile ilgili şu takriri vermiş **"**Şifahen arz ettiğim sebeplerle lâyiha noksandır. İkmali için tetkik edilmek üzere lâyihanın Maarif Encümeni'ne iadesini teklif eylerim." fakat takrir mecliste reddedilmiştir[188]. Bu Kanun 3829 numarası ile 20 Mayıs 1940 tarihinde kabul edilmiş, 24 Mayıs 1940 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[189].

28 Mayıs 1940 tarihinde *Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti 1940 Malî Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz almıştır. Mehmet Rasih Kaplan söz alarak çocuklarının terbiyesini yabancı mürebbiyelerin ellerine veren milletlerin geleceklerinin tehlikede olduğunu, yabancı mürebbiyelerin evlerimizi istilâ ettiğini bunu engellemek için de Türk mürebbiye yetiştirmek için ebe mekteplerine birer mürebbiye sınıfı eklenmesi için Sıhhiye Vekili'nden rica etmiştir[190]. Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekili Dr. Hulusi Kaplan'ın sözlerine cevap olarak mürebbiye yetiştirmenin ileriki dönemlerde olacağını, henüz böyle bir programlarının olmadığını, fahri olarak gelip çocuk bakımı ile ilgili

[186] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 50.B., 13-05-1940, s.101.
[187] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 51.B., 13-05-1940, s.123-124.
[188] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 51.B., 13-05-1940, s.134.
[189] Devlet Konservatuvarı Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 4517 (24-05-1940), Kanun No. 3829.
[190] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 57.B., 28-05-1940, s.312.

ders almak isteyenlere yardımcı olduklarını söylemiştir. 1940 malî yılı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti bütçesi aynı gün mecliste cetveller halinde kabul edilmiştir [191] .

28 Mayıs 1940 tarihinde *Ticaret Vekâleti 1940 Malî Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alarak milli sanayiyi kurmak, ekonomiyi düzeltmek, halka ucuza mal üretmek refah seviyesini arttırmak için çok sayıda müessese açıldığını fakat maalesef bu müesseselerin ürünlerinin satışında sıkıntılar çıktığını, halkın bu durumdan rahatsız olduğunu dile getirmiştir. Mehmet Rasih Kaplan: İzmit'te kâğıt fabrikasındaki ürün satışlarının tek bir yere verildiğini küçük esnafa ürün verilmediğini, aynı durumun cam, yün, iplik gibi diğer fabrikalarda da olduğunu arada komisyoncuların olduğunu esnafın ürünü doğrudan alamadığını ifade etmiştir. Şikayetlerin her geçen gün arttığını ve Başvekilin bu durumun önüne geçmesinin memnuniyet vereceğini söylemiştir. Kendisinin ticaret ile ilgilenmediğini ama mebus olarak mecliste bu tür olumsuzlukları dile getirmesinin görevi olduğunu vurgulamıştır[192]. Kaplan'ın sözlerine cevap veren Başvekil Dr. Refik Saydam, görülen aksaklıklar karşısında gerekli tedbirlerin hükûmetçe alınacağını kimsenin mağdur edilmeyeceğini söylemiştir[193]. 1940 malî yılı Ticaret Vekâleti bütçesi aynı gün cetveller halinde kabul edilmiştir[194].

14 Haziran 1940 tarihinde *Resneli Dilâver Hakkındaki Arzuhal Encümeni Mazbatası* münasebetiyle söz almıştır. Tokat Milletvekili Nazım Poroy'un meclis gündemine getirdiği olay kısaca şu şekilde meydana gelmiştir: "Ordu'ya göç ettirilmiş bir mübadil olan Resneli Dilaver'e 1928 yılında İskân Kanunu gereği bir fındık bahçesi tahsis edilmiştir. Dilaver de bu araziyi kendi arazisi bilip işlemeye ve bakımını yapmaya başlamıştır. Ama valilik tarafından oluşturulan komisyon bu arazinin tapusunu kendisine vermemişti. [195] Aradan iki yıl geçtikten sonra ise bu arazi Dilaver'den alınarak bir başka mübadil (mübadil olmadığı da söyleniyor) olan Kesriyeli Recai adlı birisine verilmeye çalışılıyordu. Yusuf Furtun ise yediemin tayin edilmişti. Yani gerçek sahibi ortaya çıkana kadar tartışmalı arazi Yusuf Furtun'da emaneten kalacak ve daha sonra gerçek hak sahibine teslim edilecekti. Bu duruma karşı çıkan Resneli Dilaver ise hakkını aramak için Dahiliye Vekaletine durumu bildirerek itiraz etmiş ve Dahiliye Vekaleti de Ordu Valiliğine emir vererek bu haksızlığın düzeltilmesini ve tapusunun

[191] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 57.B., 28-05-1940, s.313.
[192] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 57.B., 28-05-1940, s.332-333.
[193] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 57.B., 28-05-1940, s.333.
[194] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XI, 57.B, 28-05-1940, s.335.
[195] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XII, 67.B., 14-06-1940, s.80-82.

Dilaver'e verilmesini bildirmişti. Ancak bu emir Ordu Valiliği uygulanmayınca Resneli Dilaver arazi tartışması esnasında Yusuf Furtun'u öldürmüştür. Resneli, güvenliği olmadığı gerekçesiyle başka hapishanelere gönderilmiş ve yargılamanın tamamlanması sonucunda 24 yıla mahkûm olmuştu. Ailesine ise bir başka ilde arazi tahsisi yapılmış oraya yerleştirilmişti. Hapiste bulunduğu sırada da hakkının geri verilmesi ve olayın derinlemesine araştırılması yönünde bir dilekçeyi meclise göndermişti[196]." Bu dilekçe 1940 yılında genel kurulda tartışılmıştır. Söz alan Mehmet Rasih Kaplan olaydaki usulsüzlükleri şu sözlerle eleştirmiştir[197]:

> "Mevzu, şikâyet mevzuudur. Adam şikâyet ediyor, basit iskân adi suretiyle bana verilen bu yeri Vali geri aldı, mübadil olmayan Recai adında birine verdi, diyor. Arzuhal encümeninin asıl özelliği, anayasamıza göre, şikâyet encümenidir. Mademki ortada bir şikâyet vardır, encümenin bunu araştırması lâzımdır. Vali ile Recai'nin yapmış olduğu haksız davranıştan dolayı encümen araştırma ve mazbata yapmış mıdır? Bunu soruyorum. Yapılan haksızlık yüzünden adam mahvolmuş, katil olmuştur."

03 Ocak 1941 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülen, *Divanı Muhasebatın Üç Aylık Raporları Üzerine İttihaz Edilmekte Olan Kararların Mahiyet ve Şümulünün Tayini Hakkındaki Mazbata* münasebetiyle söz almıştır. Mehmet Rasih Kaplan Divanı muhasebat raporlarının çok önemli olduğunu ve mali denetleme yaparak büyük ihmallerin önüne geçtiğini, meclise her üç ayda bir teftiş divanı raporu gelse daha çok yararlı olacağını ve raporlar doğrultusunda meclisin kararlar alacağını dile getirmiştir.[198] Bu mazbata aynı gün kabul edildi[199].

11 Nisan 1941 tarihinde *Mebusların teşrii masuniyetlerine dair Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun 17. Maddesindeki (Mebusluk Müddetinin Hitamı) kaydıyla dâhilî nizamnamenin 180. Maddesinin ikinci fıkrasındaki (Devre Sonu) tabirin tavzihi hakkındaki mazbata* sebebiyle söz aldı. Mehmet Rasih Kaplan: Bu kanunun milletvekillerinin başkasının haklarına riayetsizliğini temin için konulmadığını, herhangi bir tehlikeli zamanda dahi doğrudan doğruya meclisin devamlılığını temin için

[196] Adnan YILDIZ, Yusuf Furtun Cinayetinin Perde Arkası**,** *Ordu Kent Gazetesi*, Erişim 25.08.2021, http://www.ordukentgazetesi.com/author_article_print.php?id=2154.
[197] *TBMM, ZC.*, D. 6., C. XII, 67.B., 14-06-1940, s.83-84.
[198] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XV, 24.B., 03-01-1941, s.281.
[199] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XV, 24.B., 03-01-1941, s.290.

konulduğunu, mazbatanın kabul edilmesinin gerekli olduğunu savundu. Bu mazbata mecliste aynı gün kabul edildi[200].

9 Mayıs 1941 tarihinde *İzmir Vilayeti Hususi İdaresince Yapılacak Borçlanmaya Hazinenin Kefaletine Dair Kanun* münasebetiyle yapılan görüşmede söz almıştır. Rasih Kaplan; parti grubumuzun ve Meclisin aldığı yüksek kararla bütün vilâyetlerin bütçelerini düzeltme yoluna girdiklerini ama İzmir vilayetinin borçlarının arttığını söyleyip sözlerine şu şekilde devam etmiştir [201]:

> "Sayın Dahiliye Vekilimizin bize izahat vermesini isteriz. Tahsilatı takip ettirmeyen vali ve hususî muhasebe müdür ve memurları hakkında takibata başlanmış mıdır? Niçin İzmir vilâyeti açık veriyor. Açık bütçe yapan meclisi umumî hakkında takibat var mıdır? Bunu parti kararı olduğu ve Meclis kanunlaştırdığı halde niçin yapmıştır?"

Dahiliye Vekili Faik Öztrak, İzmir vilayetinin gelirlerini arttıramadığını, hizmetlerden kısmadığı için borçlanmaya gittiğini söylemiştir. İzmir'in en zengin vilayetlerden biri olduğu halde neden böyle borçlanmaya gittiği ile ilgili müfettiş yollayarak, tahkikat yaptıklarını ve bu konuda hiç kimsenin mesuliyetinin olmadığını ifade ederek Rasih Kaplan'a cevap vermiştir[202]. Bu Kanun 4031 numarası ile 14 Mayıs 1941 tarihinde kabul edilmiş, 20 Mayıs 1941 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[203].

27 Mayıs 1941 tarihinde *Dahiliye Vekâleti 1941 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alarak Dahiliye Vekaleti'nin vilayetlerdeki, nahiyelerdeki görevlilerinin işlerini daha iyi yapmaları için teftiş işlerine daha fazla önem vermesi gerektiğini, teftişin hızlı ve yerinde olması için evrak işlerinin azaltılması gerektiğini vurgulamıştır[204]. Dahiliye Vekili Faik Öztrak, Kaplan'ın sözlerine cevap olarak, memur teftişlerini kâğıt ve defterler üzerinde değil de iş üzerinde yapmaları için müfettişlere emir verdiğini, müfettişlerin de ehliyet ve muvaffakiyetleri, teftişlerindeki isabet ve ciddiyetle

---

[200] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVII, 39.B., 11-04-1941, s.40.
[201] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 50.B., 09-05-1941, s.37-38.
[202] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 50.B., 09-05-1941, s.41-42.
[203] İzmir Vilâyeti Hususî İdaresince Yapılacak İstikraza Hazinenin Kefaletine Dair Kanun, *Resmî Gazete* 4812 (20-05-1941), Kanun No. 4031.
[204] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 57.B., 27-05-1941, s.188-189.

ölçüleceğini söylemiştir. Dahiliye Vekâleti 1941 yılı bütçesi aynı gün mecliste cetveller halinde kabul edilmiştir[205].

27 Mayıs 1941 tarihinde *Jandarma Genel Komutanlığı 1941 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz almıştır. Mehmet Rasih Kaplan: Jandarmanın emniyet ve asayişten sorumlu olan Dahiliye Vekâletine bağlı iken, meslek itibari ile Müdafaa ve Erkânıharbiye 'ye bağlı olduğunu, güvenlik ve asayiş işi ile uğraşan bu kuvvetin doğrudan doğruya her türlü işleminde Dahiliye Vekâleti ile alâkalı olmasını temin edecek kanunlar çıkarmanın zamanı geldiği, konu ile ilgili Dahiliye Vekaletinin hazırladığı layihayı bir an önce meclise getirmesi gerektiğini ifade etmiştir[206]. Dahiliye Vekili Faik Öztrak, Kaplan'ın önemli bir mevzuya temas ettiğini, konuyla ilgili çalışmaların devam ettiğini, çalışmaların sona ermesi ile layihanın meclisin huzuruna getirileceğini söylemiştir. Jandarma Genel Komutanlığı bütçesi aynı gün mecliste cetveller halinde kabul edilmiştir[207].

28 Mayıs 1941 tarihinde *Nafıa Vekâleti 1941 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz almıştır. Mehmet Rasih Kaplan; Nafıa Vekaletinin yabancı şirketleri millileştirme, demiryolu ve kara yolu yapma konularında büyük başarılar elde ettiğini dile getirerek sözlerine şu şekilde devam etmiştir[208]:

> "Arkadaşlar, memleket çok mühim ve hayati vaziyet üzerinde dik durmak için her türlü ihtiyaçlar üzerinde tercihler yaparak mühim olanları yaptırmaktadır. Bu mühim yollarımızdan bazıları yapılırken, bazı müteahhitlerin, amelenin parasını vermediğini işitiyoruz. Bu, hakikat midir? Hatta vekâlet bu amelenin şikâyetleri üzerine müteahhidin vekâletteki alacağından tevkif ederek amelenin yevmiyesine verdiğini haber alıyoruz. Bu, doğru mudur? Sayın arkadaşlar, vekilimizden bu taahhüt işinde şunu da rica edeceğim. Bu fevkalâde zamanlarda ihale ettiğimiz mühim işler diğer ellere birinci, ikinci, üçüncü müteahhitlere ihale ediliyor mu? Edilmiyor mu? Bunu da öğrenmek isterim. Eğer oluyorsa arkadaşlar, bu fevkalâde zamanda yaptırdığımız bu işler ikinci, üçüncü ele devrediliyorsa, bize yarın üstü toprak ve altı çalı doldurulmuş yolları teslim etmeleri imkânı çoktur."

[205] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 57.B., 27-05-1941, s.190.
[206] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 57.B., 27-05-1941, s.192.
[207] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 57.B., 27-05-1941, s.192-193.
[208] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 58.B., 28-05-1941, s.232-233.

Kaplan'ın sözlerine cevap veren Nafıa Vekili Ali Fuat Cebesoy: Çeşitli sebepler ile ekonomik sıkıntıların yaşandığını ama yine de yatırımların devam ettiğini müteahhitlerin sıkı bir şekilde kontrol edildiğini ve şikayetlerinin hemen çözülmeye çalışıldığını, amelenin de hakkının korunduğunu ifade etmiştir[209]. Nafıa Vekâleti bütçesi aynı gün cetveller halinde oylanarak mecliste kabul edilmiştir[210].

16 Haziran 1941 tarihinde *Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Çiftçi mallarını koruyacak olan bekçilere başka görevler verilmesi nedeniyle köylüden çok şikâyet aldığını, köy bekçilerinin muhtarlar veya karakol komutanları tarafından başka işlerde görevlendirildiğini bunun sonucunda köylünün mallarının korunamadığını ifade etmiştir. Bu nedenlerle Çiftçi Malları Üzerinde Teşkilât Kanunu'na ihtiyaç olduğunu söyleyerek kanuna destek vermiştir[211]. Bu Kanun 4081 numarasıyla 02 Temmuz 1941 tarihinde kabul edildi ve 10 Temmuz 1941 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[212].

08 Ağustos 1941 tarihinde *Yeniden Yapılacak Su İşlerine 31 Milyon Lira Tahsisine ve Bu Paranın Sureti Teminine Dair Kanunlara Ek Kanun* münasebetiyle söz almış, Vekaletin çok büyük su yatırımları yaptığını, su işlerini yapan fen heyetinin başında dünyada kendini kanıtlamış, alanında uzman bir kişinin getirilmesini vekilin uygun bulup bulmamasını sormuştur. Yine Kaplan; Hatay'da Amik Ovası'nda Asi Nehri'nin yaptığı bataklıkların üzerinde bir eksiltme ve bent yapılması ile ilgili son durumun nasıl olduğu ile ilgili Nafıa Vekili'ne soru sormuştur[213]. Nafıa Vekili Ali Fuat Cebesoy, Kaplan'ın bu sorularına şu şekilde cevap vermiştir: [214]

> "Vekâletimiz, dünyaca tanınmış İsviçreli Gruneri 6- 7 arkadaşı ile getirmişti. Harp başlayınca bunlar ülkelerine geri dönmüşlerdir. Vekaletimiz Gruner'in yerine, onun ayarında ve belki daha iyi bir uzman getirmek teşebbüsündedir ve yakında getireceğiz. Gelelim Rasih Kaplan arkadaşımızın ikinci sorusu olan Amik Ovası meselesine. Başvekilimiz oraya seyahat buyurdukları zaman meselenin ehemmiyetini yerinde gördüler ve bir an evvel bu işe başlamamızı emrettiler. Bu sene bütçemizde ilk planda olmak üzere

[209] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 58.B., 28-05-1941, s.239-240.
[210] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XVIII, 58.B., 28-05-1941, s.242-243.
[211] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XIX, 65.B., 16-06-1941, s.73-74.
[212] Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 4856 (10-07-1941), Kanun No. 4081.
[213] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XX, 76.B., 08-08-1941, s.82.
[214] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XX, 76.B., 08-08-1941, s.84.

250000 lira kabul buyurdunuz. Biz de derhal ihalesini yaparak Amik Ovası ile Asi Nehri'ni temizlettirip seviyeyi indirerek suyun fazlasını kurutmak ve ondan sonra da kurumayan yerlerde kanalizasyon yaparak burayı büsbütün kurutmayı düşündük. Biz bunların hepsini yapacağız ve o yolda da hazırlıklarımızı yaptık."

Bu Kanun 4100 numarasıyla, 08 Ağustos 1941 tarihinde kabul edildi ve 13 Ağustos 1941 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[215].

11 Ağustos 1941 tarihinde *Askerlik Kanununun Dördüncü Maddesinin Tadili Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan; 18-19 yaşındaki gençlerin tahsil çağında olduğu için askerliğe çağrılmamalarının gerektiğini, mevcut kanundaki hükmün yerinde olduğu, bu nedenlerden dolayı Millî Müdafaa Encümeni'nden ve Vekilden layihayı geri almalarını rica etmiştir[216]. Millî Müdafaa Vekili Saffet Arıkan ise kanunun yerinde olduğunu, her sınıf dahilinde ordunun istediği elemanları bulmakta sıkıntı çektiğini, tahsilde bulunanlar zaten mekteplerine devam edeceğini söylemiştir.[217] Bu Kanun 4102 numarasıyla, 11 Ağustos 1941 tarihinde kabul edildi ve 15 Ağustos 1941 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[218].

22 Eylül 1941 tarihinde *İstanbul Yüksek Mühendis Okulu ile Teknik Okulunun Maarif Vekilliği'ne Devri Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz alarak Nafıa Vekaleti'ne bağlı olan bu yüksek okulların çok daha geliştirilmesi ve verimli olması için Maarif Vekaleti'ne bağlanmasının yerinde olacağını ifade ederek bu kanuna destek vermiştir[219]. Bu Kanun 4121 numarasıyla, 22 Eylül 1941 tarihinde kabul edildi ve 26 Eylül 1941 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[220].

19 Aralık 1941 tarihinde *Milli Korunma Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan; şehir ve kasabalardaki ürün yetiştiricilerin 100 kilograma kadar olan ürünlerini pazarlarda serbestçe sattıklarını, bu durumun hem halkın hem de küçük üreticinin lehine olduğunu

---

[215] Yeniden Yapılacak Su İşlerine 31 Milyon Lira Tahsisi Hakkındaki 3132 ve Bu Paranın Sureti Temini Hakkındaki 3483 Sayılı Kanunlara Ek Kanun, *Resmî Gazete* 4885 (13-08-1941), Kanun No. 4100.
[216] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XX, 77.B., 11-08-1941, s.117.
[217] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XX, 77.B., 11-08-1941, s.118.
[218] Askerlik Kanununun 4. Maddesinin Tadili Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 4887 (15-08-1941), Kanun No. 4102.
[219] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XX, 81.B., 22-09-1941, s.191-192.
[220] İstanbul Yüksek Mühendis Okulu ile Teknik Okulunun Maarif Vekilliğine Devri Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 4922 (26-09-1941), Kanun No. 4121.

ve bu durumun değiştirilmemesini, devam etmesi gerektiğini belirtmiştir[221]. Ticaret Vekili Mümtaz Ökmen, Kaplan'ın sözlerine şu şekilde cevap vermiştir[222]:

> "Rasih Kaplan arkadaşımız her üreticinin 100 kiloya kadar pazarlarda mal satmasına imkân veren kararların devam ettirilmesini istediler. Nihayet arkadaşlar kararlar ihtiyaca göre alınır. Şayet Hükümetin, herhangi bir şehrin, herhangi bir kasabanın veya herhangi bir köyün iaşe işini doğrudan doğruya kendi üzerine alırsa elbette böyle bir yerde serbest pazar mevzubahis olamazdı. Fakat üretimin ancak ihtiyacına yeten veya üretimin ihtiyacına yeterli gelmeyen yerlerde zaruret ve icaplara göre tabiî bu gibi tedbirler düşünülebilir."

Yine Rasih Kaplan Eskişehir Sivrihisar'daki bir olayı örnek vererek bazı şehir ve kasabalarda odun-kömür sıkıntılarının çekildiğini, Ziraat ve Dahiliye Vekillerinden bu durumu çözmelerini rica etmiştir[223]. Ziraat Vekili Muhlis Erkmen Sivrihisar'daki odun-kömür sıkıntısından haberi olmadığını bu olayı araştırıp gerekli tedbirleri alacağını söylemiştir.[224] Bu Kanun 4156 numarasıyla, 19 Aralık 1941 tarihinde kabul edildi ve 23 Aralık 1941 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[225].

30 Ocak 1942 tarihinde *Millî Korunma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna, Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun* münasebetiyle ilgili söz almıştır. Kanun mecliste görüşülürken Manisa Milletvekili Kazım Nabi Duru'nun bazı milletvekillerinin kanunlara aykırı olarak piyasada az olan temel tüketim maddelerini evlerinde topladıklarını söylemesi üzerine[226] Mehmet Rasih Kaplan söz alarak Kazım Nabi Duru'nun sözlerini eleştirmiş böyle bir durum varsa kimlerin bunu yaptığını isim vererek açıklamasını istemiştir. Daha sonra örnekler vererek tasarrufun öneminden bahsetmiş kanuna destek vermiştir[227]. Bu Kanun 4180 numarasıyla, 30 Ocak 1942 tarihinde kabul edildi ve 03 Şubat 1942 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[228].

---

[221] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXII, 18.B., 19-12-1941, s.107-108.
[222] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXII, 18.B., 19-12-1941, s.110.
[223] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXII, 18.B., 19-12-1941, s.108.
[224] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXII, 18.B., 19-12-1941, s.110.
[225] Millî Korunma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 4991 (23-12-1941), Kanun No. 4156.
[226] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIII, 33.B. 30-01-1942, s.175.
[227] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIII, 33.B., 30-01-1942, s.176.
[228] Millî Korunma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun, *Resmî Gazete* 5023 (03-02-1942), Kanun No. 4180.

16 Mart 1942 tarihinde *Hüseyinoğlu Tevfik Alpek'in Ölüm Cezasına Çarptırılması Hakkındaki Mazbata* münasebetiyle söz almıştır. Mazbata görüşmesi esnasında bazı milletvekilleri işlenen suçta kesin bir delil olmadığını ileri sürerek bu mahkûmun idam cezasını 20 yıl hapis cezasına çevrilmesini istemişlerdir. Rasih Kaplan; Meclisin bu mahkûm üzerindeki kati kararını bundan evvelki celsesinde verdiğini, Encümene göndermekle Riyasetin hata ettiğini müzakerenin yeterli olduğunu, ihtilâfa sebep olmadığını ifade etmiştir[229]. Mecliste yapılan oylama sonucunda Hüseyinoğlu Tevfik Alpek hakkındaki idam hükmünün 20 sene ağır hapse çevrilmesi kabul edilmiştir[230].

03 Nisan 1942 tarihinde *Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne Bağlı Bir "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü" Kurulması Hakkında Kanun* münasebetiyle söz almıştır. Mehmet Rasih Kaplan; Millî mücadelenin tarihini çok ilmi şekilde tespit edecek olan Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünün kuruluşunun çok önemli olduğunu, bu müessesenin memlekete ve millete çok hayırlı eserler vereceğini ifade ederek kanuna destek vermiştir[231]. Bu Kanun 4204 numarasıyla, 15 Nisan 1942 tarihinde kabul edildi ve 22 Nisan 1942 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[232].

17 Nisan 1942 tarihinde *Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik 151 Sayılı Kanunun Yedinci Maddesinin Tefsiri Hakkındaki Mazbata* münasebetiyle söz alarak kanunun hususi ve yalnızca Ereğli kömür havzasına münhasır olduğunu söylemiş, encümen ekseriyeti tefsir kararını vermekle çok yerinde bir karar aldığını, Heyeti Celile'nin bu kararı kabul etmesinin gerektiğini ifade etmiştir[233]. Mazbata aynı gün Mecliste kabul edilmiştir[234].

27 Nisan 1942 tarihinde *Devlet İktisadi Teşekkülleri Memurları Tekaüt Sandığı Kanunu* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Devlet İktisadi Teşekküllerine bir masraf daha ilâve edilirse bu müesseselerin ayakta durmasına imkân kalmayacağını, daha önce 30 senede emekli olan memurların 25 senede emekli olmasının devleti bu müesseseleri büyük zararlara uğratacağını ifade ederek lâyihanın encümene iade

[229] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIV, 35.B., 16-03-1942, s.19.
[230] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIV, 35.B., 16-03-1942, s.24.
[231] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIV, 42.B., 03-04-1942, s.74-75.
[232] Ankara Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesine Bağlı Bir «Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü» Kurulması Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 5090 (22-04-1942), Kanun No. 4204.
[233] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIV, 48.B., 17-04-1942, s.169-170.
[234] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIV, 48.B., 17-04-1942, s.171.

edilmesini istemiştir fakat kabul görmemiştir[235]. Bu Kanun 4222 numarasıyla, 20 Mayıs 1942 tarihinde kabul edildi ve 25 Mayıs 1942 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[236].

06 Mayıs 1942 tarihinde *Nahiye Kanunu* görüşmelerinde bazı milletvekilleri Nahiye Müdürlüğüne atanacakların evli olma şartını isteyen Kanun maddesine itiraz etmeleri üzerine Mehmet Rasih Kaplan söz alarak Türk toplumunda evliliğin ve ailenin öneminden bahsetmiş, kaymakamların, nahiye müdürlerinin bekar olarak görevlerine gittiklerinde sıkıntı yaşayacaklarını örnekler vererek açıklamıştır[237].

13 Mayıs 1942 tarihinde *Teşriî Masuniyeti Kaldırılan Bir Mebusun Heyeti Umumiye Kararı Alınmadan Tevkif Edilip Edilemeyeceğinin Tefsir Yoluyla Halli Hakkındaki Takrire Dair Teşkilâtı Esasiye Encümeni Mazbatası* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan[238]:

> "Mebus olmadan evvel veya mebus iken işlediği bir cürüm kendisine isnat edilirse kendisini sorguya çekmek, tevkif etmek, muhakemesini icra etmek için Meclisten karar alınacaktır. Heyeti Umumiye bu arkadaşa isnat edilmiş suç üzerinde onun maznun olduğunu kabul ediyor, kararını veriyor. Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun 17. maddesiyle kendisinin üzerinde Büyük Millet Meclisinin kararını istiyor. Arada yalnız bu fark vardır. Eğer bu farktan başka bir fark görecek olursak arkadaşlar adalet dağıtımında eşitsizliğe gideriz. Onun için maddenin şimdiye kadar olan tatbiki, Meclisi Âlinin tatbiki şekli gayet sarihtir."

diyerek mazbatanın müzakeresinin yeterli olduğunu ve oylanmasını istemiştir. Bu mazbata aynı gün kabul edildi[239].

22 Mayıs 1942 tarihinde *Madenlerin Aranma ve İşletilmesi Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz almış, mevcut Köy Kanunu köy hudut ve sınırları içindeki maden sularını köylere bıraktığını, 1926 tarihli Kanunla da hakikî ve hükmi şahısların elindeki suların ne gibi muameleye tâbi olacağı ayrıca belirtildiğini ama bugün görüşülen Kanun ile bu hükümlerin hatta şahısların haklarının ihlâl edildiğini, onun için bu işin esasını

---

[235] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIV, 51.B., 27-04-1942, s.244-245.
[236] İktisadi Devlet Teşekkülleri Memurları Tekaüt Sandığı Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 5114 (25-05-1942), Kanun No. 4222.
[237] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXV, 54.B., 06-05-1942, s.44-45.
[238] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXV, 57.B., 13-05-1942, s.133-135.
[239] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXV, 57.B., 13-05-1942, s.137.

mevcut kanunlara göre halledilmesi gerektiğini ifade etmiştir[240]. Bu Kanun 4268 numarasıyla, 17 Haziran 1942 tarihinde kabul edildi ve 23 Haziran 1942 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[241].

03 Haziran 1942 tarihinde *Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilâtı Kanunu* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Bu Kanun ile köylerdeki eğitim işlerinin yanında köy kalkınmasının da gerçekleşeceğini, köylerimizin enstitülerden yetişecek gençlerin rehberliği ile gelişeceğini, bu okullarda talebelerin manevi alanda ihtiyaç duyacakları din derslerinin de verilmesinin önemli olduğunu ifade etmiş ve enstitülerden mezun olan gençlerin köylülere tam anlamıyla rehberlik etmesi ve köylerin tam anlamıyla kalkınması için Toprak Reformu Kanunu'nun da bir an önce çıkarılması gerektiğini söylemiştir[242]. Bu Kanun 4274 numarasıyla, 19 Haziran 1942 tarihinde kabul edildi ve 25 Haziran 1942 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[243].

10 Haziran 1942 tarihinde *Kazanç Vergisi Kanunu'nun Birinci Maddesinin (A) ve Altıncı Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Tefsiri Hakkındaki Mazbata* görüşmeleri esnasında söz alarak kamu hizmeti gören müesseselerin yapacakları ticaret işinin sınırlarının nasıl tespit edileceğini, halkı ekonomik bakımdan nasıl etkileyeceğini ve ticaret işi yapan bu kamu müesseselerin vergiye tabi olup olmayacağını sormuştur. Kaplan'ın bu sorularına Bütçe Encümeni M. M. Hüsnü Kitapçı kamu müesseselerinin resmi işler ve halkın yararı için kurulduğunu, yapacakları ticaretin halkın zararına olduğu tespit edilirse kanunun değiştirilebileceği, bu müesseselerin ticari amaç gütmediğinden dolayı kazanç vergisine tabi tutulmalarının onları zor duruma düşüreceğini ifade etmiştir[244]. Aynı gün Bütçe Encümeni Mazbatası yapılan oylama ile kabul edilmiştir [245].

5 Ağustos 1942 tarihinde *Şükrü Saracoğlu'nun Teşkil Ettiği İcra Vekilleri Heyeti'nin Siyaseti* hakkındaki beyanatında söz almıştır. Mehmet Rasih Kaplan: İkinci Dünya Savaşı esnasında Türkiye'nin tarafsız bir siyaset izlediğini, bu politikanın Başvekil Şükrü Saraçoğlu'nun okuduğu Hükümet beyannamesinde gayet açık bir

[240] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXV, 61.B., 22-05-1942, s.230.
[241] Madenlerin Aranma ve İşletilmesi Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 5139 (23-06-1942), Kanun No. 4268.
[242] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXVI, 68.B., 03-06-1942, s.57-58.
[243] Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu, *Resmî Gazete* 5141 (25-06-1942), Kanun No. 4274.
[244] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXVI, 71.B., 10-06-1942, s.136.
[245] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXVI, 71.B., 10-06-1942, s.137.

şekilde ifade edildiğini, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün takip ettiği bu başarılı politikanın Türk yurdunu ve Türk vatanını koruduğunu söylemiştir[246]. İkinci Dünya Savaşı'na girmediğimiz halde savaşın olumsuz etkilerinin ülkemizde de yaşandığını, ekonomide büyük sıkıntıların olduğunu, yeni hükümetin beyannamesinde geçen iaşe ve ticaret işleri üzerine alınan kararların milletimizde büyük sevinç yaratacağını, bu kararların etkisi ile mahsul ekiminin artacağını, işsizliğin azalacağını, karaborsanın ve mal stoklamasının biteceğini ifade ederek aldıkları bu kararlardan dolayı Şükrü Saraçoğlu ve hükümetini tebrik etmiştir[247]. Rasih Kaplan son olarak Türkçenin toplumdaki öneminden bahsederek Başvekil Şükrü Saraçoğlu'ndan Türk dilinin geliştirilmesine daha çok önem verilmesini rica etmiş ve bu sözleri meclisteki milletvekillerinden büyük alkış almıştır[248]. Şükrü Saraçoğlu'nun kurduğu yeni hükümet aynı gün 381 milletvekilinden güven oyu alarak görevine başlamıştır[249].

11 Kasım 1942 tarihinde *Varlık Vergisi Kanunu* münasebetiyle söz alarak, İkinci Dünya Savaşı'nın ülkemizi ekonomik bakımdan sıkıntıya soktuğunu, hükümetin pek çok tedbir aldığını, bu tedbirlerden birisinin de Varlık Vergisi Kanunu olduğunu ifade etmiştir. Bu zor günlerde aşırı kazanç sağlayan kişilerden alınacak Varlık Vergisi'nin Türk milleti için önemli olduğu ve mecliste çıkarılacak bu kanuna uymayanların cezalandırılması gerektiğini söylemiştir[250]. Varlık Vergisi Kanunu 4305 numarasıyla, 11 Kasım 1942 tarihinde kabul edildi ve 12 Kasım 1942 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[251].

23 Kasım 1942 tarihinde *Seferberlikte veya Fevkalâde Hallerde Askeri Şahıslara Ait Hukuk Davalarıyla İcra Takiplerinde Yapılacak Muameleler Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz alarak, daha önceki yıllarda umumi harpte çıkarılan bir Mesken Kanunu olduğunu, o Mesken Kanunu'nda yer alan "evlere giren askerler hem kira vermezler hem de evi tahliye etmezler" maddesinin olumsuz sonuçları olduğunu, şimdi kabul edilen bu kanununda buna benzer maddesi olduğunu, onun için asker ve asker mensuplarına bu defa kimsenin mesken vermeyeceğine ve bu durumun asker ve asker mensuplarının aleyhine olacağını, zor duruma düşeceklerini ifade ederek

[246] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXVII, 77.B., 05-08-1942, s.26.
[247] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXVII, 77.B., 05-08-1942, s.27.
[248] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXVII, 77.B., 05-08-1942, s.28.
[249] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXVII, 77.B., 05-08-1942, s.31.
[250] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXVIII, 3.B., 11-11-1942, s.27.
[251] Varlık Vergisi Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 5255 (12-11-1942), Kanun No. 4305.

hazırlanan kanunu eleştirmiştir[252]. Bu Kanun 4308 numarasıyla, 30 Kasım 1942 tarihinde kabul edildi ve 5 Aralık 1942 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[253].

23 Aralık 1942 tarihinde *İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Aynı Kanuna Bazı Hükümler Eklenmesi Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan herhangi bir ilacı bozuk veya sahte yapanlar hakkında hangi maddeye göre nasıl bir ceza verileceğini Encümene sormuştur[254]. Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni Reisi Dr. Hüsamettin Kural, Kaplan'ın bu sorusuna şu şekilde cevap vermiştir[255]:

> "Herhangi bir ilacı bozuk veya sahte yapıp halkın sağlığı ile oynayanlara ağır para cezası verilerek Ceza Kanunu'nun bu fiiller için geçerli olan 395. maddesi hükmü de ayrıca tatbik edilir. Ayrıca duruma göre bu cezalar verilmekle beraber Ceza Kanunu'nun umumî hükümleri de ayrıca tatbik edilir."

Mehmet Rasih Kaplan tekrar söz alarak sahte ilaç yapmanın ve satmanın halkı dolandırmaya da girdiğini bu yüzden dolandırıcılık ifadesinin de maddeye eklenmesini encümenden rica etmiştir[256]. Bu Kanun 4348 numarasıyla, 04 Ocak 1943 tarihinde kabul edildi ve 8 Ocak 1943 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[257].

6 Ocak 1943 tarihinde *Nahiye Teşkili ve İdaresi Hakkında ve Nahiye Müdürlerinin İntihap ve İstihdam Usullerine Dair Kanun* münasebetiyle söz almış, kanunun anayasaya aykırı olarak bir mahkeme teşkil ettiğini ama anayasada vatandaş kanunlar tabi olduğu mahkemeden başka mahkemeye sevk edilemez hükmü olduğunu ve kanunun bu şekilde uygulanmasının çıkaracağı sıkıntıları verdiği örnekler ile açıklamıştır[258]. Kaplan'ın bu sözlerine Adliye Vekili Hasan Menemencioğlu cevap vererek anayasanın sekizinci maddesine göre kurulacak mahkemelerin bağımsız olması gerektiğini belirtmiştir. Menemencioğlu, bu layiha ile dava görme hakkının ihtiyar heyetlerine verildiğini, ihtiyar heyetlerinin bağımsız olmadıklarını yine ihtiyar heyetlerinin denetimini nahiye meclislerine bıraktıklarını ancak nahiye meclislerinin de

---

[252] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXVIII, 8.B., 23-11-1942, s.67.
[253] Seferberlikte veya Fevkalâde Hallerde Askerî Şahıslara Ait Hukuk Davalarıyla İcra Takiplerinde Yapılacak Muameleler Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 5275 (05-12-1942), Kanun No. 4308.
[254] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIX, 19.B., 23-12-1942, s.159.
[255] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIX, 19.B., 23-12-1942, s.159-160.
[256] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIX, 19.B., 23-12-1942, s.160.
[257] İspençiyarı ve Tıbbî Müstahzarlar Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Aynı Kanuna Bazı Hükümler Eklenmesi Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 5299 (08-01-1943), Kanun No. 4348.
[258] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXX, 24.B., 06-01-1943, s.60.

bağımsız olmadıklarını beyan etmiştir. Menemencioğlu, köy ihtiyar heyetlerinin Ticaret Kanunu ya da Borçlar Kanunu'nu tatbik edebilecek kurumlar olmadığını belirterek, adli yenilikler yaptıklarını hatırlatmış ve adli görev ve yetkileri ihtiyar heyetlerine bırakmak için yapmadıklarını beyan etmiştir[259]. Bu layiha aynı gün, Adliye ve Teşkilât-ı Esasiye Encümenlerine havale edildi[260].

6 Ocak 1943 tarihinde *Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları ve Esnaf Odaları Teşkili Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Türk milletinin tarih boyunca dünya ticaretinde önemli bir pay sahibi olduğu fakat imparatorluğun son dönemlerinde ticari alanda da büyük çöküş yaşandığını, cumhuriyetten önce kapitülasyonlar ile ticaretin yabancıların eline geçtiğini ama cumhuriyetle beraber bu durumun düzeltildiğini söylemiştir. Görüşülen bu kanun ile ticari hayatın güçleneceği, halkımızın ticaret ile uğraşmalarının teşvik edileceğini ifade etmiştir. Aynı zamanda gençlerimizi ticari konularda yetiştirmek için Ankara'da bir iktisat veya ticaret enstitüsünün kurulmasını Ticaret Vekilinden rica etmiştir[261]. 11 Ocak 1943 tarihinde aynı Kanun görüşmesinin 26. Birleşiminde tekrar söz alan Kaplan: Zahire borsalarına ürünlerini satmaya götüren çiftçilerin sıkıntılar çektiğini, bu borsalardaki kuralların tamamen alıcıdan yana işlediğini, resmi kantar olmadığı için çiftçinin mağdur olduğunu, bu zararları ne suretle telafi edeceklerine dair Ziraat ve Ticaret vekillerinden açıklama istemiştir[262]. Ticaret Vekili Behçet Uz, Kaplan'a Ticaret borsalarından çiftçilerin de istifade etmelerini temin için tedbirler alınacağını, bu kanunun başıboş piyasayı nizam ve intizam altına alacağı için çiftçileri koruyacağını söylemiştir[263]. Bu Kanun 4355 numarasıyla, 11 Ocak 1943 tarihinde kabul edildi ve 18 Ocak 1943 tarihinde Resmi Gazete 'de yayınlandı[264].

13 Ocak 1943 tarihinde *Hususi İdarelerden Maaş Alan İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarına, Taltif ve Cezalandırılmalarına ve Bu Öğretmenler İçin Teşkil Edilecek Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve Öğretmenlerin Alacaklarına Dair Kanun* maddesi görüşülürken bazı milletvekillerinin işlerinin yoğun olmasından dolayı ilkokulların hususi idarelerden alınıp umumi idareye devrini istemeleri üzerine

[259] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXX, 24.B., 06-01-1943, s.61.
[260] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXX, 24.B., 06-01-1943, s.67.
[261] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXX, 24.B., 06-01-1943, s.69-70.
[262] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXX, 26.B., 11-01-1943, s.117-118.
[263] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXX, 26.B., 11-01-1943, s.119.
[264] Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Kanunu, *Resmî Gazete* 5307 (18-01-1943), Kanun No. 4355.

söz almıştır. Mehmet Rasih Kaplan; ilkokulların hususi idarelerden alınıp umumi idareye devrinin memleketin lehine olmayacağını, ülkedeki çoğu mektebin binasının hususi idareler tarafından yapıldığını, daha önceden harcırah azlığından yılda bir kez yapılan denetlemelerin, hususi idarelerin müfettişlere verdiği harcırah ile yılda üç kez yapıldığını böylece eğitimin kalitesinin arttığını, umumi idarelerdeki bütçe sıkıntılarının eğitimi sekteye uğratabileceğini, bu yüzden ilkokulların hususi idarelerde kalmasını sağlayacak bu kanunun yerinde olduğunu ifade etmiştir[265]. Bu mazbata aynı gün mecliste kabul edildi[266].

3.3. AHMET CEMAL TUNCA[267]

3.3.1. Hayatı

1885 yılında Bursa Yenişehir'de doğdu. Babası Ali Bey, annesi Hatice Hanım'dır. Hasan Rüştü-Şerife kızı Fahriye Hanım'la evli: Faruk, Samime, Orhan, Neşe, Güler'in babasıdır.1908'de Tıbbiyeyi bitirerek 1 Kasım 1908'de Yenice Vardar Belediye Tabipliğine, 23 Temmuz 1909'da Ohri Belediye Tabipliğine, Mart 1910'da Selanik Belediyesi Hastanesi Tabipliğine atandı. 1912 yılının Ekim ayında Balkan Harbi nedeniyle silah altına alınmış, Tabip Yüzbaşı olarak 13. Fırka Seyyar Hastanesine Operatör olarak görevlendirilmiştir. Savaşın sonunda terhis edilen Tunca, 1914 yılının Mart ayında İzmir Memleket Hastanesine operatör yardımcısı olarak görevlendirildi 1 Mart 1918'de aynı hastanenin Hariciye Şefliğine yükseldi[268].

Birinci Dünya Savaşı'nda tekrar silah altına alınarak Askeri Hastaneye Operatör olarak, daha sonra 1. Kolordu Cerrahi Müşaviri olarak hizmet verdi. Savaşın sona ermesi ile terhis edilerek İzmir'e geri döndü[269].

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine Millî Mücadele'ye destek vermek amacıyla Antalya'ya geldi. Eylül 1921'de Isparta Menzil Hastanesinde ve daha sonra Birinci Ordu Yaralılar Hastanesinde Operatör doktor olarak görev yaptı. İzmir'in işgalden kurtarılmasından sonra ordudan terhis edilerek 1 Nisan 1923 tarihinde İzmir

---

[265] *TBMM, ZC.,* D. 6, C. XXX, 27.B., 13-01-1943, s.152.
[266] *TBMM, ZC.,* D. 6, C. XXX, 27.B., 13-01-1943, s.164.
[267] *TBMM Albümü 1920–2010,* (Editörler: Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel), TBMM Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C.I (1920-1950), Ankara 2010 s.136. da TBMM'nin; III.-IV. Dönemlerinde "Dr. Cemal", V.-IX. Dönemlerinde ise "Cemal Tunca" olarak kayıtlara geçmiştir.
[268] Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM III.Dönem (1927-1931),* C.III, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:10, Ankara, s.71.
[269] *TBMM Albümü 1920–2010,* s.136.

Memleket Hastanesi Baş Tabipliği görevine atandı. Millî Mücadele'deki hizmetlerinden ötürü İstiklâl Madalyası verildi. Fransızca bildiği sicilinde yazılıdır. Her üç savaşta da yararlı hizmetler verdi. İzmir Memleket Hastanesinde görev yaparken Türkiye Büyük Millet Meclisi üçüncü dönem seçimlerine katıldı.

Ahmet Cemal Tunca III, IV, V, VI ve VII. dönemlerde Antalya'dan, VIII. Dönemde Afyonkarahisar'dan ve IX. Dönemde de İzmir'den milletvekili seçilmiştir.İlk kez milletvekili seçildiği III.Dönem TBMM'de Sağlık Komisyonunda çalıştı. Bu Komisyonun sözcülüğünde bulundu[270]. IV. Dönem Meclis de Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunda çalışmıştır. Ayrıca, üçüncü toplantı yılında İl Özel İdaresi Kanunu'nu incelemek üzere kurulan geçici komisyonunda görev almıştır[271]. V. dönemde yeniden Antalya vekilliğine seçildi. 8 Şubat 1935 tarihli seçim tutanağı ile 1 Mart 1935 tarihinde Meclis'e katıldı. Dönem boyunca Hariciye Encümeni azalığında bulundu[272].

VI. Dönem milletvekilliği seçimlerinde 26 Mart 1939 tarihinde 553 reyle Antalya Milletvekili seçilerek, 3 Nisan 1939 tarihinde Meclis çalışmalarına katıldı. Dönem boyunca Hariciye Encümeni üyeliği görevini yürüttü[273]. Uzun yıllar Antalya milletvekilliği yapan Dr. Ahmet Cemal Tunca 3 Temmuz 1963 tarihinde öldü. İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi.

3.3.2. Meclis Faaliyetleri

Ahmet Cemal Tunca'nın TBMM Altıncı Dönemi Meclis faaliyetlerinde hiçbir takrir, teklif veya konuşması bulunamamıştır.

3.4. AHMET MÜNİR SOYKAM[274]

3.4.1. Hayatı

1884 yılında Balıkesir'de doğdu. İbrahim Ethem Bey ve Fahriye Hanım'ın oğludur. Balıkesir ve Bursa'da mülkî idadileri bitirdi. 1901 de Askeri Tıbbiye'de eğitim almaya başladı. 1905 de tabip yüzbaşı rütbesiyle bu okuldan mezun oldu[275]. 1911 yılında kolağası, 1913 de binbaşı, 1917 de kaymakam (yarbay), 1923 de miralay (albay)

---

[270] Öztürk, a.g.e., s.72.
[271] Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi TBMM IV.Dönem (1931-1935),* C.II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:12, Ankara1996, s.55.
[272] Güneş, *a.g.e.*, s.47.
[273] Günay, *a.g.e.,* s.51.
[274] *Meclis kayıtlarında adı "Münir", nüfus kaydında "Ahmet Münir" olarak geçmektedir.*
[275] Ahmet Münir Soykam, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, VI. Dönem, TBMM Arşivi, No: 1021.

oldu. Bu süre içinde Makedonya, Rumeli, Anadolu ve Yemen'de görev aldı. Güney Cephesi Sıhhiye Riyaseti, Müdafaai Milliye Sıhhiye Dairesi Riyaset Muavinliği, Harbiye Mektebi Hıfzıssıhha Muallimliği yaptı[276]. Trablusgarp, Balkan, Birinci Dünya Savaşı ve İstiklâl savaşlarında görev aldı. 22 Ocak 1927'de malûl olarak emekliye ayrıldı. 3 Kasım 1931 de Antalya Sıtma Savaş Tabipliği ile yeniden göreve başladı.

Ahmet Münir Soykam, VI. dönem'de 553 oy alarak Antalya'dan milletvekili seçildi. Seçildikten sonra 3 Nisan 1939 tarihinde Meclise katıldı. Fevkalâde ve Birinci içtima (toplantı) yıllarında Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Encümeni Azası oldu. Ayrıca Hatay halkının askerlik işlerine ve Hatay Vilayetinin Kurulması Hakkındaki Kanun lâyihasını müzakere etmek üzere teşekkül eden muvakkat encümene üye seçildi[277].

Soykam, yedinci dönemde seçilmediğinden, 20 Nisan 1943'te Ankara Sıtma Savaş Laboratuvar Şefliği görevine getirildi. 28 Ekim 1943'te Çanakkale, 14 Mart 1946'da Afyon Sıtma Savaş Başkanı oldu. 14 Ağustos 1946'da atandığı Antalya Bölge Çalışma Müdürlüğünde, öldüğü 16 Şubat 1948'e kadar görev yaptı. Üyesi bulunduğu topluluklarda Türk Ocağı Reisliği, Kızılay Reisliği, Halk Fırkası İlçe ve Vilâyet Reisliği, Halkevleri İçtimai Yardım Kolu Başkanlığı görevlerinde bulundu[278].

3.4.2. Meclis Faaliyetleri

10 Mayıs1939 tarihinde *İnhisarlar Umum Müdürlüğü Bütçesi* hakkında görüşlerini bildirmiştir. Soykam'ın konuşmasından önce Bütçe encümeninin bu konudaki mazbatası okunarak İnhisarlar Umum Müdürlüğü'ne 8.656.468 lira tahsisat verilmesi talep edilmiştir. Mazbatanın okunmasından sonra söz alan milletvekilleri İnhisarlar idaresi tarafından üretilen içkinin derecesinin yüksek olduğunu ve halk sağlığına vereceğini dile getirmişlerdi[279]. Soykam söz alarak: İçkinin zararları hakkında çok sayıda eserin olduğu, içkinin en sert kanunlar ile bile önlenemediği bu durumun ancak halkın bilgilendirilmesi ile önleneceğini söylemiştir. Dahiliye vekâletinden rica ederek, kaymakamlar ve nahiye müdürleri vasıtasıyla bu işin önüne geçecek tedbirleri almalarını dile getirmiştir[280]. Benzer konularda milletvekillerinin görüşlerini

[276] *TBMM Albümü 1920–2010*, s.309.
[277] Günay, a.g.e., s.53.
[278] *TBMM Albümü 1920–2010*, s.309.
[279] *TBMM, ZC*., D. 6, C. II, 10.B, 10-05-1939, s.41-44.
[280] *TBMM, ZC*., D. 6, C. II, 10.B., 10-05-1939, s.46.

bildirmelerinden sonra İnhisarlar İdaresi bütçesi cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[281].

24 Mayıs 1939 tarihinde *Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti 1939 Yılı Bütçesi* münasebetiyle sözleri ile ilgili söz alarak sıtma ve frengi hastalıkları ile ilgili bilgiler vermiş yapılan çalışmaları anlatmıştır. Ahmet Münir Soykam, sıtma hastalığı ile ilgili detaylı bilgiler vererek, sıtmanın dünyada ve ülkemizde en yaygın hastalıklardan biri olduğunu, halkın bu hastalıkla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını, hastalığın özellikle çocukları etkilediğini söylemiştir. Cumhuriyet devrinde sıtma ile mücadele başladıktan sonra çocuk ölümlerinin azaldığını, hatta muhtarların "muayene ve tedaviye başladığımız günden beri çocuklarımız ölmüyor" diye hükümete şükranlarını bildirdiklerini dile getirmiş ve sözlerine şu şekilde devam etmiştir [282]:

> "Hastalığı niçin tamamen önleyemedik? Buna sebep ziraî su anarşisi hâkim olmasıdır. Su anarşisinin önüne geçmek için yeterli kanunumuz yoktur. Buna misal olarak Antalya'yı göstereyim. O civarda Düden diye koca bir nehir vardır. Aksu vadisine kadar araziyi de suluyor. Halk çeltik ziraatında, sulu ziraatın daha bereketli, faydalı olduğunu görünce bu suyu da suiistimal ediyorlar. Tarlalarımızı milleyeceğiz diye, kanalları genişletip suyu bırakıyorlar. Bu yoldan kışın geçecek olursanız iki tarafının göl olduğunu görürsünüz. Orası sıcaktır, şubat gelir gelmez sular ısınır ve sivrisinek gelir yumurtasını bırakır, on beş gün sonra da bu yumurtalar patlar, yeni nesil çıkar, ve bu suretle orası da sivri sinekli ve sıtmalı bir muhit olur. İkincisi; herkes arazisine bir kanal açıyor. Su geliyor, kanaldan geçip alt tarafta büyük bir bataklık hasıl ediyor, bu ortamda sıtma hastalığı yayılacaktır."

Soykam; hastalığı önlemek için bataklıkların kurutulması, tarım alanlarındaki su taksimatının fennî ve sıhhi bir şekilde olması, bu hususta Nafia ve Sıhhiye ve Ziraat vekillerinin beraber çalışarak kanun ve nizamnameler yapmaları gerektiğini ifade etmiştir. Frengi hastalığı ile ilgili bilgi veren Soykam, Sıhhiye Vekaletinin bu hastalıkla başarıyla mücadele ettiğini vurgulamıştır[283]. 1939 yılı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti bütçesi mecliste cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[284].

---

[281] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 10.B., 10-05-1939, s.51-52.
[282] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 16.B., 24-05-1939, s.229-230.
[283] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 16.B., 24-05-1939, s.231.
[284] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 16.B., 24-05-1939, s.238-240.

26 Haziran 1939 tarihinde *Yalova Kaplıcalarının İşletilmesi ve Kaplıcaların İnkişafı İşlerinin Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâletine Devri Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz almıştır. Kanun mecliste görüşülürken milletvekilleri bu kaplıcadaki su miktarı ne kadar, su tahlil edilmiş midir? Neden Yalova tercih edilmiştir? Hangi işletmeler yapılacaktır gibi sorular sormuşlar[285] Ahmet Münir Soykam da Sıhhiye Encümeni Mazbata Muharriri olarak cevap vermiştir. Yalova kaplıcalarının günlük 800 metre küpten fazla su verdiğini ve suyun da tahlilinin yapıldığını, yapılacak ve yapılmış tesisata yetecek miktarda su olduğunu belirtmiştir. Memleketin mühim işlerinde başarılar elde eden vekâletimizin buraya yapacağı tesis işinde de iyi netice elde edeceğine emin olduğu ifade etmiştir. İstanbul'un bütün yurdumuzun hastalarının şifa almak üzere koştuğu bir ilmi irfan merkezi olduğunu ve İstanbul'a en yakın bulunan Yalova kaplıcalarında sıhhî teşkilât kurmanın çok doğru bir iş olduğunu ama yurdun diğer taraflarında bulunan kaplıcalarda da buna benzer teşkilatların kurulacağını söylemiştir. Kaplıcalara gelecek her kesimden halkın haline ve seviyesine göre lojmanlar, binalar ve tesisatın biran önce bitirilmesi gerektiğini konuşmasında vurgulamıştır.[286] Bu Kanun 3653 numarası ile 26 Haziran 1939 tarihinde kabul edilmiş, 04 Temmuz 1939 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[287].

27 Aralık 1939 tarihinde *1122 Sayılı Kanunda Zikredilen Ruhi Maluliyetlerden Dördüncü Derece Üzerinden Terfihi İcap Edip Etmeyeceğinin Tefsiri Hakkındaki Mazbata* münasebetiyle söz alan Ahmet Münir Soykam, bu kanun teklifinin uygulanmasında sıkıntılar çıkacağını, memur veya askerlerin görevleri esnasında cinneti manyayı inhitatı hastalığı teşhisi konulursa birinci dereceden emekli edildiklerini ama bu kanun ile üç sene bekletildikten sonra hastalık hafiflerse dördündü dereceye indirildiğini söyleyerek sözlerine şu şekilde devam etmiştir[288]:

> "Peki, altı ay sonra saldırırsa, eli kolu bağlanırsa vaziyet ne olacaktır? Zaten bütün mütekaidin her üç senede bir muayene ediliyor. Bunun için bendeniz birinci maddenin değişmemesini, yani bir defa deliliği (doktor raporu ile) tahakkuk ettikten sonra artık nakdî fedakârlığı göze almalı, o şahıs birinci dereceden terfih edilmeli, yok hafifti, sakindi diye 4. dereceye indirmeye

[285] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 31.B., 26-06-1939, s.339-341.
[286] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 31.B, 26-06-1939, s.342-343.
[287] Yalova Kaplıcalarının İşletilmesi ve Kaplıcaların İnkişafı İşlerinin Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletine Bağlı Hükmî Şahsiyeti Haiz Bir Teşekküle Devri Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 4249 (04-07-1939), Kanun No. 3653.
[288] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. VII, 18.B., 27-12-1939, s.136

kalkışmak büyük bir haksızlık olur, tatbikatta da mümkün değildir fikrindeyim."

Diyerek bu metnin Sıhhiye Encümeni'ne iadesini istemiştir. Meclisteki görüşmeler sonucunda mazbata encümene iade edilmiştir[289].

17 Ocak 1940 tarihinde *Askeri Malûllerin Terfihine Dair Olan 551 Sayılı Kanunda Tadilât Yapan 1122 Sayılı Kanunun 3. Maddesini Değiştiren Kanun* görüşülürken milletvekilleri arasında "üç seneden fazla iyilik fasılası gösteren cinneti manyayı inhitatî [290] - cinnet nöbeti tekerrür ederse maluliyet derecesi daimî olarak birinciye çıkarılır" ibaresinin çıkarılması için tartışmalar çıkmıştır[291]. Söz alan Ahmet Münir Soykam en başta kendisinin de cinneti manyayı inhitatî ibaresinin kaldırılmasını istediğini fakat psikolog olan Mazhar Osman Bey'e mektup yazdığını aldığı cevapta bu hastaların cinneti manyayi inhitatî nöbetinin ne vakit ortaya çıkacağı belli olmaması ve bunlara zaten toplum içinde de iyi gözle bakılmadığını dolayısıyla onların birinciden dördüncü dereceye asla indirilmemesi gerektiğini söylemiştir. Ahmet Münir Soykam sözlerine şu şekilde devam etmiştir [292]:

"Hatta Mazhar Osman Bey hocamız sükûnet buldu diye hastaneden çıkardıklarımız çok defa memleketlerine gitmeden böyle had nöbete tutulup bize tekrar iade ediliyorlar diyor. Bu hastalık daima gayri kabili şifadır. Hal böyle olduktan sonra üç sene sükûn ile geçmiş dörde indir, bir daha tekerrüründe daimî malûl olsun ibaresinin olması veya olmaması bendenizce aynıdır."

Bu Kanun 3771 numarası ile 17 Ocak 1940 tarihinde kabul edilmiş, 25 Ocak 1940 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[293].

[289] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. VII, 18.B., 27-12-1939, s.136
[290] Cinneti manyayı inhitatî: Manik depresif hastalığı
[291] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. VIII, 26.B., 17-01-1940, s.86-89.
[292] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. VIII, 26.B., 17-01-1940, s.89.
[293] Askerî Malûllerin Terfihine Dair Olan 551 Sayılı Kanun'da Tadilât Yapan 1122 Sayılı Kanun'un 3. Maddesini Değiştiren Kanun, *Resmî Gazete* 4416 (17-01-1940), Kanun No. 3771.

3.5. MEHMET NUMAN AKSOY

3.5.1. Hayatı

1890'da Hacı Mustafazade sülalesinden Ali Rıza Bey ve Feride Hanım'ın oğlu olarak Antalya İbradı'da doğmuştur[294]. 1913 yılında İstanbul Darülfünun Hukuk bölümünde mezun olmuştur[295]. 28 Eylül 1913'te Konya Ereğlisi Savcılığına atandı. 10 Aralık 1914'te Antalya Savcılığına getirildi. 10 Mayıs 1919 tarihinde Korkuteli ilçesine Kaymakam oldu. 15 Haziran 1920 tarihinde İstanbul Hükümeti tarafından görevinden azledildi. 1920 ve 1931 yılları arası Antalya'da avukatlık yaptı. Meclisin IV. dönemi için yapılan seçimlerde Antalya vekili olarak 4 Mayıs 1931 tarihinde TBMM'ye katıldı. Dönem boyunca Adalet Komisyonunda çalıştı. Ayrıca, Muamele Vergisi Kanunu Tasarısı'nı incelemek üzere 7 Nisan 1934'te kurulan komisyonda görev aldı. Mehmet Numan Aksoy IV-V-VI-VII. ve VIII. dönemlerde Antalya şehrinden milletvekili seçilerek yasama görevini ölümüne kadar sürdürdü. 20 Kasım 1949'da öldü[296].

3.5.2. Meclis Faaliyetleri

16 Mart 1942 tarihinde *Hüseyinoğlu Tevfik Alpek'in Ölüm Cezasına Çarptırılması Hakkındaki Mazbata* münasebetiyle söz almıştır. Mazbata görüşmesi esnasında bazı milletvekilleri işlenen suçta kesin bir delil olmadığını ileri sürerek bu mahkûmun idam cezasını 20 yıl hapis cezasına çevrilmesini istemişlerdir. Numan Aksoy söz alarak konu ile ilgili olan bu evrakı günlerce incelediğini, idam cezasının verilmesi için kanuni bir sebep göremediğini ifade etmiştir[297]. Mecliste yapılan oylama sonucunda Hüseyinoğlu Tevfik Alpek hakkındaki idam hükmünün 20 sene ağır hapse çevrilmesi ile ilgili mazbata mecliste kabul edilmiştir[298].

---

[294]Mehmet Numan Aksoy, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, IV. Dönem, TBMM Arşivi, No: 775.
[295] *TBMM Albümü 1920–2010*, s.308 de TBMM'nin: IV. Döneminde "Avukat Numan", V.-VIII. Dönemlerinde ise "Numan Aksoy" olarak kayıtlara geçmiştir.
[296] Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi TBMM IV.Dönem* ***(1931-1935),*** C.II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:12, Ankara1996, s.60.
[297] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIV, 35.B., 16-03-1942, s.22.
[298] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. XXIV, 35.B., 16-03-1942, s.24.

3.6. TAYFUR SÖKMEN

3.6.1. Hayatı

1892 yılında Antep'te doğdu. Babası Mustafa Şevki Paşa, annesi Hacı Şayan Hanım'dır[299]. Hakkı Bey ve Gülizar Hanım'ın kızı Medine Hanım ile evlendi. Rüştiye eğitimi gördü. 1909 yılında babasının hastalanması üzerine yüksek öğrenimine devam edemedi. I. Dünya Savaşı'na katılarak Kırıkhan ve Hassa yolları arasında askeri ulaşımı sağlamak amacıyla yapılan yolda görev yaptı[300]. Daha sonra İkinci Ordu Komutanı Nihat Paşa'nın emrinde Halep'te istihbarat çalışmalarında görev aldı ama savaşın kaybedilmesi ve Türk kuvvetlerinin bölgeden çekilmesi üzerine görevinden ayrılmak zorunda kaldı. Tayfur Sökmen, Mustafa Kemal ile bu görevi esnasında Halep'te bulunan Baron Oteli'nde tanıştı.

1918 yılının kasım ayında İskenderun Limanı'na asker çıkarıp, 1918 Aralık ayında Türk bölgeleri olan Antakya, İskenderun,Reyhaniye ve Belen bölgelerini işgal eden Fransız ordusuna karşı direniş hareketinin örgütlenmesini sağladı. Tayfur Sökmen, Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Misak-ı Millî kararlarının kabul edilmesi üzerine bu kararlara Hatay ilinin dâhil olup olmadığını 29-31 Mayıs 1920'de Mustafa Kemal'e gönderdiği telgraflarda sordu. Mustafa Kemal'den Hatay ilinin Misak-ı Millî'ye dâhil olduğu ve İkinci Kolordu Komutanlığı ile irtibata geçmesini isteyen bir cevap aldı. Bunun üzerine Maraş şehrinde bulunan İkinci Kolordu Kumandanı Selahattin Adil Paşa ile görüşen Sökmen, komutandan her türlü yardımın yapılacağı sözünü aldı. Reyhanlı'ya dönerek 1920 yılının Eylül ayında Kuvayı Milliye teşkilatını kurarak işgalci Fransız ordusuna karşı mücadeleye başladı[301].

Fransızlar ile 1921'de imzalanan Ankara Anlaşması ile Hatay şehrinde silahlı çatışmaların durması ile Antakya-İskenderun ve Havalisi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından Murahhas seçilmiştir. İşgal altındaki Hatay kentinin haklarını savunmak üzere Türkiye lehine Olağanüstü Murahhaslık görevini, 23 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması'na kadar sürdürmüştür[302]. 1923 yılından 1933 yılına kadar

---

[299] Tayfur Sökmen, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, V. Dönem, TBMM Arşivi, No: 875.
[300] Güneş, *a.g.e.*, s.51.
[301] Şerafettin Can Erdem, "Tayfur Sökmen", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.37, 2009, s.391-392.
[302] Yahya Yılmaz, *Hatay Devleti Cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen'in Hatay'ın Bağımsızlığındaki Yeri ve Siyasi Faaliyetleri (1918-1974)*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Hatay 2018, s.13.

Adana ve İstanbul'da işgal altında olan Hatay'dan Türkiye tarafına sığınanlara yardım amacıyla oluşturulan "Antakya-İskenderun Muaveneti İçtimaiye Cemiyeti Başkanlığı" vazifesini icra etti. Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle TBMM V. dönemde Antalya vilayetinden bağımsız milletvekili seçildi. 1 Mart 1935'te TBMM'de Antalya milletvekili olarak görevine başladı.

Beşinci Dönem boyunca Arzuhal Encümeni azalığı görevini yürüttü. "İskenderun Sancağının Mülkî Tamamiyetine ve Türkiye-Suriye Hududunun Teminine Dair Muahedenin Tasdiki Hakkındaki Kanun" hakkında konuşma yaptı. Daha önce Dörtyol'da kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Hatay Erkinlik (Egemenlik, Bağımsızlık) Cemiyeti adını alması üzerine, faaliyetlerine buradan devam etti. 24 Ağustos 1938 tarihinde Milletler Cemiyeti kararıyla Hatay'da yapılan Millet Meclisi oylamasında Hatay Devleti Cumhurbaşkanlığı görevine seçildi. Cumhurbaşkanlığı görevi, 1 Eylül 1938 tarihinden 23 Haziran 1939 tarihine kadar Hatay Millet Meclisi'nin aldığı kararla, Hatay Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmasına kadar devam etti. VI, VII, VIII. dönemlerde Antalya milletvekili, IX. dönemde Hatay Milletvekili olarak mecliste görev yaptı. 1969 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından Cumhuriyet Senatosu'na üye olarak atandı[303]. Senato üyeliği görevi 2 Haziran 1974' e kadar devam etti, ardından siyaseti bıraktı. 3 Mart 1980 tarihinde vefat etti. Cenazesi İstanbul'da Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi[304].

3.6.2. Meclis Faaliyetleri

07 Temmuz 1939 tarihinde *Hatay Vilâyeti Kurulmasına Dair Kanun* münasebetiyle alkışlar eşliğinde söz alan Tayfur Sökmen konuşmasına şu sözlerle başladı:[305]

> "Hatay'ın yirmi senelik millî mücadele tarihini şanla, şerefle, zaferle kapayan anlaşmayı birkaç gün evvel tasdik buyurmuştunuz. Bugün de Hatay'ın bir vilâyet olarak idare edilmesini temin edecek teşkilât kanununu tasdik buyurdunuz. Alınan tarihî kararlar dolayısıyla yüksek huzurunuza Hataylıların minnet ve şükran hislerini arz etmek için çıktım. Yaşasın, var olsun aziz arkadaşlar. Teşekkülü anından bugüne kadar tarihini zaferle mesut ve cihan

[303] Güneş, *a.g.e.*, s.52.
[304] Erdem, a.g.m.,s.392.

[305] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. IV, 37.B., 07-07-1939, s.198-199.

şümul kararlarla süsleyen Büyük Meclisi ve onun muhterem azalarını saygı ile kutlarım. Bu büyük varlık her zaman bahtiyardır ve daima bahtiyar kalacaktır. Aziz arkadaşlar, mazinin kara günlerinin biriktirdiği korkunç bulutlar, sıkıcı ve müziç kâbuslar büyüklerimizin bükülmez ve nurlu elleriyle silindi ve dağıldı. Ebedî bir sabah içinde sevinç ve heyecanla Hatay bugün de bayram yapmaktadır."

Antalya Milletvekili Sökmen devam eden konuşmasında: Mütareke yıllarında zorunlu sebepler ile ayrılmış olan Hatay'ın tekrar anavatana bağlanmasının her Türkün kalbinde sevinç ve heyecan yarattığını, yirmi yıllık esaret döneminde Hataylı Türklerin anavatana katılmak için hiçbir zaman umutsuzluğa düşmediklerini ve mücadele ettiklerini, Hatay'ın anavatana katılmasında çok büyük zorlukları göze alarak engelleri aşan başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere İsmet İnönü ve yüce Türk meclisine Hatay halkı adına şükranlarını sunduğunu ifade etmiştir. Tayfur Sökmen'in bu sözleri meclisteki milletvekillerinden çok büyük alkış almıştır.[306] Bu Kanun 3711 numarasıyla, 07 Temmuz 1939 tarihinde kabul edildi ve 11 Temmuz 1939 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlandı.[307]

3.7. CEZMİ ERÇİN

3.7.1. Hayatı

1895 yılında İstanbul'da doğan Cezmi Erçin, ilk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamlamıştır. İstanbul İdadisini bitirdikten sonra 1912'de Mektebi Mülkiyeye girerek 1916'da bu okuldan iyi bir dereceyle mezun olmuştur. Mülkiyeti bitirdikten sonra orduya alınmış, 1916 ve 1918 yıllarında levazım yedek teğmen olarak askerlik vazifesini tamamlamıştır[308].

Mondros Mütarekesinden sonra terhis edilen Cezmi Erçin, Darülfünun Hukuk Fakültesinde eğitim almış ve avukat olma hakkını elde etmiştir. Bir müddet avukatlık mesleğini icra ettikten sonra 1923'de Maliye Müfettişliği 'ne atanmıştır. 1925'de Fransa Maliye Bakanlığında staj yapan Erçin, 1930'da Maliye Vekaleti Varidat Umum Müdürlüğü, 1933'de Teftiş Heyeti Başkanlığı, 1936'da Tetkik Heyeti Başkanlığı, 1937'de de Bakanlık Müsteşarlığı görevlerini yerine getirmiştir. 1938'de Ziraat

[306] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. IV, 37.B., 07-07-1939, s.199.
[307] Hatay Vilâyeti Kurulmasına Dair Kanun, *Resmî Gazete* 4255 (11-07-1939), Kanun No. 3711.
[308] Cezmi Erçin, ***Tercüme-i Hal Kâğıdı***, V. Dönem, TBMM Arşivi, No: 983.

Bankası Genel Müdür Yardımcılığı vazifesine atanan Cezmi Erçin, bu görevini sürdürüken Celal Mengilibörü'nün vefat etmesi sebebiyle yapılan seçimde Antalya milletvekili olarak meclise girmeye hak kazanmıştır. 20 Ocak 1939 tarihinde Meclis'e katılmış, altıncı dönemde bir kez daha Antalya'dan milletvekili olarak seçilmiştir[309].

3 Nisan ve 1 Kasım 1939 tarihleri arasında yedi ay gibi kısa bir süre de olsa Ticaret Bakanı olarak görevini üslenmiştir. Refik Saydam kurduğu Hükümettte ilk Ticaret Bakanı olarak görev yapan Erçin, bakanlığı süresince en çok dış ticareti düzenleyen tedbirler almaya çalışmıştır[310]. Hastalığı nedeniyle Bakanlık görevinde yedi ay kalabilen Cezmi Erçin, 1940'da genç yaşlarda hayatını kaybetmiştir.

Eserleri[311]:

Türkiye'de Vergi Sistemi (3 Cilt) (1932-1933).

Dünya İktisadî Buhranında Para ve Kredi Politikasının Tesirleri (1933).

Türkiye'de Vergi Sistemi: Mahallî İdareler (1934).

Yeni Kazanç Vergisi Kanunu Üzerinde Mukayeseli Bir Tahlil (1934).

Bütçeler ve Hazine (1934).

Muhtasar Maliye İlmi ve Maliye Mevzuatı (1935).

Türkiye'de Vergi Sistemi: Vasıtasız Vergiler (1936).

Malî Kanunlarda Mâkableşumül ve Mürur-u Zaman (1936).

Hukuk Bakımından Bütçe (1937).

Bütçe Tatbikat ve Nazariyatı (1938).

Vasıtasız Vergilerde Götürü Tarhiyatın Prensipleri ve Bizdeki Tatbikatı (1941).

Vergilerimizden Vasıtalı Vergiler.

---

[309] Güneş, *a.g.e.*, s.45.

[310] Lemi Atalay, "Bürokrat, Akademisyen, Siyasetçi Kimliğiyle Cezmi Erçin ve Ekonomik Görüşleri", *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi, C.II, 2017, s.1203.

[311] Mehmet Biçici, "Antalya Şehrinde Siyasal Yaşam (1920-1950)", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 16, S. 4, 2017, s.1067.

3.7.2. Meclis Faaliyetleri

8 Mayıs 1939 tarihinde *Türkiye-Almanya Arasında İmzalanan Kredi Anlaşmasının Tasdiki Hakkındaki Kanun* münasebetiyle Ticaret Vekili olarak TBMM'de açıklama yapmıştır. Ticaret Vekili ve Antalya Milletvekili Cezmi Erçin Almanya ile yapılacak 150 milyon marklık kredi anlaşması ile ilgili meclisteki milletvekillerine bilgi vermiştir. Bu kredi anlaşmasının Türkiye'nin çıkarlarına uygun olduğunu ve aynı zamanda ticareti geliştireceğini söylemiştir.[312] Bu Kanun 3600 numarasıyla, 8 Mayıs 1939 tarihinde kabul edilmiş ve 12 Mayıs 1939 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.[313]

27 Mayıs 1939 tarihinde *Ticaret Vekâleti 1939 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alan Ticaret Vekili ve Antalya Milletvekili Cezmi Erçin: Bankalar Kanunu'nun uygulanmasının iyi neticeler verdiğini, bankaların son senenin bilançolarını genel olarak kazançla kapattıklarını, özellikle zirai kredilerin kullanım alanlarının ve vadesinin arttırıldığını, Sigortacılık Kanunu'nun genişletildiğini ve sigorta faaliyetlerinin denetlendiğini, ticaret odalarının ve borsa mevzuatının yenileştirileceğini söylemiştir. Cezmi Erçin, normal ticaretin uygulandığı serbest rejime geçmenin esas amaçları olduğunu söylemiştir. Uygulanmakta olan kliring sisteminin geçici olduğunu ve sistemin dünyadaki gelişmeler sonucunda bir nevi zorunluluktan ortaya çıktığını vurgulamıştır. İç ticaretten sonra dış ticaret hakkında da bilgi veren Erçin, bazı istatistiki bilgileri paylaşmış ve milletvekillerinden gelen soruları cevaplayarak konuşmasını bitirmiştir.[314] Ticaret Vekaleti bütçesi aynı gün cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir.[315]

3.8. NURULLAH ESAT SÜMER

3.8.1. Hayatı

1899 yılında İzmir'in Basmane semtinde doğdu. Baba adı Esat, anne adı Saniye'dir.[316] İlk ve ortaöğrenimini İzmir İdadisi ve American International Collegede

[312] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 9.B., 08-05-1939, s.31.
[313] Türkiye ile Almanya Arasında 16 İkincikânun 1939 Tarihinde Berlin de İmzalanan Kredi Anlaşmasının Tasdiki Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 4206 (12-05-1939), Kanun No. 3600.
[314] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 19.B., 27-05-1939, s.334-342.
[315] *TBMM, ZC.*, D. 6, C. II, 19.B., 27-05-1939, s.343.
[316] Nurullah Esat Sümer, ***Tercüme-i Hal Kâğıdı***, VI. Dönem, TBMM Arşivi, No: 1137.

yaptı. 1919'da Berlin Âlî Ticaret Mektebini bitirdikten sonra, 1922'de, Frankfurt Üniversitesinde "Ekonomi Doktoru" unvanını aldı.[317]

Avrupa'dan yurda dönüşünde bazı bankaların şube müdürlüklerinde görev aldı. 1 Mart 1928'de Âli İktisat Meclisi Umumi Kâtipliği Vekâletine getirildi. 8 Nisan 1928'de asaleti onaylandı. 25 Ocak 1930-16 Nisan 1931 arasında, ek görevle, İstanbul Kambiyo Murakabe Heyeti ve Bankalar Konsorsiyumu Başkanlığını üstlendi. 18 Ocak 1932-14 Mayıs 1933'te, Osmanlı Borçlarını Görüşmeye Memur Heyet'e danışmanlık yaptı. 15 Haziran 1933'te Sümerbank Umum Müdürü oldu.[318] Bu görevde 6 yıl 7 ay görev yapan Nurullah Esat Bey, bankanın kurulmasında ve fabrikalarının faaliyete geçmesinde önemli vazifeler yapmıştır.

VI, VII, ve VIII. dönemde Antalya'dan milletvekili seçildi. 13 Eylül 1944 ve 6 Ağustos 1946 tarihleri arasında, Şükrü Saraçoğlu Hükümeti'nde Maliye Bakanlığına getirildi. 1 Eylül 1946'da emekli oldu. Şemsettin Günaltay Hükümeti'nde de 16 Ocak 1949-7 Haziran 1949 arasında Devlet Bakanlığı yaptı. 1947 ve 1950 yılları arasında ise, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası ve Uluslararası Para Fonu Türkiye Guvernörlüğü görevini üstlendi. 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra on yıl kadar politikadan uzak kaldı. 15 Ocak 1961'de, Cumhuriyet Halk Partisi'nden aday olarak, Cumhuriyet Senatosu İstanbul Üyeliğine seçildi. Dışişleri, Basın- Yayın ve Turizm Komisyonlarında görev aldı. Avrupa Konseyi İstişare Meclisi Türk Grubu Başkanı olarak çeşitli merkezlerdeki toplantılara katıldı.7 Haziran 1964'te üyeliği sona erdi.[319] 30 Eylül 1973 tarihinde vefat etti.

3.8.2. Meclis Faaliyetleri

Nurullah Esat Sümer'in TBMM Altıncı Dönemi Meclis faaliyetlerinde hiçbir takrir, teklif veya konuşması bulunamamıştır.

---

[317] Günay, *a.g.e.*, s.59.
[318] ***TBMM Albümü 1920–2010***, (Editörler: Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel), TBMM Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C.I (1920-1950), Ankara 2010 s.309.
[319] Şenal Günay, ***Türk Parlamento Tarihi TBMM VI.Dönem (1939-1943),*** C.V, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:39. s.60.

IV.BÖLÜM

YEDİNCİ DÖNEM ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ ve MECLİS FAALİYETLERİ

1.1943 SEÇİMLERİ

1943-1946 yıllarını kapsayan dönemde Türkiye siyasal hayatını etkileyen en önemli olay İkinci Dünya Savaşı'dır. Türkiye, 1 Eylül 1939 tarihinde Almanya'nın Polonya'yı ilhakı nedeniyle başlayan İkinci Dünya Savaşı'na girmeme başarısını göstermiş; ancak bu durum Türkiye'nin ekonomik ve siyasal yaşamı ile uluslararası siyasetinde önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu şartlar altında 1943 seçimleri yapılmıştır.

1943 yılında yapılan genel seçimler, VII. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisini oluşturmak amacıyla yapılmıştır. Cumhuriyet Halk Parti Divanı'nın teklifi; 12 Ocak 1943'de CHP Meclis Grubu'nda kabul edilerek meclis seçimlerinin yenilenmesine karar verilmiştir. Bu karardan hemen sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda yeni bir seçimin yapılmasına karar verilmiştir[320]. Bu gelişmler sonucunda VI. dönem TBMM kendisini dağıtarak, yeni meclisin 8 Mart günü toplanması kararlaştırılmıştır[321].

1943 Genel Seçimleri'ne kadar, söz konusu bütün seçimlerde, İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde kabul edilen 1908 tarihli İntihabı Mebusan Kanunu esaslarına göre seçimler yapılmıştır. 1943 seçimleri ise, 14 Aralık 1942 tarihinde çıkarılan ve 55 Maddeden oluşan 4320 sayılı Mebus Seçim Kanunu esas alınmıştır. Bu Kanun, Cumhuriyet döneminde çıkarılan ilk Milletvekili Seçimi Kanunu'dur ve sadece 1943 yılındaki seçimlerinde uygulanmıştır. 4320 Sayılı Kanun, 1908 yılı Seçim Kanunu'nu yürürlükten kaldırmış ancak birçok hükmü aynen korunmuş ve seçim sistemi açısından aslında önemli bir yenilik getirmemiştir. Daha önce olduğu gibi iki dereceli çoğunluk sisteminin benimsendiği kanunda, önce seçmenler ikinci seçmenleri seçmek üzere oy kullanmış, daha sonra seçilen ikinci seçmenler milletvekillerini seçmişlerdir. Böylece 1943 seçimleri iki dereceli, listeli, tek turlu, çoğunluk sistemine göre yapılmıştır. 4320 Sayılı Mebus Seçim Kanunu'nun 2. Maddesi, Türkiye Cumhuriyeti halkından her

[320] İsmet Binark, *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-VII. Dönem 1943-1946*), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları C.I, Ankara 2009, s.29.
[321] Koçak, *a.g.e.*, s.288.

40.000 nüfus için bir mebus seçileceğini hükme bağlamıştır. Böylece 1943 seçimlerinde 455 milletvekilliği için seçim yapılmıştır[322]. 14 Şubat 1943 tarihinde VI. Dönem TBMM son toplantısını yaparak CHP Meclis Grubunda kabul edilen seçim kararını oy birliği ile kabul ederek kapanmıştır. 1924 Anayasası'na göre TBMM'nin süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir. 1943 seçimlerinde de bu kurala uyulmuştur.

1943 seçimlerinin önceki seçimlere göre en önemli farkı, bazı seçim bölgelerinde seçilecek milletvekili sayısından fazla sayıda aday gösterilerek, ikinci seçmenlere ilk kez tercih hakkı tanınmasıdır. Daha önceki seçimlerde bir ilden kaç tane millet vekili çıkacak ise o kadar kişi aday gösterilirdi. Dolayısıyla aday olarak ilan edilenlerin milletvekili seçilmesi kesindi.[323] 1943 seçimlerinde birçok seçim bölgesinde seçilecek milletvekili sayısının üzerinde aday gösterilerek ikinci seçmenlere tercih yapma imkânı getirilmiştir. Aday listesinin fazla olması parti içinde bir denge sağlama amacı taşıdığı şeklinde yorumlanabilir.[324]

2-3 Şubat 1943'te yapılan nüfus sayımı sonucunda hazırlanan birinci seçmen listeleri askıya çıkarılmış; 13 Şubat 1943'te ikinci seçmen listeleri belirlenerek ilan edilmiştir. 15-20 Şubat 1943'te seçmenler oylarıyla ikinci seçmenleri belirlemiştir. Bu ilk aşamada katılım oranı %80'lere ulaşarak o zamana kadarki en yüksek katılım oranına ulaşılmıştır. İsmet İnönü, 23 Şubat'ta VII. Dönem TBMM seçimi ile ilgili olarak bir beyanname yayınlayarak, CHP milletvekili adaylarını ilân etmiştir. İkinci seçmenler, 28 Şubat 1943 günü oylarını kullanarak, yedinci dönemde görev yapacak olan 455 milletvekilini seçmiştir.[325]

CHP bu seçimlerde 455 milletvekilliği için 534 aday belirlemiştir. Buna göre, 1943 seçimlerinde 62 ilde, seçilecek milletvekili sayısı kadar aday belirlenirken, 38 ilde seçilecek milletvekili sayısından daha fazla aday belirlenmiştir. Bu durum en çok İstanbul'da dikkat çeker. İstanbul'da 23 milletvekili seçilmesi gerekirken 31 aday

[322] Nezahat Altuntaş Duman, "Cumhuriyetin Tek Partili Son Genel Seçimleri: 1943 Seçimleri", *Yüzüncü Yılında TBMM*, Editör: Yusuf Tekin, C.I, TBMM Basımevi, 2020, s.275.
[323] Mehmet Ö. Alkan, "Milli Şef'li Tek Parti Döneminde Seçimler (1939 ve 1943 Seçimleri)", *Prof.Dr. Bülent Tanör Armağanı*, Oğlak Yayınları, İstanbul 2006, s.345.
[324] Binark, *TBMM-VII. Dönem 1943-1946,* s. 31.; Koçak *a.g.e.*, s.290.
[325] Duman, *a.g.m.*, s.276.

gösterilmiştir. [326]Antalya'da ise 7 milletvekili seçilmesi gerekirken 8 milletvekili aday gösterilmiştir[327].

1943 yılında yapılan genel seçimlerini daha önce yapılan seçimlerden ayıran önemli özelliklerden biri de bazı seçim yerlerinde milletvekili sayısından daha fazla aday gösterildiği için, ikinci seçmenlerin kendini seçtirmek durumunda olması ve propaganda yapmasıdır. Bu seçimlerde ilk kez plaklar vasıtasıyla seçim propagandası yapılmış ve bu nedenle parti merkezi tarafından hazırlanan dört propaganda plağı birçok şehre gönderilmiştir. Çeşitli nutuklar ve özellikle de Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün konuşmalarından bölümler içeren bu plaklar, hoparlörü olan parti araçlarında çalınmış ve kentlerin en kalabalık caddelerinde sürekli hareket halinde olan parti araçları hazırlanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi tarafından hazırlanan çok sayıdaki seçim afişleri de bütün parti örgütlerine gönderilmiştir. 1943 genel seçimleri sırasındaki propagandanın ana teması, önceki seçimlerde olduğu gibi "birlik ve beraberliği sağlamak" olmuştur[328].

1943 genel seçimi sonunda 451 CHP, 4 bağımsız olmak üzere 455 milletvekili TBMM'ye gönderilmiştir. Böylece 8 Mart 1943 tarihinde VII. Dönem TBMM çalışmalarına başlamış ve 5 Ağustos 1946 tarihine kadar görevini sürdürmüştür.[329] Seçilenlerin yaklaşık üçte biri ilk defa seçilen milletvekillerinden oluşuyordu. Bu yeni milletvekillerinin çoğu ileride hem parti içinde hem de Meclis'te oldukça etkili olacaklar ve kurulacak hükümetlerde görev alacaklardı.[330]

TBMM, oy birliğiyle (427 oy) M. Abdülhalîk Renda'yı Meclis Başkanlığına, yine oy birliği (435 oy) ile İsmet İnönü'yü cumhurbaşkanlığına seçerek çalışmalarına başlamıştır. Aynı gün Saraçoğlu Hükümeti istifa etmiş ve Başvekâlet, görevinin yeniden Şükrü Saraçoğlu'na verilmesi üzerine, 9 Mart günü, İkinci Şükrü Saraçoğlu Hükümeti kurulmuştur.[331]

---

[326] Duman, *a.g.m.*, s.277.
[327] Koçak *a.g.e.*, s.290-291.
[328] Kadri Unat, "Tek Parti Döneminin Son Genel Seçimi: 1943 Seçimleri ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin Seçim Propagandaları", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 56, 2015, s. 220-221.
[329] Duman, *a.g.m.*, s.277.
[330] Binark, *TBMM-VII. Dönem 1943-1946*, s. 31.
[331] Koçak, *a.g.e.*, s.298.

2. VII. DÖNEM MECLİS ARİTMETİĞİ

1943 seçimleri, VII. Dönem Meclis aritmetiğine 451 CHP, 4 Bağımsız milletvekili olarak yansımıştır. VII. Dönem TBMM'de zaman içinde bazı değişimler yaşanmış ve 39 sandalye boşalmıştır. Buna göre, bir vekilin seçim tutanağı kabul edilmemiş, yedi kişi milletvekilliği görevinden çekilmiş, otuz bir milletvekili görevdeyken vefat etmiştir. TBMM'de boşalan sandalyeler için ara seçimler yapılarak yeni milletvekilleri seçilmiştir. Bu dönem içerisinde boşalan sandalyeler için yapılan seçimlerin sonucunda otuz yedi milletvekili meclise girmeye hak kazanmıştır. Bu rakam meclisteki sandalye sayısının %1,50'sini oluşturmaktadır. Yapılan seçimler sonucunda TBMM'de büyük bir değişikliğin olmadığı, toplam milletvekili sayısının yaklaşık yüzde 27'sinin değiştiği yani yaklaşık dört milletvekilinden birinin yenilendiği gözlenmiştir[332].

VII. dönem vekillerinin eğitim seviyelerine bakıldığında; %3,8'i özel öğretim, %3'ü ilkokul, % 8,5'i ortaokul, % 80'i üniversite ve % 1,2'sinin medreseden mezun olduğu tespit edilmiştir[333].Milletvekillerinden 314 kişi Fransızca, 92 kişi Almanca, 57 kişi İngilizce, 32 kişi Arapça, 12 kişi İtalyanca, 21 kişi Farsça,2 kişi Bulgarca, 6 kişi Ermenice, 1 kişi İbranice, 3 kişi İspanyolca, , 2 kişi Macarca,12 kişi Rusça ve 18 kişi Rumca bilmekteydi[334]. Meclisteki milletvekilleri içinde 16'sı kadın milletvekilidir[335]. Milletvekillerinin yaş ortalaması 54'dür.

VII. meclis dönemindeki vekillerin meslek dağılımı: 82 kişi avukat, 47 kişi doktor, 6 kişi asker, 3 kişi denizci, 43 kişi öğretmen, 10 kişi bankacı, 30 kişi çiftçi, 5 kişi dilbilimci,1 kişi veteriner, 17 kişi belediyeci, 5 kişi diplomat, 2 kişi diş hekimi, 5 kişi eczacı, 26 kişi gazeteci, 18 kişi maliyeci, 13 kişi mühendis, 10 kişi ekonomist, 15 kişi tüccar ve 142 kişi yönetici olarak gerçekleşmiştir[336].

VII. yasama döneminde mecliste bazı milletvekilleri için tezkereler hazırlanmıştır. Mecliste bu dönem boyunca yapılan tezkerelere baktığımızda dokunulmazlığı kaldırılan vekilin olmadığı görülmüştür. Meclis komisyonları

---

[332] Duman, *a.g.m.*, s.287.
[333] Tekin İdem, *Adana (Seyhan) Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1920-1960),* Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Şanlıurfa 2015, s.192.
[334] Binark, *TBMM-VII. Dönem 1943-1946,* s.103-110.
[335] İdem, *a.g.e.*, s.192.
[336] Binark, *TBMM-VII. Dönem 1943-1943,* s. 111-123.

kendilerine gönderilen dokunulmazlık tezkerelerine anayasa ve içtüzüğü dayanak göstererek reddetmişlerdir. Dokunulmazlıkları kaldırılmak istenen vekiller için hukuki süreç yasama dönemi sonuna bırakılmıştır[337].

VII. Dönem TBMM'de tek parti olarak 451 milletvekili ile meclise giren CHP, dönem sonunda 442 milletvekili sayısına inmiş, yeni bir parti olarak Demokrat Parti'nin dönem sonuna doğru milletvekili sayısı altıya çıkmıştır. Dönem başında dört olan bağımsız vekil sayısı ise dönem sonunda beş olmuştur. 8 Mart 1943 ve 5 Ağustos 1946 tarihleri arasını kapsayan VII. Dönem TBMM, döneme tek parti CHP ile başlamış ancak dönem sonunda DP ile parti sayısı ikiye çıkmıştır. Böylece meclis çok partili bir görünüm kazanmış ve 1946 genel seçimlerine çok partili bir TBMM ile gidilmiştir[338].

Dönemin yasama faaliyetlerine baktığımızda bu dönem içerisinde Meclisi en çok meşgul eden konuların başında "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" gelmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün de ilgilendiği konulardan birisi olan Toprak Reformu sorunu, 1945'te TBMM'ye getirilmiş ve komisyonda görüşülmüştür. Dönemin hükümetinin meclise getirdiği bu kanunun gayesi topraksız çiftçiye veya küçük miktarda toprağı olan çiftçiye toprak verilmesiydi. Kanunun TBMM'de en çok tartışılan maddesi, küçük topraklı bölgelerde özel şahısların elindeki toprakların paylaştırılmasını amaçlayan 17. maddesi olmuştur[339].

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu görüşmeleri, Cumhuriyet Halk Partisi içinde ortaya çıkan muhalefet çalışmalarının ilk dışavurumuydu. Ancak bu tartışma son olmayacak ve Demokrat Parti'nin kuruluşuna dek devam edecektir. Türkiye'de yıllarca uygulanan sosyal politikaların halk nezdinde gerektiği kadar sahiplenilememesi, İkinci Dünya Savaşı döneminde Türk ekonomisinin iyi yönetilememesi ve alınan sert ekonomik tedbirlerin başta tarım olmak üzere üretim sektörünü büyük zararlara uğratması gibi nedenlerden dolayı Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı parti içinde muhalif bir taban ortaya çıkmıştır. SSCB tehdidi karşısında demokratik Batı bloku içerisinde yer almak isteyen Türkiye'deki tek parti rejimi de özellikle bazı Avrupalı devletler

[337] Duman, *a,g,m,,* s.289.
[338] Duman, *a,g,m,,* s.289.
[339] İdem, a.g.e., s.193.

tarafından eleştirilmekteydi. Tüm bu iç ve dış gelişmeler ülkede çok partili rejime geçilmesini hızlandırmıştır[340].

3. VII. TBMM'DEKİ ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ

1943'de Antalya vilayetinin Merkez, Manavgat, Alanya, Kaş, Akseki, Elmalı, Gündoğmuş, Korkuteli, Finike ve Serik ilçeleri bulunmaktaydı. Antalya vilayetinin 1940'daki toplam nüfusu 256.366'dır[341]. Antalya merkezden sonra nüfusu en kalabalık ilçeleri sırasıyla Alanya, Korkuteli ve Akseki'dir.

VII. yasama döneminde meclis seçimlerinde CHP tarafından Antalya milletvekili adayı olarak Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Hüsamettin Kural, Ahmet Cemal Tunca, Nurullah Esat Sümer, Galip Kahraman, Tayfur Sökmen ve Mehmet Numan Aksoy gösterilmişler ve bu isimlerin tamamı ikinci seçmenin oyunu alarak milletvekili seçilmişlerdir[342]. Hüsamettin Kural'ın 1944 yılında vefat etmesi üzerine yerine Mesut Çankaya 1945 yılında Antalya milletvekili olarak Meclise seçilmiştir[343].

Tablo 12: VII. Dönem TBMM'deki Antalya Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler[344]

VII. Dönem Antalya Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri			
Mehmet Numan AKSOY	-	-	-
Tayfur SÖKMEN	-	1	-
Nurullah Esat SÜMER	-	10	-
Hikmet Turan DAĞLIOĞLU	-	20	-

[340] İdem, a.g.e., s.193-194.
[341] Güven Dinç, "*20. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya Nüfusu"*, 20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu, C.I, Yayına Hazırlayan: Mustafa Oral, Antalya 2008, s.363.
[342] *TBMM Arşivi*, Seçim Mazbataları,
[343] Binark, *TBMM-VII. Dönem 1943-1946,* s.276.
[344] *TBMM Zabıt Cerideleri*, 1939,1943,1946.

Mehmet Mesut ÇANKAYA	-	-	-
Galip KAHRAMAN	-	-	-
Hüsamettin KURAL	-	2	-
Ahmet Cemal TUNCA	-	-	-
TOPLAM	-	**33**	-

1943-1946 döneminde Antalya milletvekillerinin yapmış olduğu yasama faaliyetlerinin genel tablosu yukarıdaki gibi olmuştur. Milletvekillerinden Hikmet Turan Dağlıoğlu ve Nurullah Esat Sümer en çok faaliyet gösteren milletvekili olmuşlardır. VII. dönem TBMM'deki milletvekillerinin faaliyetlerine baktığımızda bir önceki dönemden daha pasif olduğu görülmektedir. Bunda en aktif vekil olan Rasih Kaplan'ın bu dönemde Kahramanmaraş milletvekili olmasının rolü büyüktür. VII. dönemde toplamda 33 söz hakkı aldıklarını görmekteyiz.

3.1. HİKMET TURHAN DAĞLIOĞLU

3.1.1. Hayatı

1900 yılında Antakya'da doğmuştur. Baba adı Ahmet Şükrü, anne adı Azize'dir. Günümüzde Suriye'de olan Deyrizor ve Halep'te ilkokul ve ortaokul eğitimini tamamladı. 1915-1918 yılları arasında Macaristan Budapeşte'deki Yüksek Sanatlar Okulunda yükseköğrenimine devam etti[345].

Türkiye'ye dönünce Anadolu'nun çeşitli kentlerinde ilkokul öğretmeni olarak görev aldı. Türk İstiklâl Harbi'nin başladığı yıllarda milli kuvvetlere katılan Dağlıoğlu, 1926 yılında Beyaz Şeritli İstiklâl Madalyasına hak kazandı. İstiklâl Harbimizin sonlarına doğru Gaziantep Sultanisinde «Kısm-ı İbtidaî Muallimi» sıfatıyla vazifesine devam etmiş 1923 yılında Isparta İdadisine Türkçe öğretmeni olarak tayin

[345] Hikmet Turhan Dağlıoğlu, *Tercüme-i Hal Kâğıdı,* VII. Dönem, TBMM Arşivi, No: 1185.

edilmiştir[346].Üç yıl burada kaldıktan sonra Balıkesir Ortaokulu Türkçe öğretmenliğine ataması yapıldı. Balıkesir'deki görevinden sonra İzmir Erkek Lisesinde ve İlköğretmen Okulunda görev yaptı. Daha sonra Elsinei Şarkiyye Mütehassısı ve Tasnif Memuru olarak İstanbul Şark Eserleri Müzesinde görev yaptı[347].

1934 yılında Ankara Arkeoloji Müzesi müdürü olarak görevlendirildi. Bu görevinden sonra 1940 yılında Adapazarı'na Türkçe öğretmenliği görevini yaptı. Üç sene Adapazarı'nda kaldıktan sonra tekrar İstanbul'a gelerek Cağaloğlu Ortaokulu ve Yenikapı Ortaokulunda öğretmenliğe devam etti. 1943 seçimlerinde VII. Dönem Antalya milletvekili seçildi[348]. Çocuk Esirgeme Kurumunda müfettiş olarak görev yaptıktan sonra İstanbul'a yerleşti. Dağlıoğlu son yıllarında Türkiye Sivil Emekliler Derneği başkanlığı görevini yürüttü. Evli ve iki çocuk babası olan Dağlıoğlu, 1977 yılında vefat etti[349].

Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun ilk yazıları 1923-1928 yılları arasında Isparta Vilâyet gazetesinde yayınlanmıştır. Halkevi dergileri arasında önemli yerleri olan Halk Bilgisi Haberleri başta olmak üzere Ülkü, Uludağ, Ün, Başpınar, Yeni Türk, Çorumlu ve Kaynak gibi yayın organlarında folklor, tarih, sanat tarihi ile ilgili makaleler yazdı. Bursa tarihi ve Gaziantep tapu defterleri üzerinde çalışmalar yürüttü. Türk Dil Kurumu ile beraber çalışarak halk ağzından atasözleri ve derlemeler toplama faaliyetlerini yürüttü. Dağlıoğlu aynı zamanda hikâye, şiir ve bazı ders kitapları da yazmıştır[350].

Eserleri:

1-Şemseddin Sami Hayatı ve Eserleri, İstanbul 1934.

2-Miladi 16. Hicri 20. Asırda Antep, Gaziantep 1937.

---

[346] Mahmut Şakiroğlu, Hikmet Turhan Dağlıoğlu, *Sanat Tarihi Yıllığı 9-10,* Sanat Tarihi Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1981, s.287.
[347] Turgut Akpınar, "Hikmet Turhan Dağlıoğlu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* C.8, 1993, s.407.
[348] Şakiroğlu, *a.g.m.*, s.291.
[349] *TBMM Albümü 1920–2010,* (Editörler: Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel), TBMM Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C.I (1920-1950), Ankara 2010 s.377.
[350] Akpınar, a.g.m., s.407.

3-Miladi 16. Hicri 20. Asırda Antep II, Gaziantep 1937.

4-Miladi 16. Hicri 20. Asırda Antep Köyleri, Gaziantep 1938.

5-Halep'in En Eski Tarihi, Gaziantep, 1937.

6-16. Asırda Bursa, 1558-1589, Bursa 1940.

3.1.2. Meclis Faaliyetleri

Antalya Milletvekili Hikmet Turhan Dağlıoğlu, 6 Eylül 1943 tarihinde *Arzuhal Encümeninin 6 Eylül 1943 Tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 538 Sayılı Kararın Umumi Heyette Müzakeresine Dair* meclise önerge vermiştir. Önerge aynı gün Arzuhal Encümeni'ne havale edildi. Önerge, Kadıköy ikinci ortaokul coğrafya öğretmeni Müeyyet Dinçsoy'un yabancı ve azınlık okullarında geçen hizmet sürelerinin, resmi hizmet sürelerine ilâve edilmesi hakkında 6 Temmuz 1943 tarih ve 538 sayılı kararın tadil edilmesi ile ilgiliydi[351]. 29 Kasım 1943 tarihinde gelen Arzuhal Encümeni Mazbatasına göre Dâhili Nizamnamenin 57. maddesine dayanarak yeniden müzakere edilmiş ve dileğin reddine dair Encümence alınan 6 Temmuz 1943 tarih ve 538 sayılı kararın değiştirilmesine mahal görülemediği söylenerek reddedilmiştir[352].

9 Temmuz 1945 tarihinde *Orman Kanunu'na Bazı Hükümler Eklenmesine ve Bu Kanunun Birinci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* münasebetiyle söz almıştır. Hikmet Turhan Dağlıoğlu; mahalli idareler, köyler, belediyeler ve özel idareler kendi civarlarında bulunan ağaçlıkları, korulukları muhafaza ettiklerini, güzelleştirdiklerini ve bu durumun Tarım Bakanlığınca denetlendiğini, bu yüzden bu yerlerin devletleştirilmemesini söyleyerek bununla ilgili takrir vermiştir. Takriri kabul görmüş ve kanuna ilgili madde eklenmiştir[353]. Bu Kanun 4785 numarasıyla 9 Temmuz 1945 tarihinde kabul edilmiş ve 13 Temmuz 1945 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[354].

7 Mayıs 1943 tarihinde *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1943 Mali Yılı Bütçe Kanunu* münasebetiyle söz alan Hikmet Turhan Dağlıoğlu; Beden Terbiyesi Yüksek

---

[351] *TBMM, TD.*, D. 7, C.V, 51.B., 06-09-1943, s.2.
[352] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Arzuhal encümeni*, Esas No. 4/12,13 Karar No. 538, S.Sayısı:8, 29-11-1943.
[353] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XIX, 84.B., 09-07-1945, s.74.
[354] Orman Kanunu'na Bazı Hükümler Eklenmesine ve Bu Kanun'un Birinci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *Resmî Gazete* 6056 (13-07-1945), Kanun No. 4785.

Enstitüsü inşaatı için bütçeden ayrılan ödenek ile bu Enstitünün yapılamayacağını, bu yıl değil de ileride daha büyük bir bütçe ile güzel bir Beden Terbiyesi Enstitüsü yapılmasını daha isabetli olacağını ifade etmiştir[355]. Dağlıoğlu'nun bu sözlerine Maarif Vekili Hasan Ali Yücel şu şekilde cevap vermiştir[356]:

> "Arkadaşımın düşüncesi doğrudur, 150 000 lira ile böyle geniş bir teşkilât, icrası elbette mümkün bir şey değildir. Bu, bir milyon liraya yakın masraflı bir iştir. Bu sene 150 000 lira ile işin sekizde birine başlamış oluyoruz. Sekizde birleri yapmakla sekizde sekizleri tamamlayacağımızı iyi biliyoruz ve işe böyle başlamak mecburiyetinde bulunduğumuzu yürekten kabul etmiş oluyoruz."

Bütçe maddeleri okunurken tekrar söz alan Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Dağcılık Kulübüne verilen 1500 liralık yardımı kulübün işlerini iyi yapmadığını söyleyerek bu yardımın verilmemesi gerektiğini söylemiştir. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel burada bahsedilen Dağcılık Kulübü değil Dağcılık Federasyonu olduğunu söylemiş ve dağcılık ile ilgilenen gençler için bu yardımın verilmesi gerektiğini savunmuştur.[357] Bu Kanun 4404 numarasıyla 7 Mayıs 1943 tarihinde kabul edilmiş, 13 Mayıs 1943 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[358].

26 Mayıs 1943 tarihinde *Maarif Vekaleti 1943 Malî Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alarak gençlerimize millî ahlâk ve millî terbiye kazandırmanın eğitimin en büyük amacı olduğunu, gençlerimizi kötü alışkanlıklardan korumak için gelip geçici buhranlardan sarsılmayacak ahlâk programı yapmanın zamanı geldiğini aynı zamanda okullarda toplumsal ilişkilerin öğretilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Ülkemizdeki yabancı okulların sıkı bir şekilde denetlenmesinin devam etmesinin yerinde olacağını söyleyen Dağlıoğlu, Köy Enstitülerinin Anadolu'yu kalkındıracağını ama aynı zamanda imkânsızlıklardan dolayı eğitim alamayan çocuklar için yatılı bölge okullarının açılmasının gerekliliğini dile getirmiştir. Müzelerimizi geliştirmek için bir an önce Asarı Atika Kanunu'nun çıkarılmasının gerektiğini ve tarihi eserlerimize özellikle mezarlarımıza sahip çıkılmasının önemine vurgu yapmıştır. Milli Arşiv Kurumunun Başvekaletten alınıp Maarif Vekaletine bağlanmasının daha uygun

---

[355] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, VII. Dönem, C. II, 20.Birleşim, 07-05-1943, s.37.
[356] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. II, 20.B., 07-05-1943, s.37.
[357] *TBMM, ZC.*, D. 7, VII. Dönem, C. II, 20.B., 07-05-1943, s.38.
[358] Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1943 Malî Yılı Bütçe Kanunu, *Resmî Gazete* 5403 (13-05-1943), Kanun No. 4404.

olacağını, yabancı klasiklerinin tercüme edilmesinin güzel bir gelişme olduğunu ama Türk klasiklerinin de ihmal edilmemesi ve bu eserlerin yeni yazıya çevrilerek gençlerimize sunmak gerektiğini ve son olarak öğretmenlerin kıdem sorununun çözülmesi gerektiğini, maaşlarının yetersiz olduğunu söyleyerek sözlerine son vermiştir[359]. Dağlıoğlu'nun sözlerine cevap veren Maarif Vekili Hasan Ali Yücel: Tarihi eserleri koruma altına aldıklarını, kötü vaziyette olanları restore ettiklerini, mezarlar konusunda 60 türbenin tadilatını yaptıklarını, arşivlerin Maarif Vekaletine bağlanması ile ilgili çalışmaların olduğunu, gençlerimizin istifade etmesi için birçok Türk klasiğinin de günümüz Türkçesine çevrildiğini ifade etmiştir[360]. Maarif Vekaleti 1943 malî yılı bütçesi müzakerelerden sonra cetveller halinde oylanarak Meclis tarafından kabul edilmiştir[361].

22 Aralık 1943 tarihinde *Orta Öğretim Okullarında Yardımcı Öğretmen Çalıştırılması Hakkındaki Kanun Müddetinin Uzatılmasına Dair Kanun* münasebetiyle söz almış orta öğretimin maarifin belkemiği olduğu, son yıllarda birçok okul açıldığını ama öğretmen açığının arttığını ifade etmiştir. Son zamanlarda özellikle ortaokullarda lise mezunu olanların yardımcı öğretmenlik yaptıklarını bunların sayısının her geçen gün arttığını söyleyerek bu gençlerin ortaokullarda yardımcı öğretmenlik yapacaklarına yüksek tahsillerini tamamlamaları gerektiğini dile getirmiştir. Öğretmen açığının azaltılması için öğretmenlere verilen haftalık 24 saatlik dersin 30 saate çıkarılmasını ve yüksek tahsilin süresinin kısaltılması gerektiğini ifade eden Dağlıoğlu büyük şehirler dışına da öğretmen atamasının yapılmasının önemine değinerek konuşmasını bitirmiştir[362]. Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun sözlerine cevap veren Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, liseyi bitirip yükseköğretimi kazanamayan gençlerin bir sene beklemektense mülakattan geçirilerek yardımcı öğretmen olarak görev yaptıklarını, öğretmenlerin haftalık ders sayısının 30 saate çıkarılmasının eğitimin kalitesini düşürebileceği, yüksek tahsilin süresinin kısaltılmasının öğretmen yetiştirmenin istenilen düzeyde olmayacağından dolayı yapılamayacağını söylemiştir[363]. Bu Kanun 4504 numarasıyla

[359] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. II, 28.B., 26-05-1943, s.238-240.
[360] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. II, 28.B., 26-05-1943, s.252-253.
[361] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. II, 28.B., 26-05-1943, s.259-260.
[362] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. VI, 13.B., 22-12-1943, s.67-68.
[363] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. VI, 13.B., 22-12-1943, s.70-71.

27 Aralık 1943 tarihinde kabul edilmiş, 31 Aralık 1943 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[364].

5 Mayıs 1944 tarihinde *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1944 Mali Yılı Bütçesi* nedeniyle söz alan Hikmet Turhan Dağlıoğlu: Beden terbiyesi ile mükellef olan gençlerin birtakım sorunlar yaşadıklarını, bu sorunların çözülmesi gerektiğini yoksa beden terbiyesi mükellefiyet işinin yürümeyeceğini, bütçede güreş, cirit, kalkan gibi ata sporlarımıza yer verilmemesinin kendisini üzdüğünü, bir de zor durumda olan eski milli sporcularımıza yardım edilmesi gerektiğini söylemiştir[365]. Dağlıoğlu'nun sözlerine cevap veren Maarif Vekili Hasan Ali Yücel: Beden terbiyesi ile mükellef olan gençlerin yetiştirilmesinde personel azlığı ve bütçe sıkıntılarının olduğunu, bunu çözmeye çalıştıklarını, milli sporlarımıza özellikle güreşin teşvik edilip desteklendiğini ifade etmiştir[366]. Bütçe görüşmelerinde tekrar söz alan Dağlıoğlu bütçe sıkıntısı olduğunu ve müfettişlere konulan 7000 liralık tahsisatın yerinde olmadığını söyleyerek 12. faslın 3. maddesindeki 7000 liralık müfettişler harcırahının bütçeden çıkarılması için takrir vermiş ama reddedilmiştir[367]. Bu Kanun 4557 numarasıyla 05-05-1944 tarihinde kabul edilmiş 11 Mayıs 1944 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[368].

23 Mayıs 1944 tarihinde *1944 Malî Yılı Bütçesi* nedeniyle söz alarak, devlet teşkilatındaki teftiş konusunda sıkıntıların olduğu, kurumların tam olarak denetlenmediğini, her vekâletin ayrı bir denetleme mekanizmasının olduğu ve bunun da işleri karışık hale getirdiğini, devlet kurumlarının sağlıklı olarak denetlenmesi için tüm teftiş heyetlerinin tek bir idareye bağlanmasının yerinde olacağını söylemiştir. Aynı zamanda bütçeden memur maaşlarına verilen payın son yıllarda azaldığını ve memurların ekonomik sıkıntılar yaşadığını, memur maaşlarının arttırılması gerektiğini ifade etmiştir[369]. Bu Kanun 4566 numarasıyla 29 Mayıs 1944 tarihinde kabul edilmiş 01 Mayıs 1944 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[370].

---

[364] Orta Öğretim Okullarında Yardımcı Öğretmen Çalıştırılması Hakkındaki 2624 Sayılı Kanun'un Müddetinin Uzatılması ve İkinci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 5492 (31-12-1943), Kanun No. 4504.
[365] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. X, 52.B., 05-05-1944, s.10.
[366] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. X, 52.B., 05-05-1944, s.10-14.
[367] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. X, 52.B., 05-05-1944, s.17.
[368] Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1944 Malî Yılı Bütçe Kanunu, *Resmî Gazete* 5703 (11-05-1944), Kanun No. 4557.
[369] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. X, 59.B., 23-05-1944, s.170-171.
[370] 1944 Malî Yılı Muvazenei Umumiye Kanunu, *Resmî Gazete* 5719 (01-06-1944), Kanun No. 4566.

23 Mayıs 1944 tarihinde *Dahiliye Vekaleti 1944 Mali Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alarak uzun zamandır çıkarılmayan vilayetler hakkında tarihi, coğrafi, sosyal ve mali bilgiler veren vilayet salnamelerinin tekrar çıkarılmasının çok faydalı olacağını söylemiştir. İkinci olarak vilâyetlerin sınırları çizilirken iktisadi, coğrafi, esaslar göz önüne alınmadığı ve bunun yarattığı sorunları örnekleri ile açıklamıştır. Üçüncü olarak nahiye müdürlerinin sorunlarını dile getiren Dağlıoğlu bu sorunların çözülmesini Dahiliye Vekili'nden rica etmiştir[371]. Dahiliye Vekili Hilmi Uran: Nahiye müdürlerinin sorunlarını çözmek için çaba sarf ettiklerini, vilayet salnamesinin çıkarılmasına önem verdiklerini ve kısa bir zaman sonra çıkaracaklarını söylemiştir. Bu mali bütçe aynı gün meclis tarafından cetveller halinde kabul edilmiştir[372].

25 Mayıs 1944 tarihinde *Maarif Vekaleti 1944 Malî Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz almıştır. Hikmet Turhan Dağlıoğlu: İstanbul'un Fethi'nin 500. yıl dönümü yaklaştığını ve fethi en güzel şekilde kutlamak için Maarif Vekaletinin kutlamalar ile ilgili bir kanun hazırlamasını ve meclise getirmesinin faydalı olacağını söylemiştir. Arşivlerin öneminden bahseden Dağlıoğlu, özellikle vilayetlerdeki arşivlerin daha iyi tasnif edilmesi ve saklanması için arşivciliği bilen memurlar olması gerektiği, tarih bölümlerinden mezun olanların bu işi iyi bir şekilde yapabileceğini ifade etmiştir. Müzeler Teşkilatına daha çok önem verilmesini isteyen Dağlıoğlu, türbelerin ve tarihi eserlerin cumhuriyetten önce kötü bir vaziyette olduklarını, cumhuriyetle beraber çoğu türbede ve tarihi eserde tadilat yapıldığını, verdiği örnekler ile açıklamış ama bu düzenlemelerin tüm eserleri kapsayacak şekilde olmasının önemine vurgu yapmıştır. Neşriyat meselesine de değinen Dağlıoğlu çocuk ve gençlerimizi eğitmek ve zararlı alışkanlıklardan uzak tutmak için daha çok eser basılması gerektiğini ve piyasada olan kitapların da sıkı bir şekilde denetlenmesinin önemli olduğunu söylemiştir. Köy Enstitülerinin başarısına ve kız çocuklarının eğitime daha çok katılmasından bahsederek sözlerine son vermiştir[373]. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, maarif bütçesi konuşmasını yaparken Dağlıoğlu'na tadilatı yapılan ve yapılmakta olan türbe ve tarihi eserler hakkında bilgi vermiştir. Maarif bütçesi aynı gün mecliste oylanarak kabul edilmiştir[374].

[371] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. X, 59.B., 23-05-1944, s.201.
[372] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. X, 59.B., 23-05-1944, s.211-212.
[373] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. X, 61.B., 25-05-1944, s.275-278.
[374] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. X, 61.B., 25-05-1944, s.292-295.

30 Mayıs 1944 tarihinde *Vakıflar Umum Müdürlüğü 1944 Malî Yılı Bütçe Kanunu* münasebetiyle söz alarak bütçede geçen arşiv masraflarının hangi amaçla kullanacağını sormuştur. Evkaf Umum Müdürü Fahri Kiper, Dağlıoğlu'na Evkaf idaresindeki arşiv belgelerinin daha iyi anlaşılması için günümüz alfabesine ve diline çevrileceğini bu amaçla alınan görevlilerin masrafları içim kullanılacağını söylemiştir[375]. Bu Kanun 4570 numarasıyla 30 Mayıs 1944 tarihinde kabul edilmiş, 2 Haziran 1944 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[376].

9 Nisan 1945 tarihinde *Bütçeden Aylık ve Ödenek Alanlara Birer Aylık Yardım Yapılması Hakkındaki Kanun* nedeniyle söz alan Hikmet Turhan Dağlıoğlu: Karı koca çalışan memurlardan hangisinin maaşı fazla ise sadece ona bu yardımın verilmesini eleştirmiştir[377]. Yardımın tüm çalışanlara verilmesi gerektiğini söyleyerek kanunun bu maddesinin reddi için takrir vermiş ama takriri kabul edilmeyerek Kanun bu şekli ile kabul edilmiştir[378]. Bu Kanun 4716 numarasıyla 9 Nisan 1945 tarihinde kabul edilmiş, 12 Nisan 1945 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlamıştır[379].

4 Haziran 1945 tarihinde *Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu* münasebetiyle söz almıştır. Sözü geçen bu kanunun özellikle 17. maddesi mecliste büyük tartışmalara neden olmuştur. 17. madde hükümete, 50 dekardan daha büyük toprakların, o toprağı işleyen topraksız ya da az topraklı işçilere, ortakçılara ve kiracılara verilmek için kolayca kamulaştırılabilmesi hakkını veriyordu. Toprakları dağıtılanlar kendi seçtikleri yerde dağıtılmaya esas tutulan miktarın üç katı kadarını alacaklar, gerisi onu işleyenlere dağıtılacaktı[380]. Hikmet Turhan Dağlıoğlu söz alarak Toprak Kanunu'nda geçen 17. maddenin çıkarılmamasını, bu maddenin çiftçiler için zaruri olduğunu vurgulamış ve bu fikirlerini tarihten verdiği örnekler ile güçlendirmiştir[381]. Bu Kanun 4753 numarası

[375] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. X, 65.B., 30-05-1944, s.435.
[376] Vakıflar Umum Müdürlüğü 1944 Malî Yılı Bütçe Kanunu, *Resmî Gazete* 5720 (02-06-1944), Kanun No. 4570.
[377] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. XVI, 40.B., 09-04-1945, s.24-25.
[378] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. XVI, 40.B., 09-04-1945, s.27.
[379] Bütçelerden Aylık ve Ödenek Alanlara Bir Aylık Tutarında Yapılacak Yardım Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 5980 (12-04-1945), Kanun No. 4716.
[380] Mehmet Kayıran ve Mustafa Yahya Metintaş, "1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Uygulanması", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 19, Giresun 2018, s. 647-666.
[381] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, VII. Dönem, C. XVIII, 68.Birleşim, 04-06-1945, s.72-73.

ile 11 Haziran 1945 tarihinde kabul edilmiş, 15 Haziran 1945 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[382].

20 Aralık 1945 tarihinde *İçişleri Bakanlığı 1946 Yılı Bütçesi* münasebetiyle ilgili söz alarak merkez kazalarının bütün yükü valilerin üzerinde olduğu ve bu yükü hafifletmek için merkez kaymakamlığı teşkilatının oluşturulması gerektiğini, özel idarelerin güzel çalışmalar yaptıklarını ama bütçe sıkıntısı yaşadıklarından dolayı bu durumun işlerini yapmaya engel olduğunu söyleyerek il özel idarelerinin gelirlerinin arttırılmasının önemine vurgu yapmıştır. Dağlıoğlu: Vilayetler hakkında tarihi, coğrafi, sosyal ve mali bilgiler veren vilayet salnamelerinin tekrar çıkarılmasının çok faydalı olacağını, nüfus kütüklerinin yeni yazıya çevrilmesinin önemli olduğunu, demokrasinin gereği olarak belediye başkanlarının seçimle iş başına gelmelerinin icap ettiğini, son olarak Antalya'nın Alanya kazasına bağlı Gazipaşa'nın çok büyük olduğundan dolayı kaza yapılması gerektiğini söylemiştir[383]. Dağlıoğlu'nun bu sözlerine İçişleri Bakanı Hilmi Uran: Nüfus kütüklerinin yeni yazıya çevrilmesinin önemli olduğunu ama bütçe sıkıntısı yüzünden yapılamadığını, belediye başkanlarının seçimle iş başına gelmelerini sağlayacaklarını, vilayet salnamelerini geçen sene yapamadıklarını ama bu sene yapacaklarını, özel idareler için kanun çıkarılacağını söylemiştir[384]. İçişleri Bakanlığı 1946 yılı bütçesi aynı gün cetveller halinde oylanarak mecliste kabul edilmiştir[385].

20 Aralık 1945 tarihinde *Tapu ve Kadastro 1946 Yılı Bütçesi* görüşmelerinde söz alarak eski yazı ile yazılmış olan tapu kayıtlarının bir süre sonra okunamaz hale geleceği bunun için de kadastro mektebinde kurs açılarak bu belgelerin yeni harflere çevrilmesini ve köylerde, kasabalarda arazi anlaşmazlıklarını yerinde çözmek için seyyar tapu memurlarının olmasının gerekliliğini ifade etmiştir[386]. Dağlıoğlu'nun bu sözlerine cevap veren Adalet Bakanı Ali Rıza Türel: Tapu kayıtlarını yeni harflere çevirmek için Tapu ve Kadastro Mektebinde kurs açarak eski dili öğretmenin çok zor olduğunu ama başka tedbirler alınarak bu işin bir an önce yapılacağını, seyyar tapu memurlarının tek başına gitmesinin arazi sorunlarını çözmeye yetmeyeceğini, diğer memur ve yargıçların da gitmesi gerektiğini, bunun için de kanun çıkarılacağını

[382] Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, *Resmî Gazete* 6032 (15-06-1945), Kanun No. 4753.
[383] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 15.B., 20-12-1945, s.245-247.
[384] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 15.B., 20-12-1945, s.250-252.
[385] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 15.B., 20-12-1945, s.254-255.
[386] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 15.B., 20-12-1945, s.231.

söylemiştir. Tapu ve Kadastro 1946 yılı bütçesi mecliste oylanarak aynı gün kabul edilmiştir[387].

21 Aralık 1945 tarihinde *Maliye Bakanlığı 1946 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alan Hikmet Turhan Dağlıoğlu: Bu yılki Maliye Bakanlığı bütçesinin çok gerçekçi hazırlandığını söylemiş, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından restorasyonu yapılan tarihi eserler için biraz daha bütçeden ödenek ayrılmasını, tarihi eserlere herhangi bir zarar geldiğinde sıkıntı yaşanmasını önlemek için bu eserlerimizin sigortalanmasını ve bu amaçla bütçeden pay ayrılmasını istemiştir[388]. Maliye Bakanlığı 1946 yılı bütçesi aynı gün mecliste cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[389].

24 Aralık 1945 tarihinde *Millî Eğitim Bakanlığı 1946 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alarak Köy Enstitülerindeki eğitim faaliyetlerinin başarılı bir şekilde devam ettiğini, şehirlerdeki ilkokul ve ortaöğretim binalarının iyi bir vaziyette olmadığını, bu okulların iyileştirilmesi ve yeni okul binalarının yapılması gerektiğini, ortaokullardaki öğretmenlerin yarısının yardımcı öğretmen olduğunu, bunun da eğitimde sıkıntılar yarattığını söylemiştir. Dağlıoğlu, ülkemizdeki eserlere sahip çıkmak ve korumak için Milli Eğitim Bakanlığının en yeni tetkiklerle yapılmış olan asarıatika, müzeler, abideler, millî emlâk ve saraylar kanunu getirmesini ifade etmiş, ülkemizi anlatan yabancıların kaleme aldığı tarih, coğrafya, seyahatname eserlerinin çevrilmesinin faydalı olacağını verdiği örnekler ile açıklamıştır. Ayrıca Rodos Adası'nda bulunan Türk okulunda öğretmen ihtiyacı olduğunu ve oraya öğretmen gönderilmesini, Burdur'da bulunan Çelik Mehmet Paşa Konağı'nın tavanın çok değerli işlemelere sahip olduğunu ama tamir edilmesi gerektiğini, Alanya'da bulunan tarihi tersanenin tadilata ihtiyacı olduğunu, Hamitoğulları'nın merkezi olan Eğirdir'e müze yapılmasını rica etmiştir[390]. Dağlıoğlu'nun bu sözlerine cevap veren Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel: Maliye Bakanlığı ile görüşülerek yeni okulların açılarak okul ihtiyacının giderileceğini, öğretmenlerin yarısının yardımcı öğretmen olmadığını, sayılarının çok daha az olduğu, bütçeden ayrılan pay ile pek çok türbe ve tarihi eserin tadilatının yapıldığını ve Dağlıoğlu'nun eski eserleri bir programa bağlama hususundaki

[387] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 15.B., 20-12-1945, s.231-233.
[388] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 16.B., 21-12-1945, s.271-272.
[389] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 16.B., 21-12-1945, s.284-286.
[390] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 17.B., 24-12-1945, s.315-318.

arzusunun yerine getirildiğini söylemiştir[391]. 1946 yılı Milli Eğitim bütçesi cetveller halinde mecliste oylanarak kabul edilmiştir[392].

25 Aralık 1945 tarihinde *Bayındırlık Bakanlığı 1946 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alan Hikmet Turhan Dağlıoğlu: Bayındırlık Bakanlığı'na bütçeden az pay ayrılmasını eleştirmiş ve bu bütçe ile büyük yatımların yapılamayacağını söylemiştir. Dağlıoğlu, Konya'dan Manavgat'a demiryolu yapılmasının önemine vurgu yapmış, sınırlarımız dışında bulunan Caber Kalesi'nin Türklere yakışır bir şekilde restore edilmesini istemiş ve sözleri meclisten alkış almıştır[393]. Bayındırlık Bakanlığı bütçesi mecliste cetveller şeklinde oylanarak kabul edilmiştir[394].

28 Aralık 1945 tarihinde *Devlet Denizyolları ve Limanları 1946 Yılı Bütçesi* nedeniyle söz almış Akdeniz seferlerindeki vapurların sayısının az olduğunu, kullanılan vapurların da kötü bir vaziyette olduğunu, bazı deniz fenerlerinin eksik olduğunu dile getirmiştir[395]. Dağlıoğlu'nun bu sözlerine Ulaştırma Bakanı Ali Fuat Cebesoy şu şekilde cevap vermiştir[396]:

> "Akdeniz seferlerinden bahis buyurdular ve dediler ki, buraya yeterli derecede gemi tahsis edemiyorlar; iyi gemi vermiyorlar. Arkadaşlar her hattın kendisine göre bir hususiyeti vardır. Devlet Denizyolları bu bakımdan muhtelif cins gemileri tecrübe etmiştir. Vapurlar şartlara göre Karadeniz hattına veya Akdeniz'e tahsis edilmiştir. Gemilere bakım meselesine gelince, hepsine aynı dikkat ve ihtimamı göstermekteyiz. Eski gemilerde az çok konfor noksanı vardır. Ne kadar tamir yapılırsa yapılsın konforları kusursuz değildir."

Bu Kanun 4819 numarasıyla 28 Aralık 1945 tarihinde kabul edilmiş, 2 Ocak 1946 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[397].

28 Aralık 1945 tarihinde *Orman Genel Müdürlüğü 1946 Bütçesi* görüşmelerinde söz alan Hikmet Turhan Dağlıoğlu: Ormanlarımızı korumanın önemli olduğunu ama ormanlara zarar verdiği iddia edilen keçilerin yok edilmesinin köylüler

[391] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 17.B., 24-12-1945, s.334-343.
[392] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 17.B., 24-12-1945, s.347-349.
[393] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 18.B., 25-12-1945, s.384-385.
[394] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 18.B., 25-12-1945, s.404-405.
[395] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 21.B., 28-12-1945, s.587.
[396] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 21.B., 28-12-1945, s.589.
[397] Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü 1946 yılı Bütçe Kanunu, *Resmî Gazete* 6195 (02-01-1946), Kanun No. 4819.

üzerinde ekonomik sıkıntılara yol açacağını ifade etmiştir. Özellikle dağlarda yaşayan köylülerin temel geçim kaynağının keçi beslemek olduğunu söyleyen Dağlıoğlu, keçi beslemeye yasak getirilirse bu insanların mağdur olacağını ve hükümetin keçi sahiplerini düşünerek tedbir almasının yerinde olacağını belirtmiştir[398]. Bu Kanun 4824 numarasıyla 28 Aralık 1945 tarihinde kabul edilmiş ve 4 Ocak 1946 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[399].

3.2. NURULLAH ESAT SÜMER

3.2.1. Meclis Faaliyetleri

23 Mart 1945 tarihinde *Hesap Uzmanları Kurulu Kurulmasına Dair Kanun* maddeleri görüşülürken Maraş Milletvekili Rasih Kaplan, açılacak bu kuruma Maliye Bakanlığı kadrolarından mı atama olacağını yoksa yeni memur alımı yapılarak mı atama olacağını sormuştur. Antalya Milletvekili ve Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer [400]:

> "Kanunun tetkikinden de müşahede buyurmuş olduğunuz gibi, bu maksadı sağlayabilmek ehliyetindeki memurlarda bazı üstün vasıflar aranacağı gibi bunların yetiştirilmesinde de ihtisas bakımından, bazı bilgilerin aranması esası kabul edilmiştir. Bu maksat dâhilindedir ki, Maliye Bakanlığınız bu kanunla vereceğiniz yetkiyle alacağı yeterlilikte memur yetiştirebilmek imkânını elde edecektir. Hesap Uzmanları Kuruluna vücut verilirken şüphesizdir ki Maliye Bakanlığınız da bugün bazı hususi Varidat Kanunları'nın vermiş olduğu salâhiyete dayanılarak istihdam edilmekte bulunan hesap uzmanlarından da istifade edilecektir. Fakat bunun dışında yeni Kazanç Vergisi Kanunu'nu takip etmekte olduğu hedefi kemaliyle tahakkuk ettirmenin çaresi, hesap uzmanları heyetine adet itibariyle kuvvet vermektir. Mevcut hesap uzmanlarının, kanunun iyi tatbikine yetmeyecekleri görülmüş ve bunlara yeterli ehliyeti haiz olan yeni memurlar eklemek lüzumu gerekli olmuştur."

şeklinde konuşmuş Hesap Uzmanları Kurulu hakkında bilgi vererek, açılacak bu kuruma mevcut hesap uzmanlarının yeterli olmadığını söyleyerek yeni memur

[398] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 21.B., 28-12-1945, s.618-619
[399] Orman Genel Müdürlüğü 1946 yılı Bütçe Kanunu, *Resmî Gazete* 6197 (04-01-1946), Kanun No. 4824.
[400] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. XV, 33.B., 23-03-1945, s.188.

alınacağını söylemiştir. Bu Kanun 4709 numarasıyla 28 Mart 1945 tarihinde kabul edilmiş ve 5 Nisan 1945 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır [401].

18 Nisan 1945 tarihinde *Türkiye-Amerika Ticaret Anlaşmasına Dair Kanun* görüşülürken bazı milletvekilleri kanun ile ilgili bilgi almak istemiştir. Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer: Kanun tasarısının konusunun motorlu vasıtalar için ülkemize ithal edilen akaryakıtlardan alınmakta olan resmi tarifenin düzeltilmesi ile ilgili olduğunu, bazı akaryakıtların vasıflarının değiştiğini bu yüzden gümrük tarifelerinin güncellenmesi gerektiğini ifade etmiştir.[402] Bu Kanun 4722 numarasıyla 25 Nisan 1945 tarihinde kabul edilmiş ve 4 Mayıs 1945 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[403].

21 Mayıs 1945 tarihinde *1945 Yılı Yedi Aylık Bütçe Kanunu* ile ilgili meclise Maliye Bakanı olarak bilgi vermiştir. Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer: Ödeneklerin ihtiyaçlara en uygun şekilde dağıtıldığını, olumsuz bazı ekonomik şartlar yüzünden bütçenin zor denkleştirildiğini, 1945 bütçesinde adî ve olağanüstü giderlerimizin %89 unu vergilerle, geri kalanını da iç borçlanma ile karşılandığını söylemiştir. Sümer, bütçe hakkında meclise istatistiki bilgiler vermiş konuşmasını alkışlar eşliğinde şu sözlerle bitirmiştir[404]:

> "Sayın ve aziz arkadaşlarım, Bütçemizin ana hatları üzerindeki maruzatım münasebetiyle yüksek müsaadelerine güvenerek temas ettiğim konular, yıllardan beri tesirleri altında bulunmakta olduğumuz dünya buhranının şartlarından ve yurdumuzun buhran içindeki özel durumundan doğmuştur. Yeni bütçemiz ise bir yandan geniş ölçüde artmış olan devlet hizmetlerinin bütün gereklerini, diğer taraftan da zorluklar içindeki millet ekonomisini daha büyük sarsıntılardan korumak ve millî çalışmaları mümkün olduğu kadar geliştirmeğe gayret etmek gibi birçok güç vazifeleri bir arada gerçekleştirme düşüncesine dayanan bir program olarak tasvibinize sunulmuş bulunuyor. Maruzatımı bitirirken belirtmek isterim ki, tek emelimiz, dün ve

[401] Hesap Uzmanları Kurulu Kurulmasına ve Maliye Bakanlığı Merkez ve İller Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun, *Resmî Gazete* 5974 (05-04-1945), Kanun No. 4709.
[402] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XVI, 44.B., 18-04-1945, s.77-78.
[403] Türkiye- Amerika Ticaret Anlaşmasına Bağlı Bir Numaralı Listede Gümrük Resmi Konsolide Edilmiş Bulunan 695 D Pozisyonundaki Maddelere Ait Gümrük Resminin 2.75 Kuruşa Çıkarılmasına Mukabil 695 C Pozisyonuna Giren Maddelere Müteallik Gümrük Resminin 3.30 Kuruşa İndirilmesi Hakkında Amerika Hükümetiyle Teati Edilen Mektupların Onanmasına Dair Kanun, *Resmî Gazete* 5997 (04-05-1945), Kanun No. 4722.
[404] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XVII, 58.B., 21-05-1945, s.196-204.

bugün olduğu kadar; yarın da şerefli milletimizin, hür ve egemen, medeniyet dünyasında, huzur ve refah ile yaşamasını sağlamaktır."

Bu Kanun 4741 numarasıyla 29 Mayıs 1945 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Haziran 1945 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[405].

5 Haziran 1945 tarihinde *Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu* görüşmeleri esnasında Kütahya Milletvekili Ali Süha Delilbaşı'nın toprakları kamulaştırma esnasında köylüye verilen tahvillerin diğer tahviller gibi satılıp satılmayacağını sorması üzerine Maliye Bakanı olarak Nurullah Esat Sümer cevap vermiştir. Sümer, bu tahvillerin diğer devlet tahvilleri ile aynı olduğu ve gerek borsada ve gerek diğer malî müesseselerde satılabileceğini söylemiştir[406]. Bu Kanun 4753 numarası ile 11 Haziran 1945 tarihinde kabul edilmiş, 15 Haziran 1945 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[407].

6 Haziran 1945 tarihinde *Bazı Vergilere Müteallik İki Lâyihanın İvedilikle Görüşülmesiyle* ilgili Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer söz alarak bütçe yılı başlangıcının ocak ayına alınması münasebetiyle bazı vergi ve resimlere ait kanunların değiştirilmesi hakkında iki kanun tasarısı olduğunu söyleyerek acilen müzakere edilmesini meclisten istemiştir. Birinci kanun tasarısı "Bütçe yılının değiştirilmesi üzerine bazı vergi ve resimlere ait kanunlarda değişiklik yapılmasına", ikincisi de "Şose ve Köprüler Kanununda değişiklik yapılmasına" dair kanunlardır. Yapılan müzakereler sonucu aynı gün bu iki kanun tasarısı kabul edilmiştir[408]. Bütçe yılının değiştirilmesi üzerine Kazanç, Hayvanlar, Muamele ve Bina Vergileri Kanunları'nda Değişiklik Yapılmasına ve Bunlara Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun 4750 numarası ile 6 Haziran 1945 tarihinde kabul edilmiş, 13 Haziran 1945 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[409]. Şose ve Köprüler Kanunu İle Bu Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 1882 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

[405] 1945 Yılı Yedi Aylık Bütçe Kanunu, *Resmî Gazete* 6020 (01-06-1945), Kanun No. 4741.
[406] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XVIII, 69.B., 05-06-1945, s.147.
[407] Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, *Resmî Gazete* 6032 (15-06-1945), Kanun No. 4753.
[408] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XVIII, 70.B., 06-06-1945, s.166-170.
[409] Bütçe Yılının Değiştirilmesi Üzerine Kazanç, Hayvanlar, Muamele ve Bina Vergileri Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına ve Bunlara Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun, *Resmî Gazete* 6030 (13-06-1945), Kanun No. 4750.

4751 numarası ile 6 Haziran 1945 tarihinde kabul edilmiş, 14 Haziran 1945 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[410].

6 Temmuz 1945 tarihinde *Tarım Bakanlığı Toprak İşleri Genel Müdürlüğü Görev ve Kuruluşu Kanunu* mecliste müzakere edilirken görevli memurlara verilmesi planlanan tazminat, komisyonlarda geçmiş olmasına rağmen kanunda geçmemesi hakkında milletvekilleri arasında tartışmalar çıkmıştır. Söz alan Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer: Hükümet tazminat maddesini kanuna eklememişse bunun nazik bir mevzu teşkil etmesinden ve bu gibi işlerde kısmi tedbirler almak istememesinden kaynaklandığını söyleyerek bu itibarla Bütçe Komisyonunun teklifinin kabulünü rica etmiştir.[411] Bu Kanun 4784 numarasıyla 6 Temmuz 1945 tarihinde kabul edilmiş, 11 Temmuz 1945 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[412].

17 Aralık 1945 tarihinde *1946 Yılı Genel Bütçesi* hakkında Maliye Bakanı olarak meclisi bilgilendiren bir konuşma yapmıştır. Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer konuşmasına şu sözlerle başlamıştır[413]:

> "1946 takvim yılı bütçesini, Büyük Meclis'in yüksek onayına sunmakla bahtiyarım. Şekli ve bünyesi itibariyle, geçen yıla uygun olarak hazırlanmış olan yeni bütçe, hemen derin bir gönül huzuruyla arz edeyim ki, Büyük Meclis'in kıymetli direktiflerinden mülhem esaslı vasıf ve seciye farkları taşımaktadır. Gerçekten Yüce Meclisin kıymetli işaretlerinden ve Bütçe Komisyonumuzun salahiyetli görüşlerinden; diğer taraftan da hükümetinizin, geçen yıl bütçesi demecinde, arz ettiğim ana düşüncelerinden, ahenkli bir fikir ve zihniyet sistemi halinde vücut bulmuş olan yeni bütçe, Büyük Meclisle hükümetinin görüş ve anlayış birliğinin yeni bir belgesi olmuştur. Bunu, iftiharla, yüksek huzurunuzda ifade ederken, Bütçe Komisyonumuzun da aynı telâkkiye vardığını raporunda minnettarlıkla müşahede etmiş olduğumu eklemek isterim. Bu münasebetle, bütçenin, Bütçe Komisyonumuzda gördüğü iyi kabulden ve çok değerli müzaheretten dolayı şükranlarımı arz etmeyi borç sayarım."

[410] Şose ve Köprüler Kanunu ile Bu Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 1882 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *Resmî Gazete* 6031 (14-06-1945), Kanun No. 4751.
[411] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XIX, 83.B., 06-07-1945, s.51.
[412] Tarım Bakanlığı Toprak İşleri Genel Müdürlüğü görev ve Kuruluş Kanunu, *Resmî Gazete* 6054 (11-07-1945), Kanun No. 4784.
[413] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 12.B., 17-12-1945, s.80-81.

Maliye Bakanı Sümer, konuşmasında bütçedeki gelir ve giderleri rakam vererek açıklamış, bütçe açığının fazla olmadığını söylemiş bunu da iç borçlanma ile kapatılacağını ifade etmiştir. Buhran yıllarında alınan Toprak Mahsulleri ve gümrük çıkış vergilerinin kaldırıldığını, bunun halkımızı rahatlatacağını söyleyen Sümer, aynı zamanda savaşın sona ermesinden dolayı bütçede önemli yer tutan savunma harcamalarının azaldığını dile getirmiş alkışlar arasında kürsüden inmiştir[414]. 1946 yılı Bütçe Kanunu 4817 numarasıyla 27 Aralık 1945 tarihinde kabul edilmiş, 31 Aralık 1945 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[415].

21 Aralık 1945 tarihinde *Maliye Bakanlığı 1946 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alan Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer bütçe hakkında bilgi vererek milletvekillerinden gelen soruları cevaplamıştır. Buhran yıllarının artık sona erdiğini, artık ekonominin çok daha güçlü olacağını, Türk lirasının kıymetinin artırılması için sıkı bir mali bir politika uygulayacaklarını ve son derece gerçekçi bir bütçe hazırlandığını ifade eden Sümer'in bu konuşması da büyük alkış almıştır[416]. 1946 yılı Maliye Bakanlığı bütçesi aynı gün mecliste oylanarak cetveller halinde kabul edilmiştir[417].

14 Haziran 1946 tarihinde *Türkiye Emlâk Kredi Bankası Hakkındaki Kanun* münasebetiyle söz alan Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer: Kanun tasarısının Emlâk Bankası'na yeni bir kimlik kazandıracağını söylemiştir. Bu kanunun başlıca hedefinin vatandaşların ev sahibi olmalarını sağlamak olduğunu dile getiren Sümer, kanunun bir an önce kabul edilmesini rica etmiştir[418]. Bu kanun 4947 numarasıyla, 14 Haziran 1946 tarihinde kabul edildi ve 22 Haziran 1946 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlandı[419].

3.3. MEHMET NUMAN AKSOY

3.3.1. Meclis Faaliyetleri

Mehmet Numan Aksoy'un TBMM Yedinci Dönemi Meclis faaliyetlerinde hiçbir takrir, teklif veya konuşması bulunamamıştır.

---

[414] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 12.B., 17-12-1945, s.82-88.
[415] 1946 yılı Bütçe Kanunu, *Resmî Gazete* 6194 (31-12-1945), Kanun No. 4717.
[416] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 16.B., 21-12-1945, s.278-282.
[417] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XX, 16.B., 21-12-1945, s.284.
[418] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XXIV, 65.B., 21-12-1945, s.316-317.
[419] Türkiye Emlâk ve Kredi Bankası Kanunu, *Resmî Gazete* 6340 (22-06-1946), Kanun No. 4947.

3.4. HÜSAMETTİN KURAL

3.4.1. Hayatı

1879 yılında Antalya İbradı'da doğmuştur. Babası Şerif Mustafa Bey, annesini Zehra Hanım'dır. İlk ve ortaokulu İbradı'da okudu. Lise öğrenimini Çankırı, Kastamonu ve Vefa İdadisinde sürdürdü[420]. 1899'da naklen Askeri İdadiye geçti. Orayı bitirince Askerî Tıbbiyeye girdi. 4 Kasım 1905'te yüzbaşı olarak okulu bitirdi ve Gülhane'de staja başladı. 1908'de sınavla Mektebi Tıbbiye tıp tarihi muallim yardımcılığına atandı. 1909'da iki yıl için Paris'e gönderildi. Burada bakteriyoloji üzerine araştırmalar yaptı. Emrazı istilâiyye hastalıkları uzmanı olarak belge aldı. 1911'de Manastır Hastanesine atandı. 1912 yılında çıkan Balkan Savaşı'nda görev yapmak amacıyla orduya katıldı. 1913'te İzmir Hastanesine geçti. Aynı yıl Gelibolu kolera mücadelesine katıldı ve Gülhane Bakteriyoloğuna getirildi. 1914'te Yıldız Hastanesi İntaniye (mikrobik ateşli hastalıklar) uzmanlığına atandı[421].

Birinci Dünya Savaşı'nda, 14 Haziran 1916 binbaşı olarak Ulukışla-Kayseri Menzil hattında kolera ve emrazı sâriyye (bulaşıcı hastalıklar) mücadelesinde görevlendirildi. 1917 yılında Gülhane Bakteriyoloji öğretmenliğine atandı[422]. 1918'de bilimsel konularda incelemelerde bulunmak üzere Berlin'e gitti.1920'de Gülhane ateşli hastalıklar öğretmenliğine atandı. Millî Mücadele'ye katılma için 1921'de İnebolu yolu üzerinden Anadolu'ya geçmiştir. Daha sonra Millî Müdafaa Sıhhiye Dairesi 3. Şube Müdürlüğü'ne atandı ve yarbaylığa yükseltilerek İstiklâl Madalyası ile ödüllendirildi[423]. 1922 yılında Batı Cephesi sağlık birimlerini denetlemek için İzmir'e bakteriyoloji ve ateşli hastalıklar öğretmenliği ile Gülhane Müdürlüğü ve Baştabipliği yaptı. 23 Kasım 1926'da emekli oldu. Aynı yıl, Sıtma Mücadele Müfettişliği 'ne, 14 Eylül 1927'de Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti Müsteşar Vekilliği'ne, 1929'da asaleten Müsteşarlığına atandı[424]. Bu görevde iken Ubeydullah Efendi'nin ölümü üzerine 7 Kasım 1937'de Bayazıd'dan milletvekili seçildi. 8 Kasım 1937'de Meclis'e katıldı. Mazbatası ise 26 Kasım 1937'de onaylandı. Hüsamettin Kural V.dönem ara

[420] Hüsamettin Kural, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, V. Dönem, TBMM Arşivi, No: 424.
[421] Güneş, *a.g.e.,* s.95.
[422] ***TBMM Albümü 1920–2010,*** s.377.
[423] Hüsamettin Kural, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, V. Dönem, TBMM Arşivi, No: 424.
[424] Güneş, *a.g.e.,* s.96.

seçimlerinde Bayazıd ve VI. dönem seçimlerinde Ağrı, VII. dönem seçimlerinde Antalya milletvekili olarak mecliste yer almıştır[425]. İki kez Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Encümeni üyeliği yaptı.

Fransızca ve Almanca bilen Dr. Hüsamettin Kural, Milletler Cemiyeti Hıfzıssıhha Komitesinin Cenevre'de, Paris'te yaptığı toplantılara katıldı. Kızılay Cemiyeti Başkanlığı da yapan Hüsamettin Kural, 26 Eylül 1944'te Ankara'da vefat etti[426].

3.4.2. Meclis Faaliyetleri

25 Mayıs 1943 tarihinde *Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 1943 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz almıştır. Bütçe görüşmeleri esnasında milletvekilleri arasında bulaşıcı hastalıkları önlemesi için kullanılan buğu sandığının[427] yeterli olup olmadığı tartışmaları çıkmıştır. Konu hakkında çalışmaları olduğundan kürsüye davet edilen Antalya Milletvekili Dr. Hüsamettin Kural şu sözleri sarf etmiştir [428]:

> "Buğu sandığı Umumî Harp'te ordumuzda kullanılmış temizleme vasıtalarından birisidir. Harp yıllarında ordu için yapılmış olan bu etüvlerden[429] hastalık mücadelelerinde çok istifade edilmiştir. Bu temizleme tesisatının kolaylıkla nakil olması da ayrıca bir meziyetidir. Bunlarla iki temizleme yapılması tamamıyla mümkündür. Tazyiksiz bir seyyar etüvle yapılacak temizlik bununla da yapılabilir. Gerek seyyar etüvlerin tazyiklilerinde gerek tazyiksizlerinde temizliğin mükemmelliği başında bulunan mütehassısın ve teknisyenin dikkatiyle mütenasiptir. Usulüyle yapıldığı zaman nasıl seyyar etüvlerde muvaffakiyet hâsıl olursa bunda da aynı muvaffakiyet hâsıl olur. Bendenizin kanaati budur."

---

[425] ***TBMM Albümü 1920–2010,*** s.377.
[426] İhsan Güneş, *a.g.e.,* s.96.
[427] Buğu Sandığı**,** Doktor Ahmet Fikri Tüzer tarafından bulaşıcı hastalıkların önlenmesi için bulunmuştur. Elbiselerin dezenfekte edilmesi için kullanılan buğu sandığı, Birinci Dünya Savaşı'nda kullanılmış, bu sayede asker ve halk bitlerden temizlenip tifo, tifüs, dizanteri vb. hastalıkların yayılması kontrol altına alınabilmiştir.
Tülay Aydın, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hekim, Bürokrat ve Siyaset Adamı Kimlikleri ile Ahmet Fikri Tüzer (1878-1942)", *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, S.68, 2021, s.91-92.
[428] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. II, 27.B., 25-05-1943, s.214.
[429] Etüv: belirli sıcaklıklarda mikrop üretme, sterilize etmek, ısıtma, pişirme ve kurutma amaçlı kullanılan laboratuar fırınıdır; Aydın, a.g.m., s.90.

Hüsamettin Kural; bulaşıcı hastalıkların önlenmesinde buğu sandığının gerekli olduğunu, Birinci Dünya Savaşı'nda ordumuz tarafından kullanıldığını ve başarılı sonuçlar verdiğini ve buğu sandığının nasıl çalıştığını izah ederek sözlerini tamamlamıştır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 1943 yılı bütçesi aynı gün cetveller halinde oylanarak kabul edildi[430].

7 Temmuz 1943 tarihinde *Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilâtı Yapılmasına Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Teşkilât ve Memurini Hakkındaki Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun* münasebetiyle söz almıştır. Kanun görüşülürken Erzincan milletvekili Şükrü Sökmen Süer, köylerde diplomalı ebe sayısının az olduğunu belirterek halen köylerde ebelik yapan kadınlara kurs verildiği halde köylerde neden görevlendirilmediklerini komisyona sormuştur. Sıhhiye ve İçtimai Muavenet Komisyonu Başkanı olan Hüsamettin Kural söz alarak eskiden beri köylerde çalışmakta olan ebelerin eğitim verildikten sonra kendi köyünde doğum yardımı yapmasına imkân verilmesinin daha önceki kanunlarımızda yer aldığını, diplomalı köy ebeleri olmadığı takdirde eski ebelerin çalışmalarına mâni olacak bir hüküm olmadığını ancak bu ebelerin diplomalı ebe bulunan herhangi bir yerde hatta kendi köyleri dahi olsa bile çalışamayacaklarını ifade etmiştir[431]. Bu Kanun 4459 numarasıyla 9 Temmuz 1943 tarihinde kabul edilmiş ve 16 Temmuz 1943 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[432].

3.5. TAYFUR SÖKMEN

3.5.1. Meclis Faaliyetleri

3.5.1.1. Takrirleri (Önergeleri)

Antalya Milletvekili Tayfur Sökmen, 6 Eylül 1943 tarihinde *Arzuhal Encümeninin 6 Eylül 1943 Tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 538 Sayılı Kararın Umumi Heyette Müzakeresine Dair* meclise önerge vermiştir. Önerge aynı gün Arzuhal Encümeni'ne havale edildi. Önerge, Kadıköy ikinci ortaokul coğrafya öğretmeni Müeyyet Dinçsoy'un yabancı ve azınlık okullarında geçen hizmet sürelerinin, resmi hizmet sürelerine ilâve edilmesi hakkında 6 Temmuz 1943 tarih ve 538 sayılı kararın

[430] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. II, 27.B., 25-05-1943, s.218-219.
[431] *TBMM, ZC.*, D. 7, C. IV, 45.B., 07-07-1943, s.51-53.
[432] Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilâtı Yapılmasına ve 3017 Numaralı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurin Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun, *Resmî Gazete* 5457 (16-07-1943), Kanun No. 4459.

tadil edilmesi ile ilgiliydi [433] . 29 Kasım 1943 tarihinde gelen Arzuhal Encümeni Mazbatasına göre Dâhili Nizamnamenin 57. maddesine dayanarak yeniden müzakere edilmiş ve dileğin reddine dair Encümence alınan 6 Temmuz 1943 tarih ve 538 sayılı kararın değiştirilmesine mahal görülemediği söylenerek reddedilmiştir [434] .

5 Haziran 1945 tarihinde *Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu* münasebetiyle söz almıştır. Sözü geçen bu kanunun özellikle 17. maddesi mecliste büyük tartışmalara neden olmuştur. 17. madde hükümete, 50 dekardan daha büyük toprakların, o toprağı işleyen topraksız ya da az topraklı işçilere, ortakçılara ve kiracılara verilmek için kolayca kamulaştırılabilmesi hakkını veriyordu. Toprakları dağıtılanlar kendi seçtikleri yerde dağıtılmaya esas tutulan miktarın üç katı kadarını alacaklar, gerisi onu işleyenlere dağıtılacaktı[435]. Bu kanun hakkında mecliste görüşlerini ifade eden Tayfur Sökmen; bu kanunun ülkemiz için çok önemli olduğunu, her inkılapta olduğu gibi bu inkılabı yaparken birtakım sıkıntıların yaşanacağını, bazı kişilerin zarar görebileceğini ama devletin hiç kimsenin zarar görmemesi için tedbirler alması gerektiğini ifade etmiştir. Sökmen 17. madde sebebiyle toprağı kamulaştırılacak kişilerin zarar görmemesi için yüksek bedelle alınmasını teklif ederek sözlerini şu şekilde bitirmiştir:[436]

> "Burada şahsın, şahsiyetin, zümrenin yeri, sınıfın yeri yoktur. Burada his değil mantık ve hak hâkimdir arkadaşlar. Toprak reformunun çarkları arasında, az ve çok ağır ve hafif zarar görecek vatandaşlarımızdan asabiyet ve teessür gösterenler olursa darılmayalım, mazur görelim. Çünkü mal canın yongası, zarar hayat törpüsüdür. Mamafih insanların en büyük kıymet ve meziyetleri de maruz kalacakları zararlar karşısında göstereceği metanettir. Hele bu zarar memleket uğrunda olursa seve seve katlanırlar. Arkadaşlar teessüre kapılanlar olsa da bu vesile ile bu aziz vatana hizmet ediyorum diye teselli olacaklardır. Çünkü bu mübarek vatana yalnız mideleriyle değil kanlarıyla, canlarıyla da bağlıdırlar. Cümlenizi saygı ile selâmlar sözüme nihayet veririm."

[433] *TBMM, TD.*, D. 7, C. V, 51.B., 06-09-1943, s.2.
[434] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Arzuhal encümeni*, Esas No. 4/12,13 Karar No. 538, S. Sayısı:8, 29-11-1943.
[435] Mehmet Kayıran ve Mustafa Yahya Metintaş , "1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Uygulanması", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 19, Giresun 2018, s. 647-666.
[436] *TBMM, TD.*, D. 7, C. XVIII, 69.B., 05-06-1945, s.127-128.

Bu Kanun 4753 numarası ile 11 Haziran 1945 tarihinde kabul edilmiş, 15 Haziran 1945 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.[437]

3.6. AHMET CEMAL TUNCA

3.6.1. Meclis Faaliyetleri

Ahmet Cemal Tunca'nın TBMM Yedinci Dönemi Meclis faaliyetlerinde hiçbir takrir, teklif veya konuşması bulunamamıştır.

3.7. GALİP KAHRAMAN[438]

3.7.1. Hayatı

1890 yılında Antalya ilinin Korkuteli ilçesinde doğdu. Babası Hacı Ahmet Avni Bey, annesi Pakize Hanım'dır. Yabancı dili Fransızca'dır. Galip Kahraman evli olup iki çocuk babasıdır. İlk öğrenimini Korkuteli İbtidai Mektebinde, orta ve liseyi Antalya ve İzmir İdadilerinde tamamladıktan sonra, 1911'de İstanbul Tıp Fakültesinde eğitime almaya başladı. Dördüncü sınıf öğrencisi iken Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine askere alındı[439]. 21 Ağustos 1914 tarihinde yardımcı tıp personeli olarak Gümüşsuyu Askeri Hastanesine atandı. 22 Eylül 1914'te Sıhhiye Çavuşu rütbesiyle İzmir Askerî Hastanesinde görevlendirildi. 23 Şubat 1916'da serbest bırakılmakla Tıp Fakültesine dönerek öğrenimini tamamladı. 17 Ağustos 1917'de Tıp Fakültesi Cildiye Asistanlığına atandı. Eylül 1917'de Burdur Hükümet Tabibi olarak görevlendirildi. 2 Şubat 1918'de Yrd. Tabip Teğmen rütbesiyle yeniden alınarak Adana Askeri Menzil Hastanesine tayin edildi. 5 Temmuz 1918'de terhis edilerek Antalya Belediye Tabipliği görevine atandı[440].

Millî Mücadele'nin döneminde 1921'de Yrd. Tabip Yüzbaşı rütbesi ile orduya katılmıştır. Bu görevinin ardından Afyon İkinci Kolordu Merkez Hastanesi, 52. Alay Başhekimliği, 6. Fırka 1. Gezici Hastanesi ve Burdur Askeri Hastanesinde görevini icra etmiştir. Milli Mücadele'nin sona ermesi ile Antalya Belediye Tabipliği görevine geri dönmüştür. 1926'da Antalya Belediye Tabipliği görevinden ayrılmış serbest doktorluk

[437] Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, *Resmî Gazete* 6032 (15-06-1945), Kanun No. 4753.
[438] *TBMM Albümü 1920–2010*, s.377 de TBMM'nin; IV. Döneminde "Dr. Galip", V.-VIII. Dönemlerinde ise "Galip Kahraman" olarak kayıtlara geçmiştir.
[439] Galip Kahraman, Tercüme-i Hal Kâğıdı, IV. Dönem, TBMM Arşivi, No: 783.
[440] Çoker, *a.g.e.*, s.125.

yapmıştır. Galip Kahraman siyasete Antalya CHP merkez ilçe teşkilatını kurarak girmiştir[441].

Kızılay, Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Türk Ocağı gibi sivil toplum örgütlerinde çeşitli görevlerde bulunmuştur. Ardından Antalya Belediye Başkanlığı görevini yürütmüştür[442].

V ve VI. dönemlerde Bursa, VII ve VIII. dönemlerde Antalya'dan seçilmek suretiyle milletvekilliğini 14 Mayıs 1950'ye kadar sürdürdü. Meclisten ayrılınca isteği üzerine 22 Mayıs 1950'de İstanbul Merkez Hükümet Tabipliğine atandı. Ancak 18 Ekim 1950'de emekliye ayrıldı. Sonraki yaşamını zaman zaman Antalya, Yeşilyurt ve İstanbul'da oturarak hayır işleri yapmakla geçirdi. İstanbul Kuledibi Hastanesine bir Hayati Kimya Laboratuvarı kurarak armağan etti. Antalya Soğuksu Mahallesinde sahibi olduğu arsaya 5000 metrekare bahçeli, iki katlı ve on derslikli, kendi adı ile anılan bir ilkokul yaptırdı. 14 Ekim 1975'te öldü. Antalya Kabristanında toprağa verildi.[443]

3.7.2. Meclis Faaliyetleri

Galip Kahraman'ın TBMM Yedinci Dönemi Meclis faaliyetlerinde hiçbir takrir, teklif veya konuşması bulunamamıştır.

3.8. MESUT ÇANKAYA

3.8.1. Hayatı

1887 yılında Erzurum'da doğdu. Baba adı Sait, anne adı Nafia'dır. İlk ve idadi öğrenimini Erzurum'da yaptı. 1908 yılında diplomasını aldı. 1913 yılında İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. Aynı yıl Erzurum'da avukatlığa başladı.[444]

I. Dünya Savaşı sırasında Erzurum Müstahkem Mevkii Ağır Topçu Levazımı'nda, Erzurum'un düşmesinden sonra 9. Fırka'da askerliğini yaptı. 1919 yılında tekrar Erzurum'a dönerek avukatlık işine devam etti. Erzurum'da ilk Vilayâtı Şarkıyye Müdafaai Hukuku Milliye İdare Heyetinde ve Erzurum Kongresi'nde üye

---

[441] Çoker, *a.g.e.*, s.126.
[442] *TBMM Albümü 1920–2010*, s.377.
[443] Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem 1931-1935, TBMM Vakfı Yayınları No.12, C.2, Ankara, s.126.
[444] Mesut Çankaya, ***Tercüme-i Hal Kâğıdı***, VII. Dönem, TBMM Arşivi, No: 1319.

olarak çalıştı. Cumhuriyet Halk Partisi'nin ilk kuruluşundan milletvekili seçilinceye kadar Vilayet İdare Heyeti üyeliğinde ve başkanlığında bulundu.[445] 1939 yılında Erzurum Belediye Başkanlığı'na seçildi. Bu görevi milletvekili seçilene kadar devam etti. [446]

1944 yılında yapılan ara seçimler sonucunda VII. dönemde Antalya'dan, VIII. dönemde ise Erzurum'dan CHP vekilliğine seçildi. 12 Ağustos 1946'de meclis Sayıştay Komisyonu azalığına seçildi. 11 Kasım 1946'de Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu azalığına seçildi. 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde ise Sayıştay Komisyonu azalığına seçildi. Vasfiye Hanım ile (ö. 1986)[447] evli ve iki çocuğu olan Çankaya, 1950 tarihinde vefat etti[448].

3.8.2. Meclis Faaliyetleri

Mesut Çankaya'nın TBMM Yedinci Dönemi Meclis faaliyetlerinde hiçbir takrir, teklif veya konuşması bulunamamıştır.

[445] Mustafa Çufalı, Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem 1946-1950, TBMM Vakfı Yayınları No.146, C.3, Ankara 2012, s.402.
[446] Mesut Çankaya, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, VII. Dönem, TBMM Arşivi, No: 1319.
[447] Çufalı, *a.g.e*., s.403.
[448] *TBMM Albümü 1920–2010*, s.376.

V.BÖLÜM

SEKİZİNCİ DÖNEM ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ ve MECLİS FAALİYETLERİ

1-1946 SEÇİMLERİ

Türkiye'de Birinci Meşrutiyet'ten 1946'ya dek iki dereceli ve çoğunluk esasına dayalı seçim sistemi uygulanmıştı. Milleti temsil eden vekiller önce basit çoğunluğa göre seçilirken daha sonra mutlak çoğunluk sistemine göre seçilme usulü uygulanmıştır. Bu sistem demokrasiye pek uygun olmayıp halkın seçimlerde tam olarak söz sahibi olmasına engel teşkil etmekteydi. 1946'ya kadar halkın iradesi ancak dolaylı olarak uygulanmaktaydı. Demokratikleşme yolunda iktidar tarafından atılan adımlar resmiyet kazanmıştı. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, meclis açılış konuşmasında demokrasinin gelişmesine engel olan yasaların değiştirileceğini ifade etmiş, yapılacak seçimlerin tek dereceli olmasını istediklerini açıklamıştır[449].

TBMM'de 5 Haziran 1946'da çıkarılan Kanun ile seçimlerin tek dereceli olarak yapılması, seçim kurullarında atanmış kişiler yerine belediye meclisi üyelerinden oluşan kişilerin olması kabul edildi[450]. 14 Haziran'da yedinci yasama döneminin son toplantısı yapılarak 5 Ağustos 1946'ya kadar meclis çalışmalarına ara verilmesi kararı alınmıştır. Alınan bu karar sonucunca Türkiye ilk defa yapacağı tek dereceli ve çok partili seçim sürecine girmiştir[451]. 10 Haziran 1946'da yapılacak seçimlerin Ekim 1947 yerine 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılması kararı alındı. Genel seçimlerin bir sene öne alınmasının nedeni bazı hesaplara dayanmaktaydı[452]. Bir sene erken yapılacak seçimler hem CHP'nin iktidarda kalmasını sağlayabilir hem de örgütlenemeden seçimlere gireceklerinden dolayı muhalefetin iktidarı alması zorlaşacaktı[453].

---

[449] Pervin Demirci, "1946 ve 1950 Seçimleri: Siyaset, Bürokrasi, Propaganda ve Demokrasiye Geçiş Eğilimleri", *ÇKÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi /Journal of the Facultyof Letters* Cilt.IX, Sayı 1, Çankırı 2021, s.123.

[450] Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi- VIII Dönem (1946-1950),* C.I, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2012, s.1-2.

[451] İdem, a.g.e., s.210.

[452] Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Türkçesi: Yavuz Alogan, Sarmal Yayınevi, İstanbul 1995, s.152.

[453] Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s.242.

Halk Partisi'nin seçimleri bir yıl erkene alması ile ilgili olarak DP, 13 Mayıs 1946 tarihinde bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiriyle "Milli iradenin gereği gibi tecellisini engelleyen hükümler kaldırılmadan seçimlere gidilmiş olması, seçimlerin öne alınması ile güdülen maksadın partilerin teşkilatlanması için kısa bir zaman dahi bırakılmaması, yazı, söz, toplanma ve cemiyet kurma gibi vatandaşın siyasi hakları yeteri kadar teminat altına alınmadan, rey ve seçim serbestisinden bahsetmenin zor olacağı, cumhurbaşkanının CHP Genel Başkanı olması yüzünden tarafsız davranamayacağı, bu nedenle cumhurbaşkanlığı ile CHP Genel Başkanlığı'nın ayrılması gerektiği" kamuoyuna duyurulmuştur[454].

Demokrat Parti, 7 Ekim 1947 tarihinde yapılması gereken seçimlerin bir sene öne çekilmesi sebebiyle ülke genelinde teşkilatlanmasını tam olarak tamamlayamamıştır. Aynı zamanda 5 Haziran 1946 tarihinde yürürlüğe giren seçim kanunundaki açık oy gizli sayım uygulaması, seçimin yargı denetiminden yoksun olması ve liste usulü çoğunluk sistemi gibi uygulamalarından dolayı Demokrat Parti yönetimi seçimlere katılmaya pek istekli değillerdi. Cumhurbaşkanı İnönü'nün verdiği bir mülakatta, seçimlere katılmak istemeyen partilerin dış dünyaya karşı ülkenin imajını zayıflatan bir durumu ortaya çıkarmalarına izin vermeyeceğini belirten yarı tehditkâr konuşması, Demokrat Parti'yi yapılacak seçimlere katılmak zorunda bırakmıştır. Demokrat Parti'nin seçimlere girmemesi halinde parti yöneticilerinin vatana ihanetle suçlanıp aynı zamanda partinin kapatılması riski ile karşı karşıya kalınmıştır[455].

Demokrat Parti merkez teşkilatı, 16 Haziran'da il teşkilatları ile bir toplantı yapmış ve il yöneticilerinin isteği üzerine yapılacak seçimlere katılma kararı almıştır. 1946 yılında yapılan seçimlerine Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Liberal Demokrat Parti, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi, Milli Kalkınma Partisi ve Yalnız Vatan İçin Partisi katıldı. Ancak bu partilerden sadece Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti vekil çıkarabildi. Seçimler esnasında partiler, yaptıkları propagandalarda farklı konular üzerinde durdular. CHP en çok demokratikleşme yolunda attıkları adımlar ve savaş sırasında güttükleri dış politikanın ülkeye getirdiği yararlar üzerinde durdu. DP ise demokrasi, özgürlük ve geçim sıkıntısına vurgu yaptı. Seçimler öncesi yapılan tahminler CHP'nin seçimi büyük farkla alacağı yönündeydi. Bu sonuca DP'nin

[454] Demirci, a.g.m., s.124.
[455] İdem, a.g.e., s.210.

teşkilatlanmasını henüz tamamlayamamış olması, yeterince aday gösterememesi, yeni bir parti olması ve daha da önemlisi CHP'nin devletin gücünü elinde bulundurması gibi nedenlerle varılıyordu[456].

1946 yılında 21 Temmuz Pazar günü seçimler yapılmıştır. Seçim günü çıkarılan gazeteler, yaptıkları haberlerde hem günün önemini hem de seçimlere olan bakış açılarını yansıtmışlardır. Seçim günü, genel olarak sakin geçmiş fakat sonuçlar gelmeye başladıktan sonra seçim sonuçları üzerine tepkiler gelmeye başlamıştır. Türkiye genelinde altı siyasi partinin katılımıyla gerçekleşen seçimlerde 465 milletvekilinin 397 tanesini CHP, 61 tanesini DP, 7 tanesini ise bağımsız milletvekilleri kazanmıştır[457]. Seçimlere katılan 3 milletvekili iki seçim çevresinden seçilmiştir. Bu nedenle TBMM'nin açılışı 462 milletvekili ile gerçekleşmiştir. Meclis'in açılışından sonra ise farklı sebeplere bağlı olarak bu sayı daha da azalmıştır[458].

Meclisin açılmasından sonra CHP'nin halka baskı yaptığı, DP'nin oylarının sayılmadığı ve sahte seçim tutanakları hazırlanarak seçim sonuçlarında usulsüzlük yapıldığına dair sayısız itiraz dilekçesi gönderilmiş, 36 ildeki seçim sonuçlarının tamamına, 27 milletvekilinin de seçim mazbatalarına itiraz edilmiştir. Yapılan itirazlar üzerine bir komisyon kurulmuş fakat itirazların hiçbirisi kabul edilmemiştir. VIII. Dönem TBMM, meclisin en yaşlı üyesi CHP Seyhan Milletvekili Ali Münif Yeğenağa'nın açılış konuşmasıyla çalışmalarına başlamıştır[459]. Milletvekillerinin yemin töreninden sonra meclis başkanlığı seçimlerine geçilmiş ve CHP İstanbul Milletvekili Kazım Karabekir'i aday gösterirken, DP ise Sinop milletvekili Yusuf Kemal Tengirşek'i aday göstermiştir. Yapılan seçimlerde CHP adayı Kazım Karabekir 379 oy alarak meclis başkanı seçilmiştir. Meclis Başkanlık Divanı'nın oluşturulmasından sonra cumhurbaşkanlığı seçimine gidilmiştir[460]. Cumhurbaşkanlığı için Cumhuriyet Halk Partisi, İsmet İnönü'yü aday gösterirken, Demokrat Parti ise Fevzi Çakmak'ı aday göstermiştir. Oylama sonucu İsmet İnönü 338, Fevzi Çakmak ise 59 oy almış ve İsmet İnönü 4. sefer cumhurbaşkanı olmuştur[461].

---

[456] Çufalı, a.g.e., s. 1-2.
[457] Karpat, a.g.e., s. 250-251; Ahmad, a.g.e., s.153.
[458] Osman Akandere, "1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 26, S.76, 2010, s.9.
[459] İdem, a.g.e., s.211-212; Akadere, a.g.m., s.17-18.
[460] Akadere, a.g.m., s.16.
[461] Çufalı, a.g.e., s.3.

Meclisin açıldığı gün Saraçoğlu hükümeti istifa etti. 2 gün sonra da Recep Peker'in kurduğu hükümet Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından onaylandı. Başbakan Recep Peker, hükümetin programını 14 Ağustos'ta mecliste okudu. Yeni Hükümetin programından özgürlüklerin arttırılacağı ve demokratik adımların atılmasına devam edileceği anlaşılıyordu. Peker Hükümeti yapılan oylamada 53 ret oyuna karşı 378 güvenoyu alarak görevine başladı[462].

2-VIII.DÖNEM MECLİS ARİTMETİĞİ

VIII. yasama döneminde meclisteki milletvekillerinin 36 tanesi vefat, istifa gibi nedenlerden dolayı dönemi tamamlayamamıştır. Bu vekillerin yerine yapılan ara seçimler ile yeni kişilerin seçilmesi üzerine dönem boyunca mecliste toplam 501 milletvekili görev yapmıştır[463].

VIII. yasama döneminde milletvekillerinin eğitimlerine baktığımızda; 6 kişi ilkokul, 35 kişi ortaokul, 48 kişi lise, 12 kişi medrese ve 315 kişi üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Milletvekillerinin bildikleri yabancı diller ise 258 kişi Fransızca, 44 kişi İngilizce, 78 kişi Almanca ve 17 kişinin de Arapça bildiği tespit edilmiştir. Bu dönemdeki milletvekillerinin 156 tanesi bir yabancı dil bilmezlerken, 184 tanesi 1, 89 tanesi 2 ve 30 tanesi de 3 yabancı dil bilmektedir[464].

VIII. yasama döneminde milletvekillerinin mesleklerine göre dağılımına bakıldığında 87 kişi avukat, 59 kişi eğitimci, 55 kişi asker, 20 kişi maliyeci, 46 kişi idareci, 32 kişi tüccar, 57 kişi çiftçi, 8 kişi gazeteci, 15 kişi belediyeci, 49 kişi sağlıkçı, 2 kişi ilahiyatçı, 1 kişi mühendis, 1 kişi sanatçı, 17 kişi de diğer meslek grubuna mensup oldukları görülmüştür. Vekillerden 2 kişi 30, 50 kişi 31-40 yaş aralığında, 131 kişi 41-50 yaş aralığında, 159 kişi 51-60 yaş aralığında ve 117 kişi de 60 yaş üzeriydiler[465]. Meclisteki milletvekillerinden sadece dokuz tanesi kadın milletvekiliydi[466].

3-VIII. TBMM'DEKİ ANTALYA MİLLETVEKİLLERİ

1946'da Antalya vilayetinin Merkez, Manavgat, Alanya, Kaş, Akseki, Elmalı, Gündoğmuş, Korkuteli, Finike ve Serik ilçeleri bulunmaktaydı. Antalya vilayetinin

---

462 Çufalı, a.g.e., s.4.
463 Çufalı, *a.g.e.*,s. 21-22.
464 İdem, *a.g.e.*, s.212.
465 İdem, *a.g.e.*, s.213.
466 Çufalı, a.g.e., s.55.

1945'deki nüfusu 278.178'dir[467]. Antalya merkez sonraki nüfusu en çok olan ilçeleri Alanya, Korkuteli ve Akseki'dir.

21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan seçimde Cumhuriyet Halk Partisi Antalya'dan 7 vekil çıkarmıştır. Bu vekiller Nurullah Esat Sümer, Tayfur Sökmen, Mehmet Rasih Kaplan, Numan Aksoy, Galip Kahraman, Niyazi Aksu, Mustafa Korkut Elmalıoğlu'dur[468]. 13 Eylül 1944-6 Ağustos 1946 arasında, Şükrü Saraçoğlu hükümetinde Maliye Bakanlığına Antalya Milletvekili Nurullah Esat Sümer getirilmiştir.

Seçim kararının alındığı dönemde Demokrat Parti sadece 34 şehirde teşkilatlanmasını tamamlayabilmişti. Demokrat Parti'nin Antalya teşkilatı seçimlerden çok kısa bir süre önce kurulabilmişti. 1946 yılında yapılan seçimlerde Demokrat Parti Antalya'dan milletvekili seçimleri için aday çıkarmamıştır. Antalya'da seçimleri CHP'nin kazanması üzerine seçilen milletvekillerinden Mehmet Rasih Kaplan, Galip Kahraman ve Mustafa Korkut Elmalıoğlu'nun da aralarında bulunduğu parti mensupları için Karaalioğlu Parkı'ndaki pergolada CHP tarafından büyük bir ziyafet verilir. Yapılan bu ziyafete Korkuteli, Serik, Finike, Elmalı, kaymakamları ile belediye mensupları da katılır. Mehmet Rasih Kaplan 31 Temmuz 1946 tarihinde İnönü Parkı'nda bir konuşma yapmış, Antalya halkına kendisini tekrar milletvekili seçtikleri için teşekkürlerini bildirmiştir. Yine bu konuşmasında 1946 yılının sonlarına doğru Konya-Antalya tren yolunun inşasına başlanacağını beklediğini, bir çuval fabrikası ile bir şeker fabrikasının da Antalya'da kurulmasının temini için ilgili bakanlıklarla temasa geçeceğini söyleyerek yapacağı çalışmalar hakkında bilgi verir[469].

Tablo 13: VIII. Dönem TBMM'deki Antalya Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleriyle İlgili Veriler[470]

VIII. Dönem Antalya Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri			
Mehmet Rasih KAPLAN	1	28	1

[467] Güven Dinç, "*20. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya Nüfusu"*, 20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu, C.I, Yayına Hazırlayan: Mustafa Oral, Antalya 2008, s.365.
[468] *TBMM Albümü 1920–2010,* (Editörler: Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel), TBMM Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C.I (1920-1950), Ankara 2010 s.451.
[469] Sevilay Özer, "1950 ve 1954 Genel Seçimlerinde Antalya", *Gazi Akademik Bakış*, C. 15 S. 29, 2021, s.265-266.
[470] *TBMM Zabıt Cerideleri*, 1939,1943,1946.

Mehmet Numan AKSOY	-	2	-
Tayfur SÖKMEN	-	-	-
Nurullah Esat SÜMER	-	2	-
Galip KAHRAMAN	-	-	-
Niyazi AKSU	1	22	3
Mustafa KORKUTELMALIOĞLU	-	6	-
TOPLAM	**2**	**58**	**4**

1946-1950 döneminde Antalya milletvekillerinin yapmış olduğu yasama faaliyetlerinin genel tablosu yukarıdaki gibi olmuştur. Milletvekillerinden Mehmet Rasih Kaplan ve Niyazi Aksu en çok faaliyet gösteren milletvekili olmuşlardır. VIII. dönemde TBMM'deki Antalya milletvekillerinin bir önceki döneme göre daha aktif oldukları görülmektedir. Bu dönemde Antalya milletvekillerinin toplamda 2 kanun teklifi, 58 söz hakkı ve 4 soru önergesinde bulunduğunu görmekteyiz.

3.1. MEHMET RASİH KAPLAN

3.1.1. Meclis Faaliyetleri

24 Aralık 1948 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sözlü soru önergesi verdi. Antalya Milletvekili Mehmet Rasih Kaplan'ın "Fevkalâde Hallerin Haksız Olarak Mal İktisap Edenler Hakkındaki Kanunun Uygulanmasına Dair" olan sözlü sorusu Başbakanlığa gönderilmiştir[471]. Soru önergesinde "Devlet ve Hükümet, İşleri İle İlgili Vatandaşlardan Mal Beyanı İstenmesine Dair Olan 4237 Numaralı Kanunun, tatbikinden ne netice alınmıştır? Bugün tatbikine devam ediliyorsa kimlerden mal beyanı istenmiştir?" Soruları bulunmaktaydı. 29 Aralık 1948 tarihinde Kaplan'ın sözlü önergesini Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Faik Ahmet Barutçu şu şekilde yanıtlamıştır: "*Amir, memur şimdiye kadar yüz kırk üç kişi mal beyanına davet edilmiş, altmış altısı mahkemeye tevdi edilmiştir. Bunun ikisi mahkûm olmuş, yirmi biri beraat*

[471] *TBMM, TD.*, D. 8, C.XIV, 23.B., 24-12-1948, s.266.

etmiştir. Diğer kırk üç kişinin muhakemesi devam etmektedir."[472] Soru önergesinin yanıtlanmasından sonra söz alan Kaplan[473]:

> "Devlet hizmetinde, Mecliste 30 sene çalışmış bir kişi olarak İstanbul'da çıkan iki gazete benim, apartmanlarımdan, limon ve portakal bahçelerimden bahsedildiği için Büyük Milletimize, Büyük Millet Meclisinin huzurunda mal beyanı yapacağım. Arkadaşlar; ben Antalya'nın Akseki İlçesinde doğdum. Orada babamdan kalma bir evim var, bir kardeşimle ortağım. 30 dönüm kadar da bir toprağım var. Antalya'da da bir arsam vardır. Milletvekilliğim sırasında ne Akseki'deki babamdan kalan evimi tamire imkân buldum, ne de Antalya'da arsamın üzerine, bütün hemşerilerimin ısrarına rağmen, bir ev yapabildim. Arkadaşlar, benim apartmanlarımdan, Antalya'daki limon, portakal bahçelerinden bahsetmek bir iftiradır, hakikat değildir. Arkadaşlar sırf Türk Milletine karşı beni lekelemek için ortaya atılmış bir sözdür. Ben milletin huzurunda nem var, nem yoksa haber verdim, ifade ettim. Başka bir şey bilen varsa söylesin."

diyerek mal varlığı hakkındaki söylentilere sert tepki vermiştir.

27 Kasım 1946 tarihinde Genel Müfettişlik Teşkiline Dair Olan 1164 Sayılı Kanununa Ek Kanun Hakkında 2/15 sayılı teklif vermiştir. Bu teklifi İçişleri ve Bütçe Komisyonlarına havale edilmiştir[474]. Ancak 22 Aralık 1947 tarihindeki 20.birleşimde 2/15 sayılı kanun teklifinin geri verilmesi için önerge vermiştir. Bu önergenin üzerine meclis başkanı kanun teklifinin kendisine geri verildiğini beyan etmiştir[475].

14 Ağustos 1946 tarihinde *Recep Peker Hükümeti'nin Programı* görüşülürken söz alan Mehmet Rasih Kaplan; hükümete başarılar dileyerek beyanname üzerinde bazı dileklerde bulunmuştur. Kaplan, daha önce Antalya'ya yapılması kararlaştırılan çuval fabrikasının bu yıl yapılmasını Ekonomi Bakanı'ndan rica etmiştir. En iyi şeker kamışının Antalya'da yetiştirildiğini bu yüzden Antalya'ya bir şeker fabrikasının kurulması gerektiğini, Afyon- Antalya demiryolunun bir an önce bitirilmesini dile

[472] *TBMM, TD.*, D. 8, C.XIV, 25.B., 29-12-1948, s.353.
[473] *TBMM, TD.*, D. 8, C.XIV, 25.B., 29-12-1948, s.353-355.
[474] *TBMM, TD.*, D. 8, C. II, 9.B., 27-11-1946, s.126.
[475] *TBMM, TD.*, D. 8, C.VIII, 20.B., 22-12-1947, s.112-113.

getirmiştir[476]. Yapılan güven oylamasında 378 milletvekilinin kabul oyunu alan Recep Peker, hükümeti kurmuştur[477].

18 Aralık 1946 tarihinde *Büyük Millet Meclisi 1947 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alarak inşaatı uzun yıllar süren yeni meclis binasının bir an önce bitirilmesini rica etmiş ve meclis binasına şimdiye kadar ne kadar harcandığını sormuştur.[478] Kaplan'ın bu sorusuna Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç, meclis binasına şimdiye kadar 15276000 TL harcandığını, inşaatın bitirilmesi için 20 milyon liraya daha ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Büyük Millet Meclisi 1947 yılı bütçesi aynı gün cetveller halinde kabul edilmiştir[479].

25 Aralık 1946 tarihinde *Bayındırlık Bakanlığı 1947 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz almıştır. Muhalefetin hükümetin bayındırlık işlerinde bir şey yapmadığını söylemesi üzerine Mehmet Rasih Kaplan, Bayındırlık Bakanı Cevdet Kerim İncedayı'dan bütçe konuşmasında hükümetin yaptığı işleri daha ayrıntılı bir şekilde aktarmasını isteyerek şu sözleri sarf etmiştir[480]: "1938 senesinden beri bir şey yapmadınız diyorlar. İki bin beş yüz kilometrelik yolu birkaç ay içinde yaptığımızı iddia ettiniz. Onlara tekrar duyurmak lâzımdır." Aynı gün Bayındırlık Bakanlığı 1947 yılı Bütçesi mecliste oylanarak cetveller halinde kabul edilmiştir[481].

30 Aralık 1946 tarihinde *Vakıflar Genel Müdürlüğü 1947 Yılı Bütçesi* görüşülürken Kocaeli Milletvekili Sedat Pek, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün çalışmalarını eleştirince söz alarak konuyla ilgili görüşlerini aktarmıştır. Mehmet Rasih Kaplan, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilgili eleştirilerin tümüne katılmadığını söyleyerek şunları söylemiştir[482]:

> "Arkadaşlar, elimizdeki abidatın vakıf ayınları, eğer tetkik buyurursanız görürsünüz ki, o muazzam âbidelerin kâmil idaresi için konulan varidat getirecek olan vakıfların çoğu İmparatorluğun dağılması üzerine, maalesef bugün elimizden çıkan yerlerde kalmıştır. Vakıflar İdaresi bakamıyor, yetişemiyor diyoruz. Ama varidatın çoğu elimizden gitmiştir. Bir kısmı

[476] *TBMM, TD.*, D. 8, C. I, 3.B., 14-08-1946, s.53-54.
[477] *TBMM, TD.*, D. 8, C. I, 3.B., 14-08-1946, s.70-74.
[478] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 18.B., 18-12-1946, s.44.
[479] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 18.B., 18-12-1946, s.44-46.
[480] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 23.B., 25-12-1946, s.517.
[481] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 23.B., 25-12-1946, s.519-520.
[482] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 27.B., 30-12-1946, s.815-816.

arkadaşlar, Mısır'da, Suriye'de kalmıştır. Irak'ta kalmıştır, hatta, uzak yerlerde, Kırım'da şurada burada kılmıştır. Onun için bugün Vakıflar İdaresi, mevcut âbidatı idame edebilmek için, arkadaşımızın, idare kendisine ait olan işlerle uğraşmıyor, dediği kısım üzerinde çalışarak yeniden varidat temini ile uğraşmaktadır."

Kaplan, abidelerde görevli hademeihayratın maaşının düşük olduğu ve bunun arttırılması gerektiğini ifade etmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü 1947 yılı bütçesi 4994 numarasıyla 30 Aralık 1946 yılında kabul edilmiş, 6 Ocak 1947 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[483]:

28 Mayıs 1947 tarihinde *Altı İlde İlan Edilmiş Olan Sıkıyönetimin Altı Ay Daha Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi* sebebiyle söz almıştır. Türkiye'nin altı ilinde 1940'dan bu yana uygulanan ve en son 1507 sayılı kararla 23 Haziran 1947'ye kadar uzatılmış olan sıkıyönetimin, ilanını ve sonraki uzatmaları gerektiren nedenler devam ettiğinden, bitim tarihinden başlayarak altı ay daha uzatılması bir Başbakanlık Tezkeresi ile mecliste gündeme getirildi. Söz alan muhalefet milletvekilleri içinde bulunulan durumda sıkıyönetim uygulamasının devamını gerektirecek herhangi bir sebebin olmadığını ve bu uygulamanın yarar yerine zarar getirdiğini, halkın hürriyetini sınırlandırdığını, bu yüzden teklifin reddedilmesini veya hükümet tarafından geri çekilmesini istediler**.** Bu durum sonucunda mecliste sert tartışmalar olmuştur[484]. Söz alan Mehmet Rasih Kaplan: Sıkıyönetimin uzatılma nedenlerinin bugün Türkiye'nin her tarafındaki vatandaşların bildiğini, sıkıyönetimin olmadığı Yunanistan'ın imrenilecek bir durumda olmadığını, Amerika'nın bile Türkiye'nin tehdit altında olduğunu bildiğini, yakın zamanda İçişleri Bakanının açıkladığı ve sıkıyönetimin bulduğu (komünist faaliyetlerle ilgili) İstanbul-Ankara arasında yapılan yazışmaların tehdidin nerede olduğunu gösterdiğini söyleyerek mevcut durumun sıkıyönetimin devamını gerekli kıldığını dile getirmiştir[485]. Daha sonra hükümetin teklif ettiği şekliyle; İstanbul, Tekirdağ, Edirne, Çanakkale, Kırklareli, Kocaeli illerinde 23 Kasım 1940'de ilan edilmiş ve en son 1507 sayılı kararla 23 Haziran 1947 tarihine kadar

[483] Vakıflar Genel Müdürlüğü 1947 Yılı Bütçe Kanunu, *Resmî Gazete* 6498 (06-01-1947), Kanun No. 4994.
[484] Alaaddin Uca, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Altı Vilayetinde İlan Edilen Örfi İdare ve Buna Karşı Mecliste Gösterilen Demokratik Tepki", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 40, Erzurum 2009, s.382-384.
[485] Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. Dönem,* C.I, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012, s. 471.

uzatılmış olan sıkıyönetimin bitim tarihinden başlayarak altı ay daha uzatılması talebi mecliste oylanmış ve kabul edilmiştir[486].

28 Kasım 1947 tarihinde Mehmet Rasih Kaplan, *Çukurova Harasına Ait Toprakların Üçdut Köyü'ne Verilmesini İsteyen Bu Köy İhtiyar Heyetinin Dilekçesi Hakkında Dilekçe Komisyonunun Raporu* sebebiyle Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu'nun "Raporun Tarım Komisyonu'nda incelenmesinin halkın ve köylülerin durumu bakımından, faydalı olacağını" bildiren önergesine destek vermiştir. Yapılan oylama ile önerge Tarım Komisyonu'na havale edilmiştir[487].

22 Aralık 1947 tarihinde, *1757 Sayılı Kanun'a Ek (Milletvekilleri Ödenekleri Hakkında) Kanun* görüşülürken milletvekillerinin tahsisat ve yolluklarının artırılması maksadını güden Kanun tasarılarının kabulünün yersiz ve sırasız olacağını söyleyen Kocaeli Milletvekili İsmail Rüştü Aksal'a cevap vermiştir. İsmail Rüştü Aksal'ın sözlerini eleştiren Rasih Kaplan onu meclis aleyhine konuşmakla suçlamıştır[488]. Bu Kanun 5142 numarası ile 22 Aralık 1947 tarihinde mecliste kabul edilmiş, 27-12-1947 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[489].

14 Ocak 1949 tarihinde *Yayla ve Meralar Hakkında Kanun Teklifinin Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Olan Kanun* tasarısı birlikte görüşülmesine Mütedair Geçici Komisyon raporu münasebetiyle söz alarak mera ve yayla işlerinin her vilâyette ayrı ayrı önem arz ettiğini, mera ve yayla işlerine önem verilerek her vilayetin özel durumunu göz önüne alınarak kapsamlı bir kanun geliştirilmesini ifade etmiştir[490]. Tasarı aynı gün gözden geçirilmek üzere İçişleri Komisyonu'na havale edilmiştir.

18 Mayıs 1949 tarihinde *Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu* üçüncü maddesinde geçen "Yönetim kurulunda bir başkan ile 9 üye bulunur." ibaresi ile ilgili Rasih Kaplan komisyona "Bu üyeler emeklilerden de olabilecek mi?" sorusunu yöneltmiştir. Geçici Komisyon Sözcüsü Kayseri Milletvekili Sait Azmi Feyzioğlu,

[486] *TBMM, TD.*, D. 8, C. V, 65.B., 28-05-1947, s.256.
[487] *TBMM, TD.*, D. 8, C.VII, 12.B., 28-11-1947, s.231-232.
[488] *TBMM, TD.*, D. 8, C.VIII, 20.B., 22-12-1947, s.164.
[489] 1757 Sayılı Kanuna Ek Kanun, *Resmî Gazete* 6791 (27-12-1947), Kanun No. 5142.
[490] *TBMM, TD.*, D. 8, C.XV, 32.B., 14-01-1949, s.118.

üyelerden iki tanesinin emeklilerden oluşacağını söylemiştir. Bu cevap üzerine Kaplan [491]:

> "Emekliler iş kabiliyetini bitirmiş emekli olmuştur, burada üye olabilecekler midir? Bu sandığın kuruluşunda çok dikkatli davranmamız lâzımdır. Bu sandık bu kurul ile idare edilecektir. Onun için emeklilerin buraya getirilmesinin biraz düşünülmesi lâzımdır."

Diyerek kanunun bu maddesini eleştirmiştir. Bu kanun 5434 numarası ile 8 Haziran 1949 tarihinde kabul edilmiş ve 17 Haziran 1949 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[492].

3 Haziran 1949 tarihinde *Devlet Üretme ve Yetiştirme Çiftlikleri Kanunu* hakkında söz almıştır. Kurulacak müesseselerin Tarım Bakanlığına değil İktisadi Devlet Teşebbüslerine bağlanmasını eleştiren Kaplan şu sözleri sarf etmiştir[493]:

> "Tarım Bakanlığı vazifesi itibariyle, arkadaşımızın izah buyurduğu gibi, Türk Milletinin %85 inin bütün hayat sahaları üzerinde çalışan bir bakanlıktır. Arkadaşlar, maalesef diyeceğim, İktisadi Devlet Teşekkülleri'ne bu vazifeyi vermekle, Tarım Bakanlığı bu vazifeyi üzerinden, havale ile, ciro ile atmak istiyor. Arkadaşlar, yeterlik kâfi değildir. İktisadi Devlet Teşekküllerine, memleketin bu mühim işini veremeyiz. Köylerimizin nüfusunun %85'ini teşkil eden aziz vatandaşlarımız Tarım Bakanlığını yanında görmek istiyor. Onun için kuracağımız müesseseler doğrudan doğruya Tarım Bakanlığının emrinde olmalıdır. Mesele iyice tenevvür etmelidir, Tarım Komisyonu bu noktadan vazgeçmelidir."

Bu kanun 5433 numarasıyla 7 Haziran 1949 yılında kabul edildi ve 13 Haziran 1949 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı[494]:

10 Haziran 1949 tarihinde *Türk Ceza Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun* münasebetiyle söz almıştır. Rasih Kaplan, kanunun 264. maddesini eleştirerek şehirler haricinde silah bulundurmanın yasak olmamasını

[491] *TBMM, TD.*, D. 8, C.XIX, 88.B., 18-05-1949, s.535.
[492] Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, *Resmî Gazete* 7235 (17-06-1949), Kanun No. 5434.
[493] *TBMM, TD.*, D. 8, C.XX, 100.B., 03-06-1949, s.250.
[494] Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Görev ve Kuruluş Kanunu, *Resmî Gazete* 7231 (13-06-1949), Kanun No. 5433.

isteyerek maddeden bu ibarenin çıkarılmasını istemiştir. Kaplan'ın bu sözlerine Adalet Bakanı Fuat Sirmen[495]:

> "Eğer Rasih Kaplan'ın teklifi kabul edilir veya düşündüğü gibi bir şey yapılırsa, bugünkü mevcut kanunumuzdan da geriye gitmek olur ve bütün vatandaşların şehir ve kasaba dışında memnu olsun olmasın silahla dolaşmasını istemektir ki, bir medeni topluluğa yakışmayacak bir hal olduğu kanaatindeyim. Bunları dağda, bayırda kullanmaya zarureti varsa mevzuatımızın emrettiği şekilde ruhsatını alacak, bu zaruretini idare âmirine söyleyecek, ondan sonra bulunduracak ve taşıyacaktır."

şeklinde cevap vermiştir. Rasih Kaplan, bakanın bu cevabını yeterli görmeyerek kanun maddesinin değiştirilmesi ile ilgili önerge vermiş ama meclisteki oylama ile önergesi reddedilmiştir[496]: Bu Kanun 5435 numarası ile 10 Haziran 1949 tarihinde kabul edilmiş, 16 Haziran 1949 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[497].

3.2. GALİP KAHRAMAN

3.2.1. Meclis Çalışmaları

Galip Kahraman'ın TBMM Sekizinci Dönemi Meclis faaliyetlerinde hiçbir takrir, teklif veya konuşması bulunamamıştır.

3.3. MEHMET NİYAZİ AKSU

3.3.1. Hayatı

1893 yılında Elmalı'da doğdu. Baba adı Recep, anne adı Ayşe'dir. İlk ve rüştiye tahsilini Elmalı'da yaptı. Konya İdadisinin 8. sınıfından İstanbul Muallim Mektebine imtihanla girdi. Buradan 1916'da mezun oldu. Antalya Mektebi Tabiiye Muallimliği'ne tayin edildi. Bir yıl çalıştıktan sonra 1917'de Antalya vilayeti hesabına berayı tetkik ve tetabbu (inceleme ve denetleme) görevi için Almanya'ya gönderildi[498].

Almanya'da Freiburg Üniversitesine yazıldı. 4 sömestr tahsilden sonra 1921'de tahsisatı kesilerek geri çağrıldı. Bu tarihten itibaren mecburi hizmetini yapmak üzere

---

[495] *TBMM, TD.*, D. 8, C.XX, 106.B., 10-06-1949, s.701.
[496] *TBMM, TD.*, D. 8, C.XX, 106.B., 10-06-1949, s.702.
[497] Türk Ceza Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 7234 (16-06-1949), Kanun No. 5435.
[498] Mehmet Niyazi Aksu, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, VIII. Dönem, TBMM Arşivi, No: 1349.

1924 yılına kadar İlk Tedrisat Müfettişliği'nde çalıştı. 1924'te istifa ederek ticarete yöneldi, fakat işleri iyi gitmedi. Ticarethaneyi kardeşine devredince tekrar müfettişliğe çağrıldı. 1928 yılında istifa ederek Ankara'ya geldi. İlk önce açık yer bulunmadığından Kutlu Düğün Köy Mektebine tayin edildi. 3 ay sonra Ankara Merkez İlk Tedrisat Müfettişliği'ne, 1930'da buradan istifa ederek Maraş Lisesi Tabiiye hocalığına, aynı yıl naklen Maarif Vekâleti Yüksek Tedrisat Mümeyyizliği'ne ve ek olarak Gazi Terbiye Enstitüsü Tedris Usulü Tatbikatı Muallimliği'ne tayin edildi[499].1933 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekan Kâtipliği'ne, 1938 yılında yine İstanbul Üniversitesi Tedris İşleri Müdürlüğü'ne tayin edildi. Yüksek tahsilini Edebiyat Fakültesi Felsefe dalında tamamladı. 1946 yılında CHP listesinden Antalya milletvekilliğine seçildi.[500]

12 Ağustos 1946'da TBMM Bayındırlık Komisyonu azalığına seçildi. 1950 seçimlerinden sonra maden işletmeciliği ve ihracatçılığıyla uğraştı. Almanca ve Fransızca bilen, Fatma Türkan Hanım'la 1937 yılında evlenen ve dört çocuğu olan Aksu, 1965 yılında İstanbul'da Amerikan Hastanesinde vefat etti. Cenazesi 14 Eylül günü Zincirlikuyu Aile Kabristanı'na defnedildi[501].

Eserleri:

1. Hesap Alfabesi, İstanbul: Türk Kitapçılığı, 1935-1936.

2. Hayat Alfabesi, İstanbul: Türk Kitapçılığı, 1935-1936.

3. Gotthard Jaeschke, (Çev. N. Aksu), Türk İnkılâbı Tarihi Kronolojisi (2 Cilt), İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1939, 1941.

3.3.2. Meclis Çalışmaları

28 Kasım 1947 tarihinde Antalya,Manavgat ve Serik ilçelerinin sulama işleri ve Burdur- Antalya tren hattının geriye bırakılması sebebi ile pamuk ve susam istihsali hakkında Bayındırlık, Ekonomi ve Tarım Bakanlıklarına sözlü soru önergesi vermiştir. Önerge aynı gün Bayındırlık, Ekonomi ve Tarım Bakanlıklarına gönderilmiştir[502]. Soru önergesinde Antalya'nın Manavgat kazası civarının sulanması için evvelce bir keşif

[499] Mustafa Çufalı, Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem 1946-1950, TBMM Vakfı Yayınları No.146, C.3, Ankara 2012, s.156.
[500] *TBMM Albümü 1920–2010*, s.451.
[501] Çufalı, *a.g.e.*, s.157.
[502] *TBMM, TD.*, D. 8, C. VII, 12.B., 28-11-1947, s.220.

yapılmasına, eksiltmeye de koyulmasına rağmen neden çalışmalara başlanmadığını, susuzluktan dolayı ekim yapılamayan Serik'teki araziler için sulama etüdünün yapılıp yapılmadığını, 15 yıldan beri yapılamayan Burdur-Antalya tren hattının neden geri bırakıldığını, Antalya'nın pamuk ve susam istihsali hakkında sorular bulunmaktaydı[503]. Aksu'nun soru önergesini cevaplayan Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan[504]:

1- Manavgat'ın sulama işinin yüksek maliyetten dolayı ihale edilemediğini, önceliklerinin devam eden sulama işlerini bitirmek olduğunu, bu işleri tamamladıktan sonra Manavgat'ın sulama işinin yapılacağını,

2- Yapılan keşifler sonucunda Serik ilçesindeki sulama işinin maliyetinin çok yüksek olacağından dolayı daha sonra ele alınacağını,

3- Afyon-Antalya tren hattının Burdur'a kadar olan kısmının yapıldığını, kalan 180 kilometrelik kısmı için ödenek gelmesi ile yapımının tamamlanacağını ifade etmiştir.

Ekonomi Bakanı Cavit Ekin ise Antalya'da her sene 1000 tona yakın pamuk yetiştiğini yapılacak çalışmalar ile 5-6 bin ton pamuk yetiştirileceğini, oluşacak şartlara göre Antalya'da pamuklu dokuma tesisinin yapılabileceğini, fiyatların seviyesini koruduğu müddetçe susam ziraatının artacağını söylemiştir. Tarım Bakanı Tahsin Coşkan ise Manavgat ve Serik ilçelerinin su meselesinin Bayındırlık Bakanlığının görev sahasında olduğunu, pamuk çiftçilerinin yaşadığı kredi problemlerini Ticaret Bakanlığının çözmesi gerektiğini dile getirdi[505]. Soru önergesinin cevaplanmasından sonra söz alan Mehmet Niyazi Aksu[506]:

> "Manavgat arazisi sulanacak olursa yüz bin dönümlük pamuk mahsulünün memlekete ne kadar mühim bir servet getireceği kolayca anlaşılır. 35 kilometre uzunluğundaki bu su yolu 150 bin dönüm araziyi sulayacaktır. Bunu takip eden Serik kazası da hesaba konursa 10 milyon lira masrafla bu geniş arazi istihsal sahamız içine alınacaktır. Bunu çok görmeyeceğinizi ümit ederim. Ekonomi Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ile; Tarım Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı ile el ele verip çalışırlar ve Antalya- Manavgat- Serik mıntıkasını ihya ederlerse senede 50 milyon liralık bir gelir temin edeceklerine şüphe yok.

[503] *TBMM, TD.*, D. 8, C. VIII, 19.B., 28-11-1947, s.78.
[504] *TBMM, TD.*, D. 8, C. VIII, 19.B., 28-11-1947, s.78-79.
[505] *TBMM, TD.*, D. 8, C. VIII, 19.B., 28-11-1947, s.79-80.
[506] *TBMM, TD.*, D. 8, C. VIII, 19.B., 28-11-1947, s.80-81.

> Burdur'a kadar gelip orada saplanan trenin bugünkü zararının ancak Antalya'ya inmesiyle telâfi edileceğine inanıyorum. Aksi halde kamyonlar, makineler Afyon'dan işleyecek; Burdur- Isparta tren yolu işlemez bir halde kalacaktır. Makineler çoğaldıkça, otobüsler çoğaldıkça doğrudan doğruya Afyon- Antalya harekete geçecek ve Afyon-Burdur şimendifer yolunun iktisadi hiçbir kıymeti kalmayacak ve memlekete yük olacaktır. Onun için bu hattı ya uzatmak yahut da kaldırmak icap edecektir. Sayın Bayındırlık Bakanı'nın dikkat nazarını bu konuya çekmek isterim. Önergeme cevap vermek lütfunda bulunan Sayın Bayındırlık, Ekonomi ve Tarım Bakanlarımıza çok teşekkürler ederim."

31 Ocak 1949 tarihinde *Antalya İlinde yetiştirilen pamuk mahsulü hakkında* Ticaret ve Ekonomi Bakanı'nın cevaplaması için Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sözlü soru önergesi vermiştir.[507] Soru önergesinde Aksu şu soruları sormuştu: Antalya'da 1938 yılından itibaren, her yıl kaç kilogram pamuk yetiştiriyor? Bu pamuklar nerelere gönderiliyor? Bu pamukların gönderildiği fabrikalarda iplik haline getirilmesi için kaç ton kömür kullanılmaktadır? Ekonomi Bakanlığı adına alınan seksen bin iğin depolarda küflenmeye başladığı iddiaları doğru mudur? Alınan iğlerin nerelere verilmesi düşünülüyor? 4 Şubat 1949 tarihinde bu sorulara Ticaret ve Ekonomi Bakanı Cemil Sait Barlas şu cevapları vermiştir[508]:

1- 1938'den itibaren yetiştirilen pamuk miktarları ile ilgili bilgi vermiş ve her sene bu miktarın arttığını,

2- Antalya'da yetişen pamukların tamamına yakını Sümerbank tarafından satın alındığını ve Ereğli Bez Fabrikasında kullanıldığını,

3- Ereğli bez fabrikasında Zonguldak ilinden getirilen yılda 670 ton kömür kullanıldığını,

4- İnşaatı bitmek üzere olan Bakırköy Bez Fabrikasına iplik makinelerinin gelmesi ile üretime başlanacağını ve depolarda küflenen iğin olamadığını,

5- Alınan iğlerin Bakırköy Bez Fabrikasına, İzmir Basma Kombinasına, Erzincan ve Denizli'de kurulacak iplik fabrikalarına gönderileceğini söylemiştir.

---

[507] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XV, 39.B., 31-01-1949, s.302.
[508] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XVI, 41.B., 04-02-1949, s.21-23.

Soru önergesine verilen cevaplardan sonra söz alan Mehmet Niyazi Aksu şu sözleri dile getirmiştir[509]:

> "Ticaret ve Ekonomi Bakanı Sayın Cemil Sait Barlas'a verdiği cevaplar dolayısıyla teşekkür ederim. Zaten, önergemde anlatmak istediği noktayı, kendileri çok iyi görmüşler ve esbabına tevessül etmişlerdir. Yani biz fabrika istemiştik. 2 bin ton pamuğu Antalya'dan alıp, ambalaj yapıp, vapura bindirip, hamala vereceksiniz, nakledeceksiniz, Ereğli'de indireceksiniz, oradan trenle sevk edeceksiniz Zonguldak'tan kok kömürü getirecek imalât yapacaksınız. Bu vaziyet karşısında imalâtın pahalı olmasına hayret etmek doğru mudur? Yani bir laf olarak, Antalya'nın bir fabrika sahibi olması için mütalâa etmiyorum. Dileğim memleketin ekonomi noktasından istihsal değerlerinin, mamul hale getirilmesi temennisinden başka bir şey değildir."

1 Nisan 1949 tarihinde Antalya Milletvekili Niyazi Aksu, *Dilekçe Komisyonunun 9 Kasım 1949 tarihli Haftalık Karar Cetvelinde 1751 sayılı Kararın Kamutayda görüşülmesine dair* önerge vermiş ve bu önerge Dilekçe Komisyonuna havale edilmiştir[510]. Ancak bu önergenin akıbeti ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

14 Mart 1950 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sözlü soru önergesi verdi. *Antalya Milletvekili Niyazi Aksu'nun, Manavgat ilçesinin Ulan Ovası'nın Sulama İşiyle Serik İlçesinin Çiftçi Alanının Sulama Etüdü ve Karagülün Kurutulması İçin Ne Düşünüldüğüne Dair Olan Sözlü Soru Önergesi*, Bayındırlık ve Tarım Bakanlıklarına gönderildi[511]. Soru önergesinde Manavgat ilçesi Ulualan Ovasının sulanması ihalesinin talibi çıkmamasından dolayı geri kalındığını ve ne zaman eksiltmeye çıkarılacağı, Serik ilçesi çiftçi alanının sulama etüdünün yaptırılmasının ne durumda olduğunu, Serik ilçesi Karagölü'nün kurutulması için ne düşünüldüğü gibi sorular bulunmaktaydı. 23 Mart 1950 tarihinde Aksu'nun soru önergesini cevaplayan Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan[512]:

---

[509] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XVI, 41.B., 04-02-1949, s.23-24.
[510] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XVIII, 63.B., 01-04-1949, s.2.
[511] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXV, 64.B., 14-03-1950, s.366.
[512] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXV, 71.B., 23-03-1950, s.787.

1-Manavgat İlçesi Ulualan Ovasının sulanması işinin 1950 programı henüz Bakanlar Kurulunca tetkik edilerek tasvip edilmediği için ne vakit eksiltmeye çıkarılacağını şimdilik arz edecek durumda olmadığını,

2-Serik ilçesi çiftçi alanının ilk etüdünün tamamlandığını,

3-Karagöl bataklığının kurutulması işinin henüz etüt edilmediğini ama kısa zamanda bu bataklığın kurutulacağını söylemiştir.

Tarım Bakanı Cavit Oral ise sulama işlerinin Bayındırlık Bakanlığının işi olduğunu, Bayındırlık Bakanlığı suyu bulduğu zaman Tarım Bakanlığı'nın da istasyon kuracağını ifade etmiştir. Mehmet Niyazi Aksu söz alarak 1950 senesi programında her iki ovanın sulanması işini yapacağından memlekete geniş bir ziraat sahası hazırlayacağından Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan'a teşekkür etmiştir[513]:

12 Nisan 1948 tarihinde *Üniversite ve Olgunluğa Dayanan Yüksek Okullardaki Yatılı Öğrenciler İçin Pansiyon Kurulması Hakkında 2/92 Sayılı Kanun* teklifi vermiştir. Bu teklif Millî Eğitim ve Bütçe Komisyonlarına havale edilmiştir[514]. Ancak 18 Nisan 1949 tarihindeki 72. birleşimde 2/92 sayılı kanun teklifinin geri verilmesi için önerge vermiştir. Bu önergenin üzerine Meclis başkanı kanun teklifinin kendisine geri verildiğini beyan etmiştir[515].

12 Nisan 1948 tarihinde *Üniversite ve Olgunluğa Dayanan Yüksek Öğretim Müesseseleri Mezunlarından Devlet Hizmetine Alınacaklar İçin Açılacak Devlet İmtihanları Hakkında 2/93 Sayılı Kanun* teklifi vermiştir. Bu teklif de Millî Eğitim ve Bütçe Komisyonlarına havale edilmiştir[516]. Ancak bu kanun teklifinin akıbeti ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

2 Eylül 1946 tarihinde *1946 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun İlkokullarla Köy Eğitmenlerine Dair Olan Ödenek* münasebetiyle söz almıştır. Kanun görüşülürken milletvekilleri arasında Köy Enstitüleri hakkında tartışma çıkınca Mehmet Niyazi Aksu söz alarak: Köy Enstitülerinin ülkemiz için çok faydalı işler yaptığını, memleketin kalkınmasında ve

[513] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXV, 71.B., 23-03-1950, s.787.
[514] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XI, 46.B., 12-04-1948, s.4.
[515] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XVIII, 72.B., 18-04-1949, s.443.
[516] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XI, 46.B., 12-04-1948, s.4.

köylerimizin geliştirilmesinde önemli roller üstlendiğini, bu yüzden bu okulları yıpratmamak gerektiğini ifade etmiş ve bu sözleri alkış almıştır[517]. Bu Kanun 4949 numarasıyla 4 Eylül 1946 tarihinde kabul edilmiş, 6 Eylül 1946 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[518].

16 Aralık 1946 tarihinde *İstanbul Üniversitesi 1947 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alarak, İstanbul Üniversitesinin köklü tarihinden bahsetmiş ve bu üniversitenin Türk milletinin yegâne ilim kaynağı olduğunu vurgulamıştır. İstanbul Üniversitesinin 13000 öğrencisinin olduğunu söyleyen Aksu, sözlerine şu şekilde devam etmiştir: "13 bin talebeyi İstanbul gibi bir yerde, derme çatma, dört beş binanın içinde okutmak üzüntülüdür ve istikbalin ilim adamlarını yetiştirme bakımından hakikaten acıdır. Yüksek Meclisinizin üniversitenin ihtiyaçlarına karşı gösterdiği alâka çok yerindedir ve bu ana üniversiteyi beslemek yolunda onların yapacakları tesisat masrafları da helâldir." diyerek İstanbul Üniversitesine verilecek bütçeye destek vermiştir[519]. Bu Kanun 4966 numarasıyla 16 Aralık 1946 yılında kabul edildi ve 19 Aralık 1946 yılında Resmi Gazete'de yayınlandı[520].

24 Aralık 1946'de *Millî Eğitim Bakanlığı 1947 Yılı Bütçesi* görüşmelerinde söz alarak, Türk kadınını yetiştirmek yolunda Kız Enstitülerinin ve Kız Sanat Mekteplerinin çok önemli olduğunu, bu müesseseleri Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yayılmasının gerektiğini ve Kız Sanat Okullarının masraflarının azaltılarak daha çok ailenin kızlarını bu okullara göndermesinin sağlanmasını istemiştir. Aksu, daha önce yayınlanmaya başlanan "Klasikler" adlı kitapların yayınlanmaya devam edip etmeyeceğini sormuştur[521]. Aksu'nun bu sözlerine cevap veren Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer, klasiklerin yayınlamasına devam edileceği, aynı zamanda tercüme faaliyetleri yapılarak edebiyat yanında tarih, felsefe eserlerinin de yayınlanacağını belirtmiştir[522]. Millî Eğitim Bakanlığı 1947 yılı bütçesi aynı gün mecliste cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[523].

---

[517] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, VIII. Dönem, C. I, 9.Birleşim, 02-09-1946, s.224.
[518] 1946 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 6421 (06-09-1946), Kanun No. 4949.
[519] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 17.B., 16-12-1946, s.171-172.
[520] İstanbul Üniversitesi 1947 Yılı Bütçe Kanunu, *Resmî Gazete* 6484 (19-12-1946), Kanun No. 4966.
[521] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 22.B., 24-12-1946, s.436.
[522] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 22.B., 24-12-1946, s.467-468.
[523] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 22.B., 24-12-1946, s.468-470.

25 Aralık 1946 tarihinde *Bayındırlık Bakanlığı 1947 Yılı Bütçesi* münasebetiyle söz alan Mehmet Niyazi Aksu: Antalya'da bulunan Elmalı Ovası'nın sular altında kaldığını, 50 - 60 bin dönüm olan arazisinin uzun yıllar ekilmediğini ve bunun sonucunda sıtma hastalığının çok arttığını söyleyerek Bayındırlık Bakanlığından bu sorunun çözülmesini rica etmiştir[524]. Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi aynı gün mecliste oylanarak cetveller halinde kabul edilmiştir[525].

22 Ocak 1947 tarihinde *İstanbul Üniversitesi Binalarının Yapımı Hakkında Kanun* mecliste görüşülürken bazı milletvekilleri bu binaların üniversite yönetimi tarafından değil de Bayındırlık Bakanlığı tarafından yapılmasını istemiştir. Söz alan Mehmet Niyazi Aksu şunları söylemiştir[526]:

> "Efendim; bendeniz de Bayındırlık Komisyonu'nda bulunuyorum. Mesele uzun uzadıya orada da münakaşa edildi. Dört mühendis arkadaşınızdan başka sekiz arkadaş tamamıyla bu inşaatın üniversite tarafından yapılmasını tercih etti. Bu suretle Bayındırlık Komisyonundan çıktı. Bazı arkadaşlar, inşaatın üniversite tarafından yapılmasını çok mahzurlu görüyorlar. Ümit ederim ki; üniversite bu yükü üzerine almakla tedris vazifesinin yanında, memlekete daha faydalı olmakla bir gün övünebilecektir. Binaenaleyh Yüksek Heyetinizden rica ediyorum, üniversite kendi ihtisasına dayanarak, kendi eliyle bu işi kendisi yaptırsın, kanunun iznini istirham ediyorum."

Aksu, yapılacak binaların üniversite yönetimi tarafından yapılmasını savunmuş ve Kanun bu şekli ile kabul edilmiştir. Bu Kanun 4999 numarasıyla 27 Ocak 1947 tarihinde kabul edilmiş ve 31 Ocak 1947 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[527].

24 Aralık 1947 tarihinde *1948 Yılı Bütçesinin Mecliste Konuşma Günü ve Saatlerinin Tayini Hakkında Başbakanlığın Teklifi* münasebetiyle söz almıştır. Başkanlık tarafından bütçenin yıl başına yetişmesini sağlamak için müzakerelerin 26 Aralık'ta başlamasını ve cumartesi ve pazar günleri de dâhil olmak üzere her gün sabah, öğle, gece oturumları olmak üzere üç oturum yapılması teklif edilmiştir. Bu teklife Demokrat Parti milletvekilleri karşı çıkmışlar ve bir hafta gibi kısa bir zamanda bu

[524] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 23.B., 25-12-1946, s.490.
[525] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 23.B., 25-12-1946, s.519-520.
[526] *TBMM, TD.*, D. 8, C. IV, 34.B., 22-01-1947, s.37-38.
[527] İstanbul Üniversitesi Binalarının Yapımı Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 6520 (31-01-1947), Kanun No. 4999.

bütçeyi çıkarmanın olumsuz sonuçları olacağını söylemişlerdir[528]. Söz alan Mehmet Niyazi Aksu: 50 günden beri bütçenin muhalefet milletvekillerinin de bulunduğu komisyonda müzakere edildiğini söylemiş ve sözlerine şu şekilde devam etmiştir[529]:

> "Bir memleketin bir yıllık gelir ve giderlerini idare eden bir bütçe bir hafta gibi bir zamanda yüksek huzurunuza gelmiş ve buradan çıkarılmak istenilmiş gibi bir zihniyet uyandırmak çok hatalıdır ve efkârıumumiye karşısında bunun açıklanması lazımdır. Demokrat Partili arkadaşlar bütçe üzerinde bizimle gayet iyi çalışmışlardır. Fakat şimdi ne istiyorlar? Bütçe Komisyonunda 50 gün birlikte sarf ettiğimiz emeklere ne oldu? Bir haftada bütçe çıkarılıyor gibi bir fikir telkin etmek doğru değildir. Kendilerinden daha insaflı ve doğru hareket etmelerini rica ediyorum."

Yapılan oylama ile başkanlığın teklifi kabul edilmiştir.

Üniversiteler Kanunu'na Ek Kanun görüşmelerinde 34, 77 ve 78. birleşimlerde söz almıştır. 23 Ocak 1948 tarihinde 34. birleşimde söz alan Mehmet Niyazi Aksu, üniversitelerin yegâne dayanağı olan bilim özgürlüğünün politik tesirlerden uzak bulundurulmasının gerektiğini bu bakımdan politik bir organ olan milletvekillerinin, milletvekili bulunduğu müddetçe öğretim programlarının hazırlandığı ve seçimlerin yapıldığı profesörler meclislerine iştirak etmemeleri, üniversite idarelerini tanzim eden yönetim kurullarına seçilmeleri şartıyla kanunun kabulü faydalı olacağını dile getirmiştir[530]: 28 Haziran 1948 tarihinde Meclisin 77. birleşiminde Ziraat Enstitüsünün, Ziraat Fakültesi haline getirilmesi maddesinde milletvekilleri arasında görüş ayrılıklarının çıkması ile söz almıştır. Mehmet Aksu[531]:

> "Ziraat Enstitüsünün, Ziraat Fakültesi haline getirilmesi yolundaki arzumuzun menşei, memur yetiştiren bir müessese oluşundan doğmaktadır. Biz burayı memur yetiştirmek vasfından çıkarıp serbest ziraat âlimleri yetiştirmek, yer yer her mıntıkanın ihtiyacına yönelik ilmi tetkikler, etütler yaparak memlekete yepyeni bir ziraat hayatı getirmek için bu tasarıyı huzurunuza sunmuş bulunuyoruz. Arkadaşlar, zaman zaman bir telâkkinin yer aldığını görmekteyiz. Diyorlar ki, üniversitenin Tarım Bakanlığı ile alâkası kesiliyor. Hayır arkadaşlar, mevzu tarımdır. Ayrılma değil, birleşiyorlar. O kadar sıkı

[528] *TBMM, TD.*, D. 8, C. VIII, 21.B., 24-12-1947, s.211-215.
[529] *TBMM, TD.*, D. 8, C. VIII, 21.B., 24-12-1947, s.216.
[530] *TBMM, TD.*, D. 8, C. IX, 34.B., 23-01-1948, s.87-88.
[531] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XII, 77.B., 28-06-1948, s.420-421.

birleşiyorlar, o kadar yakın alâkadar oluyorlar ki, bu alâkayı görebilmek için, enstitülerin fonksiyonunu görebilmek için, iki sene daha sabretmenizi rica ederim. Ziraat Fakültesi açıldıktan sonra hariçteki enstitülerden iki üç misli daha fazla randıman alınacaktır."

şeklinde görüşlerini beyan etmiştir. Aynı kanunun görüşüldüğü 30 Haziran 1948 tarihli 78. meclis birleşiminde söz alan Aksu, Ziraat Fakülteleri açıldığında akademik unvanların verilmesi ile ilgili şu sözleri dile getirmiştir [532]:

"Fakülte Profesörler Meclisinin vereceği kararın ordinaryüsleri içinde toplayın, diğer ilim adamlarından teşekkül etmiş olan, senatonun tetkikinden geçmesi, ondan sonra Bakanlığa gelmesi lâzımdır. Bu teklif bizim Yüksek Ziraat Enstitülerini kıskandığımız manasına alınmasın. Tam kanun uygulanırken üniversite haline gelirken, yangından mal kaçırır gibi, bir töhmet altında kalacaklarını bilmeliyiz. Gelsinler, ehliyetleriyle bu unvanları kazansınlar. Alın açıklığı ile üniversite camiası içine girmeli, alın açıklığı ile eserleri ilmi eserlerini yapmalı, hakları sağlanmalı ve bunlar ordinaryüs profesörler tarafından tetkik edilmelidir. Bu daha âdil daha ilmî olur kanaatindeyim."

Bu Kanun 5234 numarasıyla 30 Haziran 1948 tarihinde Mecliste kabul edildi ve 07 Temmuz 1948 yılında Resmi Gazete'de yayınlandı[533].

15 Kasım 1948 tarihinde *İstanbul Milletvekili Fuat Köprülü ve On Beş Milletvekilinin Şeker Fiyatına Yapılan Zam Dolayısıyla Başbakan Hakkında Gensoru Açılmasına Dair Önergesi* münasebetiyle söz almıştır. Şeker fiyatlarına yapılan zamla ilgili olarak 7 Kasım 1948'de DP İstanbul Milletvekili Fuat Köprülü ve On Beş milletvekili Başbakan hakkında gensoru önergesini verdiler[534]. Gensoru 10 Kasım 1948' de Genel Kurul'da okundu. Okunduktan sonra gensoru önergesinin görüşülüp görüşülmemesi için oylama yapıldı. Oylamanın sonucunda gensorunun görüşülmesine karar verildi. Başbakan Hasan Saka gensoru önergesinin kabul edilmesinden memnuniyet duyduğunu söyledi. Başbakan'a göre bu önerge sayesinde hükümet şekere yapılan zam konusunda halkı aydınlatacaktı. Ancak gerekli çalışmaları yapmak için 15 Kasıma kadar hükümete süre verilmeliydi. Hasan Saka'nın bu ricası üzerine önergenin

[532] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XII, 78.B., 30-06-1948, s.457-458.
[533] Üniversiteler Kanununa Ek Kanun, *Resmî Gazete* 6951 (07-07-1948), Kanun No. 5234.
[534] Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. Dönem,* C.II, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012, s. 131.

15 Kasım da görüşülmesine karar verildi. Fakat CHP Grubu, önergenin görüşülmesi lehinde oy vermesine rağmen, görüşme sonunda gerçekleşecek güven oylamasında hükümete güvenoyu vereceğini de açıklamıştı. Bu sebeple DP milletvekilleri, önergeyi vermelerine rağmen, CHP grubunun bu tavrı karşısında görüşmelere katılmamaya karar verdiler[535]. Bu durum sonucunda mecliste tartışmalar çıkmış ve Mehmet Niyazi Aksu söz alarak DP milletvekillerinin tavrını şu sözler ile eleştirmiştir[536]:

> "Arkadaşlar, ben bir vilâyette bulunduğum zaman şeker fiyatının artırıldığını duydum. Hükümetin yanlış bir tedbir almasından endişe ederek halkla temas ettim. Hiç şüphe yok ki, muhalif arkadaşlar itimat buyursunlar ki, bizim içimizde de memleket dâvalarını geniş ölçüde uzun uzun derinliğine düşünen vatanseverler vardır. Acaba, şeker dâvası gibi ana bir maddenin fiyatının artırılması dâvasını konuşmak için mi geldik buraya yoksa muhalif arkadaşların bir politik oyununda dolayı mı? Siz Hasan Saka'ya güvenoyu vereceksiniz diyorlar sonra kalkıp gidiyorlar. Ne yapacağız? O halde bu bir şeker dâvası değil, bir kabine düşürme davasıdır. Önerge ortaya atıldığı zaman kendileri gibi kalpleri vatan aşkıyla çarpan arkadaşlarımız memleket dâvasının konuşulmasını beklerlerken, burada yüksek sesle «Memleket, Millet diye bağırmaları», esas dâvayı bırakmaları, milletvekilleri için biraz ıstıraplı oldu, bunu görmekle üzüldük arkadaşlar."

Meclisteki tartışmalar sona erdikten sonra güven oylaması istemi olmadığından, aynı konuda verilen soru önergelerine geçildi. Bu sorulara gensoru önergesi görüşmeleri esnasında cevap verildiğinden dolayı sorular üzerinde görüşme olmadı ve oturum sona erdi.

25 Nisan 1949 tarihinde *Yüksek Öğretim Öğrenci Yurtları ve Aş Evleri Kanunu* münasebetiyle söz alarak üniversite öğrencilerin çektiği sıkıntıların başında barınma sorunu olduğunu, kendisinin daha önce mecliste bu sorunu gündeme getirdiğini, hükümetin de bu soruna kayıtsız kalmayarak bu kanun teklifini meclise getirdiğini ifade etmiştir. Mehmet Niyazi Aksu, Millî Eğitim Bakanlığından vilayetlerdeki orta tahsil pansiyonlarının teknik tahsili de kapsayacak şekilde yeni bir kanun daha getirmesini ve böylece memleketteki zeki öğrencilerin bundan faydalanacağını söylemiştir[537]. Bu

[535] Çufalı, a.g.e., s.135.
[536] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XIII, 6.B., 15-11-1948, s.140-141.
[537] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XVIII, 75.B., 25-04-1949, s.633-634.

kanun 5375 numarası ile 25 Nisan 1949 tarihinde kabul edilmiş, 03 Mayıs 1949 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[538].

29 Nisan 1949 tarihinde *Gelir Vergisi Kanunu* münasebetiyle söz alarak Kanunun 18. maddede geçen müellif, mütercim, heykeltıraş, ressam ve bestekârlar için telif hakkında konan 5 bin lirayı eleştirmiştir. Aksu, mecliste kanunun görüşmesi esnasında söz alarak şu sözleri sarf etmiştir[539]:

> "Kitap telif etmek, kitap yazmak, diğer ticaret erbabı ile mukayese edilemez. İlim adamlarının hazırladığı kitaplar, yazdığı kitaplar ekseriyetle bağışlanır ve yarısı kitap mübadelesine gider. Şimdi maliye memuru gelir, sen bu kitaptan kaç tane bastın, şu kadar nereye gitti diye hesap sorarsa, hediyelerden, satılan kitapların hesabından dolayı müellifin durumunu iyi görmüyorum. Ben kanunun iyi niyetine inanıyorum. Fakat bu kanun öyle ellere geçecektir ki, bunların teker teker hesabı sorulması ihtimali vardır. Bu memlekette kitap yazarak beş bin lira kazanacak ve nefsini geçindirecek bir ilim adamı da yoktur. Sonra beş sene çalışıp bir kitap yazdı, beş senelik mesaisi ne olacak? Bunu ticaret erbabı ile mukayese etmek hatalı olur. Binaenaleyh, mükelleflerin beş bin lira koşuluna bağlanmamasını rica ederim. İlmi çalışmaların bu vesile ile teşvik edilmesini istirham ediyorum, karar Yüksek Heyetinizindir."

Aksu daha sonra tekrar söz alarak bir bilim adamı kitap çıkarıp bir kısmını ücretsiz dağıtıp bir kısmını da satarsa kitabın matbaadan çıktığı zamanki adedi bir vergi matrahı teşkil eder mi, etmez mi diye sormuştur. Mehmet Niyazi Aksu'nun bu sorusuna cevap veren Geçici Komisyon Başkanı Münir Birsel, kazanç vergisi olarak elde edilmeyen bir şeyin vergisinin mevzu bahis olmayacağını söylemiştir[540]. Bu Kanun 5419 numarasıyla 2 Haziran 1949 tarihinde kabul edilmiş ve 8 Haziran 1949 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır[541].

18 Şubat 1950 tarihinde *Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi 1950*

---

[538] Yüksek Öğrenim Öğrenci Yurtları ve Aş Evleri Kanunu, *Resmî Gazete* 7197 (03-05-1949), Kanun No. 5375.
[539] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XVIII, 78.B., 29-04-1949, s.725.
[540] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XVIII, 78.B., 29-04-1949, s.730.
[541] Muhasebei Umumîye Kanununun 5. ve 34 Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Gelir Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *Resmî Gazete* 7227 (08-06-1949), Kanun No. 5419.

Yılı Bütçeleri hakkında söz alan Mehmet Niyazi Aksu bazı isteklerini dile getirmiştir. İstanbul Üniversitesine bağlı Beyazıt'ta bulunan talebe yurdunun binasının çok çirkin olduğunu ve yıkılması gerektiğini, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi için yeni ve modern bir binanın bir an önce yapılmasını, İstanbul ve Ankara'ya Anadolu'dan gelen talebeler için daha fazla yurt yapılmasını ifade etmiştir. Ayrıca Kız Enstitülerinin daha da yaygınlaştırılmasının önemine vurgu yapmış ve geniş bir ticaret sahasına sahip olan Antalya'ya ticaret lisesi açılmasını istemiştir[542]. Aksu'nun bu sözlerine Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu şu şekilde cevap vermiştir[543]:

> "Niyazi Aksu arkadaşım, Antalya'da bir Ticaret Lisesi açılmasını istiyorlar, tetkik edeceğim. Beyazıt'taki talebe yurdunun yıktırılmasını teklif ettiler. Burada halen 450 çocuğumuz barınmaktadır. Bunlara yeni bir bina temin etmeden böyle bir yola gidilemez. O binanın kalkması hakikaten Süleymaniye Camisinin önünü açacak ve orada güzel bir park olacaktır."

20 Şubat 1950 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi 1950 yılı bütçeleri mecliste cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[544].

21 Mart 1950 tarihinde *Af Kanunu Tasarısı* görüşmeleri esnasında Kütahya DP Milletvekili Ahmet Tahtakılıç, kanunun usullere aykırılığından bahsederken Mehmet Niyazi Aksu'ya, CHP'nin Ordu ilinde yapılan kongrede dini siyasete alet eden bir kitap dağıttığı suçlamasını yöneltmiştir[545]. Kendisine yöneltilen bu suçlamayı reddeden Aksu şu sözleri sarf etmiştir[546]:

> "Aziz arkadaşlarım Ordu Cumhuriyet Halk Partisi İl Kongresi'nde bir kitap dağıttığım, bana isnat edilmiştir. Bunu ilk defa Ankara'da Zafer Gazetesi'nde okudum. İftiraya bir şey demeyeceğim, fakat söylediğini, yaptığını inkâr etmeyecek kadar dürüst bir insanım. Ben ne kitabı gördüm ne de adını biliyordum. Din propagandası yapacak hali, kıyafeti benim neremde bulmuşlar. Allah rızası için, samimiyet iddia eden arkadaşlarımız bir partinin şeref ve haysiyetine itibar etmezlerse ben kendilerinden şüphe ederim."

---

[542] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXIV, 50.B., 18-02-1950, s.831-832.
[543] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXIV, 50.B., 18-02-1950, s.856.
[544] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXIV, 50.B., 18-02-1950, s.895.
[545] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXV, 69.B., 21-03-1950, s.671.
[546] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXV, 69.B., 21-03-1950, s.674.

Af Kanunu Tasarısı 24 Mart 1950 tarihinde, Adalet Komisyonu'na geri gönderildi.

3.4.MEHMET NUMAN AKSOY

3.4.1. Meclis Çalışmaları

27 Mayıs 1949 tarihinde *İl İdaresi Kanunu* görüşülürken 5. maddede geçen *"Vali muavini, en az altı yıl kaymakamlıkta bulunmuş ve bu hizmetin iki yılını doğuda geçirmiş olanlardan tayin edilir"* ibaresine itiraz etmiştir. Aksoy, yüksek tahsil görmüş ve senelerce yüksek liyakatle çalışmış resmi dairelerin yazı işlerinden sorumlu yüksek görevliler olan mektupçuların da kanuna eklenmesini istemiştir[547]. Aksoy konu ile ilgili şu önergeyi vermiştir: "Beşinci maddenin ikinci fıkrasının *«Vali muavini en az altı yıl kaymakamlık veya yüksek tahsil görenlerden altı yıl mektupçuluk yapmış ve bunun iki yılını doğuda geçirmiş olanlar arasından tayin olunur»* şeklinde tadilini arz ve teklif eylerim."[548] Bu önerge kaymakam olmayanların vali muavini olarak atanması kurumu zayıflatır gerekçesi ile meclis oylaması ile reddedilmiştir[549]. Bu Kanun 5442 numarasıyla 10 Haziran 1949'de kabul edilmiş ve 18 Haziran 1949 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[550].

20 Şubat 1948 tarihinde *Temsil Heyeti Azaları ile Birinci Büyük Millet Meclisi Azalarına Vatani Hizmet Karşılığı Ödenek Verilmesine Dair Kanun* teklifi mecliste görüşülürken 2.maddede geçen *"Aylık sahibinin ölmesi üzerine evli bulunmayan kız çocuklarına, evleninceye kadar, vatani hizmet tertibinden 175 lira aylık bağlanır."* maddesinin dul kalmış kızlar kapsamaması üzerine tartışmalar yaşanmıştır. Söz alan Numan Aksoy, evli olmayan kız çocuklarına, evleninceye kadar ibaresinden "evleninceye kadar" kaydının çıkarılmasını istemiştir[551]. Milletvekillerinin isteği üzerine kanun tasarısı düzeltilmek üzere komisyona geri gönderilmiştir. Bu Kanun 5269 numarası ile 15 Aralık 1948 tarihinde kabul edilmiş, 20 Aralık 1948 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[552].

---

[547] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XIX, 94.B., 27-05-1949, s.976.
[548] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XIX, 97.B., 31-05-1949, s.1147.
[549] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XIX, 97.B., 31-05-1949, s.1148.
[550] İl İdaresi Kanunu, *Resmî Gazete* 7236 (18-06-1949), Kanun No. 5442.
[551] *TBMM, TD.*, D. 8, C. X, 45.B., 20-02-1948, s.299.
[552] Sivas Kongresince Seçilen Temsil Heyeti Üyeleriyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birinci Döneminde Bulunan Üyelere Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 7084 (20-12-1948), Kanun No. 5269.

3.5. TAYFUR SÖKMEN

3.5.1. Meclis Faaliyetleri

Tayfur Sökmen'in TBMM Sekizinci Dönemi Meclis faaliyetlerinde hiçbir takrir, teklif veya konuşması bulunamamıştır.

3.6. MUSTAFA KORKUT ELMALIOĞLU[553]

3.6.1. Hayatı

1899 yılında Korkuteli'nde doğdu. Baba adı Mehmet, anne adı Mazluma'dır. Ortaokul mezunudur. Korkuteli'nde değişik dönemlerde 10 yıl Belediye Başkanlığı, 12 yıl Vilayet Umumi Meclisi Üyeliği, 20 yıl CHP Korkuteli İlçe Başkanlığı görevlerinde bulundu.[554] Bu görevde iken 1946 yılında CHP listesinden Antalya milletvekili seçildi.

Elmalıoğlu, 12 Ağustos 1946'de Seçim Tutanaklarını İnceleme Komisyonu'na seçildi. 12 Ağustos 1946'de Meclis Tarım Komisyonu azalığına seçildi. 1946, 1947, 1948 ve 7 Kasım 1949'de aynı azalığa yeniden seçildi[555]. Evli ve üç çocuk babası olan Mustafa Korkut Elmalıoğlu, 15 Kasım 1964 tarihinde vefat etti[556].

3.6.2. Meclis Faaliyetleri

30 Aralık 1946 tarihinde *Vakıflar Genel Müdürlüğü 1947 Yılı Bütçesi* mecliste görüşülürken söz alarak Antalya'nın Korkuteli ilçesinde yıkılmak üzere bulunan cami inşaatının Vakıflar İdaresi yapmadığından dolayı kurulan bir dernek tarafından yapıldığını ve caminin altına gelir amaçlı altı mağaza yapıldığını ifade etmiştir. Fakat bu mağazalara Vakıflar İdaresinin el koyduğunu, bu yüzden caminin minare inşaatının yapılmadığını söyleyen Korkutelmalıoğlu, cami minaresini Vakıflar İdaresinin yapmasını ya da mağazaların derneğe geri verilmesini istemiştir.[557] Vakıflar Genel Müdürlüğü 1947 yılı bütçesi 4994 numarasıyla 30 Aralık 1946 yılında kabul edilmiş, 6 Ocak 1947 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[558].

---

[553] Çufalı, *a.g.e.*, s.160. da; Mustafa Korkut'un Meclis sicil kaydında kendi el yazısıyla adı Mustafa Korkut, soyadı ise Elmalıoğlu olarak geçer.
[554] Mustafa Korkut Elmalıoğlu, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, VIII. Dönem, TBMM Arşivi, No: 1350.
[555] Çufalı, a.g.e., s.160.
[556] *TBMM Albümü 1920–2010*, s.451.
[557] *TBMM, TD.*, D. 8, C. III, 27.B., 30-12-1946, s.822.
[558] Vakıflar Genel Müdürlüğü 1947 Yılı Bütçe Kanunu, *Resmî Gazete* 6498 (06-01-1947), Kanun No. 4994.

8 Nisan 1949 tarihinde mecliste *Gelir Vergisi Kanunu* görüşülürken Mustafa Korkutelmalıoğlu komisyona on bin liraya kadar olan gelirlerden Gelir Vergisi alınmamasının ne anlama geldiğini sormuştur. Bu soruya Geçici Komisyon Başkanı Münir Birsel şu şekilde cevap vermiştir[559]:

> "Efendim, bir gelirin toplama girmesi vardır. Bu toplama girmesinde on bin liraya kadar olan binalarda 2500 lirası matraha alınmayacak demektir. Bina vergisi verenden bir ikinci vergiyi aynı matrahtan almayı komisyonumuz kabul etmediği için bir binanın iradından verilen Bina Vergisini Gelir Vergisine mahsup ediyor, Gelir Vergisinden çıkarılıyor."

Yine aynı kanun görüşmeleri esnasında Korkutelmalıoğlu, komisyona yeni bina inşa edenlerin on yıl vergiden muaf olmalarına dair yasa çıkarılmasına rağmen bu binaların gelirlerinin gelir vergisine dahil olup olmayacağını sormuştur. Bu soruya da Geçici Komisyon Başkanı Münir Birsel, "Bina Vergisinden muaf olan bir binadan alınan iradın Gelir Vergisi, o muafiyet miktarınca, sanki Bina Vergisini ödemiş gibi, mahsup suretiyle tenzil edilecektir." şeklinde cevap vermiştir[560]: Bu Kanun 5419 numarasıyla 2 Haziran 1949 tarihinde kabul edilmiş ve 8 Haziran 1949 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır[561].

24 Şubat 1950 tarihinde *Tarım Bakanlığı, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ve Orman Genel Müdürlüğü 1950 Yılı Bütçeleri* hakkında söz alan Mustafa Korkutelmalıoğlu, Tarım Bakanlığının bu yıl çiftçilerimizin tohum ihtiyacını zamanında verdiğini ve verilen tohumlar zamanında toprağa atıldığını, haralarda veteriner işlerinde yapılan hummalı çalışmaların kendisini sevindirdiğini, odun, kömür satılmasında halka bu sene çok kolaylık gösterildiğini söyleyerek bakan ve daire müdürlerine teşekkür etmiştir. Antalya'daki çiftçilere mibzer kullanımının öğretilmesini ve çiftçiye taksitle mibzer satılmasını, Antalya'da çiftçilerin elinde iki buçuk milyon kiloya yakın pamuğun olduğunu Sümerbank'a söylediği halde hala alıcılarını göndermediğini, bu durumun çiftçiyi zor durumda bıraktığını ifade ederek bu sorunların çözülmesini Tarım Bakanından rica etmiştir[562]. 24 Şubat 1950 tarihinde

[559] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XVIII, 67.B., 08-04-1949, s.224-225.
[560] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XVIII, 67.B., 08-04-1949, s.226.
[561] Muhasebei Umumiye Kanununun 5. ve 34. Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Gelir Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *Resmî Gazete* 7227 (08-06-1949), Kanun No. 5419.
[562] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXIV, 55.B., 24-02-1950, s.1153-1154.

Tarım Bakanlığı, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ve Orman Genel Müdürlüğü 1950 yılı bütçeleri mecliste cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[563].

25 Şubat 1950 tarihinde *İşletmeler Bakanlığı 1950 Yılı Bütçesi* görüşmeleri esnasında söz alan Korkutelmalıoğlu, daha önce Tarım Bakanlığı bütçe görüşmelerinde de söylediği gibi Antalya'daki çiftçilerin elinde binlerce ton pamuk olduğunu ve Sümerbank'ın bu pamukları almadığını az önce de öğrendiği üzere düşük fiyattan alacağını, bunun çiftçiyi mağdur edeceğini, bu sorunun çözülmesini İşletmeler Bakanı'ndan rica etmiştir[564]. Bu sözlere İşletmeler Bakanı Münir Birsel şu şekilde cevap vermiştir [565]:

> "Sayın Mustafa Korkutelmalıoğlu arkadaşım pamuk satın almasından bahsettiler. Memleketin bu seneki pamuk istihsali çok şayanı şükrandır. 95 bin ton pamuk istihsali var. Sümerbank ve müesseseleri ve fabrikalarının ihtiyacı ise ancak 17 bin tondur. 17 bin ton işleyen Sümerbank gayet tabiî olarak bütün memleket istihsalini alamaz. Sayın Antalya milletvekilleri bilirler ki, çok yakın bir zamanda oradaki müstahsillere Sümerbank'ın elini uzatması, yardım ve teşvik etmesiyle gayet iyi pamuk istihsal edilmiştir. Biz elimizden geldiği kadar ve mali imkânlarımız dâhilinde Sümerbank ve hükümet olarak hususi imkânlar temin ederek, Adana'nın ve Antalya'nın pamuk satın almasında rol almaya ve mümkün olduğu kadar Tarım Bakanlığının çiftçiye yapacağı yardımlar yanında bir yardım yapmaya çalışmaktayız."

İşletmeler Bakanlığı 1950 yılı bütçesi aynı gün mecliste cetveller halinde oylanarak kabul edilmiştir[566].

25 Şubat 1950 tarihinde *Vakıflar Genel Müdürlüğü 1950 Yılı Bütçe* görüşmelerinde söz alan Korkutelmalıoğlu şu isteklerde bulunmuştur[567]:

> "Korkuteli kazası merkezinde iki cami vardır. Bu iki cami de hayırseverler tarafından yapılmıştı. Maalesef bu iki camilerin minaresi yoktur. Vakıflar Genel Müdürlüğüne senelerden beri rica ediyoruz, maalesef yaptıramadık. Korkuteli'nin Alaeddin Mahallesi'nde Selçuklular zamanından kalan kıymetli bir minare vardır. Bu kıymetli minare 20 senedir kullanılamaz

[563] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXIV, 55.B., 24-02-1950, s.1168-1176.
[564] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXIV, 56.B., 25-02-1950, s.1255-1256.
[565] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXIV, 56.B., 25-02-1950, s.1271.
[566] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXIV, 56.B., 25-02-1950, s.1277.
[567] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXIV, 56.B., 25-02-1950, s.1282.

bir halde ve yıkılmak üzeredir. Senelerden beri Vakıflar Genel Müdürlüğünden bu kıymetli eserin tamirini rica ediyorum. Maalesef daha keşfi dahi yapılmamıştır. Bu kıymetli minarenin tamirini bir defada Sayın Günaltay Hükümeti'nden rica ediyorum."

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Nihat Erim, mahalli bazı isteklerde bulunan milletvekillerinin isteklerini imkanlar dahilinde dikkate alınıp yapılacağını söyledi. Vakıflar Genel Müdürlüğü 1950 yılı bütçesi aynı gün mecliste cetveller halinde oylanarak kabul edildi[568].

Çiftçiyi Topraklandırma Hakkında 4753 Sayılı Kanun'un Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Olan Kanun münasebetiyle söz almıştır. 13 Mart 1950 tarihinde 63. birleşimde söz alan Mustafa Korkutelmalıoğlu: Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun milyonlarca insanı ilgilendirdiğini, bu Kanun'un millî gelirin artması, refahın gerçekleşmesi davası olduğunu söylemiş sözlerine şu şekilde devam etmiştir[569]:

"Ben dâvaya yeni bir istikamet verirken elimizdeki tasarının yaptığı iki esaslı değişiklik vardır: Önce kanunun bazı eksiklerini tamamlamak sonra da elinden toprağı alınacak olan yurttaşlarla kendilerine toprak verilecek yurttaşlar için adaletli bir hüküm tesis etmek. Davanın bu tarzda halledilmesi için gerekli olan yüksek kararınızı istirham ederim."

15 Mart 1950 tarihinde aynı kanunun görüşüldüğü 65. birleşimde komisyona şu soruyu yöneltmiştir[570]: "*Örneğin bir çiftçinin köyde iki bin dönüm arazisi var ve kamulaştırma dışına bırakıldı. Aynı çiftçinin köyde 4-5 evi varsa öldüğü zaman bu evler çocuklarına mı kalacak kamulaştırılacak mı? Bu evler kamulaştırılırsa çocukları nasıl ziraat edeceklerdir?*" Bu soruya Adalet Komisyonu adına Abdürrahman Konuk şu cevabı vermiştir[571]:

"Bu madde öyle görünüyor ki, umumi olarak, heyeti mecmuası başkasına ait arsalar üzerinde kurulmuş evlerin de istimlâk edilmesi ve sahiplerine verilmesini amaçlıyor. Bu itibarla 2000 dönüm arazinin yanında herhangi bir köyde, o köydeki diğer kimseler kendileri namına ev

[568] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXIV, 56.B., 25-02-1950, s.1287-1290.
[569] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXV, 63.B., 13-03-1950, s.336.
[570] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXV, 65.B., 15-03-1950, s.429.
[571] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XXV, 65.B., 15-03-1950, s.430.

yaptırmışlarsa, yani kendileri namına arsa alıp ev yaptırmışlarsa ki, bu arada birkaç tane de mal sahibi yaptırmıştır ve kiracısını oturtmaktadır. Bizce bunu kapsamayacaktır. Böyle düşünürüm. Maddenin mütalâa ettiği toplu halde başkası tarafından yaptırılmış olması halidir."

diyerek kanun maddesine açıklık getirmiştir. Bu Kanun 5618 numarası ile 22 Mart 1950 tarihinde kabul edilmiş, 27 Mart 1950 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlamıştır[572].

3.7. NURULLAH ESAT SÜMER

3.7.1. Meclis Faaliyetleri

18 Haziran 1947 tarihinde *Büyük Britanya Avam Kamarası'nın Daveti Üzerine Londra'ya Giden Heyet* adına söz alan Sümer: Bu ziyaret için kendilerini temsil etme yetkisi veren meclise teşekkürlerini bildirmiştir. Büyük Britanya'da Parlamento üyeleri ve Hükümet erkanıyla gayet samimi temasları olduğunu ifade eden Sümer, bu ziyaretin Türk-İngiliz dostluğunu geliştirdiğini söylemiştir. Sümer'in bu sözlerinden sonra Türk-İngiliz parlamentolarının dostluğunu pekiştirmek için Britanya Avam Kamarası'nı temsilen bir heyetin Türkiye'ye davet edilmesini meclis kabul etmiştir[573].

24 Şubat 1949 tarihinde *Dışişleri Bakanlığı 1949 Yılı Bütçesi* görüşülürken Demokrat Parti Kütahya Milletvekili Ahmet İhsan Gürsoy'un, Birleşmiş Milletler idealinin gerçekleşmesi, bütün insanlığın daha iyi duruma gelmesi için Demokrat Parti'nin hükümete tam destek verdiğini söylemesi üzerine Dışişleri Bakanı olarak Nurullah Esat Sümer desteklerinden dolayı hükümet adına teşekkürlerini iletmiştir. Dışişleri Bakanlığı 1949 yılı bütçesi aynı gün mecliste cetveller halinde kabul edildi[574].

[572] Çiftçiyi Topraklandırma Hakkında 4753 Sayılı Kanun'un Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun, *Resmî Gazete* 7467 (27-03-1950), Kanun No. 5418.
[573] *TBMM, TD.*, D. 8, C. VI, 75.B., 18-06-1947, s.403-404.
[574] *TBMM, TD.*, D. 8, C. XVI, 51.B., 24-02-1949, s.580-581.

SONUÇ

1938 yılında Mustafa Kemal'in vefat etmesiyle yerine İsmet İnönü cumhurbaşkanı seçilmiştir. Mevcut başbakan olan Celal Bayar izlediği politikalar yüzünden İsmet İnönü'yle yaşadıkları görüş ayrılığı nedeniyle istifa etmiş, yerine Refik Saydam Hükümeti kurulmuştur. İsmet İnönü cumhurbaşkanı olduğu dönemde, aynı zamanda Cumhuriyet Halk Partisi'nin değişmez genel başkanı seçilmiş ve Milli Şef ilan edilmiştir.. İlk seçimden 1943 seçimlerine kadar İntıhab-ı Muvakatiye Kanunu esas alınmış fakat zaman içerisinde bazı değişiklikler yapılmıştır.1943 seçimlerinde ilk defa TBMM'nin kabul ettiği Seçim Kanunu uygulanmıştır.1946 yılında ise tek dereceli seçim sistemiyle çok partili hayata geçilmiştir. Bu seçimler açık oy gizli sayım ilkesine göre yapılmıştır. CHP, 1946 yılındaki seçimleri DP'nin teşkilatlanmasını tamamlamadan erken seçime gitmiş ve 1946 seçimlerini kazanmıştır.

Bu tez çalışmasında 1939–1950 yılları arasında VI. dönem TBMM'den VIII. dönem TBMM'nin sonuna kadar Antalya'yı temsil eden vekillerin siyasi faaliyetleri başta olmak üzere sosyal ve kültürel özellikleri ele alınarak milletvekillerinin yerel ve ulusal sorunların çözümüne sundukları katkıları siyasi, sosyal ve ekonomik gelişim sürecine olan etkilerinin neler olduğuna dair bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

TBMM'nin VI, VII ve VIII. dönemlerinde Antalya'dan 14 milletvekili görev yapmıştır. Bu milletvekillerinden bazıları seçilmiş olduğu dönemlerden sonraki seçimlere de katılarak tekrar milletvekili olarak görevlerine devam etmişlerdir. 1939–1950 yılları arasında Antalya milletvekillerinin meclis faaliyetlerinde en aktif oldukları yasama dönemi VI. TBMM dönemidir. Buna karşın en pasif oldukları dönem VII. TBMM dönemidir. Bu yasama dönemlerinde Antalya milletvekilleri TBMM Başkanlığı'na 3 kanun teklifi, 11 önerge, 156 adet de TBMM Genel Kurulu'nda konuşma yapmışlardır.

Antalya milletvekillerinin yasama faaliyetlerinin ana konusunu bütçe, eğitim, tarım, ticaret, kamu yönetimi ve dış politika oluşturmuştur. Antalya vilayeti ile ilgili yasama faaliyetlerinde bulunan en aktif milletvekilleri Mehmet Rasih Kaplan, Mehmet Niyazi Aksu ve Hikmet Turhan Dağlıoğlu'dur. VI.TBMM döneminde Nurullah Esat Sümer, Ahmet Cemal Tunca, VII.TBMM döneminde Ahmet Cemal Tunca, M. Numan Aksoy, Mesut Çankaya ve Galip Kahraman, VIII.TBMM döneminde Galip Kahraman

ve Tayfur Sökmen hiçbir yasama faaliyetinde bulunmayarak en pasif milletvekilleri olarak göze çarpmışlardır. Bu durumun özellikle siyaset arenasında normal karşılanması beklenemez. Ancak tek parti dönemi içinde siyasi aktörlerin belirlenmesi partinin inisiyatifinde olduğu için halkın vekili olarak seçilen bu kişilerin performans yetersizlikleri ile ilgili halkın bir irade sergilemesi de beklenemez. Dolayısıyla bu dönemde milletvekillerinin gösterdikleri performanstan ziyade partiye olan bağlılıkları ya da uyumlulukları yeni dönemde aday olarak yeniden belirlenmelerinde öncelikli rol oynamıştır.

1939-1950 yılları arasında mecliste Antalya milletvekili olarak görev yapan milletvekilleri içinde en göze çarpan şahsiyet Mehmet Rasih Kaplan'dır. VI ve VIII. dönem Meclis Zabıt Ceridelerinden anlaşıldığı gibi Mehmet Rasih Kaplan meclisin en renkli simalarından biridir. Meclis çalışmalarında aktif rol alarak kürsüden hem ulusal politikalarda hem de seçim bölgesi ile ilgili konularda söz alarak görüşlerini dile getirmiştir. Ayrıca Mehmet Rasih Kaplan mecliste herkesin hürmet gösterdiği -aldığı eğitimden dolayı olsa gerek- herkesin "Rasih Hoca" diyerek onore ettiği biridir.VI, VII, ve VIII. dönemde görev yapmış Antalya milletvekilleri içerisinde yer alan önemli kişilerden biri de Tayfur Sökmen'dir. Milletler Cemiyeti'nin 19 Mayıs 1937'de Hatay için kabul ettiği anayasadan sonra kurulan Hatay Devleti'nin ilk ve son devlet başkanıdır. Hatay Devleti Meclisi 23 Haziran 1939'da Türkiye'ye kararı alınca cumhurbaşkanlığı görevi sona eren Tayfur Sökmen Antalya milletvekili seçilmiştir. Meclis tutanaklarından Tayfur Sökmen'in bu dönem içerisinde meclis gündemine gelen konular üzerinde aktif bir rol oynamadığı tespit edilmiştir. Diğer yandan kadınlara milletvekili seçme ve seçilebilme hakkının verildiği 5 Aralık 1934 tarihinden sonra Antalya'nın ilk kadın milletvekili olan Türkan Örs Baştuğ V ve VI. dönemlerde parlamentoda görev almıştır. Bu durum, Antalya şehrinin dünyanın değişimine ve gelişimine ayak uydurduğu ve çağdaş bir anlayışa sahip olduğunu göstermiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'de sebep olduğu siyasal, sosyal ve ekonomik problemlerle Antalya milletvekilleri yakından ilgilenmişlerdir. II. Dünya Savaşı devam ederken Türkiye'nin gerek iç işleri gerekse dış işlerine yönelik hususlarda görüşlerini ifade etmeye çalışmışlardır.

Antalya'yı ilgilendiren bütün çalışmalarda Antalya milletvekilleri birlikte hareket etmişlerdir. Başta Antalya tarımının desteklenmesi ve geliştirilmesi olmak

üzere Antalya'ya demiryolu yapımı, Antalya Limanı'nın geliştirilmesi, Gazipaşa'nın kaza yapılması, Antalya- Manavgat ve Serik ilçelerinin sulama işlerinin yapılmasını, Antalya'nın pamuk ve susam istihsali, Antalya'ya pamuklu dokuma tesisinin yapılması, Antalya'daki bataklıkların kurutulması vb. Antalya'yı ilgilendiren tüm konuların çözümü için mecliste çaba sarf etmişlerdir. Bu konular Antalya milletvekillerinin Antalya şehri ile ilgili çözüme kavuşturulmasını istedikleri en önemli konulardı. Ancak Antalya milletvekilleri tarafından zaman zaman meclis gündemine taşınan bu sorunların çözümü çok uzun yılları almış hatta kimi sorunların çözümünde yeterli ölçüde çaba sarf edilmemiştir.

1939 ve 1950 arasındaki dönem Türkiye'nin tarihinde önemli kesiti oluşturmuştur. Bu kesit içerisinde Türkiye'nin yakın tarihini bu dönemin parlamentosunda görev yapmış Antalya milletvekillerinin perspektifinden bakarak değerlendirdik. Çalışmamızda yaptığımız tespitlere bakarak şunu söyleyebiliriz ki, ülkenin yetişmiş kadroları içerisinden çıkan siyasi kadrolar her şeyden önce kendi bölgelerinin sorunlarını ülkenin genel sorunları dışında görmemişlerdir.

Son olarak yaptığımız bu çalışmada yakın dönemin parlamento tarihinin kaynaklarını kullanarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bulunan Antalya milletvekillerinin siyasi faaliyetlerini konu edinerek o günün siyasi ve sosyo-ekonomik koşulları içerisinde Antalya milletvekillerinin parlamento faaliyetlerini ve bu çerçevede ulusal ve bölgesel alandaki gelişmelere olan katkılarını ortaya koymaya çalıştık. Bu çalışma ile bu alanda özellikle TBMM'de görev yapan Antalya milletvekilleri ilgili fazla araştırma bulunmaması nedeniyle, konuyla ilgili literatüre bir katkı sağlayacağını ve bundan sonraki çalışmalar için de bir bilgi kaynağı olabileceğini düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

A. ARŞİVLER

T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Altıncı Dönem Zabıt Cerideleri.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yedinci Dönem Zabıt Cerideleri.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sekizinci Dönem Zabıt Cerideleri.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Altıncı Dönem Mazbataları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yedinci Dönem Mazbataları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sekizinci Dönem Mazbataları.

TBMM Arşivi, 655 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 1021 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 983 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 775 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 29 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 655 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 877 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 1137 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 1185 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 985 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 783 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 1319 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 1349 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

TBMM Arşivi, 1350 Numaralı Sicil, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

B. TETKİK ve TELİF ESERLER

Ahmad, F. (1995). *Modern Türkiye'nin Oluşumu,* Türkçesi: Yavuz Alogan, Sarmal Yayınevi, İstanbul.

Akandere, O. (2010). "1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* C. 26, S.76, s.1-26.

Akpınar, T. (1993). "Hikmet Turhan Dağlıoğlu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* C.8, s.406-407.

Alkan, M., Ö. (2006) "Milli Şef'li Tek Parti Döneminde Seçimler (1939 ve 1943 Seçimleri)", *Prof. Dr. Bülent Tanör Armağanı*, Oğlak Yayınları, İstanbul.

Alpaslan, E. (2013). *1923–1950 Dönemi Türkiye Büyük Millet Meclisinde Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri***,** Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kahramanmaraş.

Arıbaş, K. (2007). "Antalya Kentinin Nüfus Coğrafyası"*,20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu,* Mustafa Oral (ed.), Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, C I, s. 302-321.

Armağan, L. (2005). "XVI.Yüzyılda" Antalya, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.24, S.38, s.93-111.

Armaoğlu, F. (tarihsiz), 20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1995), Alkım Yayınları.

Atalay, L. (2017). "Bürokrat, Akademisyen, Siyasetçi Kimliğiyle Cezmi Erçin ve Ekonomik Görüşleri", *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi, C.II, s.1197-1220.

Atılgan, K. (2012). Antalya İdari Yapısı, *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya.

Aydın, T. (2021). "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hekim, Bürokrat ve Siyaset Adamı Kimlikleri ile Ahmet Fikri Tüzer (1878-1942)", *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, S.68, s.81-126.

Baykara, T. (2012). "Türkiye Selçukluları Devrinde Antalya" *Dünden Bugüne Antalya,* Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, s.105-112.

Beriş, H.,E. (2020). "VI. Yasama Dönemi (1939-1943) İkinci Dünya Savaşı'nın Gölgesinde Yeni Bir Dönemin Başlaması", *Yüzüncü Yılında TBMM,* Editör: Yusuf Tekin, C.I, TBMM Basımevi, s.239-269.

Biçici, M. (2017) "Antalya Şehrinde Siyasal Yaşam (1920-1950)", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* C. 16, S. 4, s.1058-1072.

Binark, İ. (2004). *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-VI. Dönem 1939-1943),* Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları C.I, Ankara.

Binark, İ. (2009). *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-VII. Dönem 1943-1946*), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları C.I, Ankara.

Candeğer, Ü. (2018). "TBMM Arşiv Kayıtlarına Göre Atatürk Dönemi Antalya Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri (1920–1938)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18(36), ss.193-217.

Çelebi, M. (1998). Millî Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri, *Belleten*, C.62, S.233, s.157-206.

Çelik, Ş. (2011). "Teke-İli", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.XL, s.344-347.

Çeltikçi, O. (2015). "İstiklal Harbinde Antalya ve Havalisinde Kurulan Müdafaai Hukuk Cemiyeti ve Faaliyetleri", *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, C. 2, S. 4, s.83-106.

Çimrin, H. (2005). *Antalya Kent Kronolojisi*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Antalya.

Çoker, F. (1994). *Türk Parlamento Tarihi (Millî Mücadele ve TBMM-I. Dönem 1919-1923*), C.III, Ankara.

Çoker, F. (1996). *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-IV. Dönem 1931-1935),* Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C.II, Ankara.

Çufalı, M. (2012). *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-VIII. Dönem 1946-1950),* TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, C.I-II, Ankara.

Dayar, E. (2010). *Antalya'da Kültürel ve Toplumsal Hayat (1923-1932),* Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Dayar, E. (2020). "Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönemlerinde Antalya Kaleiçi ve Çevresi", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi,* 37(2), s.59-84.

Dedeyev, B. (2018). Osmanlı-Safevi İlişkilerinde Teke İli Bölgesinin Rolü (15-16. Yüzyıllarda), *Selçukludan Cumhuriyet'e Sosyal Bilimlerde Antalya*, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Antalya, s.158-160.

Demir, M. (2018). "Antalya'nın Türkiye Selçukluları Tarafından Fethi", *Cedrus*, Akdeniz Uygarlıkları Araştırması Enstitüsü, C.VI, s.555-571.

Demirci, P. (2021). "1946 ve 1950 Seçimleri: Siyaset, Bürokrasi, Propaganda ve Demokrasiye Geçiş Eğilimleri", *ÇKÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi /Journal of the Facultyof Letters* C.IX, Sayı 1, Çankırı, s.119-142.

Deniz, M. (2009). *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Antalya Şehrinde Eğitim (1923-1950),* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.

Dinç, G. (2007). "20.Yüzyılın İlk Yarısında Antalya Nüfusu", *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu*, Antalya, s.349-373.

Doğan, H. (1995). "Millî Mücadelede Doğu Cephesinden Batı Cephesine Yapılan Yardımlar ve İkmal Yolları", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Duman, N.,D. (2020), "Cumhuriyetin Tek Partili Son Genel Seçimleri: 1943 Seçimleri", *Yüzüncü Yılında TBMM*, Editör: Yusuf Tekin, C.I, TBMM Basımevi, s.269-296.

Duruoğlu, S. (2007). *Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Emecen, F. (1991). "Antalya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.III, s.232-236.

Erdem, Ş.C. (2009). "Tayfur Sökmen", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.37, s.391-392.

Erten, S.F. (1996). *Millî Mücadelede Antalya*, Antalya.

Ertürk, İ., H. (2010). *VI. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi (1939-1943)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Gologlu, M. (2017). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi III, Millî Şef Dönemi 1939-1945*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Gönüllü, A.R. (2008). *Demokrat Parti Dönemi'nde Antalya (1950-1960*), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, s.36-37.

Gönüllü, A.R. (2020). Antalya'da Basın Hayatı (1920-1949). *Atatürk Araştırma Merkezi De*rgisi, C.21, S.61, s.323-346.

Güçlü, M. (1997). *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Antalya.

Güçlü, M. (2020). "Cumhuriyet Döneminde Manavgat Kazası (1923-1950)", *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi,* S.13, s.201-226.

Günay, Ş. (2004). *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)*, C. V, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara.

Güneş, İ. (2001). *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-V. Dönem 1935-1938*), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C.II, Ankara.

İdem, T. (2015). *Adana (Seyhan) Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1920-1960),* Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Şanlıurfa.

Karaca, B. (2012). "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı'nın Siyasi, Sosyal, Kültürel, Ekonomik ve Askeri Durumu", *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, s.117-144.

Karaca, B. (2021). "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Antalya Şehrinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Durumu", *Antalya Kitabı 4 Toprak, Su, Medeniyet: Antalya*, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Konya, s.15-35.

Karpat, K. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Kayıran, M., Metintaş, M.Y.(2018). "1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Uygulanması", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 19, Giresun, s. 647-666.

Kesik, M. (2006). "Antalya'ya Yapılan İlk Akınları ve Şehrin Selçuklu Hakimiyetine Girmesi", *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu,* Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Yayını, (Yayına Hazırlayan: Necdet Ekinci), Antalya, s.1-8.

Koçak, C. (2007) *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945),* C.II., İletişim Yayınları, İstanbul.

Kofoğlu, S. (2011). "Tekeoğulları", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.XL, s.348-350.

Mahmutoğlu, T., B. (2016). Atatürk'süz İlk Seçimler-1939 Genel Seçimlerinde CHP'nin Çalışma ve Propagandaları, *Atatürk Dergisi,* C.V, S.1, s.38-62.

Moğol, H. (2012). "Beylikler Dönemi Antalyası-Tekeoğulları Beyliği" *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, s.113-116.

Neziroglu, İ., Yılmaz, T. (2013). *Türkiye Büyük Millet Meclisi-Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri, C.I (1920-1950),* Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Oran, N. (2002). "*Antalya'da Milli Teşkilatlanma",* Türkler, C.15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.830-834.

Özdemir, R. (1992). "Osmanlı Döneminde Antalya'nın Fiziki ve Demografik Yapısı (1800-1867)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı:7, s.133-166.

Özer, S. (2021). "1950 ve 1954 Genel Seçimlerinde Antalya", *Gazi Akademik Bakış*, C. 15, S. 29 s.263-290.

Öztürk, G. (2012). *1. ve 2. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri,* Doktora Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2012, s.20.

Öztürk, K. (1995). *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-II. Dönem 1923-1927*), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C.III, Ankara.

Öztürk, K. (1995). *Türk Parlamento Tarihi (TBMM-III. Dönem 1927-1931),* Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C.III, Ankara.

Sarı, C. (2012). "Antalya'nın Genel Coğrafi Özellikleri", *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, s.47-63.

Sarıçelik, K. (2007). "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletlerine Karşı Anadolu'nun Akdeniz Kıyılarında Aldığı Bazı Tedbirler" *S. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi***,** S: 21, Konya, s. 173-189.

Sarıgüzel, N. (2009). *Birinci ve İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Antalya Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Selvi H., Cırık, B. (2020. *Millî Mücadelede TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

Sezer, A. (1998), "Türkiye'deki İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* C. XIV, S. 42, 889-905.

Sülün, E.N. (2021). "Cumhuriyet Döneminde Merkez Dışı Antalya'da 1923- 2000 Yılları Arasında Kültür ve Sanat Ortamı", *Kültür ve Sanat Tarihi-Kitap Bölümü*- Editör: Prof. Dr. Sibel Kılıç, s.29-58.

Şahin, N. (2006). "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Antalya'da Yer Adları", *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu*, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2006, s. 117-138.

Şakiroğlu, M. (1981). Hikmet Turhan Dağlıoğlu, *Sanat Tarihi Yıllığı 9-10,* Sanat Tarihi Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, s.287-297.

TBMM Albümü 1920–2010, (2010). (Editörler: Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel), TBMM Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C.I (1920-1950), Ankara.

Tekindağ, Ş. (1977). "Teke-Elî ve Teke-Oğulları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi,* S.7-8, İstanbul, s.55-94.

Turan, O. (1971). *Selçuklular Döneminde Türkiye*, İstanbul.

Uca, A. (2009). "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Altı Vilayetinde İlan Edilen Örfi İdare ve Buna Karşı Mecliste Gösterilen Demokratik Tepki", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* Sayı 40, Erzurum, s.375-390.

Unat, K. (2015) "Tek Parti Döneminin Son Genel Seçimi: 1943 Seçimleri ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin Seçim Propagandaları", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 56, s. 209-248.

Uysal, M. (1999). *Antalya'nın Dünü Bugünü,* Paloma Yayınevi, Antalya.

Yalçınkaya, İ. (1988). "Karain Mağarasının Anadolu İskân Tarihindeki Yeri ve Önemi" *Erdem,* Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, C.IV, S.10, s.39-52.

Yılmaz, Y. (2018). *Hatay Devleti Cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen'in Hatay'ın Bağımsızlığındaki Yeri ve Siyasi Faaliyetleri (1918-1974),* Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Hatay.

SÜRELİ YAYINLAR

Kurun Gazetesi, "*İngiliz ve Türk Kadın Saylavların Söyledikleri Mühim Söylevler*", 22 Nisan 1935, Erişim Tarihi 10.12.2021, https://www.gastearsivi.com/gazete/kurun/1935-04-22/7

Yıldız, A., "Yusuf Furtun Cinayetinin Perde Arkası"**,** *Ordu Kent Gazetesi*, Erişim Tarihi 25.08.2021, http://www.ordukentgazetesi.com/author_article_print.php?id=2154

EKLER

Ek- 1: VI. Dönem Antalya Milletvekilleri Fotoğrafları (1939-1943)

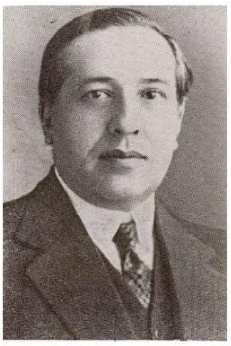

Ahmet Cemal TUNCA

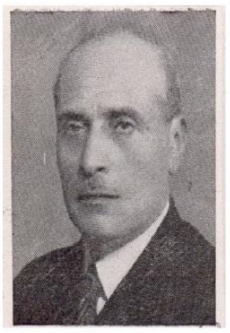

Ahmet Münir SOYKAM

Cezmi ERÇİN

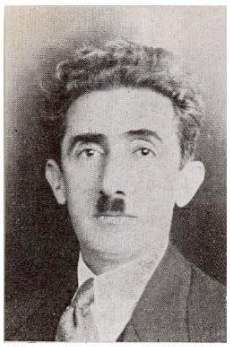

Mehmet Numan AKSOY

Mehmet Rasih KAPLAN

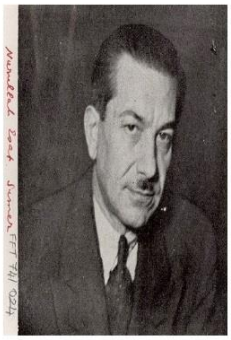

Nurullah Esat SÜMER

Tayfur SÖKMEN

Türkan Örs BAŞTUĞ

Ek-2: VI. Dönem Antalya Milletvekilleri Seçim Mazbataları

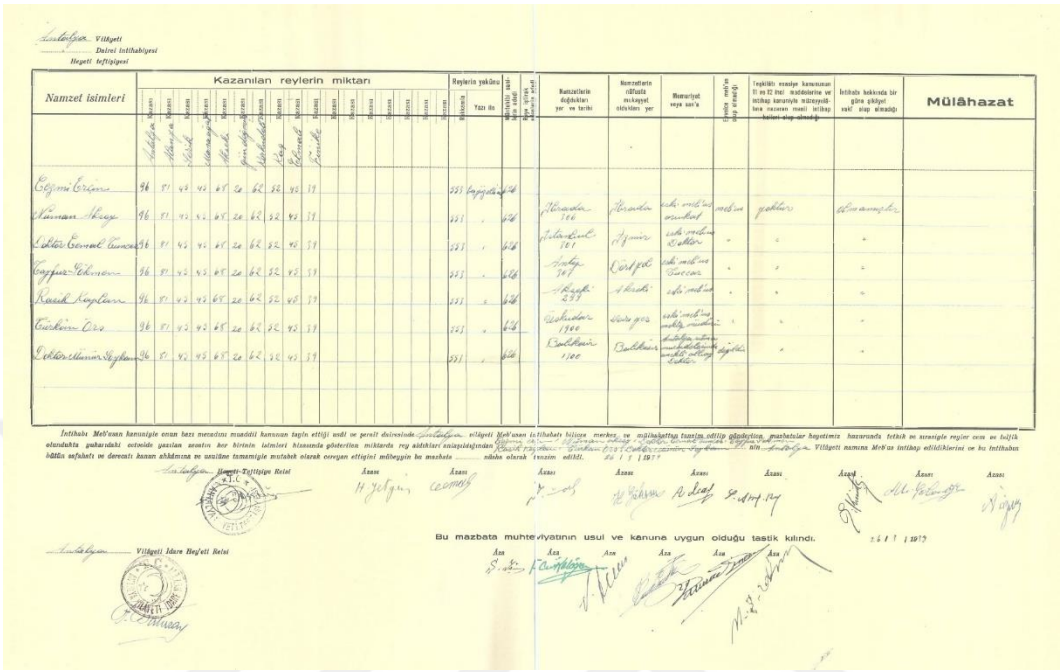

Ek-3: VI. Dönem Antalya Milletvekili Nurullah Esat Sümer'in Seçim Mazbatası

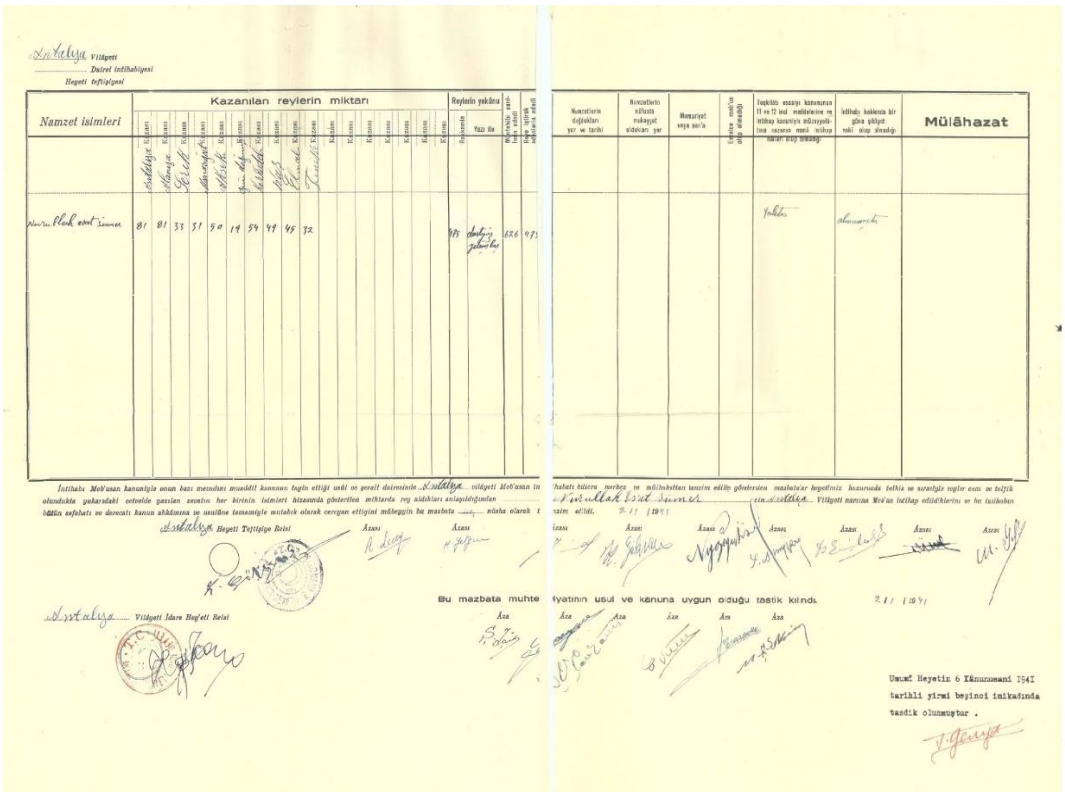

Ek-4: VI. Dönem Antalya Milletvekili Ahmet Cemal Tunca'nın Tercüme-i Hal Belgesi

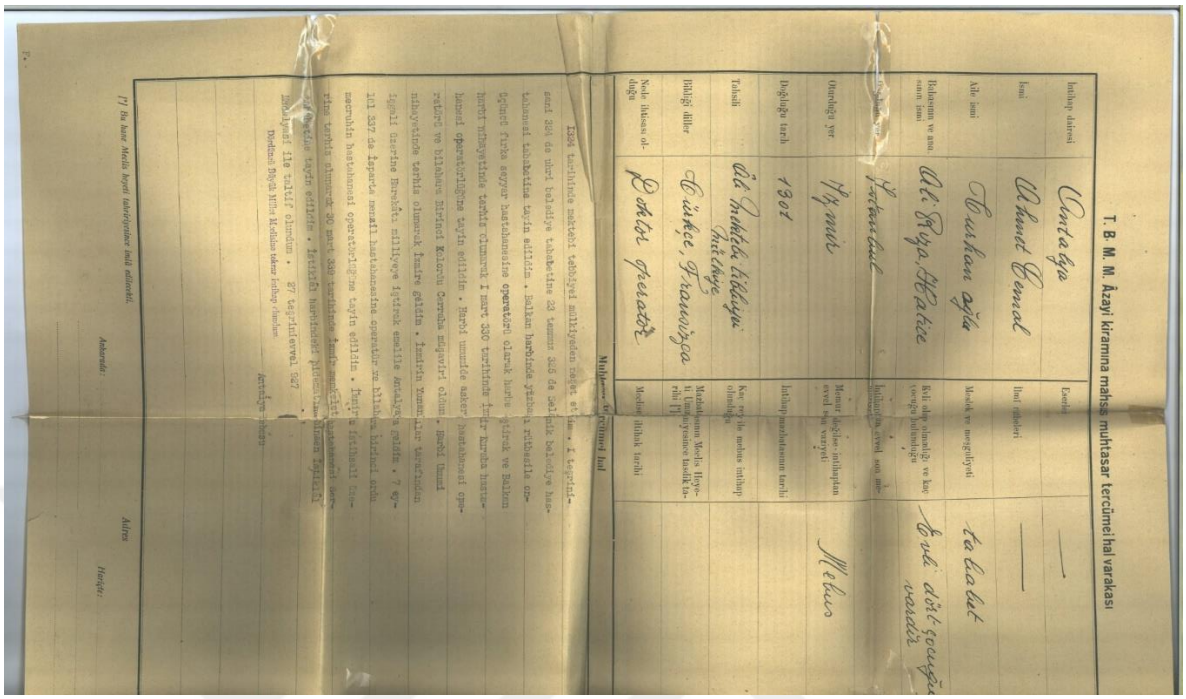

T. B. M. M. Âzayi kiramına mahsus muhtasar tercümei hal varakası

İntihap dairesi: Antalya
İsmi: Ahmet Cemal
Aile ismi: Tunca oğlu
Babasının ve anasının ismi: Mustafa Hakkı Hatice
Doğduğu yer: Fethiye
Oturduğu yer: Muğla
Doğduğu tarih: 1901
Tahsili: İlk mektep tahsili
Bildiği diğer lisanlar: Türkçe, Fransızca
Nesli ihtisas olduğu: Asker çocuğu

Esnafı: —
İhtiraf sahaları: —
Medeni ve meşguliyeti: Tabibat
Kaç defa intihabı ve kaç seneliği hükmünde olduğu: İlk defa intihabı vaki olmuştur
Mebusluğa evvel sonra memuriyeti: —
İntihap mahzarının tarihi: Mebus
Kaç oy ile mebus intihap olunduğu: —
Mahzarının Meclis Heyeti Umumiyesince tasdik tarihi [*]: —
Meclisi idarede hizmetleri: —

Mufassal tercümei hal

1304 tarihinde mektebi tıbbiyei mülkiyeden neşet etmişim. 1 teşrinisani 1324 de mürettebatı belediye tabibeliğine 28 temmuz 1329 da sıhhiye bahriyesi tabibeliğine tayin edildim. Balkan harbinde şehbenderlik vazifesile Seyhun Türkü seyyar hastahanesine operatörü olarak harbe iştirak ve Bulgar komitacılarının tecavüzlerini def'e muvaffak oldum. 1 mart 330 tarihinde İngiliz kuvvetleri tarafından Bursa'nın işgali üzerine Bursa'ya gelerek Bursa'da İngiliz kuvvetleri kumandanlığı emrinde hastahanelerde vazife gördüm. 1 teşrinisani 331 de Bursa'da Türk ocağı reisliğine intihap olundum. Bursa'da bulunduğum müddetçe Bursa'da Türk ocağı reisliğini ifa ettim. 1 mart 335 tarihinde Antalya mebusluğuna intihap olundum. 27 teşrinievvel 337 Meclisi tayin edilerek Antalya'ya geldim. Antalya'da Türk ocağı reisliğini ifa etmekteyim. 27 teşrinievvel 337

Doktor Münir Soykam

[*] Bu yer Meclis heyeti tahkikatınca doldurulacaktır.

Antalya: Adres: Hüviyet:

Ek-5: VI. Dönem Antalya Milletvekili Ahmet Münir Soykam'ın Tercüme-i Hal Belgesi

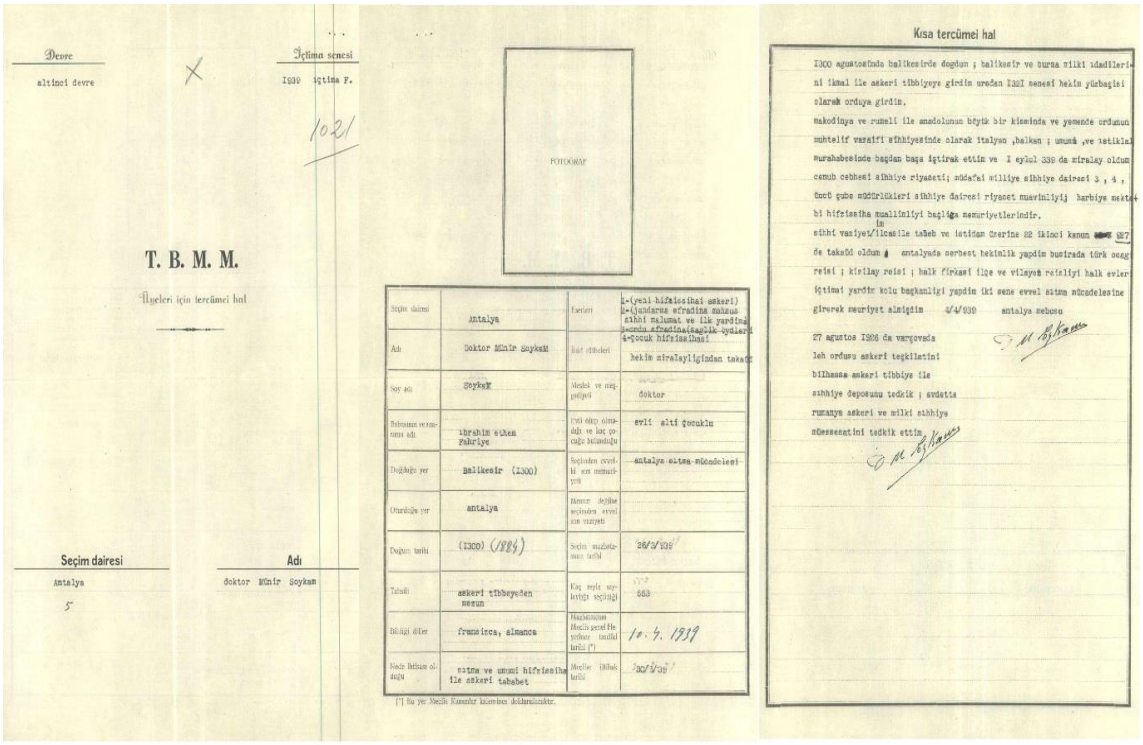

Devre: altıncı devre
İçtima senesi: 1939 içtima F.
1021

T. B. M. M.

İlçeleri için tercümei hal

FOTOĞRAF

Seçim dairesi	Antalya	İsterleri	1-(yeni hizmetinde askeri) 2-(ajandarma efradına nazaran sıhhi rahmet ve ilk yardım) 3-endu efradına(sağlık memurları) 4-çocuk hifzıssıhası
Adı	Doktor Münir Soykam	İhtiraf sahaları	hekim mirelayliğinden takaüt
Soy adı	Soykam	Meslek ve meşguliyeti	doktor
Babasının ve annesinin adı	İbrahim ethem Fahriye	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	evli altı çocuklu
Doğduğu yer	Balikesir (1300)	Seçilmeden evvelki son memuriyeti	antalya sıtma mücadelesi
Oturduğu yer	antalya	Memur değilse seçilmeden evvel son memuriyeti	
Doğum tarihi	(1300) (1884)	Seçim mazbatasının tarihi	26/3/935
Tahsili	askeri tıbbiyeden mezun	Kaç reyle seçildiği	663
Bildiği diğer	fransızca, almanca	Hakkındaki Meclis genel Heyetince tasdik tarihi (*)	10.4.1939
Nesle ihtisas olduğu	sıtma ve umumi hıfzıssıhha ile askeri tababet	Meclise ithaf tarihi	30/4/939

(*) Bu yer Meclis Kararlar kısmından doldurulacaktır.

Kısa tercümei hal

1300 agustosunda balikesirde doğdum ; balikesir ve bursa mülki idadîlerini ikmal ile askeri tıbbiyeye girdim ureden 1321 senesi hekim yüzbaşısı olarak ordaya girdim.

makedonya ve rumeli ile anadolunun büyük bir kısmında ve yemende ordunun muhtelif sıhhiyesinde olarak italyan ,balkan ; umumî ,ve istiklal muharebesinde bizzat iştirak ettim ve 1 eylul 339 da miralay oldum

cemiyetler: cenub cephesi sıhhiye riyasetî; müdafai milliye sıhhiye dairesi 3 , 4 , üncü şube müdürlükleri sıhhiye dairesi riyaset müavinliyi harbiye mektebi hıfzıssıhha müallimliyi bazı görevlerinde bulundum.

sıhhi vaziyet/ilcasile talebi ve istidan üzerine 22 ikinci kanun 927 de takaüd oldum . antalyada serbest hekimlik yapdım buradada türk ocağı reisi ; kızılay reisi ; halk fırkası ilçe ve vilayet reisliyi halk evleri içtimaî yardım kolu başkanliği yapdım iki sene evvel sıtma mücadelesine girerek müfettişlik yaptım 4/4/930 antalya sıtma mücadelesine

27 agustos 1926 da varşovada leh ordusu askeri teşkilatini bilhassa askeri tıbbiye ile sıhhiye deposunu tedkik ; avdetle rumanya askeri ve milki sıhhiye müesseatini tedkik ettim.

Ek-6: VI. Dönem Antalya Milletvekili Cezmi Erçin'in Tercüme-i Hal Belgesi

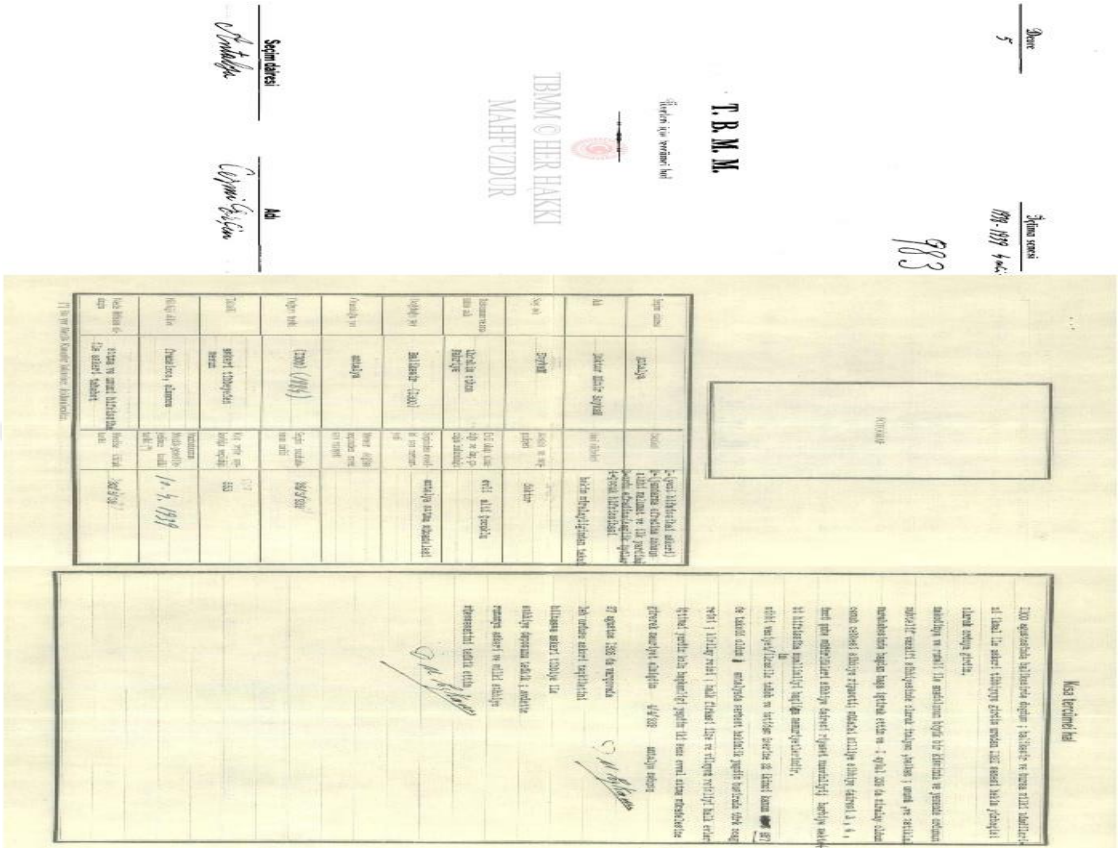

Ek-7: VI. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Numan Aksoy'un Tercüme-i Hal Belgesi

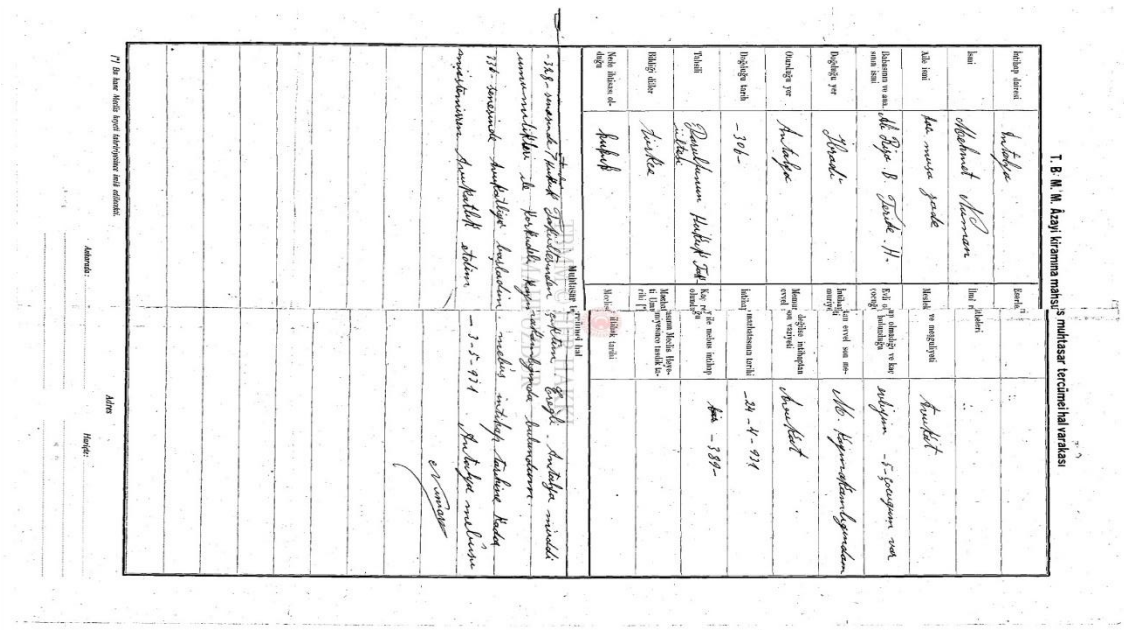

Ek-8: VI. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Rasih Kaplan'ın Tercüme-i Hal Belgesi

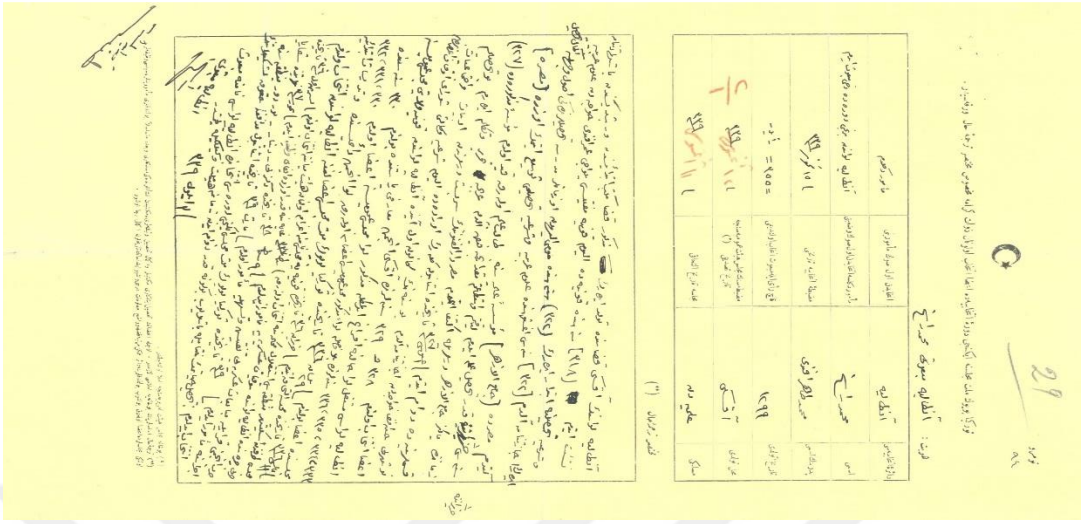

Ek-9: VI. Dönem Antalya Milletvekili Nurullah Esat Sümer'in Tercüme-i Hal Belgesi

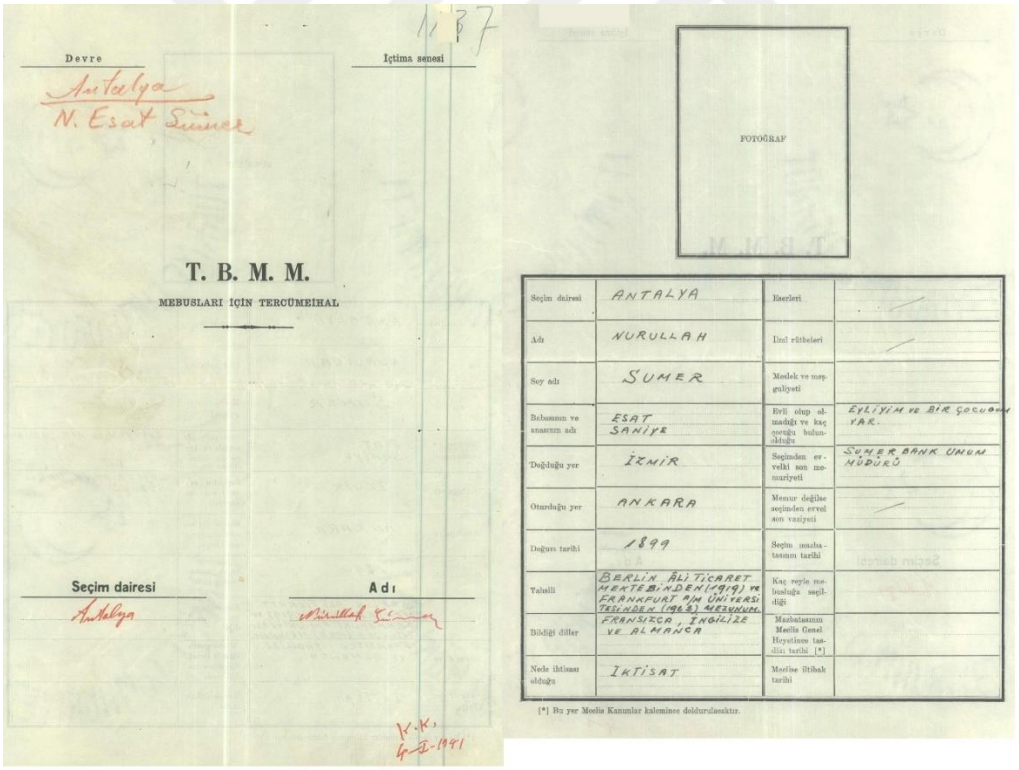

Devre: Antalya — N. Esat Sümer

İçtima senesi: 1 / 8 7

T. B. M. M.

MEBUSLARI İÇİN TERCÜMEİHAL

Seçim dairesi: Antalya

Adı: Nurullah

F. K. 4-5-1991

FOTOĞRAF

Seçim dairesi	ANTALYA	Eserleri	
Adı	NURULLAH	İlmî rütbeleri	
Soy adı	SUMER	Meslek ve meşguliyeti	
Babasının ve annesinin adı	ESAT SANİYE	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	EVLİYİM VE BİR ÇOCUĞUM VAR.
Doğduğu yer	İZMİR	Seçimden evvelki son memuriyeti	SUMER BANK UMUM MÜDÜRÜ
Oturduğu yer	ANKARA	Memur değilse seçimden evvel son vaziyeti	
Doğum tarihi	1899	Seçim mazbatasının tarihi	
Tahsili	BERLİN ALİ TİCARET MEKTEBİNDEN (1919) VE FRANKFURT AM ÜNİVERSİTESİNDEN (1962) MEZUNUM.	Kaç devre mebusluğa seçildiği	
Bildiği diller	FRANSIZCA, İNGİLİZCE VE ALMANCA	Mazbatasının Meclis Genel Heyetince tasdiki tarihi [*]	
Nerde ihtisas olduğu	İKTİSAT	Meclise ilticak tarihi	

[*] Bu yer Meclis Kanunlar kaleminee doldurulacaktır.

Ek-10: VI. Dönem Antalya Milletvekili Tayfur Sökmen'in Tercüme-i Hal Belgesi

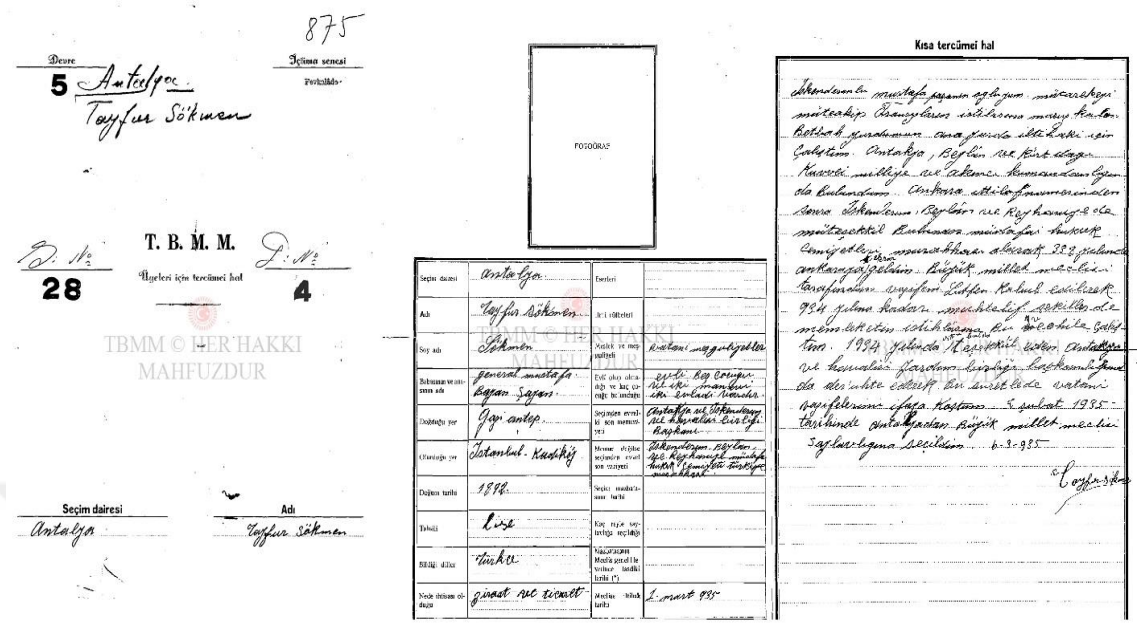

Devre 5 — İçtima senesi 875 — Antalya — Tayfur Sökmen

T. B. M. M. — İlgileri için tercümei hal — S. No: 28 — D. No: 4

FOTOĞRAF

Kısa tercümei hal

Seçim dairesi: Antalya — Adı: Tayfur Sökmen

Seçim dairesi	Antalya	Fırkası	
Adı	Tayfur	İlmî ilâveleri	
Soy adı	Sökmen	Meslek ve meşguliyeti	Avukat, mağazacılık
Babasının ve annesinin adı	general mustafa Hayam Sayan	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	evli. Bir çocuğu var.
Doğduğu yer	Gaziantep	Seçilmeden evvelki son memuriyeti	Antalya ait Sökmenköy Ait Hayvanlar Eski Eğt. Başkanı
Oturduğu yer	İstanbul - Kadıköy	Memur olduğu takdirde seçilmeden evvelki son vazifesi	
Doğum tarihi	1898	Seçiki mazbatasının tarihi	
Tabiiyeti	Türk	Kaç reyle seçildiği tasrih edilecek	
Bildiği diller	fransızca	MAZBATANIN Meclis genelinde tasdikinin tarihi (*)	
Nerde ikâmet ettiği	ginaat sac ticaret	Meclise ikâmet tarihi	1 mart 935

Kısa tercümei hal

Ankara'da mütareke yapanın ağabeyi mütarekeyi müteakip Bozyazıya istikamet meşy. Kadar Bozkır yanabilmiş ona göre ilk Türkü için Çalıştım. Antalya, Beşiri ve Kürt adaya Kuvvâ-i milliye ve takımı kumandanlığını da bulundum. Ankara ittihadı mümessilinden sonra Sökmenlerin Beşiri ve Reyhanlıya da müteaddit kez mütareke mümessili sıfatıyla memuriyetler ifa ederek 338 yılında memleketime dönerek Gaziantep'te avukatlık yapmaya başladım. 1946 yılında Gaziantep'ten Antalya'ya nakledildim. Bir müddet Antalya'da da avukatlık yaptıktan sonra Kastamonu'ya tayin edildim. Bu emirle de vatanı yapılarının ifaya koştum. 5 şubat 1935 tarihinde Antalya'dan Büyük millet meclisi Saylavlığına seçildim. 6-3-935

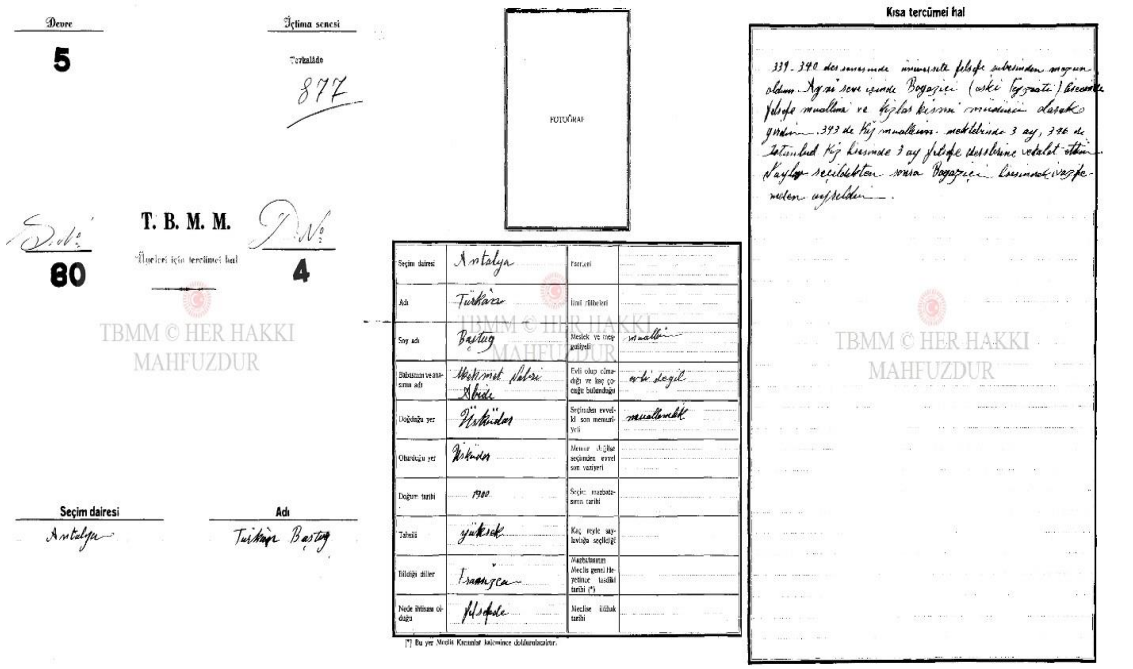

Ek-11: VI. Dönem Antalya Milletvekili Türkan Örs Baştuğ'un Tercüme-i Hal Belgesi

Devre 5 — İçtima senesi 877 — Antalya — Türkan Baştuğ

T. B. M. M. — İlgileri için tercümei hal — S. No: 80 — D. No: 4

FOTOĞRAF

Kısa tercümei hal

339-340 ders senesinde üniversite felsefe şubesinden mezun oldum. Ağrı'nın sevk üzerine Bozyazı'ya (eski Tüzsatı) gitmek felsefe muallimi ve Lise kısmı müdürünün olarak gittim. 343'de Köy muallimi müdürlüğünde 3 ay, 340'da İstanbul Köy Kursunda 3 ay felsefe dersine vekalet ettim. Saylavlığa seçilmekten sonra Bozyazı'ya kurmuş olduğum vazifeden ayrıldım.

Seçim dairesi: Antalya — Adı: Türkan Baştuğ

Seçim dairesi	Antalya	Fırkası	
Adı	Türkan	İlmî ilâveleri	
Soy adı	Baştuğ	Meslek ve meşguliyeti	muallim
Babasının ve annesinin adı	Mehmet Tahir Ekber	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	evli değil
Doğduğu yer	Ankara	Seçilmeden evvelki son memuriyeti	muallimlik
Oturduğu yer	Ankara	Memur olduğu takdirde seçilmeden evvelki son vazifesi	
Doğum tarihi	1910	Seçiki mazbatasının tarihi	
Tabiiyeti	yürük	Kaç reyle seçildiği tasrih edilecek	
Bildiği diller	İngilizce	MAZBATANIN Meclis genelinde tasdikinin tarihi (*)	
Nerde ikâmet ettiği	Ankara	Meclise ikâmet tarihi	

(*) Bu yer Meclis Katipleri tarafından doldurulacaktır.

Ek- 12: VII. Dönem Antalya Milletvekilleri Fotoğrafları (1943-1946)

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU

Galip KAHRAMAN

Hüsamettin KURAL

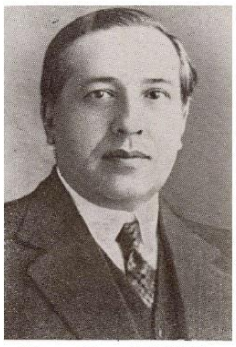

Ahmet Cemal TUNCA

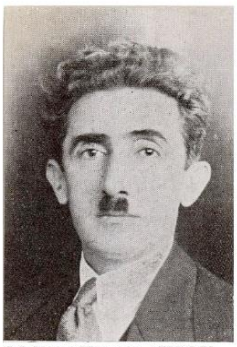

Mehmet Numan AKSOY

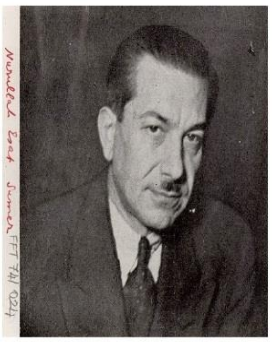

Nurullah Esat SÜMER

Tayfur SÖKMEN

Mesut ÇANKAYA

Ek-13: VII. Dönem Antalya Milletvekili Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun Seçim Mazbatası

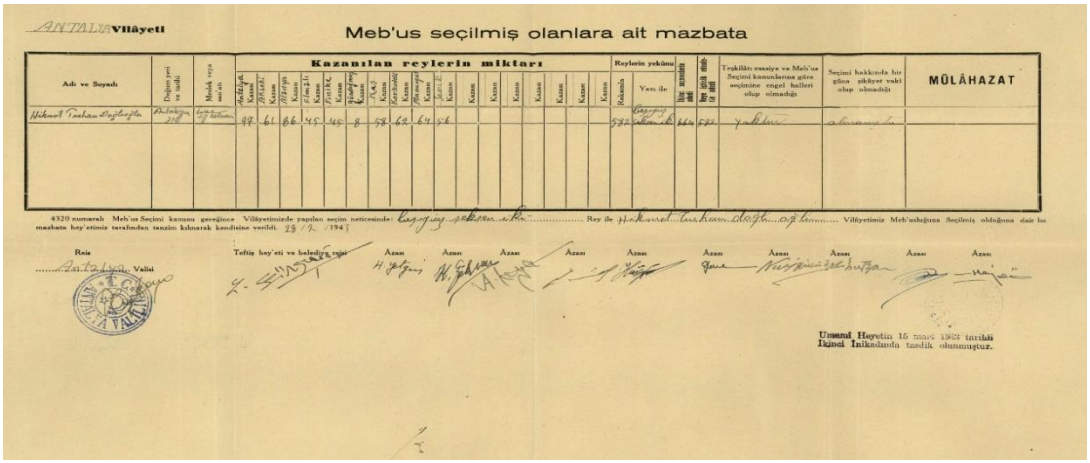

ANTALYA Vilâyeti

Meb'us seçilmiş olanlara ait mazbata

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan reylerin miktarı	Reylerin yekûnu		Teşkilâtı esasiye ve Meb'us Seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında bir günü şikâyet vaki olup olmadığı	MÜLÂHAZAT
				Rakamla	Yazı ile			
Hikmet Turhan Dağlıoğlu	Antalya 1918	Doktor	Halkçı 97, Millet. 61, Milliyetçi 86, Türkçü 45, Çiftçi 45, Esnaf 8, Çalışkan 58, Sosyal 62, Kalkınmacı 64, Demokrat 56	582	Beşyüz seksen iki	664	582	yoktur	olmamıştır	

4320 numaralı Meb'us Seçimi kanunu gereğince Vilâyetimizde yapılan seçim neticesinde: beşyüz seksen iki Rey ile Hikmet Turhan Dağlıoğlu Vilâyetimiz Meb'usluğuna Seçilmiş olduğuna dair bu mazbata hey'etimiz tarafından tanzim kılınarak kendisine verildi. 28/2/1947

Reis ..... Valisi

Teftiş hey'eti ve belediye reisi — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası

Umumî Heyetin 15 mart 1943 tarihli İkinci İnikadında tasdik olunmuştur.

Ek-14: VII. Dönem Antalya Milletvekili Galip Kahraman'ın Seçim Mazbatası

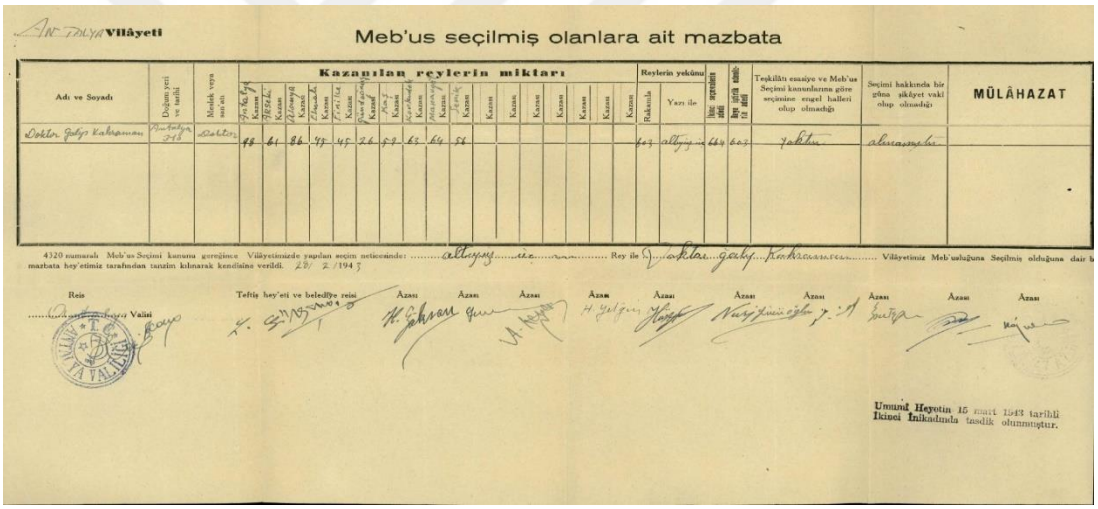

ANTALYA Vilâyeti

Meb'us seçilmiş olanlara ait mazbata

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan reylerin miktarı	Reylerin yekûnu		Teşkilâtı esasiye ve Meb'us Seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında bir günü şikâyet vaki olup olmadığı	MÜLÂHAZAT
				Rakamla	Yazı ile			
Doktor Galip Kahraman	Antalya 1918	Doktor	Halkçı 98, Millet. 61, Milliyetçi 86, Türkçü 49, Çiftçi 45, Esnaf 26, Çalışkan 99, Sosyal 63, Kalkınmacı 64, Demokrat 58	603	altıyüz üç	664	603	yoktur	olmamıştır	

4320 numaralı Meb'us Seçimi kanunu gereğince Vilâyetimizde yapılan seçim neticesinde: altıyüz üç Rey ile Galip Kahraman Vilâyetimiz Meb'usluğuna Seçilmiş olduğuna dair bu mazbata hey'etimiz tarafından tanzim kılınarak kendisine verildi. 28/2/1947

Reis ..... Valisi

Teftiş hey'eti ve belediye reisi — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası

Umumî Heyetin 15 mart 1943 tarihli İkinci İnikadında tasdik olunmuştur.

Ek-15: VII. Dönem Antalya Milletvekili Hüsamettin Kural'ın Seçim Mazbatası

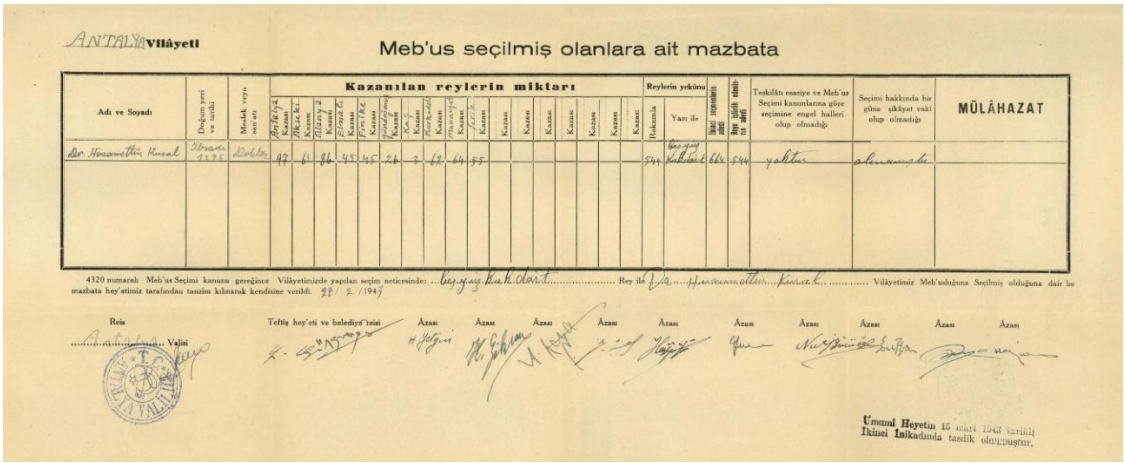

ANTALYA Vilâyeti

Meb'us seçilmiş olanlara ait mazbata

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan reylerin miktarı	Reylerin yekûnu		Teşkilâtı esasiye ve Meb'us Seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında bir günü şikâyet vaki olup olmadığı	MÜLÂHAZAT
				Rakamla	Yazı ile			
Dr. Hüsamettin Kural	Alanya 1898	Doktor	Halkçı 97, Millet. 61, Milliyetçi 86, Türkçü 45, Çiftçi 45, Esnaf 24, Çalışkan 7, Sosyal 62, Kalkınmacı 64, Demokrat 55	544	Beşyüz kırk dört	664	544	yoktur	olmamıştır	

4320 numaralı Meb'us Seçimi kanunu gereğince Vilâyetimizde yapılan seçim neticesinde: beşyüz kırk dört Rey ile Hüsamettin Kural Vilâyetimiz Meb'usluğuna Seçilmiş olduğuna dair bu mazbata hey'etimiz tarafından tanzim kılınarak kendisine verildi. 28/2/1947

Reis ..... Valisi

Teftiş hey'eti ve belediye reisi — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası — Azası

Umumî Heyetin 15 mart 1943 tarihli İkinci İnikadında tasdik olunmuştur.

Ek-16: VII. Dönem Antalya Milletvekili Ahmet Cemal Tunca'nın Seçim Mazbatası

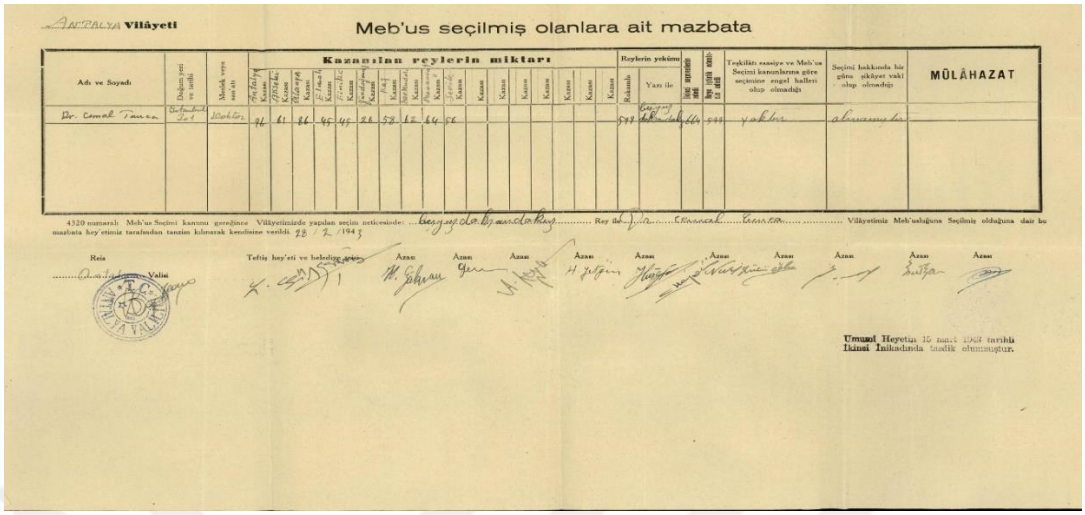

ANTALYA Vilâyeti

Meb'us seçilmiş olanlara ait mazbata

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan reylerin miktarı																				Reylerin yekûnu				Teşkilâtı esasiye ve Meb'us Seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında bir günü şikâyet vaki olup olmadığı	MÜLÂHAZAT
			Antalya Kazası	Akseki Kazası	Alanya Kazası	Elmalı Kazası	Finike Kazası	Gündoğmuş Kazası	Kaş Kazası	Korkuteli Kazası	Manavgat Kazası	Serik Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Rakamla	Yazı ile	Reyin mevcudu	Reyin yekûnu ile aded			
Dr. Cemal Tunca	İstanbul 1911	Doktor	44	61	86	45	45	26	58	62	64	56									547	Beşyüz kırkyedi	664	547	yoktur	alınmamıştır	

4320 numaralı Meb'us Seçimi kanunu gereğince Vilâyetimizde yapılan seçim neticesinde: ... Beşyüz kırkyedi ... Rey ile D-r Cemal Tunca ... Vilâyetimiz Meb'usluğuna Seçilmiş olduğuna dair bu mazbata heyetimiz tarafından tanzim kılınarak kendisine verildi. 28 / 2 / 1943

Reis ... Valisi

Teftiş heyeti ve belediye reisi

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Umumî Heyetin 15 mart 1943 tarihli İkinci İnikadında tasdik olunmuştur.

Ek-17: VII. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Numan Aksoy'un Seçim Mazbatası

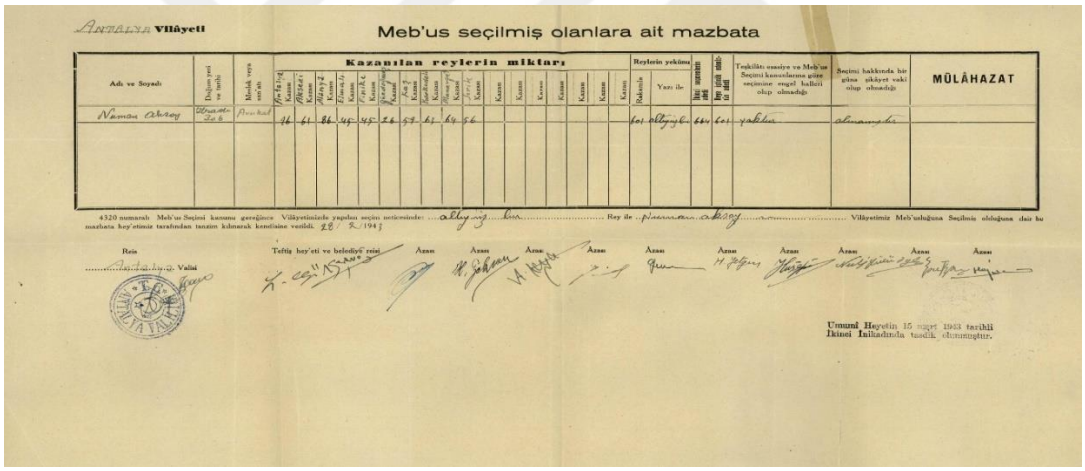

ANTALYA Vilâyeti

Meb'us seçilmiş olanlara ait mazbata

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan reylerin miktarı																				Reylerin yekûnu				Teşkilâtı esasiye ve Meb'us Seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında bir günü şikâyet vaki olup olmadığı	MÜLÂHAZAT
			Antalya Kazası	Akseki Kazası	Alanya Kazası	Elmalı Kazası	Finike Kazası	Gündoğmuş Kazası	Kaş Kazası	Korkuteli Kazası	Manavgat Kazası	Serik Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Rakamla	Yazı ile	Reyin mevcudu	Reyin yekûnu ile aded			
Numan Aksoy	Ulranur 1908	Avukat	44	61	86	45	45	26	57	62	64	56									601	Altıyüz	664	601	yoktur	alınmamıştır	

4320 numaralı Meb'us Seçimi kanunu gereğince Vilâyetimizde yapılan seçim neticesinde: ... altıyüz ... Rey ile ... Numan Aksoy ... Vilâyetimiz Meb'usluğuna Seçilmiş olduğuna dair bu mazbata heyetimiz tarafından tanzim kılınarak kendisine verildi. 28 / 2 / 1943

Reis ... Valisi

Teftiş heyeti ve belediye reisi

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Azası

Umumî Heyetin 15 mart 1943 tarihli İkinci İnikadında tasdik olunmuştur.

Ek-18: VII. Dönem Antalya Milletvekili Nurullah Esat Sümer'in Seçim Mazbatası

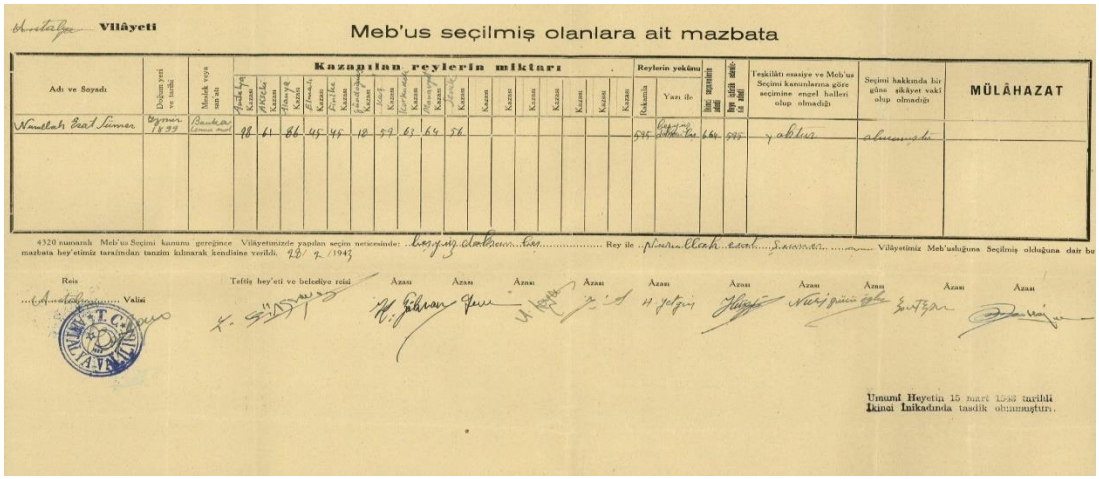

Vilâyeti

Meb'us seçilmiş olanlara ait mazbata

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Mesleki veya sınıfı	Kazanılan reylerin miktarı																	Reylerin yekûnu				Teşkilâtı esasiye ve Meb'us Seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında bir güne şikâyet vaki olup olmadığı	MÜLÂHAZAT
			Antalya Kazası	Akseki Kazası	Alanya Kazası	Elmalı Kazası	Finike Kazası	Gündoğmuş Kazası	Kaş Kazası	Kemer Kazası	Manavgat Kazası	Serik Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Rakamla	Yazı ile	Dönen zaman adedi	Boya ödülü adedi ile adedi			
Nurullah Esat Sümer	Eyrnir 1899	Banka [illegible]	98	61	86	45	45	18	59	63	64	56								595	[illegible]	664	595	yoktur	olmamıştır	

4320 numaralı Meb'us Seçimi kanunu gereğince Vilâyetimizde yapılan seçim neticesinde: [illegible] Rey ile Nurullah esat Sümer Vilâyetimiz Meb'usluğuna Seçilmiş olduğuna dair bu mazbata hey'etimiz tarafından tanzim kılınarak kendisine verildi. 28/2/1943

Reis ... Valisi — Teftiş hey'eti ve belediye reisi — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası

Umumî Heyetin 15 mart 1943 tarihli İkinci İnikadında tasdik olunmuştur.

Ek-19: VII. Dönem Antalya Milletvekili Tayfur Sökmen'in Seçim Mazbatası

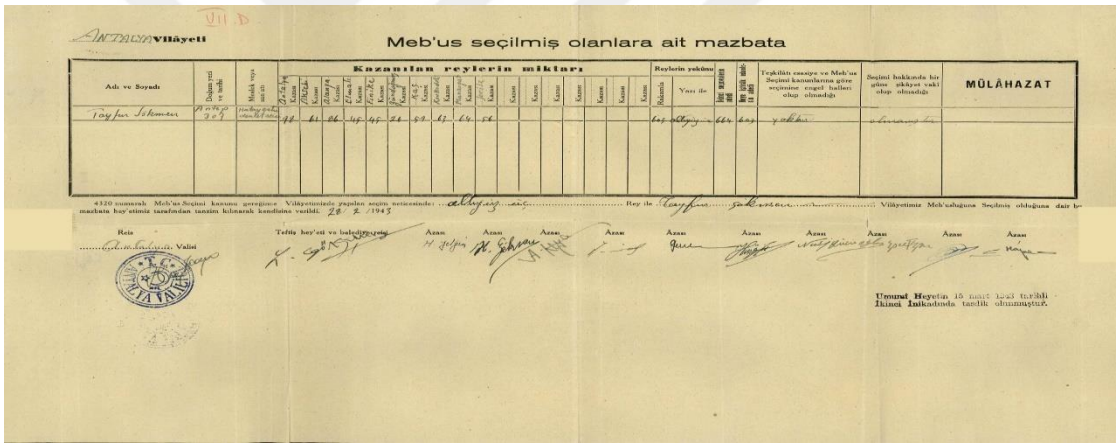

VII. D.

Antalya Vilâyeti

Meb'us seçilmiş olanlara ait mazbata

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Mesleki veya sınıfı	Kazanılan reylerin miktarı																	Reylerin yekûnu				Teşkilâtı esasiye ve Meb'us Seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında bir güne şikâyet vaki olup olmadığı	MÜLÂHAZAT
			Antalya Kazası	Akseki Kazası	Alanya Kazası	Elmalı Kazası	Finike Kazası	Gündoğmuş Kazası	Kaş Kazası	Kemer Kazası	Manavgat Kazası	Serik Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Rakamla	Yazı ile	Dönen zaman adedi	Boya ödülü adedi ile adedi			
Tayfur Sökmen	Antalya 309	[illegible]	98	61	86	45	45	26	59	63	64	56								605	altıyüz	664	605	yoktur	olmamıştır	

4320 numaralı Meb'us Seçimi kanunu gereğince Vilâyetimizde yapılan seçim neticesinde: altıyüz üç Rey ile Tayfur Sökmen Vilâyetimiz Meb'usluğuna Seçilmiş olduğuna dair bu mazbata hey'etimiz tarafından tanzim kılınarak kendisine verildi. 28/2/1943

Reis ... Valisi — Teftiş hey'eti ve belediye reisi — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası

Umumî Heyetin 15 mart 1943 tarihli İkinci İnikadında tasdik olunmuştur.

Ek-20: VII. Dönem Antalya Milletvekili Mesut Çankaya'nın Seçim Mazbatası

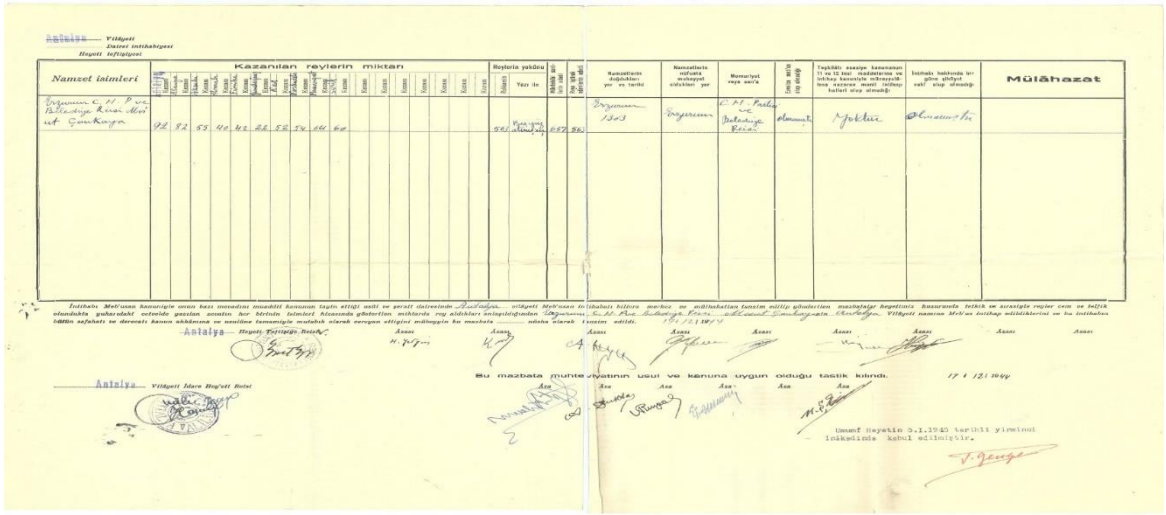

Antalya Vilâyeti
Dairesi intihabiyesi
Heyeti teftişiyesi

Namzet isimleri	Kazanılan reylerin miktarı																			Reylerin yekûnu				Namzetlerin doğdukları yer ve tarihi	Namzetlerin mutaaşa mukayyet oldukları yer	Memuriyet veya sınıfı	Eşmen mal'ün olup olmadığı	Teşkilâtı esasiye kanununun 11 ve 12 inci maddelerine ve intihap kanunlarına mücayeleli hiçbir kazanın mesti tetkiyen halleri olup olmadığı	İntihabı hakkında bir güne şikâyet vaki olup olmadığı	Mülâhazat
	Antalya Kazası	Akseki Kazası	Alanya Kazası	Elmalı Kazası	Finike Kazası	Gündoğmuş Kazası	Kaş Kazası	Kemer Kazası	Manavgat Kazası	Serik Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Kazası	Rakamla	Yazı ile	Dönen zaman adedi	Boya ödülü adedi ile adedi						
Erzurum C. M. P. ve Belediye Reisi Mesut Çankaya	92	82	55	40	42	22	52	54	64	60										561	[illegible] altıyüz	657	561	Erzurum 1303	Erzurum	C. M. Parlâ ve Belediye Reisi	olmamıştır	yoktur	olmamıştır	

İntihabı Meb'usan kanuniyle onun bazı mevadını müsaddi kanunun tayin ettiği usûl ve şerait dairesinde Antalya vilâyeti Meb'usan intihabatı bitirse mesbuk ve mülâhazatlan tanzim edilip gönderilen mazbatalar heyetimiz huzurunda tetkik ve sırasiyle reyler cem ve teftik olunduktu yukarıdaki cetvelde yazılan sonatın her birinin isimleri hizasında gösterilen miktarda rey aldıkları anlaşıldığından Erzurum C. M. P. ve Belediye Reisi Mesut Çankaya'nın Antalya Vilâyeti namına Meb'us intihap edildiklerini ve bu intihabın bütün safahatı ve derecatı kanun ahkâmına ve usulüne tamamiyle mutabak olarak cereyan ettiğini müheyyin bu mazbata ... nüsha olarak tanzim edildi. 15/12/1944

Antalya Heyeti Teftişiye Reisi — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası — Âzası

Antalya Vilâyeti İdare Heyeti Reisi

Bu mazbata muhteviyatının usul ve kanuna uygun olduğu tastik kılındı. 17/12/1944

Âza — Âza — Âza — Âza — Âza — Âza — Âza — Âza

Umumî Heyetin 5.1.1945 tarihli yirminci inikadında kabul edilmiştir.

Ek-21: VII. Dönem Antalya Milletvekili Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun Tercüme-i Hal Belgesi

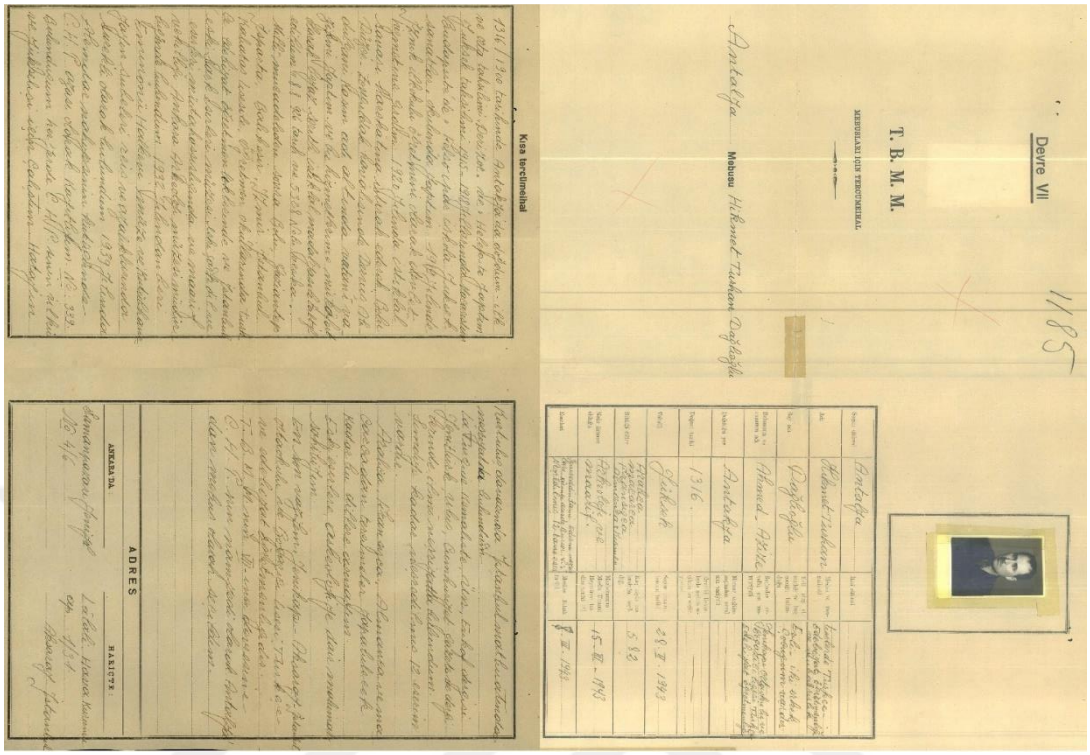

Ek-22: VII. Dönem Antalya Milletvekili Galip Kahraman'ın Tercüme-i Hal Belgesi

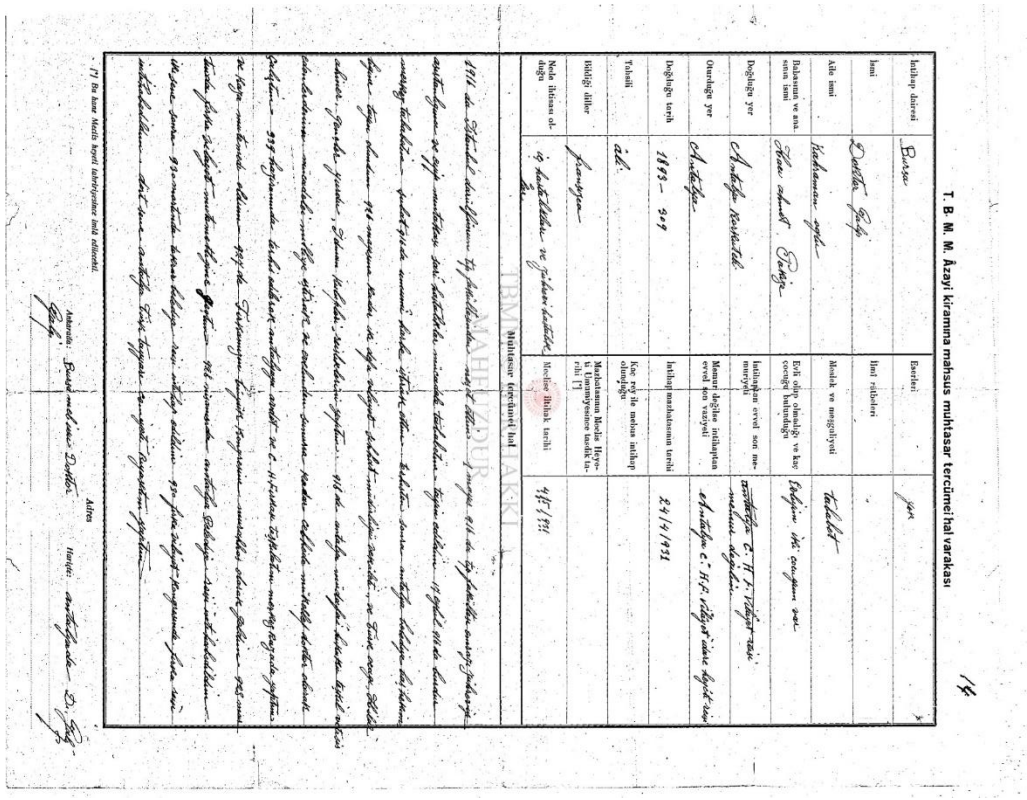

Ek-23: VII. Dönem Antalya Milletvekili Hüsamettin Kural'ın Tercüme-i Hal Belgesi

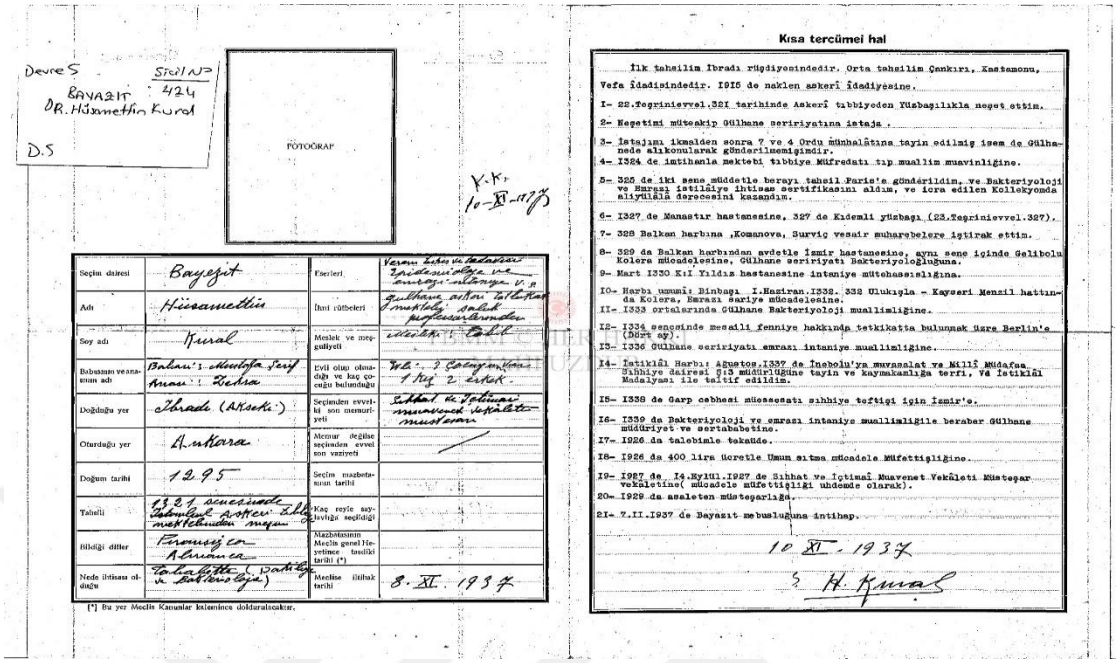

Devre 5 — Sicil No 424

BAYAZIT

DR. Hüsamettin Kural

D.5

FOTOĞRAF

Seçim dairesi	Bayezit	Eserleri	Varem Tıbbiye ve Hastanesi Enfeksiyon mikrobu ve emrazı sâriyeye ait
Adı	Hüsamettin	İlmî rütbeleri	Gülhane askerî Tıbbiyesi Bakteriyoloji muallimi sabık profesörlerinden
Soy adı	Kural	Meslek ve meşguliyeti	Muallim-i Sabık
Babasının ve anasının adı	Baba: Mustafa Şerif Anne: Zehra	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evli. 2 Çocuğum var 1 Kız 2 Erkek
Doğduğu yer	İbrade (Akseki)	Seçimden evvelki son memuriyeti	Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâleti müsteşarı
Oturduğu yer	Ankara	Memur değilse seçimden evvel son vazifesi	/
Doğum tarihi	1295	Seçilme mazbatasının tarihi	
Tahsili	1321 senesinde İstanbul Askerî Tıbbiye mektebinden mezun	Kaç reyle saylavlığa seçildiği	
Bildiği diller	Fransızca Almanca	Mazbatasının Meclis genel Heyetince tasdiki tarihi (*)	
Nede iftisası olduğu	Tabakatı Sıbbiye ve Bakteriyoloji	Meclise iftitah tarihi	8. XI. 1937

[*] Bu yer Meclis Kanunlar kalemince doldurulacaktır.

Kısa tercümei hal

İlk tahsilim İbradı rüşdiyesindedir. Orta tahsilim Çankırı, Kastamonu, Vefa İdadisindedir. 1915 de naklen askerî İdadiyesine.

1- 22.Teşrinievvel.321 tarihinde Askerî tıbbiyeden Yüzbaşılıkla neşet ettim.

2- Neşetimi müteakip Gülhane seririyatına ihtisas.

3- İhtisasımı ikmalden sonra 7 ve 4 Ordu mümhalâtına tayin edilmiş isem de Gülhanede alıkonularak gönderilmemişimdir.

4- 1324 de imtihanla mektebi tıbbiye Müfredatı tıp muallim muavinliğine.

5- 325 de iki sene müddetle berayı tahsil Paris'te gönderildim, ve Bakteriyoloji ve Emrazı İstiliâiye ihtisas sertifikasını aldım, ve icra edilen Kollokyomda aliyyülâlâ derecesini kazandım.

6- 1327 de Manastır hastanesine, 327 de Kıdemli yüzbaşı (23.Teşrinievvel.327).

7- 328 Balkan harbına ,Komanova, Survic vesair muharebelere iştirak ettim.

8- 329 da Balkan harbından avdetle İzmir hastanesine, aynı sene içinde Gelibolu Kolera mücadelesine, Gülhane seririyatı Bakteriyoloğluğuna.

9- Mart 1330 Kızıl Yıldız hastanesine intaniye müfettişliğine.

10- Harbi umumi Binbaşı I.Nisan.1332. 332 Ulukışla - Kayseri Menzil hattında Kolera, Emrazı sariye mücadelesine.

11- 1333 ortalarında Gülhane Bakteriyoloji muallimliğine.

12- 1334 seneşinde mesalli fenniye hakkında tetkikatta bulunmak üzre Berlin'e (Dört ay).

13- 1336 Gülhane seririyatı emrazı intaniye muallimliğine.

14- İstiklâl Harbı: Ağustos.1337 de İnebolu'ya muvasalat ve Millî Müdafaa Sıhhiye dairesi Şûb müdürlüğüne tayin ve kaymakamlığa terfi, Vâ İstiklâl Madalyası ile taltif edildim.

15- 1338 de Garp cebhesi müessesatı sıhhiye teftişi için İzmir'e.

16- 1339 da Bakteriyoloji ve emrazı intaniye muallimliğile beraber Gülhane müdüriyet-ve sertababetine.

17- 1926 da talebimle tekaüde.

18- 1926 da 400 lira ücretle Umum sıtma mücadele Müfettişliğine.

19- 1927 de 14.Kyl11.1927 de Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti Müsteşar vekâletine(mücadele müfettişliği uhdemde olarak).

20- 1929 da asaleten müsteşarlığa.

21- 7.II.1937 de Bayazıt mebusluğuna intihap.

10 XI 1937

H. Kural

Ek-24: VII. Dönem Antalya Milletvekili Mesut Çankaya'nın Tercüme-i Hal Belgesi

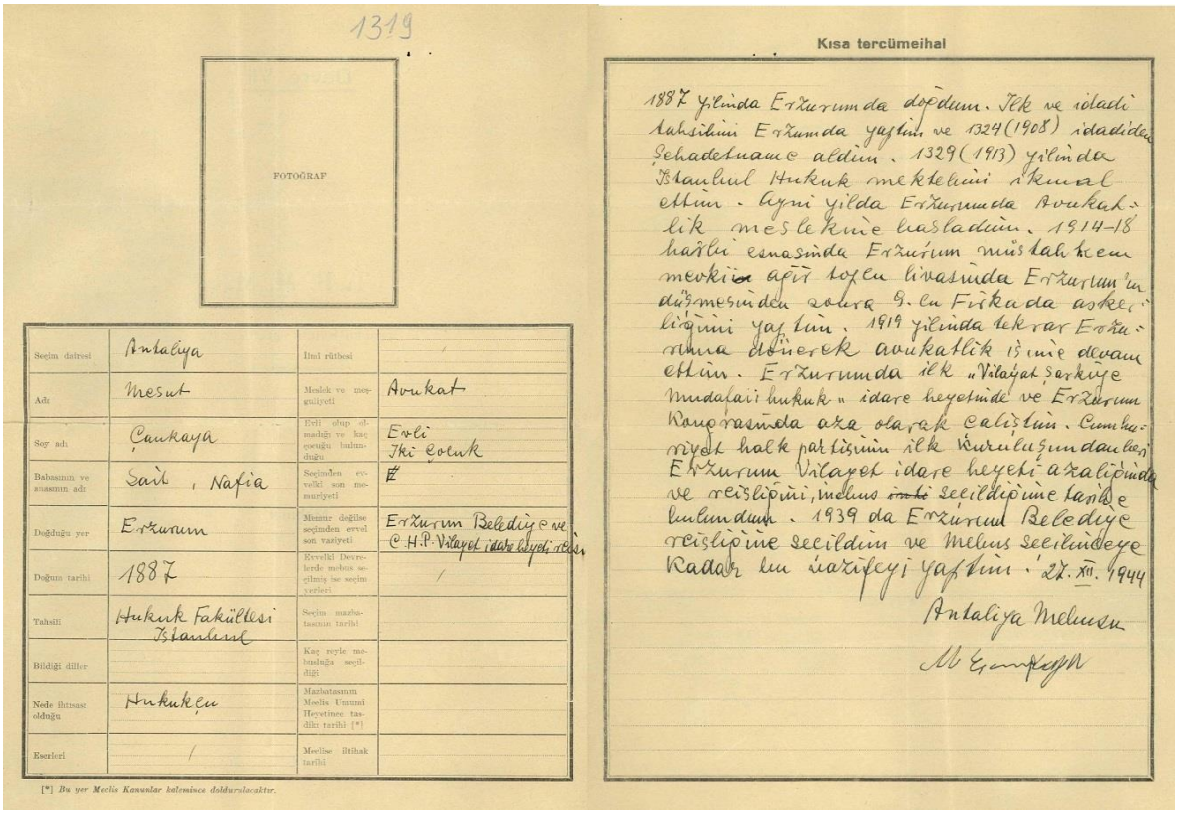

1319

FOTOĞRAF

Seçim dairesi	Antaliya	İlmî rütbesi	
Adı	Mesut	Meslek ve meşguliyeti	Avukat
Soy adı	Çankaya	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evli İki çocuk
Babasının ve anasının adı	Sait , Nafia	Seçimden evvelki son memuriyeti	/
Doğduğu yer	Erzurum	Memur değilse seçimden evvel son vazifesi	Erzurum Belediye ve C.H.P. Vilayet idare heyeti reisi
Doğum tarihi	1887	Evvelki Devrelerde mebus seçilmiş ise seçim yerleri	/
Tahsili	Hukuk Fakültesi İstanbul	Seçim mazbatasının tarihi	
Bildiği diller		Kaç reyle mebusluğa seçildiği	
Nede iftisası olduğu	Hukukçu	Mazbatasının Meclis Umumi Heyetince tasdiki tarihi (*)	
Eserleri	/	Meclise iftitah tarihi	

[*] Bu yer Meclis Kanunlar kalemince doldurulacaktır.

Kısa tercümeihal

1887 yılında Erzurumda doğdum. İlk ve idadi tahsilim Erzurumda yaptım ve 1324(1908) idadiden şehadetname aldım. 1329(1913) yılında İstanbul Hukuk mektebini ikmal ettim. Aynı yılda Erzurumda Avukatlık meslekine başladım. 1914-18 harbi esnasında Erzurum müstahkem mevkii âmir topçu livasında Erzurum'un düşmesinden sonra 9.cu Fırkada askerliğini yaptım. 1919 yılında tekrar Erzurum'a dönerek avukatlık işine devam ettim. Erzurumda ilk "Vilayat şarkiye mudafai hukuk" idare heyetinde ve Erzurum Konferansında aza olarak çalıştım. Cumhuriyet halk partisinin ilk kuruluşundanberi Erzurum Vilayet idare heyeti azalığında ve reisliğini, mebus ~~sıfatı~~ seçildiğime kadar bulundum. 1939 da Erzurum Belediye reisliğine seçildim ve mebus seçilinceye kadar bu vazifeyi yaptım. 27.XII.1944

Antaliya Mebusu

M Çankaya

Ek-25: VIII. Dönem Antalya Milletvekilleri Fotoğrafları (1946-1950)

Mehmet Niyazi AKSU

Mustafa Korkut ELMALIOĞLU

Mehmet Rasih KAPLAN

Galip KAHRAMAN

Mehmet Numan AKSOY

Tayfur SÖKMEN

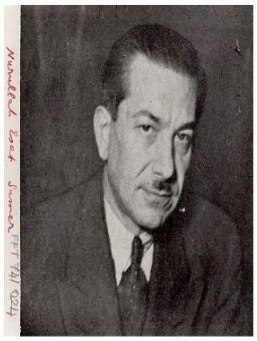

Nurullah Esat SÜMER

Ek-26: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Niyazi Aksu'nun Seçim Mazbatası

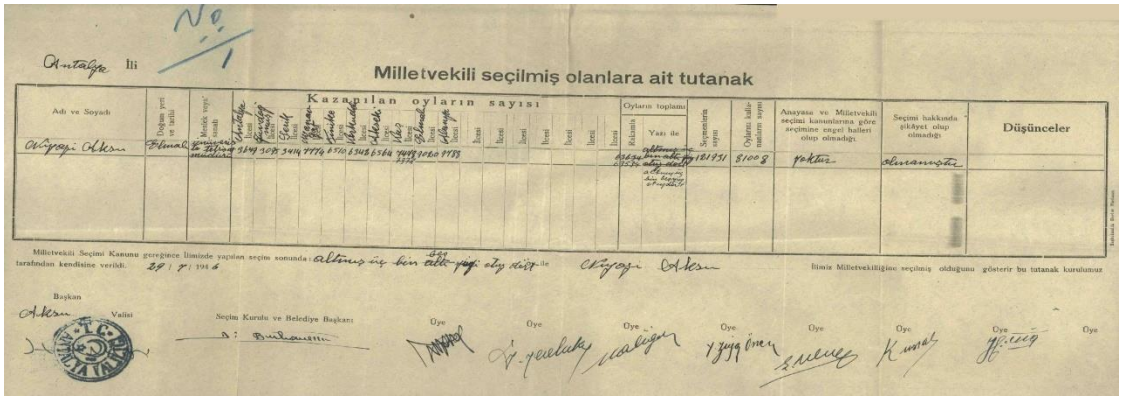

Antalya İli

Milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanak

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan oyların sayısı	Oyların toplamı Rakamla	Yazı ile	Seçmenlerin sayısı	Oylarını kullanmaların sayısı	Anayasa ve Milletvekili seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
Niyazi Aksu	Elmalı	[illegible]	[illegible]	[illegible]	altmış üç bin altı yüz elli dört	121931	81008	yoktur	olmamıştır	

Milletvekili Seçimi Kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda: altmış üç bin altı yüz elli dört oy ile Niyazi Aksu tarafından kendisine verildi. 29 / 7 / 1946

İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz

Başkan Aksu Valisi — Seçim Kurulu ve Belediye Başkanı — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye

Ek-27: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Mustafa Korkut Elmalıoğlu'nun Seçim Mazbatası

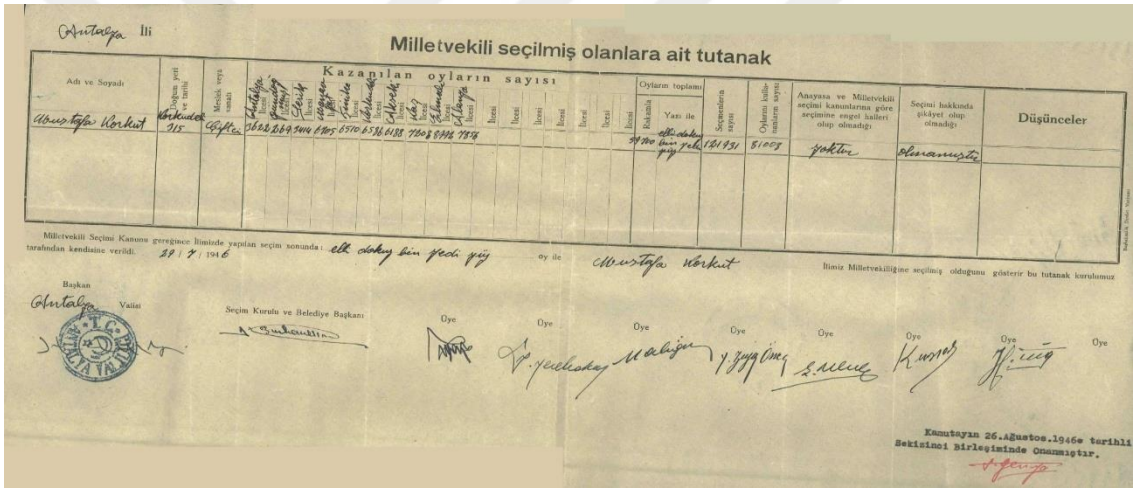

Antalya İli

Milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanak

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan oyların sayısı	Oyların toplamı Rakamla	Yazı ile	Seçmenlerin sayısı	Oylarını kullanmaların sayısı	Anayasa ve Milletvekili seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
Mustafa Korkut	Korkudeli 315	Giftci	[illegible]	59720	elli dokuz bin yedi yüz	121931	81008	yoktur	olmamıştır	

Milletvekili Seçimi Kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda: elli dokuz bin yedi yüz oy ile Mustafa Korkut tarafından kendisine verildi. 29 / 7 / 1946

İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz

Başkan Antalya Valisi — Seçim Kurulu ve Belediye Başkanı — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye

Kamutayın 26.Ağustos.1946e tarihli Sekizinci Birleşiminde Onanmıştır.

Ek-28: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Rasih Kaplan'ın Seçim Mazbatası

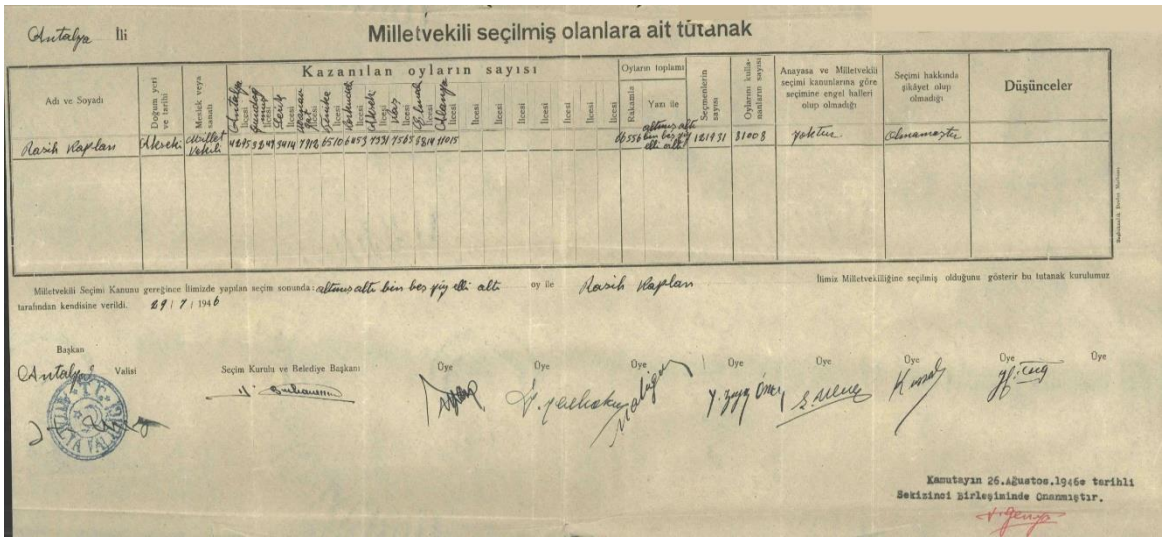

Antalya İli

Milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanak

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan oyların sayısı	Oyların toplamı Rakamla	Yazı ile	Seçmenlerin sayısı	Oylarını kullanmaların sayısı	Anayasa ve Milletvekili seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
Rasih Kaplan	Akseki	Milletvekili	[illegible]	66556	altmış altı bin beş yüz elli altı	121931	81008	yoktur	olmamıştır	

Milletvekili Seçimi Kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda: altmış altı bin beş yüz elli altı oy ile Rasih Kaplan tarafından kendisine verildi. 29 / 7 / 1946

İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz

Başkan Antalya Valisi — Seçim Kurulu ve Belediye Başkanı — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye

Kamutayın 26.Ağustos.1946e tarihli Sekizinci Birleşiminde Onanmıştır.

Ek-29: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Galip Kahraman'ın Seçim Mazbatası

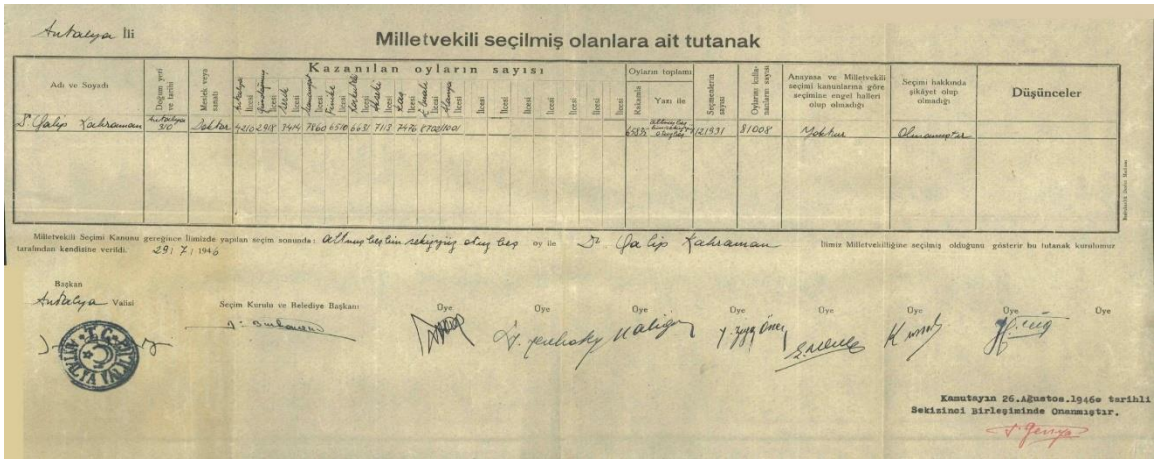

Antalya İli

Milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanak

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan oyların sayısı	Oyların toplamı: Rakamla	Oyların toplamı: Yazı ile	Seçmenlerin sayısı	Oyların kullanılmış sayısı	Anayasa ve Milletvekili seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
Galip Kahraman	Antalya 310	Doktor	4210 2981 344 7160 6510 6681 7113 2476 8700 100	6515	altmış beş bin beş yüz on beş	121931	81008	Yoktur	Olmamıştır	

Milletvekili Seçimi Kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda: altmış beş bin beş yüz on beş oy ile Galip Kahraman İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kuruluma tarafından kendisine verildi. 29 / 7 / 1946

Başkan Antalya Valisi — Seçim Kurulu ve Belediye Başkanı — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye

Kamutayın 26.Ağustos.1946 tarihli Sekizinci Birleşiminde Onanmıştır.

Ek-30: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Mehmet Numan Aksoy'un Seçim Mazbatası

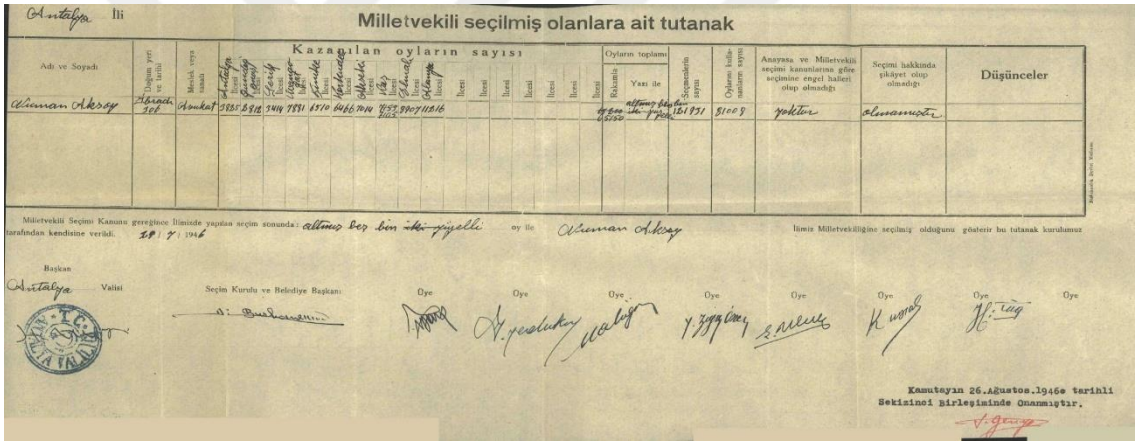

Antalya İli

Milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanak

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan oyların sayısı	Oyların toplamı: Rakamla	Oyların toplamı: Yazı ile	Seçmenlerin sayısı	Oyların kullanılmış sayısı	Anayasa ve Milletvekili seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
Numan Aksoy	Akseki 1308	Avukat	3835 5911 344 7851 6510 6466 7014 2332 8907 110816	65150	altmış beş bin yüz on	121931	81008	yoktur	olmamıştır	

Milletvekili Seçimi Kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda: altmış beş bin yüz onbeş oy ile Numan Aksoy İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kuruluma tarafından kendisine verildi. 29 / 7 / 1946

Başkan Antalya Valisi — Seçim Kurulu ve Belediye Başkanı — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye

Kamutayın 26.Ağustos.1946 tarihli Sekizinci Birleşiminde Onanmıştır.

Ek-31: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Tayfur Sökmen'in Seçim Mazbatası

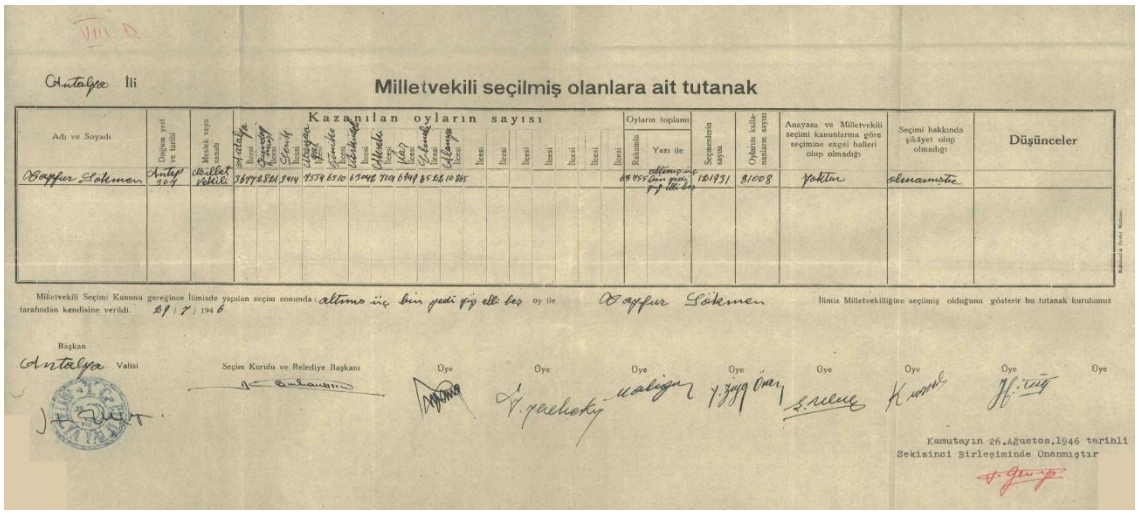

VIII D.

Antalya İli

Milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanak

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Kazanılan oyların sayısı	Oyların toplamı: Rakamla	Oyların toplamı: Yazı ile	Seçmenlerin sayısı	Oyların kullanılmış sayısı	Anayasa ve Milletvekili seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
Tayfur Sökmen	Antalya 1307	Milletvekili	3847 2841 344 7578 6510 6504 7109 6849 8582 10185	69755	altmış üç bin yedi yüz elli beş	121931	81008	yoktur	olmamıştır	

Milletvekili Seçimi Kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda: altmış üç bin yedi yüz elli beş oy ile Tayfur Sökmen İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kuruluma tarafından kendisine verildi. 29 / 7 / 1946

Başkan Antalya Valisi — Seçim Kurulu ve Belediye Başkanı — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye — Üye

Kamutayın 26.Ağustos.1946 tarihli Sekizinci Birleşiminde Onanmıştır

Ek-32: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Nurullah Esat Sümer'in Seçim Mazbatası

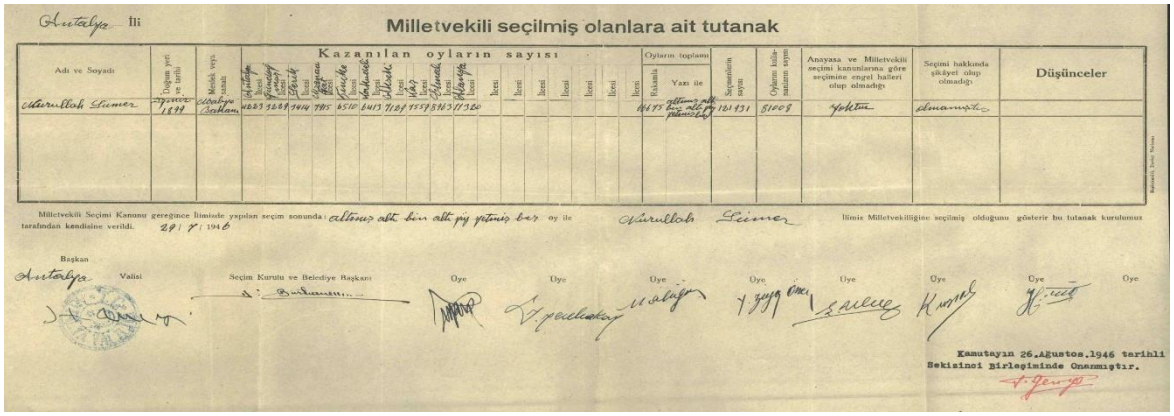

Antalya İli

Milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanak

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya rütbesi	Kazanılan oyların sayısı	Oyların toplamı		Seçmenlerin sayısı	Oyların listelerinin sayısı	Anayasa ve Milletvekili seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
				Rakamla	Yazı ile					
Nurullah Sümer	İzmir 1899	Ordu Başkanı	Hürriyetçi Millet Partisi	61475	altmış bin altı yüz yetmiş beş	131431	81008	yoktur	Onanmıştır	

Milletvekili Seçimi Kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda: altmış altı bin altı yüz yetmiş beş oy ile Nurullah Sümer ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 29/7/1946

Başkan: Antalya Valisi | Seçim Kurulu ve Belediye Başkanı | Üye | Üye | Üye | Üye | Üye | Üye | Üye | Üye

Kamutayın 26.Ağustos.1946 tarihli Sekizinci Birleşiminde Onanmıştır.

Ek-33: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Mustafa Korkut Elmalıoğlu'nun Tercüme-i Hal Belgesi

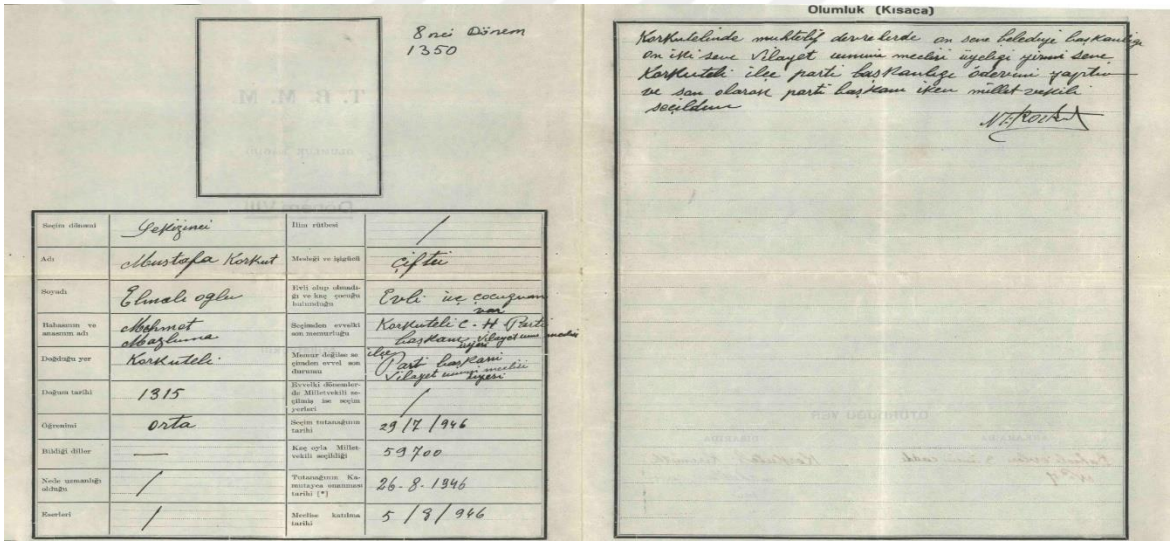

8nci Dönem
1350

Seçim dönemi	Gefizinci	İlim rütbesi	/
Adı	Mustafa Korkut	Mesleği ve işgüzarlığı	Çiftçi
Soyadı	Elmalı oğlu	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evli üç çocuğum var
Babasının ve anasının adı	Mehmet Abbaslıma	Seçimden evvelki son memuriyeti	Korkuteli C.H.P. İlçe Başkanlığı, Vilayet Umumi meclisi üyeliği
Doğduğu yer	Korkuteli	Memur değilse seçimden evvel son durumu	ilçe Parti başkanı Vilayet umumi meclisi üyesi
Doğum tarihi	1315	Evvelki dönemlerde Milletvekili seçilmiş ise seçim yerleri	/
Öğrenimi	orta	Seçim tutanağının tarihi	29/7/946
Bildiği diller	—	Kaç oyla Milletvekili seçildiği	59700
Nede memleketi olduğu	/	Tutanağının Kamutaya sunulması tarihi [*]	26-8-1946
Eserleri	/	Meclise katılma tarihi	5/9/946

Olumluk (Kısaca)

Korkutelinde muhtelif devrelerde on sene belediye başkanlığı on iki sene Vilayet umumi meclisi üyeliği yirmi sene Korkuteli ilçe parti başkanlığı ederimi yaptım ve son olarak parti başkanı iken millet vekili seçildim

M. Korkut

Ek-34: VIII. Dönem Antalya Milletvekili Niyazi Aksu'nun Tercüme-i Hal Belgesi

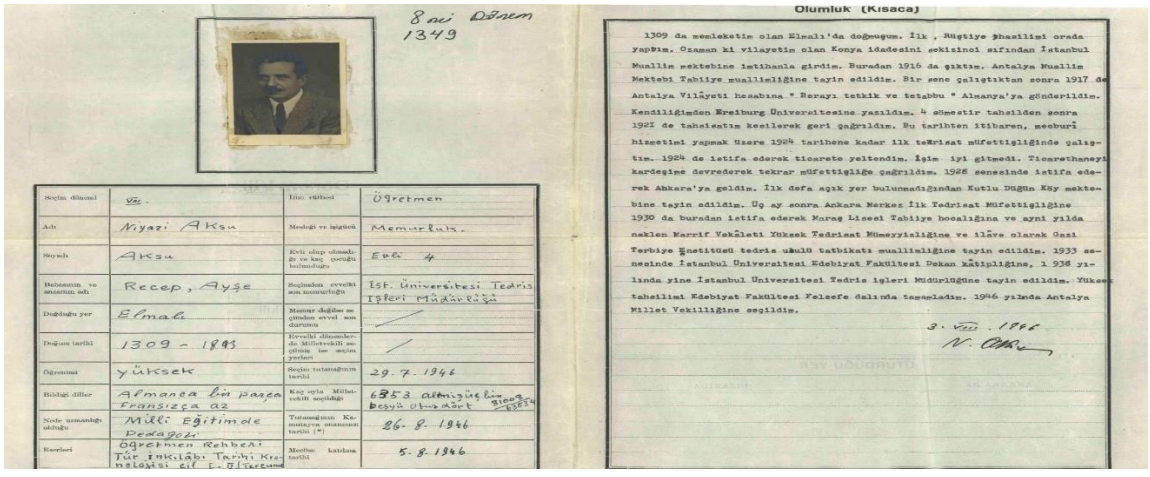

8nci Dönem
1349

Seçim dönemi	8nci.	İlim rütbesi	Öğretmen
Adı	Niyazi Aksu	Mesleği ve işgüzarlığı	Memurluk.
Soyadı	Aksu	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evli 4
Babasının ve anasının adı	Recep, Ayşe	Seçimden evvelki son memuriyeti	İst. Üniversitesi Tedris İşleri Müdürlüğü
Doğduğu yer	Elmalı	Memur değilse seçimden evvel son durumu	/
Doğum tarihi	1309 - 1893	Evvelki dönemlerde Milletvekili seçilmiş ise seçim yerleri	/
Öğrenimi	yüksek	Seçim tutanağının tarihi	29.7.1946
Bildiği diller	Almanca bir paşa fransizca az	Kaç oyla Milletvekili seçildiği	6353 altmışüçbin beşyüz ellidört
Nede memleketi olduğu	Milli Eğitimde Pedagoji	Tutanağının Kamutaya sunulması tarihi [*]	26-8-1946
Eserleri	Öğretmen Rehberi Türk İnkılâbı Tarihi Kronolojisi cilt 1-2 Türkçenin	Meclise katılma tarihi	5-8-1946

Olumluk (Kısaca)

1309 da memleketim olan Elmalı'da doğmuşum. İlk, Rüştiye tahsilimi orada yaptım. Ozaman ki vilayetim olan Konya idadesini sekizinci sıfından İstanbul Muallim sektebine imtihanla girdim. Buradan 1916 da çıktım. Antalya Muallim Mektebi Tabiiye muallimliğine tayin edildim. Bir sene çalıştıktan sonra 1917 de Antalya Vilâyeti hesabına " Berayı tetkik ve tetabbu " Almanya'ya gönderildim. Kendiliğimden Freiburg Üniversitesine yazıldım. 4 semestir tahsilden sonra 1921 de tahsilatım kesilerek geri çağrıldım. Bu tarihten itibaren, mecburi hizmetimi yapmak üzere 1924 tarihene kadar ilk tedrisat müfettişliğinde çalıştım. 1924 de istifa ederek ticarete yeltendim. İşim iyi gitmedi. Ticarethaneyi kardeşime devrederek tekrar müfettişliğe çağrıldım. 1925 senesinde istifa ederek Ankara'ya geldim. İlk defa açık yer bulunmadığından Kutlu Doğum Köy mektebine tayin edildim. Üç ay sonra Ankara Merkez İlk Tedrisat Müfettişliğine 1930 da buradan istifa ederek Maraş Lisesi Tabiiye hocalığına ve aynı yılda naklen Narrif Vekâleti Yüksek Tedrisat Mümeyyizliğine ve ilâve olarak Gazi Terbiye Enstitüsü tedris usûlü tatbikatı muallimliğine tayin edildim. 1933 senesinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekan Kâtipliğine, 1 936 yılında yine İstanbul Üniversitesi Tedris işleri Müdürlüğüne tayin edildim. Yüksek tahsilimi Edebiyat Fakültesi Felsefe dalında tamamladım. 1946 yılında Antalya Millet Vekilliğine seçildim.

3. VIII. 1946

N. Aksu